

รายงานวิจัย

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ในการจัดการปัญหาขยะพลาสติก : พื้นที่ตำบลป่าหวายนั่ง จังหวัดขอนแก่น

โดย

สภาองค์การพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

นางศรีศักดิ์	ไทย์อารี	หัวหน้าโครงการ
นางบงกช	หงษ์คำมี	นักวิจัย
นางสาวสิริลักษณ์	ไพบูลย์	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายขรรค์ชัย	หงษ์คำมี	หัวหน้าผู้ปฏิบัติงานด้านขยะพลาสติก
นายมังกร	ไทย์แสง	ผู้ปฏิบัติงานด้านขยะพลาสติก

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทนำ

โครงการวิจัยซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและดำเนินการในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2544-วันที่ 15 สิงหาคม 2546 โดยมีกำหนดการทำงานดังนี้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สถานการณ์ความรุนแรงยาเสพติดในเยาวชนของชุมชนชนบท 2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดในเยาวชนชนบท 3. กลไกการแก้ปัญหาเสพติดในระดับชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน งานวิจัยชิ้นนี้เป็นประสบการณ์การทำงานกับเยาวชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ในประเด็นเรื่องยาเสพติด ทิศนะของการทำงาน มุ่งเน้นศึกษาสถานการณ์จากชุมชน หนุนเสริมการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบวิธีการแก้ปัญหา เน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน

เน้นการแก้ไขปัญหามาจากภายใน ตัวเยาวชน กลุ่มเยาวชน เป็นผู้ร่วมมือแก้ไข

อาศัยกลไกที่มีอยู่ในชุมชน วิธีการธรรมชาติ ให้ชุมชนมีบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหาลให้หน่วยงานภายนอกมีบทบาทในการสนับสนุนโดยให้ข้อมูล ความรู้ โดยมีกระบวนการทำงานที่หลากหลายและประเด็นที่มีความสำคัญมากประเด็นหนึ่งคือรูปแบบวิธีการที่แก้ไขปัญหามาจากภายใน เช่น กลุ่มเยาวชนเขามีวิธีการของเขา เยาวชนจะมาร่วมสะท้อนปัญหาและรวมกลุ่ม หาวิธีในการหนุนช่วยกันในการทำความเข้าใจในกลุ่มเยาวชนเอง หาทางร่วมมือกันแก้ปัญหา สิ่งที่สำคัญคือเยาวชนหรือกลุ่มเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการเองโดยการหนุนเสริมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ครอบครัว เครือญาติ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ผู้นำ ครู รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมเยาวชนในทุกๆด้าน

งานวิจัยเรื่องนี้จะนำเสนอเนื้อหา 5 บท และบทสรุปข้อเสนอแนะของโครงการวิจัย

บทที่ 1 กล่าวถึงภูมิหลังของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และระเบียบวิธีการศึกษาที่ใช้ในโครงการ และ เป็นการนำเสนอถึง สถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่เป้าหมาย

บทที่ 2 เยาวชนและเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนาตำบล การใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

บทที่ 3- 5 กล่าวถึงกลไกในชุมชนที่เป็นบริบทแวดล้อมตัวเยาวชนที่สนับสนุนการทำงานของเยาวชน รวม 3 กลไก คือ 1) กลไกระดับชุมชนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ 2) กลไกระดับกลุ่มโดยทดลองกับกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดที่เป็นกลไกที่หน่วยงานภาครัฐจัดตั้งขึ้นเป็นภารกิจเฉพาะ 3) กลไกระดับคุ้ม บนฐานความสัมพันธ์ของเครือญาติที่พอมืออยู่ในชุมชนเนื่องจากกลไก

ระดับอื่นๆในชุมชนไม่สามารถทำหน้าที่ได้ พื้นที่ทดลองกลไกทั้ง 3 กลไกจะมีบริบทแวดล้อมของเยาวชนและชุมชนที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามกลไกดังกล่าวจะเป็นกลไกที่ส่งเสริมสนับสนุนเยาวชนในการทำงานพัฒนากับเยาวชนในชุมชน

สถานการณ์การพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ ขอแสดงความขอบพระคุณต่อ ผศ.ดร.คุษฎี อายุวัฒน์ ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย ช่วยพัฒนาคณะนักวิจัยและอาสาสมัครโครงการ ตลอดโครงการตลอดทั้งช่วยปรับแก้รายงานวิจัยชิ้นนี้ และที่สำคัญที่ขาดมิได้คือขอแสดงความขอบพระคุณต่อพี่น้องเยาวชน เครือข่ายเยาวชนดินโป่ง พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และผู้นำทุกท่านในพื้นที่ที่ได้ร่วมทำงานกับโครงการวิจัยฯ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมาตลอด

สารบัญ

หน้า

บทนำ		
บทที่ 1	บทนำ	
1.1	ภูมิหลังโครงการ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีที่ใช้	1
1.2	สถานการณ์ของยาเสพติดในจังหวัดขอนแก่น/อำเภอบ้านฝาง/ตำบลป่าหวายนั่ง	
บทที่ 2	การใช้เครือข่ายเยาวชนตำบลในการแก้ปัญหา ยาเสพติด	16
2.1	ภาพรวมของปัญหาเยาวชนในพื้นที่ตำบล	
2.2	ความรุนแรงของปัญหาเยาวชน	
	- เยาวชนในภาคเกษตรกรรมกับยาเสพติด	
	- เยาวชนในโรงงานกับยาเสพติด	
	- เยาวชนในสถานศึกษากับยาเสพติด	
2.3	บทบาทของเครือข่ายเยาวชน	
	- การรวมกลุ่มของเยาวชนในพื้นที่	
	- พัฒนาการของเครือข่ายเยาวชน/ความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา	
	- กระบวนการทำงานเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน /ผลการทำงาน	
2.4	เงื่อนไขที่มีผลต่อการทำงานของเยาวชน	
2.5	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง	
บทที่ 3	การแก้ปัญหา ยาเสพติดในระดับชุมชน : กลไกมาตรการชุมชน	32
3.1	บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านโสกใต้	
3.2	บทบาทของกลไกหมู่บ้านมาตรการชุมชนในการแก้ปัญหา ยาเสพติด	
	- การก่อเกิดของกลไกมาตรการชุมชน	
	- การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/บทบาทหน้าที่	
	- กระบวนการทำงานของกลไก/ผลการทำงานกลไกมาตรการชุมชน	
	- ทักษะของชุมชนต่อกลไกมาตรการชุมชน	
3.3	เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของกลไกมาตรการชุมชน	
3.4	แนวทางในการพัฒนากลไกมาตรการชุมชน	

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 4	การแก้ปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน : กลไกสมัชชาด้านยาเสพติด	48
4.1	บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสว่าง	
4.2	บทบาทของสมัชชาด้านยาเสพติดในการแก้ปัญหายาเสพติด	
	- การก่อเกิดสมัชชาด้านยาเสพติด	
	- การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/บทบาทหน้าที่	
	- กระบวนการทำงานของสมัชชาฯ/ผลการทำงาน	
	- ทักษะของชุมชนต่อสมัชชาฯ	
4.3	เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของสมัชชาฯ	
4.4	แนวทางในการพัฒนาสมัชชาฯให้เข้มแข็ง	
บทที่ 5	การแก้ปัญหายาเสพติดในระดับครอบครัว : กลไกคุ้ม	66
5.1	บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านโนนสะอาด	
5.2	บทบาทของกลไกคุ้มในการแก้ปัญหายาเสพติด	
	- การก่อเกิดกลไกคุ้ม	
	- โครงสร้าง/องค์ประกอบ/บทบาทหน้าที่ของกรรมการคุ้ม	
	- กระบวนการทำงานของคุ้ม /ผลการทำงาน	
	- การพัฒนาเครือข่ายระหว่างคุ้ม	
5.3	เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของกลไกคุ้ม	
5.4	แนวทางในการพัฒนากลไกคุ้ม ให้เข้มแข็ง	
บทที่ 6	สรุปบทเรียนและข้อเสนอแนะ	82
6.1	แนวคิดและทักษะของการทำงาน	
6.2	บริบทแวดล้อมของพื้นที่	
6.3	ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในเรื่องกลไกแต่ละอย่างเพื่อใช้ในการพัฒนาต่อไป	
6.4	บทเรียนจากภาคสนาม/ทิศทางการทำงานเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน/ในกลุ่มเยาวชน	

6.5 บทเรียนเกี่ยวกับวิธีการทำงานของทีมวิจัย(ทำงานกับเรื่องมีด/ทำงานกับคนที่ถูก
มองว่าอยู่มุมมืด/ทำงานกับกลุ่มเยาวชนที่มีข้อจำกัดในการรวมตัว)

ภาคผนวก	ภาคผนวกที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน	ภาคผนวกที่ 2 แผนกิจกรรมแต่ละชุมชน	100
	แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง		
	ภาคผนวก		38-40

บทที่ 1

ในบทนี้มุ่งนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการกล่าวถึงภูมิหลังของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และระเบียบวิธีการศึกษาที่ใช้ในโครงการ และ ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอถึง สถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่เป้าหมาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังของโครงการ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งนำพาประเทศไปสู่ระบบการผลิตแบบทุนนิยม เน้นการผลิตเพื่อการค้า ผลของระบบทุนนิยมดังกล่าวทำให้ครอบครัว ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครอบครัวในชนบททำให้ต้องลงทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น วิธีชีวิตอยู่กับการผลิตพืชเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ทำให้ครอบครัวได้เงินสดเข้ามาเพื่อการใช้จ่าย ครอบครัวซึ่งทำหน้าที่และมีบทบาทในการอบรมสั่งสอน ลดความสำคัญลงเพราะมีสถาบันคือโรงเรียน ทำหน้าที่พื้นฐานแทน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่เน้นเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้ครอบครัวต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงสมาชิกมากขึ้น บางครอบครัวต้องส่งสมาชิกออกไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้เพิ่ม สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้บทบาทของครอบครัวในฐานะสถาบันเปลี่ยนแปลงไป การอบรมสั่งสอนขัดเกลาทางสังคมกับสมาชิกทำได้ค่อนข้างจำกัดเพราะเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในการผลิต ในขณะเดียวกันสังคมระดับชุมชนหมู่บ้านก็มีสภาพความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนแปลงไป เน้นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติลดลงจากในอดีต เพราะวิถีชีวิตเปลี่ยนไป นอกจากนี้ระบบการผลิตแบบทุนนิยม ยังนำมาซึ่งลัทธิบริโภคนิยม ประกอบกับอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่างๆที่เน้นใช้กลไกการตลาดในการขายสินค้า ทำให้ครัวเรือนมีการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาระยะหลัง ก็ได้เน้นให้ความสำคัญกับคนมากขึ้น หลายครอบครัวให้ลูกหลานเรียนสูงขึ้น เพราะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำงานนอกภาคเกษตร ประกอบกับค่านิยมด้านการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เด็กในชนบทเข้าสู่การศึกษาในเขตเมืองมากขึ้น หรือก็คืออยู่ห่างจากพ่อแม่มากขึ้น มีความเป็นอิสระมากขึ้น จนบางส่วนของเยาวชนมีค่านิยมและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในเรื่องเพศ และมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้น จนทำให้กลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการแก้ปัญหายาเสพติด เพราะเยาวชนเองก็มีพฤติกรรมที่ชอบทดลองและเลียนแบบ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนโดยเฉพาะเยาวชนในชนบท เนื่องจากยังเชื่อว่ากลไกของสังคมในชุมชนชนบทน่าจะนำมาสู่การแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดของเยาวชนได้ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอให้เห็นความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มของเยาวชนในชนบท และศึกษาปัจจัยด้าน

เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดปัญหาเสพติดในเยาวชน ตลอดจนศึกษาถึงกลไกการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนอื่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย ในการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. สถานการณ์ความรุนแรงยาเสพติดในเยาวชนของชุมชนชนบท
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดปัญหาเสพติดในเยาวชนชนบท
3. กลไกการแก้ปัญหาเสพติดในระดับชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นวิธีการวิจัยที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการมีส่วนร่วมของคนในสังคมนั้นๆ ดังนั้น การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองขององค์กรและชุมชน โดยองค์กรหรือชุมชนจะต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจตนเองและร่วมมือกับนักวิจัยในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกระบวนการวิจัย

Maguire (1987) ได้กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม(Social Investigation) การให้การศึกษา(Education) และการกระทำ(Action) เพื่อจะให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ของสังคม ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ส่วนของการสร้างความรู้นี้ ไม่ได้เป็นเพียงแต่กระบวนการชุดใหม่ของวิธีการวิจัยเท่านั้น หากยังเป็นแนวทางที่จะเปลี่ยนรูปของบุคคลและสังคมอย่างเป็นระบบ โดยที่การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการพัฒนาความสำนึกอย่างมีวิจารณญาณของชาวบ้าน ในอันที่จะปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของเขา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและความสัมพันธ์ในสังคมด้วย

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยึดหลักการสำคัญดังนี้ (Tandon, 1988 อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา ,2544)

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้และกำเนิดความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่บ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา
2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวของเขาเอง ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์แทนที่จะเมินเฉย ละเลยหรือเหยียดหยามว่าเป็นสิ่งไร้คุณค่า
3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระดับสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม
4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็น

คำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน เช่น การถูกกีดกันหรือแปลกแยก (Alienated) จากผืนดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ การต้องดิ้นรนต่อสู้กับแรงบีบคั้นจากผู้มีอิทธิพล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่นักวิจัยรูปแบบเก่าไม่มีใครนึกถึง และไม่เคยเป็นจุดเน้นในการค้นหาความรู้มาก่อน

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี ในการมองภาพเหตุการณ์และปัญหาของตนเองสามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอก หรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มีอำนาจ

ลักษณะเด่น 10 ประการ ของการวิจัยปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วม (PAR) (Tandon, 1988 อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา, 2544)

1. เป็นการสร้างความรู้ (Produce Knowledge) โดยการผสมผสานระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้าน อุปมาดั่งแม่น้ำ 2 สาย ไหลมาบรรจบกันเป็นสายเดียวตรงที่บรรจบกันจะเกิดฟองซึ่งเป็นคั่งความรู้ใหม่ เป็นการเรียนรู้ร่วม (Co-generative learning) ซึ่งค่อยๆ ขยับขยายจากการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนจนเป็นการมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบระหว่างชาวบ้านกับนักวิจัย และสร้างความรู้ร่วมกัน ผสมผสานทฤษฎีกับการปฏิบัติให้เกิดความรู้ใหม่

2. รูปแบบของความรู้ที่ได้จาก PAR เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต เป็นปรัทัศน์ทางจิตที่รวมเอาความอยากรู้อยากเห็นเข้ากับการเปิดใจกว้าง การผจญภัย เข้ากับการค้นพบสิ่งใหม่ เป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้แก่ตนเอง โดยวิธีการใหม่ เป็นความมุ่งมั่นว่าการค้นพบสิ่งใหม่หมายถึงการเปิดหนทางใหม่ การเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ไม่ใช่จากการเรียน แต่จากการปฏิบัติเป็นผลของการฝึกอย่างต่อเนื่อง และทำงานอย่างเป็นระบบที่นำไปถึงรูปแบบความคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ดังนั้นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) จึงเป็นการฝึกปฏิบัติทั้งโดยส่วนตัวและร่วมกับผู้อื่น เป็นวิธีการที่ฝึกฝนให้เกิดทักษะที่จะพัฒนาจิตมากกว่าจดจำทฤษฎี ยิ่งไปกว่านั้น PAR ไม่เป็นเพียงแค่สหวิทยาการเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา (Trans disciplinary) (McNiff, 1988) คือเป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจที่ข้ามพ้นเขตแดนของวิชาชีพ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเจาะจงออกไปสู่ความหลากหลายกว้างขวาง

3. แต่ความเข้าใจกันเท่านั้นยังไม่พอ PAR ยังลงมือกระทำเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์ หรือเพื่อแก้ปัญหา ที่เป็นรูปธรรม เป็นความจริง (Act to transform reality) ดังนั้น กระบวนการของ PAR จึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการสะท้อนความคิด ลงมือปฏิบัติ (Reflection-Action -Reflection Action) จึงเท่ากับเป็นการทบทวนความคิดหรือสะท้อนความคิดของตนเอง แล้วนำไปลงมือปฏิบัติ (Direct act) ประสบการณ์เช่นนี้จะเป็นการประเมินตนเองตลอดเวลาที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงการที่ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตนหรือตนขึ้นนำตนเอง

4. การลงมือปฏิบัติความรู้หรือใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practical) เป็นลักษณะเด่นของ PAR อีกประการหนึ่งที่เน้นการชูประเด็นปัญหาที่สำคัญและเป็นจริงของท้องถิ่น ซึ่งเท่ากับเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยวิธีการเรียนที่ไม่เน้นความรู้ทางทฤษฎี และเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งเป็นลักษณะที่แบ่งแยกคนแยกความแตกต่างของเพศ เช่นที่กล่าวกันว่า การเรียนรู้ทางทฤษฎีหรือการวิเคราะห์เห็นบทบาทของเพศชาย ในขณะที่ลักษณะบทบาทเพศหญิงจะเน้นสัญชาตญาณ (intuitive) มากกว่าความรู้ทางทฤษฎีหรือวิทยาศาสตร์และจะมีลักษณะ

ของการคิดค้นและลงมือปฏิบัติได้จริงกว่า ซึ่งเกี่ยวกับความคิดนี้ Wignaraja (1991) ได้ชี้ให้เห็นว่าขณะที่สถาบันที่เป็นทางการเริ่มอ่อนด้อยและลดความสำคัญลง และโครงสร้างของคนชั้นสูงได้สูญเสียหรือตัดขาดความเกี่ยวข้องกับคนยากจนส่วนใหญ่ไปนั้น PAR จะเป็นองค์กรขั้นพื้นฐานระดับติดดิน (grass root) ที่ให้โอกาสแก่คนชายขอบของกระบวนการพัฒนา ได้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาบทบาทของตนเองได้

5. PAR เป็นกระบวนการเปิดเสรี (Inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ โดยการนำความรู้จากวิธีการและความรู้ที่มีอยู่ โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดขอบเขตสิ่งใด ทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับเป็นการให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้ (Learning for all) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของ PAR

6. กระบวนการทาง PAR เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีชีวิตมีรูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้าไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ตามกระแสที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน และเลื่อนไหลไปตามความขึ้นลงของสถานการณ์ โดยไม่มีทฤษฎีตายตัว ไม่มีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรืออุดมการณ์เป็นกรอบกำหนด

การไหลขึ้นลงตามกระแสนี้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Authentic) ซึ่ง Authentic Participation นี้ หยั่งรากลึกในแนวคิดของวัฒนธรรมประเพณีของคนทั่วไป นับแต่ในประวัติศาสตร์ของเขา ที่มีความสำคัญของความรักถิ่น รักชาติ ความร่วมมือ และการรวมกลุ่มที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งนี้เป็นแกนของคุณค่าของชุมชนที่คงอยู่ ดำรงอยู่ นับตั้งแต่ดั้งเดิมเรื่อยมา แม้ว่าจะถูกผลกระทบทางทำลายจากสงคราม จากการรุกรานและความกดขี่จากภายนอกอย่างไรก็ตาม คุณค่าที่คงทนและทนทานนั้นเกิดจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดูแลเกื้อกูลระหว่างกัน การเอื้อเฟื้อจุนเจือแก่กันและการแบ่งปันของชาวบ้าน ของวงศาคณาญาติ และของเพื่อนร่วมชาติ ตลอดจนประเพณีปฏิบัติทางสังคมที่ถ่ายทอดกันมา อันเป็นรากเหง้าของ “การมีส่วนร่วม” การที่มีความรู้เรื่องประเพณีปฏิบัติพื้นบ้านเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่น่าสนใจทางพัฒนาของเราการรู้ก้าพืดของเราช่วยให้เราสามารถแก้ไขปัญหาปัจจุบันได้ถูกทิศทาง ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับสำนักที่ฝังรากลึกในตัวเราทุกคน (Thriving, 1990)

PAR เป็นการนำเสนอเปลี่ยนจุดเน้น จากข้อสรุปและผลของการวิจัยมาเป็นการเน้นที่กระบวนการและบริบทแทน นักวิจัยภายนอกจำเป็นต้องมีความรู้และมีความผูกพันต่อกลุ่มชาวบ้าน รวมทั้งความสนใจของเขา หากไม่แล้วจะไม่สามารถสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้เกิดขึ้นได้ใน PAR นักวิจัยภายนอกจึงเป็นแค่ผู้บริการ ผู้ช่วยเหลือ (facilitator) มากกว่าเป็นผู้ควบคุมหรือผู้กำหนดโครงการวิจัย (Forester & Ward, 1992)

7. สร้างความตระหนักในตนเอง (Self-awareness) หมายถึงการเข้าใจตนเอง การยอมรับตนเองทั้งข้อดี และข้อด้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Fals Borda, 1991) กระบวนการ PAR จะช่วยให้คนได้สะท้อนความคิด ประเมินตนเอง ทำให้เกิดความตระหนักในตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง พัฒนาอัตมโนทัศน์ในเชิงบวก (Positive self-concept) แม้คนที่ยากจนก็สามารถมีสิทธิมีเสียงได้ McGuire (1987) เน้นเป้าหมายของ PAR ที่จะปรับปรุงความเป็นมนุษย์ของคน (Rehumanizing) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลค้นพบอิสรภาพภายในของตนเอง เรียนรู้ที่จะฟังและแลกเปลี่ยนความคิด เรียนรู้ที่จะปลดปล่อยจากข้อสรุปที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และปลดปล่อยจากกฎเกณฑ์ข้อตัดสินพิพากษาล่วงหน้าต่างๆ ซึ่งไม่ใช่เพียงเสรีภาพเท่านั้นที่จะเกิดขึ้น แต่ยังจะ

สามารถช่วยให้คนมีพลังที่จะให้ความชุ่มชื้นแก่ชีวิตของตนเองและผู้อื่น พลังนี้จะทำทุกคนที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า ประสบความสำเร็จ หากประชาชนเรียนรู้ที่จะไตร่ตรองค่าประสบการณ์ของตนเองแล้ว เขาจะมีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะให้คุณค่าประสบการณ์ของตนเองแล้ว เขาจะมีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะให้คุณค่าแก่ประสบการณ์แก่ผู้อื่น การให้เกียรตินับถือซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการร่วมมือ ผ่านความใส่ใจที่มีให้แก่กัน และผ่านความรัก ความอาทร (Reason, 1988) ดังนั้น นักวิจัย PAR จึงต้องเล็งพ่วงถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่จะให้ได้มาซึ่งคำตอบเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงการสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นในประชาชนที่เราทำงานด้วย ให้เขาสามารถรู้จักตัวเอง สะท้อนตัวเองออกมา โดยการยอมรับการวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา เพราะการที่เราค้นหาตัวเองพบ จะทำให้เราสามารถยอมรับผู้อื่นได้ ทำและคิดสิ่งต่างๆ ในลักษณะของกลุ่ม ของพวกเรามากกว่าตัวเองคนเดียว นั่นคือบุคคลและกลุ่มจะเกี่ยวพันกันในการเรียนรู้ และการร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงสังคมเขา

8. สังคมนิเวศน์ (Ecological Society) ชุมชน (Community) เป็นแหล่งที่สำคัญที่สุด ที่บุคคลจะสามารถโยกอดีตปัจจุบันและอนาคตเข้าไว้ด้วยกันในการวางแผนที่จะควบคุมเป้าหมายชีวิตของตน โดย PAR จะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ (Ecological society) ที่คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน ล้มเลิกระบบเจ้านาย สร้างความผสมผสานกลมกลืนระหว่างมนุษยชาติกับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ให้เกิดขึ้นได้จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกสังคมนิเวศน์ในลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยที่เท่าเทียมกันเท่านั้น

9. PAR เป็นการมองอนาคต (Future Oriented) ดังนั้น นักวิจัย PAR จะต้องรู้วิธีการสร้างฉากสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการในลักษณะที่ไม่มีการจัดทำโปรแกรมล่วงหน้าสำเร็จหรือตายตัว การทำให้เกิดการช่วยตนเองของชุมชน การสร้างแนวทางสำหรับการกระทำแนวทางปฏิบัติที่ไม่เคยมีอยู่ก่อน การทบทวนการปรับเปลี่ยนระบบที่เขาเป็นสมาชิกอยู่การพัฒนาตัวอย่างโครงสร้าง หรือภาพลักษณ์ที่จะปะติดปะต่อให้เกิดอนาคตที่ต้องการเหล่านี้เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถที่จะฝันของบุคคลเป็นสิ่งที่น่าเป็นสำหรับการพัฒนาซึ่ง McNiff (1991) บอกว่า การพัฒนามนุษย์คือการฟื้นฟูความสามารถที่จะฝันของเขา

10. PAR มองโลกในแง่ดี (Optimistic) ตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดปลดปล่อยที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่างๆ ในสังคมของเขาได้ ซึ่ง PAR เป็นวิธีการที่จะส่งเสริมศักยภาพด้านนี้ของบุคคล

PAR เชื่อว่า อิสรภาพของมนุษย์มีความสำคัญที่สุด และมนุษย์มีสิทธิและอำนาจที่แสวงหา อิสรภาพแก่ตนเองด้วยการปลดปล่อยตนเอง (Self-emancipation) ที่แท้จริงได้มาจากที่ทุกคนมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปถึงการสร้างสังคมใหม่ที่ประชาชนทุกคนเป็นผู้กระทำ โดยอาศัยความรู้สึกที่เขาสร้างขึ้นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถหยั่งรากลึกลงไปถึงประสบการณ์ทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีความมุ่งหมายที่จะเอาชนะหรือแก้ปัญหาที่ชาวบ้านมีความคับข้องใจอยู่ โดยความพยายามด้วยวิธีการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะทำให้สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้ตรงตามความต้องการที่จะแก้ปัญหาของเขาเอง ซึ่งจะบ่งบอกถึงสถานะสังคมที่ขัดแย้งกัน ระหว่างความต้องการกับวิธีการสนองความต้องการ และเปิดเผยให้เห็นกลไกที่ควบคุมขบวนการกดขี่เอาเปรียบอยู่ด้วย นอกจากที่กล่าวมาแล้ว การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมยังจะช่วยชี้แนะถึงกิจกรรมที่สามารถจะแทรกแซง และเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางสังคมที่เป็นอุปสรรคขัดขวางได้

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการค้นหาความรู้พื้นบ้าน ที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลาย ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม และสร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการ กับความรู้พื้นบ้านให้เป็นที่ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของสถานะสังคมเศรษฐกิจ จากแนวความคิดวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ทราบว่ากระบวนการวิจัยลักษณะนี้ต้องการทีมวิจัย ที่ประกอบด้วย สมาชิกอบต. พนักงานของอบต.คือปลัดอบต. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนของภาครัฐ

นอกจากนี้แนวความคิดวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยังทำให้นักวิจัยทราบว่า ตนเองต้องทำหน้าที่ในฐานะผู้สนับสนุน(Facilitator) ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเท่านั้น และกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เกิดขึ้นตามความต้องการและสถานการณ์ของปัญหา จึงต้องมีความยืดหยุ่นสูง ไม่สามารถกำหนดรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงได้

1.4 ระเบียบวิธีในการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1. การศึกษาชุมชน ดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2545

ใช้การศึกษาชุมชนใน 9 หมู่บ้านของตำบลป่าห้วยนึ่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจัดเป็นพื้นที่ที่ยังมีการระบาดของยาเสพติดอยู่ในระดับรุนแรง และมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดตั้งแต่การค้า การลำเลียง การเสพ (จากข้อมูลเกณฑ์ของสำนักงาน ป.ป.ส.) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาชุมชนในแต่ละหมู่บ้านตามแนวทางของวิธีการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA= Participatory Rural Appraisal) โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เกี่ยวกับประเด็น 1) บริบทสังคม-วัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด และ 2) สถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ และแนวทางในการแก้ปัญหาเสพติด (ภาคผนวก ก) การศึกษาชุมชนระดับตำบลใช้การสัมภาษณ์ผู้รู้(Key Informants) ได้แก่ ผู้นำกลุ่มต่างๆ ครู-อาจารย์ของโรงเรียน พระสงฆ์ เยาวชน ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดของเยาวชน เช่น พ่อแม่ที่ลูกเคยเสพยา ในประเด็นที่กำหนด และใช้การประชุมกลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ครูอาจารย์ที่อยู่ในชุมชน เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบล เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่อำเภอบ้านฝาง ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบโครงการเรื่องยาเสพติดในพื้นที่ สมาชิกอบต.และผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการจัดค่ายเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ ตลอดจนทักษะของเยาวชนต่อการแก้ปัญหาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ และการจัดลำดับแนวทางในการแก้ปัญหาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ การจัดค่ายดำเนินการ 2 ครั้ง จะเห็นได้ว่าการศึกษาชุมชนในระดับตำบล เป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละหมู่บ้านได้เรียนรู้ร่วมกัน ได้เข้าใจถึงสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความตระหนักให้กับผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังศึกษาชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยใช้การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ครู ชาวบ้านที่เป็นประชาคมคุ้ม และตัวแทนสมาชิกด้านยาเสพติดของหมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนสะท้อนสถานการณ์ปัญหาเสพติดของหมู่บ้านตนเอง ทักษะของชาวบ้านต่อการแก้ปัญหา และเสนอกลไก

หรือแนวทางการแก้ปัญหาจากประสบการณ์ของชุมชน หลังจากนั้นทีมวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ กับผู้ที่เคยเสพยาเสพติด และอดีตผู้ค้ายาเสพติด และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนตลอดช่วงเวลาที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาชุมชนทั้งระดับตำบลและระดับหมู่บ้านแล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ประมวลและวิเคราะห์ที่ได้ และการกำหนดยุทธศาสตร์ระดับตำบลในการแก้ปัญหาเสพติดของเยาวชน โดยดำเนินการ 3 ครั้งๆละ 3 หมู่บ้าน ผู้เข้าร่วม ได้แก่ ผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประชาคมคุ้ม เยาวชน ครู สมาชิกอบต. ในขั้นตอนนี้ทีมวิจัย ได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจนของข้อมูล ทำให้ผู้เข้าร่วมเห็นสภาพของปัญหา และเกิดการยอมรับสถานการณ์ปัญหาเรื่องยาเสพติดของเยาวชน และผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่ม ได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวกำหนดแผนงานกิจกรรมโครงการเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาเสพติดของหมู่บ้าน

จากนั้นจึงกำหนดการคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมาย สำหรับการปฏิบัติการเป็น 3 ชุมชน ตามระดับความรุนแรงของปัญหา ได้แก่ หมู่บ้านสว่าง หมู่ที่ 3 หมู่บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6 และหมู่บ้านโสภณดี หมู่ที่ 7 และ 8

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการโครงการตามแผน ที่ได้จากยุทธศาสตร์ ดำเนินการระหว่างวันที่ 16 เดือน พฤศจิกายน 2545 ถึง วันที่ 15 สิงหาคม 2546 มีวิธีการทำงานดังนี้

1) ก่อนการปฏิบัติการทีมวิจัยได้นำ แผนและโครงการที่ได้จากการประชุมร่วม 3 หมู่บ้านมา ประชุมร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อร่วมกันพิจารณาแผนงาน โครงการ ว่ามีความเหมาะสม และเป็นไปได้ที่จะร่วมปฏิบัติการ ซึ่งในขั้นตอนนี้บางหมู่บ้านก็ได้ปรับแผนงานโครงการเพิ่มเติมเป็นที่ยอมรับร่วมกัน แล้วทีมวิจัยได้นำแผนงาน โครงการมาวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติดของตำบล

2) หลังจากแต่ละพื้นที่เป้าหมายมีแผนงาน โครงการชัดเจนแล้ว ทีมวิจัยได้ศึกษาชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการทำตามแผนงานโครงการ กลุ่มที่จะเข้ามามีบทบาทโดยเฉพาะมุ่งค้นหามีกลไกอะไรบ้างที่จะนำมาใช้ในการทำตามแผนงาน โครงการ ซึ่งพบว่ากลไกที่น่าจะเกี่ยวข้องและมีบทบาทในการแก้ปัญหา ได้แก่ กลไกระดับหมู่บ้านของบ้านโสภณดี กลไกระดับคุ้มของบ้านโนนสะอาด และกลไกระดับกลุ่ม คือกลุ่มสมัชชา ของบ้านสว่าง อย่างไรก็ตามการทำงานของแต่ละกลไก ก็จะเชื่อมโยงกับครอบครัวของเยาวชนในหมู่บ้าน อนึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านเป้าหมายยังเป็นพื้นที่ที่กลุ่มเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน

3) แต่ละพื้นที่ดำเนินการตามแผนกิจกรรม โครงการที่แต่ละกลไกกำหนดขึ้น และติดตามผลของการดำเนินการ ตลอดจนทำความเข้าใจกับกระบวนการของการดำเนินงานแต่ละกลไก

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่ศึกษา

ในส่วนนี้ มุ่งนำเสนอให้เข้าใจถึงสถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งพิจารณาจากสถานการณ์ระดับจังหวัด ระดับอำเภอบ้านฝาง ระดับตำบลป่าหวายนั่ง เพื่อให้เข้าใจบริบทของพื้นที่ และนำเสนอถึงสถานการณ์ความรุนแรงในหมู่บ้านเป้าหมาย ทั้งนี้ได้จากข้อมูลมือสองของหน่วยงานและข้อมูลจากการศึกษาชุมชนระดับตำบล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.5 สถานการณ์ยาเสพติดของจังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น นับว่าเป็นศูนย์กลางในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การคมนาคมขนส่ง สาธารณสุขและวัฒนธรรมของภาคอีสาน ประกอบด้วย 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เพาะปลูกพืชไร่ต่างๆ เลี้ยงไหม และทำปศุสัตว์ เนื่องจากเป็นเมืองขนาดใหญ่ ทำให้สังคมของจังหวัดนี้มีความหลากหลายและสลับซับซ้อน ข้อมูลจากศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดขอนแก่น สรุปว่าลักษณะของจังหวัดเอื้อต่อการแพร่กระจายของยาเสพติด เพราะเป็นตะเข็บรอยต่อ และมีเขตติดต่อจังหวัดใกล้เคียงถึง 9 จังหวัด จึงมีเส้นทางการขนย้ายผ่านเข้า-ออก ทำให้มีเส้นทางลำเลียงเข้าสู่จังหวัดขอนแก่นได้หลายสายเป็นจุดผ่านและจุดพักสินค้า ประกอบกับ ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งมีชุมชนหนาแน่นประกอบด้วย โรงแรม สถานบริการและสถานศึกษาเป็นจำนวนมาก เป็นบ่อเกิดแห่งปัญหายาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน กลุ่มแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

สำหรับสถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดพบว่า ระดับความรุนแรงของสถานการณ์อยู่ในระดับ “เบาบาง” และจังหวัดสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ส่วนกลุ่มผู้เสพอันดับแรกคือ กลุ่มเยาวชนวัยรุ่นและนักเรียนนักศึกษา รองลงมาคือกลุ่มผู้ใช้แรงงาน สำหรับประเภทของยาเสพติด ที่แพร่ระบาดมากที่สุดในจังหวัด ปี พ.ศ.2544 ได้แก่ ยาบ้า รองลงมาคือสารระเหยและกัญชา ตามลำดับ

กลวิธี/กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับจังหวัดคือ

1. หมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชนทั้งจังหวัดต้องปลอดยาเสพติด
2. โรงเรียน โรงงานและโรงแรมสถานบริการสถานบันเทิงต้องปลอดยาเสพติดทั้งหมด

หรือ “3ร.ปลอดยาเสพติด”

3. การปราบปราม เฝ้าระวังการปราบปรามผู้ค้าทั้งรายใหญ่และรายย่อยให้หมดสิ้นไป รวมทั้งการจัดตั้งจุดตรวจ จุดสกัด เส้นทางลำเลียงยา และเคมีภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด
4. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยถือว่าผู้เสกคือผู้ป่วยจะต้องได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และการเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยนั้นจะต้องสมัครใจเอง

1.6 สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ของอำเภอบ้านฝาง

เพื่อให้เข้าใจถึงบริบทของพื้นที่ศึกษาชัดเจน จึงขอนำเสนอให้เห็นถึงสภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะพื้นฐานของพื้นที่ คืออำเภอบ้านฝาง

- 1) สภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของอำเภอบ้านฝาง

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2518 บ้านฝางได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอบ้านฝางและเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2522 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอ ปัจจุบันมีเขตการปกครอง 7 ตำบล อำเภอบ้านฝางตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น โดยมีระยะทางจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 22 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง คือทิศเหนือติดต่อกับอำเภออุบลรัตน์ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพระยืนและอำเภอมัญจาคีรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ส่วนด้านการปกครองในอำเภอบ้านฝาง มีองค์การบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ 2 แห่งในอำเภอแต่ก็มีให้แหล่งงานของชาวบ้านเป้าหมายของพื้นที่วิจัย มีการทำหัตถกรรมในครัวเรือนในช่วงว่างเว้นจากการเกษตรซึ่งถือเป็นอาชีพเสริม มีทั้งที่พ่อค้าคนกลางมารับซื้อ และชาวบ้านจัดไปจำหน่ายเอง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถาบันหรือองค์กร ศาสนา ด้านสาธารณสุข มีสถานบริการด้านสาธารณสุข คือโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 1 แห่ง และสถานีอนามัยตำบลอยู่ในทุกตำบล ส่วนการคมนาคมระหว่างอำเภอและจังหวัดค่อนข้างสะดวกเพราะมีเส้นทางติดต่อได้หลายทาง นอกจากนี้ประชากรมีประปาหมู่บ้าน มีแหล่งน้ำกินน้ำใช้ บ่อนบาดาล บ่อน้ำตื้น ถังเก็บน้ำ และโอ่งน้ำ

2) สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ของอำเภอบ้านฝาง

อำเภอบ้านฝาง นับว่ามีปัญหาการแพร่ระบาดของในระดับรุนแรง ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากได้แก่ ยาบ้า กัญชา สารระเหย โดยเฉพาะยาบ้าพบว่ามีการใช้ยาบ้ากันมากในกลุ่มผู้ขับรถบรรทุก รถโดยสาร ผู้ใช้แรงงาน กรรมกร ชาวนา ชาวไร่ และกลุ่มวัยรุ่นทั้งนอกและในสถานการศึกษา แหล่งจำหน่ายมีอยู่ทั่วไป ตามร้านอาหาร ร้านขายของชำ สถานเริงรมย์ และสถานศึกษาบางแห่ง ส่วนกัญชา เป็นยาเสพติดพื้นบ้านที่ยังนิยมใช้กันในกลุ่มคนว่างงาน ผู้ทำการเกษตร และกลุ่มวัยรุ่น ขณะที่สารระเหย เป็นยาเสพติดที่มีการระบาดอยู่กลุ่มเยาวชนนอกสถานการศึกษา ในพื้นที่อำเภอบ้านฝาง ไม่ปรากฏว่ามีการปลูกกัญชา แต่มีบุคคลนำมาจำหน่าย ส่วนสารระเหยทั่วไป แหล่งจำหน่ายมีอยู่ทั่วไป ตามร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านปะยาง ร้านซ่อมรถและในสถานศึกษาบางแห่ง

อำเภอบ้านฝาง มี 7 ตำบล ได้รับการประกาศเป็นหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติด 67 หมู่บ้าน เหลือ 7 หมู่บ้านที่ยังไม่ปลอดยาเสพติดในจำนวนนี้ มีตำบลป่าหวายนั่ง อยู่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 หนองเชียงซุย หมู่ที่ 6 โนนสะอาด และหมู่ที่ 7 โสกเต้ ซึ่งหมู่ที่ 6 และ 7 เป็นพื้นที่วิจัย

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอบ้านฝาง มีการจัดองค์กรระดับอำเภอ และระดับตำบล เพื่อดำเนินการในการแก้ปัญหาโดยกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อมูลหมู่บ้านที่ยังไม่ปลอดยาเสพติด และมีการตั้งองค์กรเป็นชุดปฏิบัติการประจำตำบล เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลผู้เสพ ผู้ค้า และศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดในตำบล หมู่บ้านที่รับผิดชอบ กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และปัญหาหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกับองค์กรชุมชนในการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน ประสานและบูรณาการงานป้องกันและแก้ไข

ไขปัญหายาเสพติดกับงานพัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมในตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน และจัดทำรายงานตามแบบรายงานชุดปฏิบัติการประจำตำบล ทุกเดือน โดยใน ตำบลป่าหวายนั่ง ชุดปฏิบัติการมีบทบาทหน้าที่ดำเนินการสนับสนุน ดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาด้วยกิจกรรมต่างๆ โดยให้ร่วมกันดำเนินการในหมู่บ้านเป้าหมายที่ยังไม่ปลอดยาเสพติด 12 หมู่บ้าน

กิจกรรมที่ทำ ในปี 2542-2544 ได้แก่ การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด อบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การจัดการแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติด การประกาศหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติด การคั้นน้ำสาบานจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การจัดกิจกรรมโรงเรียนสีขาว อบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติดโดยชุดปฏิบัติการประจำตำบล อบรมคณะกรรมการสมัชชาต่อต้านยาเสพติด ตรวจสอบสารเสพติดในปัสสาวะ 9 หมู่ ที่ยังไม่ปลอดยาเสพติด นอกจากนี้ สถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านฝาง ได้จัดทำโครงการสนับสนุนประชาชน จัดตั้งสมัชชาต่อต้านยาเสพติดขึ้น โดยมีแกนนำระดับหมู่บ้าน ในปีงบประมาณ 2544 ได้จัดทำโครงการฝึกอบรม คณะกรรมการสมัชชาต่อต้านยาเสพติด โดยได้ใช้งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 7 ตำบล โดยจะมีสมาชิกระดับแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วมอบรม

3) สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ของตำบลป่าหวายนั่ง

3.1) สภาพด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตำบลป่าหวายนั่ง

ในอดีตบริเวณพื้นที่ตำบลป่าหวายนั่ง มีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ บริเวณบ้านโสกเต้ ผู้มาตั้งบ้านเรือนกลุ่มแรก ได้แก่ นายขุนศรี และนายต้อง เชื้อสาวะถี อพยพจากหลายครอบครัวจากบ้านจั่ว ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากบ้านเดิมเกิดโรคไข้ทรพิษระบาด นายต้องหรือพราตต้องออกมาล่าสัตว์ เห็นทำเลเหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐาน จึงกลับไปอพยพครอบครัวจากหลาย มาอยู่ในพื้นที่นี้ ตั้งแต่ปี 2539 เหตุที่ได้ชื่อว่าบ้านโสกเต้ เนื่องจากบริเวณที่มีต้นเต้เป็นจำนวนมาก ในระยะต่อมาประชากรส่วนหนึ่ง อพยพมาจาก อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตำบลป่าหวายนั่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 32 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง ทิศตะวันออกติดต่อกับ ตำบลบ้านค้อ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง และ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทศบาลภูพาน

ตำบลป่าหวายนั่งประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าหวายนั่ง หมู่ที่ 1, 2 บ้านสว่าง หมู่ที่ 3 บ้านหนองเชียงชู หมู่ที่ 4, 5 และ 9 บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6 และบ้านโสกเต้ หมู่ที่ 7, 8 ซึ่งมีข้อมูลสำคัญในแต่ละหมู่บ้านของตำบลป่าหวายนั่ง แสดงไว้ในตารางที่ 1

ประชากรในตำบลส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่อ้อย ทำนา ทำสวน เช่น มะเขือเทศ แตงกวา ปลุกหม่อนเลี้ยงไหม เลี้ยงโค กระบือ รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างแรงงาน แรงงานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนไปจนถึงคนชรา อาชีพรับจ้างนี้ส่วนมากเป็นการรับจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรม เช่น โรงงานแหวน โรงงานทำรองเท้า โรงงานเย็บผ้า โรงงานกระดาษ โรงงานน้ำตาล ทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัด รวมถึงกรุงเทพมหานคร ส่วนอาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม เช่น รับจ้าง ปักดำ เก็บเกี่ยวข้าว รับจ้างตัดอ้อยทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เช่นกัน ส่วนอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ค้าขาย อาชีพงานบริการ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดผม ช่างอิเล็กทรอนิกส์ และ รับราชการ อาชีพเสริมสำคัญ ได้แก่ ทำหัตถกรรม ทอผ้า จักสาน แรงงานเป็นกลุ่มเดียวกับคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมักจะทำอาชีพเสริมหลังจากว่างเว้นจากฤดูกาลเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลพื้นฐานสำคัญของหมู่บ้านในตำบลป้าหวาน

หมู่ที่	พื้นที่เกษตร (ไร่)	จำนวนครัวเรือน	ที่ดิน/ที่ไร่(ไร่)	ที่นาเฉลี่ยครัวเรือน	ไม่มีที่ดินครัวเรือน	ทำนา	ทำไร่	ค้าขายอย่างเดี่ยว/ครัวเรือน	รับจ้างอย่างเดี่ยว/ครัวเรือน	ทำงานนอกพื้นที่/ครัวเรือน
1 ป้าหวาน	2,075	141	1,200/ 850	11-20 ไร่ 64 ครอบครั้ว	6	130	130	2	5	35
2 ป้าหวาน	2,700	142	1,000/ 1,600	11-20 ไร่ 57 ครอบครั้ว	27	130/1	130/5	2	4	35
3 สว่าง	3,200	167	1,200/ 1,500	21-50 ไร่ 50 ครอบครั้ว	17	160	160	1	6	30
4 หนองเชียงซุย	2,158	128	615/ 1,563	6-10 ไร่ 47 ครอบครั้ว	7	116	116	-	-	12
5 หนองเชียงซุย	2,600	194	1,000/ 1,600	6-10 ไร่ 65 ครอบครั้ว	6	130/4	130/4	-	-	15
6 โนนสะอาด	900	155	600/ 300	6-10 ไร่ 25 ครอบครั้ว	5	63	63	1	90	13
7 โสกแต่	2,577	141	1,070/ 500	6-10 ไร่ 84 ครอบครั้ว	0	40	137	-	4	10
8 โสกแต่	2,100	161	800/ 1,300	6-10 ไร่ 60 ครอบครั้ว	5	150	150	1	10	15

การที่ในชุมชนมีคนย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น จึงทำให้มีช่องทางนำยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า เข้าออกในชุมชน คือหลังที่กลับมาจากไปตัดอ้อย หรือทำงานโรงงานในต่างจังหวัด กรุงเทพมหานคร มักจะนำยาเสพติดกลับมาด้วย ซึ่งเป็นการนำเข้ามาโดยตรง ขณะเดียวกันพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ทำให้มีรายได้ส่งกลับให้กับลูกหลานใช้จ่าย แต่เนื่องจากลูกหลานไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กนำเงินไปใช้ในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย รวมทั้งซื้อขายเสพยาเสพติดด้วย

จากการศึกษาโครงสร้างและประวัติการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน พบว่ามีระบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้อง บางหมู่บ้านมีผู้นำแบบสืบทอดกันมา ตระกูลเดียวกันซึ่งผู้นำแบบนี้จะได้รับการยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้าน เช่น บ้านโสกเต้ มีผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2443 เป็นต้นมา นามสกุล “วิไลปาน” ถึง 5 คนด้วยกัน ในปัจจุบันคนที่นามสกุลวิไลปาน ยังมีบทบาทเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

กลุ่มที่พบในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อสนองนโยบายรัฐ หลายกลุ่มที่ทางราชการสนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น เช่น กลุ่มกองทุน กขค. กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มกองทุนปุย กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยชาวบ้านเอง ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มฌาปนกิจ เป็นต้น สำหรับด้านการศึกษา ปัจจุบันการศึกษาถูกให้ความสำคัญมากขึ้น พ่อแม่ผู้ปกครองมีความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาสูง พยายามหาเงินส่งลูกเรียน และยังมีค่านิยมส่งลูกเข้ามาเรียนในเมือง มีเด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาบางส่วนเท่านั้นได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา และบางส่วนนิยมเข้าไปเรียนต่อในตัวเมืองขอนแก่น จึงเป็นช่องทางหนึ่งให้เสี่ยงต่อปัญหาเสพยาเสพติดด้วย

โดยรวมแล้วหมู่บ้านในตำบลป่าหวายนั่ง มีปัญหาสำคัญดังนี้

1) ปัญหาทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะช่วงที่มีเทศกาลงานบุญประเพณี ผู้คนมักจะดื่มเหล้าแล้วก่อ กวนหาเรื่องทะเลาะวิวาทกัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เพราะงานบุญเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ท่องเที่ยว และแสดงความเป็นกลุ่มเป็นพวกของตน ผู้นำสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้โดยการห้ามปรามและว่ากล่าว ตักเตือน หรือบางหมู่บ้านตั้งกฎขึ้นมาว่า ถ้าหากลูกหลานใครก่อเรื่องทะเลาะวิวาทต้องจ่ายค่าจ้างหมอลำที่มาแสดงในงานบุญนั้น เป็นต้น

2) ปัญหาเสพยาเสพติด เป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา สืบเนื่องจากสภาพกายภาพของพื้นที่ ที่อยู่ระหว่างรอยต่อของอำเภอเมือง กับอำเภอบ้านฝาง จึงเสมือนเป็นพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยาก ประกอบกับบางหมู่บ้านก็ยังมีผู้ค้าผู้เสพอยู่ ซึ่งนำเข้ายาเสพติด จำพวก ยาบ้า มาจากกลุ่มแรงงานที่ทำงานนอกชุมชนแล้วเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้าน

3) ปัญหาขั้วรถเสียงดัง วัยรุ่นในหมู่บ้านมักจะชอบความเร็ว คัดแปลงแต่งรถมอเตอร์ไซด์ ทำให้เสียงดัง สร้างความรำคาญให้คนในหมู่บ้าน และนำมาสู่การรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม

4) ปัญหาความยากจน รายได้น้อยแต่ความต้องการใช้จ่ายมีมาก ทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินกับธนาคาร กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน รวมทั้งนายทุน ปัญหาความยากจนส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีพื้นที่ทำกินจำนวนน้อย เพราะพื้นที่ถือครองส่วนหนึ่งของบางหมู่บ้านถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ นอกจากนี้บางส่วนยากจน เพราะการผลิตพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ที่มีปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำอย่างต่อเนื่อง

5) ปัญหาเล่นการพนัน ในบางหมู่บ้านมักจะมีการจับกลุ่มเล่นการพนันกัน หลังจากเที่ยวว่างจากการทำงานในกลุ่มที่ว่างงาน

สำหรับปัญหายาเสพติดในเยาวชน ผู้นำและเยาวชนมีทัศนะว่า ครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ต้องเข้าใจปัญหาและมีส่วนในการห้ามปรามเยาวชนอย่างเข้าใจ ดูแลเอาใจใส่เยาวชนอย่างเข้าใจ พัฒนาการของเยาวชนด้วย นอกจากนี้ผู้นำชุมชนรวมถึงสถาบันทางสังคม เช่น วัด และ โรงเรียน ยังต้องทำหน้าที่ดึงให้เยาวชนเข้าใจปัญหาเสพติด บางหมู่บ้านพบว่า มีคนหนุ่มที่กลุ่มเยาวชนให้ความนับถือในฐานะผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการป้องกันปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชน เพราะเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหา เข้าใจเยาวชน และทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้เยาวชนได้

3.2) ใช้กลไกภายนอกชุมชนที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน จากการศึกษาสถานการณ์เรื่องยาเสพติดในอำเภอและในตำบลเป้าหมายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่ามีการดำเนินงานหลายอย่างในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งไม่เน้นเฉพาะกลุ่มเยาวชน แต่ก็เกิดผลในเชิงจิตวิทยากับกลุ่มเยาวชนเช่นกัน เช่น มีสมัชชาต่อต้านยาเสพติด ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านและผู้นำเพื่อต่อต้านยาเสพติด โดยใช้พลังมวลชน ซึ่งในบางหมู่บ้าน สมัชชาต่อต้านยาเสพติดมีความเข้มแข็ง เข้าไปร่วมมือกับประชาคมคุ้ม ในการแก้ปัญหาเสพติด สอดส่องดูแลการแพร่ระบาดของยาเสพติด ส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวในชุมชน ทำให้ชุมชนตื่นตัวและเยาวชนก็เกรงต่อบทบาทดังกล่าว ประกอบกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในระดับประเทศ ทำให้ภาครัฐมีการดำเนินการหลายอย่างในพื้นที่ เช่น การดื่มน้ำสาบานที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การมอบธงเฉลิมพระเกียรติให้กับหมู่บ้านที่ปลอดยาเสพติด โครงการใบไม้ร่วงในพื้นที่ใกล้เคียง หรือแม้แต่มีหน่วยงานต่างๆเข้ามาจัดกิจกรรม เช่น ฝ่ายทหารเข้ามาจัดค่ายเยาวชน บางกิจกรรม ส่งผลโดยตรงต่อผู้ค้า ผู้เสพ ทำให้การแพร่ระบาดลดลง บางกิจกรรม มีผลทางอ้อมให้ชุมชนตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องความเคลื่อนไหวการแพร่ระบาดของยาเสพติดชุมชนด้วย ในทัศนะของเยาวชน การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ เป็นเพียงการสร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัว เมื่อเวลาผ่านไปความสนใจของชุมชนต่อปัญหาอาจลดลง ปัญหาเสพติดเกี่ยวข้องกับครอบครัว

ครัวเรือนมาก ครอบครัวยุคใหม่เป็นกลุ่มสำคัญที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาสุขภาพจิตเพราะอยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด

เมื่อคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนแล้วได้จัดให้มีการประชุมผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนเยาวชน ประธานคุ้ม กำนัน กรรมการหมู่บ้าน ของหมู่บ้านในตำบลเป้าหมาย โดยมีครู/อาจารย์ และ พระสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านเข้าร่วมด้วย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายข้างต้นมีโอกาสดูแลสุขภาพจิตวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ขณะเดียวกันก็ใช้ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เสนอเพื่อช่วยกันระดมสมองในการกำหนดยุทธศาสตร์ของตำบล เพื่อแก้ปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเยาวชนต่อไป กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ดำเนินการที่อบต.เป้าหมาย ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของตำบลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้แทนกลุ่มต่างๆในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ของตำบลเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเยาวชน ประกอบด้วย

1. การป้องกันและฟื้นฟู ให้ถือว่าปัญหาสุขภาพจิต เป็นปัญหาระดับชาติ ให้มีความสำคัญกับเยาวชนในฐานะบุคคลของชาติ การป้องกันและฟื้นฟูต้องทำร่วมกับผู้นำ ผู้ปกครอง และมีความเร่งด่วนที่ต้องทำเรื่องนี้ ป้องกันปัญหาที่สาเหตุ ให้ความรู้กับกลุ่มเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำ ในการทำกิจกรรมต่างๆ ฟื้นฟูให้กำลังใจ จิตใจ และส่งตัวไปบำบัด

2. การสร้างความร่วมมือ ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือเพื่อป้องกันปัญหา ผู้นำต้องช่วยผลักดันร่วมมือให้ดีขึ้น ความหลากหลายของประสบการณ์บุคคล ที่นำมาแลกเปลี่ยนกันจะช่วยป้องกันปัญหา

3. การพัฒนาความรู้ หากความรู้วิธีการเพื่อป้องกันปัญหาเยาวชน นำความรู้ ภูมิปัญญา มาสู่ความร่วมมือ ให้เกิดแนวคิดในการแก้ปัญหา เริ่มต้นที่การพัฒนาผู้นำ ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้และบอกสอนลูกหลานได้

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมระดมสมองเห็นว่า การป้องกันและฟื้นฟู สำคัญที่สุดสำหรับตำบล รองลงมาคือการสร้างความร่วมมือในชุมชนและ ตำบล และการพัฒนาความรู้ ตามลำดับ

บทที่ 2

การใช้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

การใช้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านทดลองไม่มีตัวบุคคลทำงานชัดเจน มีการจัดตั้งกลุ่มแต่ไม่มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวใดๆ และจากที่โครงการวิจัยได้จัดค่ายศึกษาข้อมูลและพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อค้นหาแกนนำ 2 ครั้ง และได้มองเห็นตัวเยาวชนในการทำงานทุกหมู่บ้าน โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องตลอด ทั้งในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนอื่นๆตามความคิดเห็น/ความต้องการของเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ทีมวิจัยเป็นผู้กระตุ้นสนับสนุนอย่างใกล้ชิด กิจกรรมหลักๆจะเป็นการประชุมทั้งวางแผนงาน เตรียมการดำเนินงาน และสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรมโดยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้เตรียมวาระการประชุม/และจัดบันทึกการประชุมอย่างมีระบบ มีลายเซ็นผู้เข้าร่วมประชุม คณะทำงานที่รับผิดชอบจัดทำบัญชีของเครือข่ายกิจกรรมในระยะแรกเป็นการหมุนเวียนไปช่วยเหลืองานประเพณีของครอบครัว/และชุมชนในกลุ่มเครือข่ายหลายหมู่บ้าน เป็นลักษณะช่วยแรงงานบ้าง ด้านการแสดงดนตรี/หมอลำที่สนุกสนานมีสาระจนไม่ได้เสียเงินจ้างดนตรีราคาแพง เยาวชนจะจัดกิจกรรมระดมทุน จัดดนตรี ฉายภาพยนตร์ในหมู่บ้าน จัดดนตรีเปิดหมวกในจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น เครือข่ายเยาวชนได้ขยายตัวเป็นเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนา หรือกลุ่มดินโป่ง ขณะที่ทำกิจกรรมภายในกลุ่มภายในพื้นที่ได้ประสานทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อมเมือง ร่วมกับกลุ่มก้อนกรวด ระยอง และได้เข้าร่วมแสดงผลงาน/กิจกรรมการแสดงในงานเยาวชนแห่งชาติที่กทม. และในงาน 10 ปี สกว. ที่กทม.

นอกจากนี้ได้ไปเป็นวิทยากรกระบวนการให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลก ทีมวิจัยได้ใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนตำบลป้าหวายนั่งในการเข้าไปกระตุ้นเยาวชนในพื้นที่ทดลองให้ทำกิจกรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านของตน กิจกรรมที่ดำเนินการจะเน้นหนักในหมู่บ้านทดลอง 3 บ้านตามความพร้อมของเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน และกิจกรรมในระดับตำบลที่เป็นของเครือข่ายเองดำเนินการโดยเยาวชนและชุมชน เช่นค่ายพัฒนาศักยภาพแกนนำด้านยาเสพติดและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมรณรงค์วันเอดส์โลก กิจกรรมรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับตำบล กิจกรรมอบรมการสื่อสารเรื่องเอดส์และเพศศึกษาให้กับเยาวชนทั้งในโรงเรียนและในชุมชน 2 ครั้ง กิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไปจะเป็นการจัดค่ายพัฒนาแกนนำซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ และกิจกรรมด้านสุขภาพและอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก (สสส.) เป็นต้น

การนำเสนอในบทนี้ จะครอบคลุมถึงประเด็นการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชนในภาพรวมพื้นที่ตำบล ที่ได้จากการศึกษาชุมชนและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นจากทั้งกลุ่มเยาวชน และผู้นำในตำบล และครอบคลุมประเด็นความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในเยาวชนกลุ่มต่างๆ ตลอดจนการใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นการปฏิบัติการรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย ผลการศึกษาสามารถประมวลข้อสรุปได้ดังนี้

2.1 ภาพรวมปัญหาของเยาวชนในพื้นที่ตำบล

1. ปัญหายาเสพติด

ผลการศึกษาข้อมูลชุมชนโดยภาพรวม พบว่า เริ่มมียาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ตำบลป่าหวายนั่งในปี 2535 โดยเริ่มแพร่ระบาดในหมู่บ้านหนองเชียงซุยเป็นหมู่บ้านแรก ประเภทของยาเสพติดที่เข้ามาแพร่ระบาด คือ สารระเหยหรือกาว และกัญชา ผู้เสพยาระเหยเป็นเยาวชนมีอายุระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งมีเหตุผลสำคัญในการใช้สารระเหย เพราะเชื่อว่า เมื่อใช้สารระเหยจะทำให้ลืมเรื่องทุกข์ของตนเอง ซึ่งความทุกข์บางเรื่องเป็นปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว บางเรื่องเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ บางเรื่องเกี่ยวกับเรื่องความรัก การเสพยาระเหยจะทำให้มีความสุขอยู่ในโลกของตนเอง เป็นโลกส่วนตัว ลืมทุกสิ่งทุกอย่างที่กำลังวิตกกังวล

ส่วนกัญชาผู้เสพมีอายุระหว่าง 20-25 ปี และได้แพร่กระจายไปในหมู่บ้านข้างเคียงในช่วงปี 2536-2537 จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้เสพกัญชาเป็นกลุ่มคนที่เป็เยาวชนรุ่นใหญ่ เริ่มใช้กัญชาครั้งแรก เพราะมีความคิดอยากสนุกสนาน คึกคะนองตามประสาวัยรุ่น คิดว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นชาย เพราะมีความกล้า นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากเพื่อน เพื่อนจะบอกว่า “เพื่อนจะบอกว่าถ้าใครสูบกัญชา จะทำให้ตาหวาน และจีบสาวเก่ง จะทำให้สาวๆชอบ” นอกจากนี้ในกลุ่มคนที่เสพกัญชาเนี่ยยังมีการแข่งขันกันว่าใครจะสูดด้วยลมหายใจยาวนานกว่ากัน เป็นการแข่งชันพนันกันอีก

ปี 2538 ยาบ้าเข้ามาแพร่ระบาดในกลุ่มผู้ใช้แรงงานภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ คนงานรับจ้างตัดอ้อย คนขับรถส่งอ้อย ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่นบ้าง ผู้เสพมีอายุระหว่าง 18-25 ปี เหตุผลสำคัญของการใช้ยาบ้าในกลุ่มคนเหล่านี้ก็คือ เชื่อว่าจะทำให้สามารถทำงานได้มากขึ้น ทำงานเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ เพราะมีแรงเสมอกัน และยังทำให้มีจิตใจกล้า คึกคะนอง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่ายาบ้าสามารถรักษาโรคบางชนิดได้ และที่สำคัญยังมีค่านิยมว่า หากเสพยาระเหย หรือ กัญชาถือว่ายัง “กระจอก” การเสพยาบ้า ถือว่ามีความกล้า และจะได้รับการยอมรับ ยาบ้าแพร่ระบาดมากในหมู่บ้านโนนสะอาด และมีการแพร่กระจายทั่วทุกหมู่บ้านในตำบลป่าหวายนั่ง ในปี 2539

ปี 2540-2542 ยาบ้าแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในพื้นที่ตำบล มีทั้งผู้ค้าและผู้เสพ ผู้ค้ารายใหญ่รับยามาจำหน่ายครั้งละ 2,000-10,000 เม็ด ผู้ค้ารายย่อยหรือผู้ค้าปลีกซึ่งบางส่วนเป็นเยาวชน อายุ

ระหว่าง 15-25 ปี มักเป็นเยาวชนที่ไปทำงานต่างถิ่น 6-7 ปี กลุ่มนี้จะนำยาบ้ามาขายในหมู่บ้าน บางครั้งก็เป็นกลุ่มที่มีพ่อแม่ เป็นผู้ค้า ซึ่งก็ไปทำงานต่างถิ่น เป็นครอบครัวที่ไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูก กลุ่มนี้จะรับยาบ้าจำหน่ายครั้งละ 10-200 เม็ด ผู้เสพยาบ้าเดิมเป็นกลุ่มเยาวชนรุ่นใหญ่ที่ใช้แรงงาน ซึ่งอายุระหว่าง 25-30 ปี ขยายกลุ่มมาถึงเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้น ป.5 ขึ้นไปในกลุ่มเยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่าง 13-17 ปี ใช้เช่นเดียวกันทั้งกลุ่มนักเรียนและกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

ปี 2541 มีการวิสามัญฆาตกรรมผู้ค้าในหมู่บ้านป่าห้วยนั้ง 3 ราย หมู่บ้านโนนสะอาด 1 ราย และหมู่บ้านหนองเชียงซุย 2 ราย ถือเป็นพื้นที่ที่มียาเสพติดแพร่ระบาดอย่างรุนแรง จากสถานการณ์นี้ทำให้ชาวบ้านที่เป็นผู้ค้า หวั่นวิตกว่าจะถูกวิสามัญฆาตกรรม จึงลดพฤติกรรมการค้าลง

ปี 2543 สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าลดลงเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ รมรณรงค์ป้องกัน เฝ้าระวังพื้นที่อย่างเข้มงวดโดยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด แต่สถานการณ์ยาเสพติดประเภทอื่นไม่ได้ลดลง ในขณะที่ยาบ้าหายากขึ้น เยาวชนหันมาใช้สารระเหยแทน และใช้กันมากขึ้น

ปี 2544-2545 ยาเสพติดที่ยังแพร่ระบาดในพื้นที่ ได้แก่ สารระเหย มีการแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะที่หมู่บ้านโนนสะอาด และหมู่บ้านหนองเชียงซุย

นอกจากยาบ้า กัญชา และสารระเหย แล้ว ยังมีสิ่งเสพติดพื้นฐานที่ได้รับความนิยมจากเยาวชน ได้แก่ สุรา และบุหรี่ เยาวชนรุ่นเด็กมักจะเริ่มใช้สิ่งเสพติดประเภทพื้นฐานก่อน เป็นพฤติกรรมเลียนแบบรุ่นพี่และใช้เพื่อสร้างการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนฝูง ส่วนเยาวชนรุ่นใหญ่มีการจับกลุ่มกันดื่มเหล้าหลังจากเลิกงาน หรือในช่วงเทศกาลงานบุญในหมู่บ้าน หลังจากดื่มไปแล้ว เยาวชนมักจะหาเรื่องทะเลาะกันกับเยาวชนในหมู่บ้านข้างเคียง ยิ่งเห็นชัดมากในช่วงที่มีงานเทศกาลในหมู่บ้าน

ตัวอย่างความคิดเห็นของเยาวชน

อ้อม : “... เห็นเยาวชนพวกพี่ ๆ ผู้ชายหาเที่ยวตอนกลางคืนกลางทุ่งนา ไปดมกาว ๆ สูบกัญชา”

ก๊อต : “...เคยมีเพื่อนใช้ยาบ้า เป็นผู้หญิงที่แรกใช้วิธีการฉีดที่แขน เห็นรอยแขนเต็มตัว”

หนึ่ง : “... การผ่านน้ำจะทำให้ยิ่งอร่อย มีการใช้ฟลอย์จุดบนแผ่นฟลอย์สูบน้ำ (ถ้าใช้วิธี) การสูบน้ำการขึ้นเร็วกว่า (8 วินาทีถึงระบบประสาท) (ถ้าใช้วิธี) กินอาการออกฤทธิ์ช้ากว่า (30 นาที ฤทธิ์ถึงสมอง) ...จะทำให้เกิดอาการหูแว่วประสาทหลอน (เหมือนตำรวจมาจับ) พอใช้ยามาก ๆ จะเป็นโรคจิต ที่ศูนย์บำบัด 100 คน เป็นโรคจิต 43 คน ต้องกินยาตลอดชีวิต และอยู่ในความดูแลของครอบครัว”

อ้อม : “เคยเห็นญาติตนเอง ซึ่งบ้านอยู่ไกลเขาดมกาวมาตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้นเขาก็เป็นคนบ้า เขาเดินไปชกอากาศไปเห็นพี่เขยกลับมาที่เอากะทะมาตี”

บุญ : “เคยเสพยาบ้า ตั้งแต่ตอนออกโรงเรียนใหม่ ๆ ไปดูหนัง ดมได้คราวเดียวก็หัวเราะกันจนตกโต๊ะ ต่อมาเจอกัญชา พอใหญ่ชวนไปสูบ น้ำชวนไปสูบบ้า พอสูบแล้วก็เลยพากันไปเดินเล่น”

สำหรับสาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด คือ ส่วนหนึ่งมาจากตัวเยาวชนเองที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง และมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อน โดยเฉพาะเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในเมืองมักจะรับค่านิยมใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย ค่านิยมบริโภคนิยม รวมถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดด้วย หลังจากรับมาแล้วก็นำมาเผยแพร่ในหมู่บ้านต่อ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำงาน ไม่มีเวลาให้ลูกเท่าที่ควร ส่งเงินมาให้ใช้ แต่ไม่ได้ดูแลอย่างใกล้ชิด ลูกขาดความอบอุ่น หาทางออกที่ผิดแก้ปัญหาด้วยการพึ่งยาเสพติด ในบางครอบครัวเมื่อลูกหลานติดยาก็ไม่ยอมรับว่าลูกตนเองเสพ ทำให้ยากที่จะแก้ไข สาเหตุอีกส่วนหนึ่งคือสภาพแวดล้อม พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด ฝากลูกไว้กับญาติให้ช่วงเลี้ยงดูให้ ซึ่งอาจดูแลได้ไม่เต็มที่ หรือขาดความใกล้ชิดและไม่เข้าใจเด็กเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะไปใช้ยาเสพติดได้ มีการชักชวนกันไปเสพยาเสพติด

ปัญหายาเสพติดถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและรุนแรงในพื้นที่ตำบล บางหมู่บ้านสามารถใช้กลไกระบบบาวโฮวากล่าวตักเตือนให้เด็กเชื่อฟังได้ แต่หลายๆหมู่บ้านไม่สามารถใช้กลไกในชุมชนได้ ดังนั้นผลกระทบที่เห็นตามมาหลังการใช้ยาเสพติดคือ การทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนต่างหมู่บ้าน การลักขโมยเงินทองของมีค่าเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติด เริ่มจากขโมยของในครอบครัวตนเองก่อน แล้วถึงไปขโมยครอบครัวอื่น เนื่องจากตนเองมีรายได้น้อยไม่พอซื้อยา หรือในกลุ่มนักเรียนคือไม่มีรายได้เป็นของตนเองเลยจึงต้องหาเงินด้วยวิธีนี้

2. ปัญหาการว่างงานของเยาวชน

แม้ว่าจะมีเยาวชนส่วนหนึ่งของหมู่บ้านย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น แต่เยาวชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านและไม่มีการประจำทำ เยาวชนกลุ่มนี้เรียนหนังสือสูงกว่าภาคบังคับ แต่เมื่อเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาก็ไม่จบ จบการศึกษาเพียง ม.1 หรือ ม.2 หรือ ม.4 เท่านั้น ขณะเดียวกันเยาวชนกลุ่มนี้ก็ไม่ชอบช่วยงานในไร่นาของครอบครัว ทำให้มีเวลาว่างมาก จึงมักจับกลุ่มกัน เป็นกลุ่มที่มักจะรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ปรับแต่งรถจักรยานยนต์ วังเสียงดังในชุมชน รวมกลุ่มวิวาทกับเยาวชนจากบ้านอื่น เป็นต้น ผู้นำเห็นว่าเยาวชนพวกนี้มักไม่มีความอดทนบางคนไปทำงานได้เพียงอาทิตย์เดียวก็ลาออกกลับมาอยู่บ้าน และมีค่านิยมไม่ชอบทำงานในไร่นา นอกจากนี้ยังมีค่านิยมเรื่องการบริโภคนิยม แต่งตัวตามแฟชั่น ย้อมสีผม เจาะตุ้มหู ขณะเดียวกันก็ลองเสพยาเสพติดด้วย โดยเฉพาะบางกลุ่มสร้างค่านิยมว่าหากไม่ดื่มเหล้าก็ไม่ใช่นักสังคมของกลุ่ม ปัญหาการว่างงานนี้ เยาวชนเห็นว่า นำมาสู่การเล่นพนัน หลากหลายประเภทในชุมชน ทั้ง ไพ่ ไฮโล พนันกีฬา ไก่ชน เล่นหวย เป็นต้น

3. ปัญหาเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว

ผู้นำชุมชน เห็นว่า เยาวชนมีปัญหาเรื่องการไม่ให้ความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ และผู้ใหญ่ ซึ่งไม่เหมือนกับในอดีตที่เยาวชน จะเชื่อฟังให้ความเคารพพ่อแม่ผู้อาวุโส ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะอิทธิพลของสื่อมวลชนต่างๆ และเป็นค่านิยมใหม่ของเยาวชน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังเห็นว่าอาจเป็นเพราะสภาพทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น หรือ มัวแต่เร่งรีบกับการทำมาหากิน มีเวลาอบรมใกล้ชิดกับลูกๆ น้อยลง ทำให้เยาวชนขาดความเกรงใจ และมีพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงกริยาไม่เคารพ เชื่อฟังพ่อแม่ เคารพพ่อแม่ เยาวชนกลุ่มนี้มักคิดว่าพ่อแม่ไม่มีความรู้ ไม่ทันสมัย ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

4. ปัญหาการศึกษาและปัญหาเรื่องเพศของเยาวชน

ผู้นำชุมชนเห็นว่า ยังมีเยาวชนบางส่วนแม้จะกำลังเรียนอยู่ แต่ก็ไม่ได้ใส่ใจกับการเรียนเท่าที่ควร มีผลการเรียนไม่ดี แต่งตัวไปเรียนแต่ไม่เข้าเรียน ไปเตร่ตามย่านการค้า แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ผู้นำชุมชนเห็นว่า เยาวชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลของค่านิยมความทันสมัยต่างๆ จากในเมือง เพราะเข้ามาเรียนหนังสือในเมือง ทำให้รับเอาค่านิยมที่ไม่เหมาะสมมาปฏิบัติ เป็นแบบอย่างเยาวชนในหมู่บ้านด้วย เช่นการมีสิ่งของเครื่องใช้ฟุ่มเฟือย เช่นโทรศัพท์มือถือ ทั้งที่ไม่มีความจำเป็น หรือแม้แต่การแต่งกาย การคบเพื่อนต่างเพศ เพราะบางกลุ่มมาเช่าหอพักเอกชนอยู่ในเมือง ซึ่งมีความอิสระในการใช้ชีวิตมาก ดังนั้นเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีโอกาสดังกล่าวต่อการเกิดปัญหาเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน จนบางรายตั้งท้องจนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน บางกลุ่มหากพ่อแม่ไม่ทราบเรื่องราวก็แล้วไป ถ้าพ่อแม่รู้เรื่องก็เรียกร้องค่าเสียหายเท่านั้น ผู้นำชุมชน เห็นว่าเยาวชนกลุ่มนี้น่าเป็นห่วงมากกว่าเยาวชนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะในโรงงานมีกฎระเบียบมากมายโอกาสที่เยาวชนในโรงงานจะก่อปัญหาเรื่องเพศทำได้ยากกว่าเยาวชนที่ไปเรียนในเมือง เพราะบางครั้งเยาวชนกลุ่มนี้มักไปไม่ถึงโรงเรียนด้วยอะไรก็ตามพ่อแม่ของเยาวชนกลุ่มที่ไปเรียนต่อในเมืองนี้ พ่อแม่ก็มักเชื่อว่าลูกตนเป็นเด็กดี ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด จึงมักไม่ยอมรับปัญหาการเสพยาเสพติดของลูก ทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปได้ยาก ส่วนในความคิดของเยาวชนเอง เห็นว่า ปัญหาเรื่องเพศ มักเกิดกับกลุ่มที่ไปเรียนในเมือง เพราะมีความคิดเสรี และถูกเพื่อนชักจูง ปลุกฝังค่านิยมผิดๆ เช่น การดูภาพยนตร์ลามก ถือว่าเป็นเรื่องปกติ ใครไม่ดูถือว่าเชยสุดๆ เป็นต้น

สำหรับในทัศนะของเยาวชนแล้ว ปัญหาการศึกษายังคลุมถึงการขาดอุปกรณ์ในการเรียน การขาดเรียนของเยาวชน ปัญหาอาหารกลางวันไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของระบบการศึกษา นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังเห็นว่า ปัจจุบันเยาวชนให้ความสำคัญที่จะเข้าร่วมงานของส่วนรวมของหมู่บ้านน้อยลง ไม่สนใจงานบุญประเพณีของชุมชนเช่นในอดีต

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาเยาวชนนั้น ผูกพันกับระบบทุนนิยมที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชน และ กระทบต่อวิถีชีวิตของเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่อยู่ระหว่างการปรับตัวเองในภาวะทางธรรมชาติไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนก็รับเอาความทันสมัยต่างๆที่มาจากระบบทุนนิยมไว้ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่แตกต่างจากในเขตเมืองทั่วไป

2.2 ความรุนแรงของปัญหาเยาวชน

1. ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในเยาวชน

ผลการศึกษาชุมชน การประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน และข้อมูลจากค่ายเยาวชน ทำให้ประมวลระดับความรุนแรงของปัญหาเยาวชน โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ในระดับหมู่บ้านของตำบลป่าหวายนั้น เป็น 3 กลุ่ม ตามระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งพิจารณาจากจำนวนผู้ติดยาเสพติด แนวโน้มความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติด และผลของการใช้ยาเสพติดที่เกิดขึ้นบุคคล (ตารางที่ 1) ได้ดังนี้

1) กลุ่มที่มีระดับความรุนแรงมาก คือ หมู่บ้านที่มีผู้เสพยาเป็นเยาวชนที่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา รวมทั้งเด็กเยาวชนที่ไม่ได้เรียนต่อด้วยประเภทของยาเสพติดที่ใช้ คือ ยาบ้า กัญชา และสารระเหย มีแนวโน้มว่าสถานการณ์รุนแรงขึ้น เมื่อปี 2542 มีผู้ค้ายาเสพติดถูกวิสามัญฆาตกรรมในโครงการใบไม้ร่วง 1 คน ผลของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มผู้เฒ่า คือ เสียจิต ทำร้ายตนเองถึงขั้นฆ่าตัวตาย หมู่บ้านที่มีสถานการณ์ดังกล่าว ได้แก่ หมู่บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6 และ หมู่บ้านหนองเชียงชู หมู่ที่ 4 5 และ 9

2) กลุ่มที่มีระดับความรุนแรงปานกลาง คือ หมู่บ้านที่มีเยาวชนทั้งที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา และไม่ได้เรียนใช้ยาเสพติด ชนิดของยาเสพติดที่ใช้มี 2 ประเภท คือ ยาบ้า และกัญชา มีแนวโน้มว่าสถานการณ์รุนแรงขึ้น เช่นเดียวกับกลุ่มแรก คือนักค้าถูกวิสามัญฆาตกรรมในพื้นที่ 1 ราย ผลของการเสพยาที่ปรากฏ คือ เสียจิต และติดเชื้อเอดส์ พบสถานการณ์ดังกล่าว ใน 4 หมู่บ้านดังต่อไปนี้ หมู่บ้านป่าหวาย หมู่ที่ 1 และ 2 และหมู่บ้านโสภค หมู่ที่ 7 และ 8

3) กลุ่มที่มีระดับความรุนแรงน้อย กลุ่มนี้พบเพียงหมู่บ้านเดียว คือ หมู่บ้านสว่าง หมู่ที่ 3 มีเยาวชนชายที่กำลังเรียนอยู่จำนวน 10 คน ติดยาบ้านและกัญชา ยังไม่ปรากฏแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาและผลของการใช้ยา

2. ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในเยาวชนกลุ่มต่างๆของพื้นที่วิจัย

กลุ่มเยาวชนในภาคเกษตรกรรม

เนื่องจากอาชีพหลักของคนในตำบล คือการทำนา ทำไร่่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง การปลูกมะเขือเทศเพื่อขายเมล็ดพันธุ์ ทำให้วัยรุ่นส่วนหนึ่งต้องเป็นแรงงานให้กับครอบครัวและทำงานรับ

จ้างในภาคเกษตรกรรมดังกล่าว เยาวชนกลุ่มนี้เป็นคนหนุ่มรุ่นใหญ่ อายุระหว่าง 18 - 25 ปี เป็นคนหนุ่มที่ยังไม่แต่งงาน ดังนั้นจากการที่สามารถมีรายได้เป็นของตนเองจากการรับจ้างในภาคเกษตรนั้น ทำให้สามารถใช้จ่ายได้อย่างอิสระ มีการจับกลุ่มเสพกัญชา และดื่มเหล้าในบางโอกาส และมีการใช้ยาเสพติดได้แก่ยาบ้า เพื่อให้สามารถทำงานได้มากขึ้น ใช้เวลาในการทำงานได้ยาวนานมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ชัดในกลุ่มรับจ้างตัดอ้อยเนื่องจากแรงงานต้องใช้กำลังแรงงานในการขนอ้อยขึ้นรถลงรถ ประกอบกับต้องแข่งขันกับเวลาที่โรงงานจะปิดหีบ (ปิดรับซื้ออ้อย) ทำให้นายจ้างนำยาเสพติดมาให้แรงงานเหล่านี้ใช้เพื่อจะได้งานในปริมาณที่มากขึ้น ทันเวลา นอกจากการใช้เองแล้ว เยาวชนกลุ่มนี้ก็ยังสามารถนำยาเสพติดเข้าไปให้คนในหมู่บ้านด้วย กลุ่มเยาวชนในภาคเกษตรกรรมนี้ใช้ยาเสพติดในลักษณะเดียวกับผู้ใหญ่ในชุมชนที่ทำงานหลักในภาคเกษตรกรรม

ตารางที่ 1 สรุปสถานการณ์ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน
ในตำบลป่าหวาย น้

ตัวชี้วัด	หมู่บ้านป่าหวายน้ หมู่ที่ 1 และ 2	หมู่บ้านสว่าง หมู่ที่ 3	หมู่บ้านหนองเชียงขุย หมู่ที่ 4 5 และ 9	หมู่บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6	หมู่บ้านโสกแต้ หมู่ที่ 7 และ 8
จำนวนผู้เสพยาเสพติด(ยาบ้า/กาว/กัญชา)	ผู้ใหญ่/เยาวชน 7-8 คน ทั้งเรียนอยู่/จบม.3	เยาวชนชาย ที่เรียนอยู่ 10คน	ผู้ใหญ่/เยาวชน 7-8 คน ทั้งเรียนอยู่/จบม.3	เด็กนักเรียน ประถม 20 คน/เยาวชนที่เรียนมัธยมศึกษา	ผู้ใหญ่วัยทำงาน 2 คน/เด็ก ทั้งเรียนอยู่/จบม.3
ชนิดของยาเสพติดที่แพร่ระบาดปัจจุบัน	ยาบ้า/กัญชา	ยาบ้า/กัญชา	ยาบ้า/กัญชา/กาว	ยาบ้า/กาว	ยาบ้า/กัญชา
แนวโน้มความรุนแรง				ปี2542 มีผู้ค้าถูกวิสามัญ มาตรการในโครงการใบไม้ร่วง 1 คน	ปี2542 มีผู้ค้าถูกวิสามัญ มาตรการในโครงการใบไม้ร่วง 1 คน
ผลของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มผู้เสพยา	เสียชีวิต(มีจิตฟั่นเฟือน) ดิดเอดส์เพราะใช้การเสพแบบฉีด		เสียชีวิต	เสียชีวิต ทำร้ายตนเองถึงขั้นฆ่าตัวตาย	เสียชีวิต

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่หรือเยาวชนรุ่นใหญ่นี้ พ่อแม่มักไม่กล้าที่จะห้ามหรือเตือน เนื่องจากเขาเป็นแรงงานในครัวเรือน ช่วยทำงานในไร่นา ขณะเดียวกันก็อาจไปรับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย หารายได้ให้กับครอบครัวด้วย พ่อแม่จึงมักเกรงใจ

กลุ่มเยาวชนในโรงงาน

แต่เดิมหลังจากฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรแล้วเยาวชนจะไปรับจ้างทำงานในโรงงานต่างๆ ในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ปัจจุบันมีโรงงานไปตั้งในพื้นที่อำเภอ บ้านฝางและอำเภอใกล้เคียง ได้แก่ โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตรองเท้า โรงงานแหวน โรงงานน้ำตาล หนุ่มสาว เยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือส่วนใหญ่ก็จะไปรับจ้างในโรงงานดังกล่าว เนื่องจากไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานในไร่นา มีรายได้ที่แน่นอน โรงงานไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนักสามารถเดินทางไปกลับได้ ในการทำงานในโรงงานบางครั้งต้องทำงานแข่งกับเวลา บางครั้งมีการทำงานล่วงเวลา ทำให้มีการใช้ยาเสพติดเข้ามาช่วยซึ่งมักเป็นการใช้ยาบ้า เยาวชนกลุ่มนี้มักไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม หรือ หมู่บ้านนัก เพราะต้องทำงานหารายได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สนิทสนมกับเยาวชนที่ว่างงานที่อยู่ในหมู่บ้านเช่นกัน

อย่างไรก็ตามในทัศนะของพ่อแม่ เห็นว่าเยาวชนกลุ่มที่ทำงานโรงงานนี้ ไม่มีความเสี่ยงกับยาเสพติดมากนัก เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีงานทำ เพราะพ่อแม่เชื่อว่า โรงงานมีความเข้มงวดในกฎระเบียบ หากเยาวชนทำผิด คือเสพยาบ้าก็就会被ทำโทษชัดเจน ถึงขั้นออกจากงาน แต่ในทัศนะของผู้คนเห็นว่ากลุ่มนี้เสี่ยงต่อการเสพยาเพราะต้องทำงานแข่งกับเวลา และเจ้าของกิจการก็ต้องการผลงานมากอาจนำยาบ้ามาให้เสพโดยทางอ้อม เช่นผสมในน้ำดื่ม เป็นต้น

กลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา

จากตารางสรุปสถานการณ์ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้านในตำบลป่าหวายนั่ง จะเห็นได้ว่าทุกหมู่บ้านในตำบลป่าหวายนั่ง มีนักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา นักศึกษาในวิทยาลัยสายอาชีพ ที่ใช้ยาเสพติดประเภท ยาบ้า กัญชา และสารระเหย แตกต่างกันไปจำนวน โดยเฉพาะหมู่บ้านโนนสะอาดพบว่ามีนักเรียนชั้นประถมศึกษาใช้ยาเสพติดถึง 20 คน นับว่าเป็นสถานการณ์ที่บ่งบอกถึงความรุนแรงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ เด็กนักเรียนกลุ่มนี้อยู่ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด บางครั้งเห็นพฤติกรรมการใช้ของผู้ใหญ่ในครอบครัว บางครั้งถูกใช้ให้ส่งยาเสพติดให้ ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสเสี่ยงในการใช้ยาเสพติดเป็นอย่างมาก เยาวชนส่วนหนึ่งเข้ามาศึกษาต่อในเมือง ทำให้ได้รับค่านิยมในการบริโภคแบบสังคมเมือง ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย การแต่งกาย การใช้สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมทั้งการใช้ยาเสพติดด้วย ทั้งนี้เยาวชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่มีรายได้ที่หาได้ด้วยตนเองต้องขอเงินจากพ่อแม่ใช้ เมื่อต้องใช้เงินนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในการเรียน และค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันแล้ว ก็ต้องขโมย หรือหาเงินในทางที่ไม่สุจริต ตลอดจนขายบริการทางเพศ เพื่อที่จะได้นำไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ

ตามความนิยมของสังคมเมือง รวมถึงอาจจะนำยาเสพติดไปจำหน่ายให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยกัน หรืออาจจะนำยาเสพติดจากในเมืองมาขายในหมู่บ้าน

จากภาพรวมของสถานการณ์ยาเสพติดในเยาวชนตำบล จะเห็นได้ว่า มีความเกี่ยวเนื่องกับบุคคลหลายกลุ่ม เมื่อมีการประชุมระดมความคิดในการแก้ปัญหา ทำให้เยาวชนเห็นว่า จะต้องออกมาแก้ปัญหาของตนเอง

2.3 บทบาทของเครือข่ายเยาวชนระดับ

1) การรวมกลุ่มของเยาวชนในพื้นที่ตำบล

การรวมกลุ่มของเยาวชนในหมู่บ้านของตำบลป้าหวายนี้ เริ่มจากการรวมกันด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวในกลุ่มเพื่อนสนิท ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นรูปธรรม ไม่มีการดำเนินกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป้าหมายเดียวกันเช่นในอดีตที่กลุ่มเยาวชนจะรวมกลุ่มกันทำสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญ การช่วยงานบุญประเพณีต่างๆของหมู่บ้าน การทำกิจกรรมเพื่อหาเงินมาซื้อวัสดุ อุปกรณ์ให้กับวัดหรือโรงเรียน แต่ปัจจุบันภาพลักษณ์ของเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน ก่อนข้างสะท้อนว่าเป็นปัญหาเช่นมีเยาวชนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งเป็นผู้ค้าและผู้เสพ มีเยาวชนว่างงาน มีเยาวชนที่รวมกลุ่มทำพฤติกรรมไม่เหมาะสม มีเยาวชนไม่ประสบความสำเร็จเรื่องการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังเยาวชนบางส่วนยังออกไปทำงานต่างถิ่น จึงนับว่าเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาพการรวมกลุ่มของเยาวชนไม่เด่นชัด ดังนั้นจึงไม่เกิดการรวมกลุ่มเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมใดๆ การกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยปฏิบัติการนับว่ามีข้อจำกัดมาก ดังนั้น จึงใช้กลไกที่จะให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนตำบล ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนด้วยกัน เป็นผู้กระตุ้น ผลักดัน จึงเริ่มใช้กลยุทธ์จากการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล เพื่อให้ขยายเครือข่ายมาสู่แกนนำในระดับหมู่บ้าน เพื่อเข้ามาทำงาน กระตุ้น ส่งเสริม ร่วมทำงานกับแกนนำเยาวชนระดับหมู่บ้าน โดยคาดหวังว่าเยาวชนจะออกมามีบทบาทในการงานพัฒนามากขึ้น และออกมามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเรื่องของตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงผลของปฏิบัติการที่เกิดขึ้น จึงนำเสนอให้เห็นถึง พัฒนาการของเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล และ กระบวนการทำงานเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในเยาวชน ดังนี้

2) พัฒนาการของเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลและกระบวนการทำงาน

จากสภาพปัญหาและสถานการณ์ดังกล่าว โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการและแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนได้ประสานให้เกิดกิจกรรม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากลุ่มแกนนำเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล โดยผ่านกิจกรรมการเข้าค่าย กิจกรรมการเปิดโลกทัศน์ การจัดกิจกรรมวันเอดส์โลก และการให้

ความรู้ในค่ายกิจกรรม ตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนำมาสู่การรวมกลุ่มกันของแกนนำเยาวชนของแต่ละหมู่บ้าน ดังมีรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นดังนี้

1) ค่ายเยาวชน ครั้งที่ 1 เนื่องจากเยาวชนต้องการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านต่างๆในตำบลให้มากขึ้น และ ต้องการเวทีของการพูดคุย เพื่อปรึกษาหารือถึงทิศทางการทำงานของกลุ่มเยาวชนในตำบล ซึ่งเป็นแรงผลักดันจากการทำกิจกรรมค่ายเยาวชนในการวิจัระยะแรกที่เน้นการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชน ดังนั้นจึงเกิดกิจกรรมค่ายขึ้น ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นผู้แทนจากหมู่บ้านต่างๆในตำบล ที่เป็นเสมือน “แกนนำ” กลุ่มเยาวชนหมู่บ้าน ในกิจกรรมค่ายครั้งนี้นอกจากเยาวชนจะได้รับความรู้เรื่องยาเสพติดและสิ่งแวดลอมแล้ว ยังทำให้กลุ่มที่เข้าร่วมพูดคุยถึงแนวทางการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าต้องมีกิจกรรมเป็นของกลุ่มเองซึ่งกิจกรรมแรกที่กลุ่มน่าจะทำร่วมกันคือ กิจกรรมรณรงค์วันเอดส์โลก เป็นที่น่าสังเกตว่าเยาวชนที่เข้าร่วมในค่ายครั้งนี้ส่วนมากเป็นเยาวชนในระบบโรงเรียน เยาวชนที่อยู่ในภาคการเกษตรที่เป็นคนรุ่นใหญ่ก็ยังไม่มาเกี่ยวข้องมากนัก และที่ไม่เกี่ยวข้องเลยได้แก่เยาวชนที่ทำงานในโรงงาน

2) กิจกรรมการเปิดโลกทัศน์ หลังกิจกรรมการเข้าค่ายครั้งแรกทำให้สมาชิกแกนนำบางส่วนสนิทสนมกันมากขึ้น มีกลุ่มที่ไม่เป็นทางการชัดเจนขึ้น ดังนั้นโครงการวิจัย จึงสนับสนุนให้กลุ่มดังกล่าว เข้าร่วมกิจกรรมวันเยาวชนแห่งชาติที่กรุงเทพฯ ซึ่งกลุ่มได้มีโอกาสนำการแสดงไปร่วมในเวทีวันนั้นด้วย โดยตั้งชื่อกลุ่มอย่างเป็นทางการว่า “กลุ่มดินโป่ง” นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสร่วมงานวันสิ่งแวดล้อมโลกที่จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมือง ผลจากการไปร่วมกิจกรรม ทำให้เยาวชนมีโอกาสใกล้ชิดคุ้นเคยกัน เห็นสิ่งแปลกใหม่ ทำให้เกิดความคิดที่จะทำกิจกรรมเป็นของตนเอง ดังนั้นเมื่อโครงการวิจัย กระตุ้นและให้ข้อมูลให้เขียนโครงการขอทุนจากยูนิเซฟ มาจัดกิจกรรมวันเอดส์โลกเยาวชนจึงให้ความสนใจ กลุ่มเยาวชนมีพัฒนาการมากขึ้น มีแกนนำในแต่ละหมู่บ้านชัดเจนขึ้น และเกิดความสัมพันธ์กันมากขึ้น ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นทางการในรูปของการประชุม และไม่เป็นทางการโดยการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียน ร่วมรับประทานอาหาร เป็นต้น

3) กิจกรรมวันเอดส์โลก นับว่าเป็นกิจกรรมแรกที่เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลดำเนินการ ร่วมกับเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านของตำบล จัดเมื่อ 1 ธ.ค. 45 ทั้งนี้เป็นผลจากโครงการได้รับการสนับสนุนจากยูนิเซฟ ได้งบประมาณมา 30,000 บาท เป็นการรณรงค์ในทุกหมู่บ้าน มีการจัดเตรียมงานโดยการตั้งกรรมการดำเนินงานฝ่ายต่างๆขึ้นอย่างชัดเจน มีการประสานงานกับผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้าน ในการเตรียมงานก่อนทำกิจกรรมนี้ มีการเลือกผู้ประสานงานเครือข่ายเยาวชนตำบล โดยการพูดคุยกันแล้วให้ความเห็นชอบเลือกแกนนำจากหมู่บ้านหนองเชียงซุย ผู้ประสานงานเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลนี้ มีประวัติเคยเสพยาและเคยค้ายาบ้า มีอายุค่อนข้างมาก แต่ก็มีบุคลิกเป็นผู้นำ ตั้งใจทำงาน ได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มเยาวชนระดับอำเภอมาแล้ว

เป็นที่น่าสนใจว่า หลังกิจกรรมวันเอดส์โลก คนในชุมชนมีทัศนคติต่อเยาวชนเปลี่ยนไป

คนในชุมชนรู้สึกว่ “เหลือเชื่อที่เยาวชนจัดได้ เพราะเป็นงานใหญ่” นอกจากนี้คนในชุมชน เริ่มเข้าใจเยาวชนมากขึ้น เพราะก่อนเริ่มงาน คนในชุมชนมักมองว่ที่เยาวชนไปมาหาสู่กันนั้น อาจจะมารวมกลุ่มทำพฤติกรรมไม่ดี ทำให้เยาวชนบางคนต้องเลิกทำงานกับเครือข่ายไป ดังนั้นชาวบ้านหลายคนออกมาให้การสนับสนุน ส่งเสริม และหากลูกของตนเอง เป็นกลุ่มแกนนำในการจัดกิจกรรม ก็มีความรู้สึกศรัทธาต่อตัวลูก เชื่อมั่นในตัวลูกมากขึ้น ขณะเดียวกันกิจกรรมดังกล่าวก็อยู่ในสายตาของเยาวชนคนอื่นๆในหมู่บ้าน ทำให้เยาวชนบางส่วนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม อยากเข้ามาพูดคุยกับแกนนำของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ เยาวชนจากแต่ละหมู่บ้าน ที่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนตำบลนั้น ส่วนมากเป็นไม่ใช่เยาวชนที่มีพฤติกรรมกระเสพยาเสพติด เป็นกลุ่ม “วัยใส ”

อนึ่งในกลุ่มเครือข่ายเยาวชนตำบลนี้ เป็นผู้ทีคิดยถึง 3 คนในจำนวนนี้ 1 คนเป็นเยาวชนจากหมู่บ้านโนนสะอาด ซึ่งมีประวัติติดยาจนต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเมื่อเรียน ม.4 แต่เมื่อทำกิจกรรมกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนไประยะหนึ่งสามารถมีแรงจูงใจที่จะเรียนต่อ และสมัครเข้าเรียนสายอาชีพได้ที่วิทยาลัยเทคนิค

4) กิจกรรมค่ายครั้งที่ 2 เป็นกิจกรรมค่ายที่จัดขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้เรื่องยาเสพติด และมีโอกาสพัฒนาทักษะด้านความคิด เกี่ยวกับการทำกิจกรรม และยังเป็นเครื่องมือในการขยายผลให้ได้กลุ่มแกนนำในหมู่บ้านให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และยังเป็นกรเพิ่มจำนวนกลุ่มเยาวชนขึ้นอีก ซึ่งผู้เข้าร่วมมาจากหมู่บ้านละ 5-7 คน ในช่วงนี้เครือข่ายเยาวชนตำบลมีแกนนำสำคัญราว 15 คน ในกิจกรรมค่ายครั้งนี้ มีเยาวชนมาจากหลากหลายกลุ่มมากขึ้น เช่น ในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

- เยาวชนจากหมู่บ้านโนนสะอาด 5 คนเป็นผู้ที่เคยมีประวัติติดยา และเคยเสพยาบ้ามาก่อน และปัจจุบันว่างงาน

- เยาวชนจากหมู่บ้านสว่าง 7 คน เป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบโรงเรียน มีผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะเสพสารระเหย จำนวน 2 คน แต่ต้องเลิกไปเพราะมาตรการชุมชนในปัจจุบัน

- เยาวชนจากหมู่บ้านโสกแต่ 7 คน มี 1 คนที่เคยเสพยาบ้า ที่เหลือเป็นเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องยาเสพติด

เป็นที่น่าสนใจว่ กิจกรรมค่ายทั้งสองครั้ง เยาวชนที่เข้าค่ายส่วนมาก เป็นผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มที่มีพฤติกรรมเรื่องการเสพ หรือค้ายาเสพติด มักเป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบโรงเรียน เป็นส่วนมาก ดังนั้นกระบวนการดังกล่าว จึงส่งผลต่อกลุ่มเยาวชนที่ติดยาหรือเสพยาอยู่ค่อนข้างน้อย จะมีเพียงเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรม การเสพหรือค้ายาบางคนเท่านั้นที่คิดจะเลิกพฤติกรรมดังกล่าวแล้วเข้าร่วมกิจกรรม

5) กีฬาเยาวชนระดับหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่เกิดที่หมู่บ้านสว่าง โดยแกนนำเยาวชนหมู่บ้าน ร่วมหารือกับเครือข่ายเยาวชนตำบล ว่ต้องการทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของ

เยาวชนในหมู่บ้านให้ได้ แก่นนำเยาวชนกลุ่มนี้มีแนวคิดว่าจะทำกิจกรรมที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาเยาวชนเรื่องยาเสพติด โดยเน้นที่จะป้องกันไม่ให้ไปติดยา

กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างเยาวชนและสมาชิกต่อต้านยาเสพติด

1. เยาวชนบ้านสว่าง ได้ประชุมปรึกษาหารือกันบ่อยครั้ง จึงมีมติจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนบ้านสว่างขึ้น (ประชุมกันวันที่ 14,15,24 มีนาคม 2546)
2. กลุ่มเยาวชนบ้านสว่างได้มีมติร่วมกันแล้ว จึงนำเสนอแผนต่อสมาชิกต่อต้านยาเสพติดบ้านสว่าง และชาวบ้านบ้านสว่าง เพื่อให้การสนับสนุน
3. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดได้เสนอให้เยาวชน ทำหนังสือขอรับบริจาคปัจจัยกับชาวบ้านสว่าง
4. เยาวชนร่วมกับสมาชิกต่อต้านยาเสพติดบ้านสว่าง เปิดรับบริจาคปัจจัย โดยมีเยาวชนแจกของขวขอรับบริจาคถึงบ้านใดบ้าน และอีกส่วนตั้งศูนย์บริจาคอยู่ที่หัวกระจายข้าวหมู่บ้าน
5. สมาชิกต่อต้านยาเสพติดบ้านสว่าง ประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือให้ชาวบ้าน ผู้ปกครอง ทำอาหารเลี้ยงนักกีฬาในวันงาน
6. เยาวชนประชุม/เตรียมแผน/แบ่งงานรับผิดชอบ โดยมีแกนนำรุ่นพี่ใหญ่มาช่วยในการเป็นคณะกรรมการในการตัดสิน และจัดแข่งขัน

กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหญ่ที่มีพฤติกรรมเรื่องเสพยาเสพติด ถูกดึงมาร่วมกิจกรรมโดยมาเป็นกรรมการในการจัดกิจกรรม แต่ก็ยังไม่เป็นแกนนำเยาวชนหมู่บ้านที่จะไปทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชน ขณะเดียวกันผลจากกิจกรรมนี้ทำให้เกิดความสับสนระหว่างแกนนำเยาวชนหมู่บ้านกับเยาวชนอื่นในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี มีการบริจาคเงินสนับสนุน ผู้ปกครองเห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรม บางคนถึงกับขอให้เยาวชนซึ่งเป็นลูก-หลาน เข้าร่วมกิจกรรม โดยตัวของเยาวชนเองเมื่อมาทำกิจกรรมก็บอกกล่าวแก่ผู้ปกครองก่อนมา ทำให้เป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนอีกส่วนหนึ่ง ผู้ปกครองได้นำอาหารมาเลี้ยงคนละหม้อ 2 หม้อ เพื่อเลี้ยงนักกีฬา เยาวชนมีความพร้อมและรวมกลุ่มกันดี แต่ขาดผู้นำเยาวชนรุ่นพี่มาเป็นแกนนำคณะทำงาน ทำให้ส่วนมากมีแต่น้องเยาวชนอายุต่ำกว่า 15 ปี ลงมาเป็นส่วนมาก เยาวชนเกิดความภูมิใจ และอยากจัดงานนี้อีก เป็นได้ร่วมคิดตั้งแต่แรกและดำเนินงานกันเอง ซึ่งประเมินภาพรวม จากการทำงานโดยเด็กเยาวชนเองถือว่าดีและน่าพอใจมาก ด้านอาจารย์โรงเรียน ได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

โดยรวมแล้วผลของการทำกิจกรรม ของเครือข่ายเยาวชนตำบล ที่เกิดขึ้นโดยตรง หรือ เกิดขึ้นผ่านความร่วมมือของแกนนำในหมู่บ้าน สามารถวิเคราะห์เห็นประเด็นต่างๆต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่ดำเนินการ ยังไม่สามารถดึงกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการเสพยาเสพติดที่อยู่ในภาคเกษตรหรือว่างงาน มาร่วมกิจกรรมได้มากนัก กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมส่วนมากยังเป็นเยาวชนในสถานศึกษา
2. รูปแบบกิจกรรม ที่เครือข่ายเยาวชนทำอยู่ยังเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบเดิมๆ เช่น การเดินรณรงค์ การเล่นเกม หรือแม้แต่การเข้าค่าย ซึ่งแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่คิดจากกลุ่มเยาวชนเอง แต่ก็สะท้อนว่า ไม่มีทักษะกับกิจกรรมรูปแบบอื่น หรือ มีข้อจำกัดในตัวเยาวชนเองในการทำกิจกรรมลักษณะอื่น แต่จากรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญและให้การยอมรับเยาวชนมากขึ้น เยาวชนและพ่อแม่มีความเข้าใจเยาวชนมากขึ้น พ่อแม่ของของเยาวชนที่ไม่เข้าใจในกลุ่มเยาวชนมีทัศนคติดีขึ้นหลังจากที่มีการจัดงานรณรงค์ยาเสพติด เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสออกไปพบปะกับคนอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชน จึงอยากให้ลูกของตนและลูกของคนอื่นที่ยังไม่เข้าในกลุ่มได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม จากการรวมกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันในเรื่องประสบการณ์ที่เกี่ยวกับยาเสพติด ก็บอกกล่าวเตือนกัน ทำให้เป็นการขัดเกลากันได้
3. กิจกรรมของเครือข่ายเยาวชนตำบล ที่ใช้ในการพัฒนากลุ่มเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายนั้น ครอบคลุมยุทธศาสตร์ของตำบลในการแก้ปัญหาเสพติด คือ เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การสร้างความร่วมมือระหว่างเยาวชนกับเยาวชนระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างเยาวชนกับผู้นำชุมชนเพราะต้องประสานงานปรึกษาหารือ ขอรับการสนับสนุนในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ระหว่างเยาวชนกับพ่อแม่ ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น พ่อแม่เข้าใจมากขึ้นว่าทำไมลูกต้องออกไปติดต่อประสานงาน หรือมีเพื่อนต่างหมู่บ้านไปมาหาสู่ กิจกรรมหลายอย่างเน้นการป้องกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจกรรมถึงแม้จะทำโดยเครือข่ายเยาวชน หรือกลุ่มแกนนำเยาวชนหมู่บ้านก็ตาม ยังไม่สามารถไปสู่กิจกรรมการฟื้นฟูบำบัดผู้เสพ เพราะกลุ่มผู้เสพยาเสพติดยังเข้าร่วมมือกับกลุ่มน้อยอยู่ ทั้งนี้ แกนนำเยาวชนให้ความเห็นว่า กลุ่มเยาวชนที่เสพยา ก็ไม่อยากจะเข้าร่วมกิจกรรม เพราะมีทัศนคติอย่างกันมีจำนวนไม่มากที่มาร่วมกิจกรรม ขณะเดียวกันทัศนคติของคนในชุมชนคิดว่า “เยาวชนที่ติดยาเมื่อเวลาผ่านไปจะเลิกไปได้เอง ถ้าจะเลิกไม่จำเป็นต้องไปบำบัดและที่ผ่านมามีคนส่วนใหญ่ในชุมชนสามารถเลิกใช้ยาได้โดยไม่ต้องฟื้นฟูบำบัด “
4. การใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล ในการแก้ปัญหาเยาวชน โดยทำงานร่วมกับแกนนำในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเชื่อมโยงไปถึงเยาวชนในหมู่บ้านนั้นได้ เพราะในแต่ละหมู่บ้านก็มีข้อจำกัดเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนที่ไม่ชัดเจน หลายคนต้องทำงานนอกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีประสบการณ์ไม่ดีกับการรวมกลุ่ม เป็นต้น ดังนั้นการกระตุ้น

กลุ่มเยาวชนโดยเครือข่ายเยาวชน นับเป็นแนวคิดที่สามารถทำได้ เพราะทำให้เกิดความสัมพันธ์กันมากขึ้น และนำมาสู่ความร่วมมือ ที่จะแสวงหาแกนนำในแต่ละหมู่บ้าน แต่ด้วยลักษณะกิจกรรมที่ทำและระยะพัฒนาการอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังไม่เห็นบทบาทที่เพิ่มขึ้น แต่จากการทำกิจกรรมที่ผ่านมา ทำให้ผู้นำชุมชน และ พ่อแม่รู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเยาวชนมากขึ้น ว่าสามารถสร้างสรรค์สิ่งดีงามได้ ดังนั้นผู้ใหญ่ ต้องให้โอกาส และสนับสนุนต่อไป

2.4 เงื่อนไขที่มีผลต่อการทำงานของเครือข่ายเยาวชน

การทำงานของเครือข่ายเยาวชนตำบลมีทั้งปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ในที่นี้จึงขอนำเสนอเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องดังนี้

จากการรวมกลุ่มทำให้เยาวชนเรียนรู้ และยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน มีความคิดมุมมอง โลกทัศน์ ที่กว้างขึ้นบนพื้นฐานของความจริง มีความรักมีความสามัคคีในหมู่คณะมากขึ้น เกิดความผูกพันกัน และอยากทำงานเพื่อส่วนรวม เยาวชนมีความกล้าแสดงออก มีความภาคภูมิใจที่ได้แสดงออก ค้นหาสิ่งที่ตนเองถนัดออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เยาวชนมีการปรับตัวเข้าหากัน มีการแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง และเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือผู้อื่น และมีความตั้งใจจริงในการทำงาน นอกจากเงื่อนไขที่มาจากกลุ่มเยาวชนแล้ว ยังมีเงื่อนไขภายนอกที่เข้ามาช่วยหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาเยาวชน ดังนี้

1) มาตรการของชุมชน บางหมู่บ้านใช้มาตรการทางสังคม ในการจัดการปัญหา ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน เช่น มีข้อห้ามในการขายกาвайให้เยาวชน มีการเฝ้าระวังการเสพยาเสพติดของเยาวชนโดยการจ้างตำรวจมาสอดส่องเป็นพิเศษ หรือแม้แต่การส่งเยาวชนที่สงสัยว่าจะติดยา ตรวจปัสสาวะ นอกจากนี้ยังใช้มาตรการสังคมโดยเฉพาะระบบอาวุโสให้มีบทบาทในการดักเตือนเยาวชนโดยตรง ซึ่งหากยังฝ่าฝืนก็ส่งให้ตำรวจดำเนินการต่อไป

2) ผู้นำ บทบาทของผู้นำ บุคลิกภาพของผู้นำ และทัศนคติของผู้นำต่อปัญหาเยาวชน นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการจัดการปัญหาเยาวชน ผู้นำในที่นี้ หมายถึงผู้นำทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน บางหมู่บ้านผู้นำเห็นว่าปัญหาของเยาวชนเป็นปัญหาของชุมชน จึงเข้ามาบทบาทในการแก้ปัญหา ขณะที่บางหมู่บ้านเห็นว่าปัญหาเยาวชนเป็นปัญหาระดับครอบครัวพ่อแม่ต้องดูแลเอง บางหมู่บ้านที่สามารถจัดการปัญหาได้เพราะผู้นำได้รับการยอมรับ เข้มแข็ง เอาจริงกับการแก้ปัญหา

3) ระบบอาวุโส ในบางหมู่บ้าน มีระบบอาวุโสที่สามารถจัดการกับปัญหาของเยาวชนได้ เพราะมีฐานจากระบบเครือญาติที่มีความแน่นแฟ้น และบางหมู่บ้านใช้ระบบอาวุโสได้อย่างกลมกลืนกับโครงสร้างของประชาคมคุ้ม ทำให้บทบาทของอาวุโสได้รับการยอมรับยิ่งขึ้น จนนำมาสู่การออกกฎเกณฑ์ของคุ้ม และหมู่บ้านในการป้องกันปัญหา เช่น ห้ามทะเลาะวิวาทในหมู่

บ้าน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับเป็นเงิน 500 บาท และหากไม่เชื่อฟังก็จะประสานแจ้งให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการ

4) บทบาทครู บางหมู่บ้านครูของหมู่บ้าน เข้ามามีบทบาทในการจัดการปัญหาของเยาวชน จึงนับว่ามีส่วนมากในการแก้ปัญหาเยาวชน โดยเชื่อมโยงปัญหาเยาวชนของหมู่บ้านไปสู่การแก้ปัญหาโดยให้โรงเรียนเข้ามามีบทบาทในการจัดโครงการเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน บทบาทของครูที่ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง จึงนำมาซึ่งความร่วมมือเป็นอย่างดี

5. ลักษณะหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลเป้าหมาย บ้างก็เป็นหมู่บ้านเดี่ยว บางหมู่บ้านอยู่เป็น 2 หมู่บ้านในชุมชนเดียวกัน ซึ่งเป็นผลจากการแบ่งแยกหมู่บ้านเพื่อการปกครองนั่นเอง ลักษณะหมู่บ้านที่แตกต่างกันดังกล่าว ส่งผลต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ชุมชนขนาดเล็ก และเป็นชุมชนเดี่ยวย่อมมีความร่วมมือกันมากกว่าชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และยังแบ่งแยกกันด้วยเหตุผลทางการปกครอง ทำให้ความร่วมมือดังในอดีตลดน้อยลงไปเพราะมีการแข่งขันเปรียบเทียบกันเกิดขึ้นเสมอ

อย่างไรก็ตาม เยาวชนยังขาดระเบียบวินัยในบางเรื่อง คือ การตรงต่อเวลา ไม่ได้ได้รับความเข้าใจจากผู้ปกครองเท่าที่ควร เกิดความขัดแย้งกันเองภายในกลุ่ม มีปัญหาในการประสานงาน มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดความท้อแท้ในการทำงาน ขาดความเข้าใจที่ถูกต้องจากชุมชน ชุมชนมองว่าการรวมกลุ่มทำงานของเยาวชนเป็นการมั่วสุมทำในเรื่องที่ไม่ดีเพราะยังติดภาพลักษณ์เดิมของกลุ่มเยาวชนอยู่

2.5 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง

การใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล ในการพัฒนาเยาวชนและแก้ปัญหาเยาวชนเรื่องยาเสพติดนั้น จากผลปฏิบัติการที่เกิดขึ้น สะท้อนว่า กลไกดังกล่าวยังคงต้องการการพัฒนาให้ทำงานต่อไป ทั้งนี้มีประเด็นที่น่าเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาดังนี้

1. แม้ว่าเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล จะเริ่มเกิดขึ้นไปรูปร่างอย่างชัดเจนขึ้น ในเชิงคณะบุคคลที่เข้ามาทำงานร่วมกันโดยไม่มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนแต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรม เพราะใช้รูปแบบการจัดตั้งกรรมการเฉพาะกิจในแต่ละกิจกรรมขึ้นมาทำงาน แต่ที่น่าสนใจก็คือ เครือข่ายเยาวชนถูกกระตุ้นโดยทีมวิจัย โดยมีผู้ประสานงานจากทีมวิจัย ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดจุดเริ่มการทำงาน เชื่อมโยงกับผู้นำ ตลอดจนแหล่งทุนภายนอกเพื่อดึงทรัพยากรเข้ามาทำกิจกรรม เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลเดิมแม้จะมีความสัมพันธ์กันอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่มากพอจะนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่า เครือข่ายเยาวชนระดับตำบล เกิดขึ้นจากการกระตุ้นของทีมวิจัย จึงระยะเวลาที่ผ่านมายังไม่มากพอที่เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลจะเข้มแข็ง ดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรที่จะยังคงมีผู้ประสานงานทำงานกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลต่อเนื่องอยู่อีกระยะหนึ่งในฐานะผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางความ

คิด ทักษะ และเกิดการรวมกลุ่มกันอย่างแน่นแฟ้นแล้วจึงให้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลทำงานด้วยตนเอง

2. กิจกรรมของเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล หรือแม้แต่กิจกรรมของเยาวชนระดับหมู่บ้าน ยังต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพราะผลจากกิจกรรมทำให้เยาวชนหลายคนอยากเข้าร่วมกลุ่ม อยากมีบทบาท และยังสร้างศรัทธาให้พ่อแม่ นำไปสู่ความเข้าใจระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ หรือแม้แต่ระหว่างผู้นำชุมชน กับเยาวชน ก็ดี ซึ่งกิจกรรมที่ควรให้เยาวชนมีบทบาทนั้น ไม่เฉพาะกิจกรรมที่เป็นเรื่องราวของเยาวชนเอง ผู้นำชุมชนควรให้การสนับสนุนมอบหมายกิจกรรมที่เป็นของชุมชนให้เยาวชนได้มีโอกาสแสดงบทบาทต่อชุมชน ดังนั้นผู้นำในชุมชนต้องเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อบทบาทเยาวชน จะต้องเชื่อมั่นกับกิจกรรมที่เยาวชนทำ ให้โอกาสและให้การสนับสนุนในฐานะพี่เลี้ยง หรือที่ปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับกิจกรรมของเยาวชนด้วย และที่สำคัญเยาวชนเห็นว่าชุมชนต้องลดการวิพากษ์วิจารณ์เยาวชน ว่าไม่สามารถทำอะไรได้ มองเห็นว่าเยาวชนทำตัวด้อยค่า ชุมชนควรจะต้องให้คุณค่ากับตัวเยาวชน เพื่อเป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้เยาวชนออกมาทำงานเพื่อส่วนร่วม และเป็นกำลังของสังคม และที่สำคัญกลั้วที่จะเป็นแกนนำในการแก้ปัญหาของกลุ่มตนเอง เพราะมีความเข้าใจกันมากกว่ากลุ่มอื่น

3. ในทัศนะของเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล เห็นว่า เครือข่ายเยาวชน หรือแม้แต่แกนนำเยาวชนระดับหมู่บ้าน ยังต้องการพัฒนาทักษะหลายประการที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการทำงานส่วนรวม ได้แก่ ทักษะการพูดคุยในกลุ่ม ทักษะการนำประชุมกลุ่ม ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการประสานงาน ที่ผ่านมาในการปฏิบัติการได้รับทักษะด้านการพัฒนาความคิดในเรื่องการพัฒนาเพื่อท้องถิ่นอยู่บ้าง จะเห็นได้ว่า ทักษะที่เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลให้ความสำคัญและต้องการพัฒนานั้น เป็นทักษะที่ต้องใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความประทับใจให้กับผู้คนที่พบปะอยู่เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการทำงาน ซึ่งทักษะเหล่านี้ เป็นช่องว่างความรู้ที่พ่อแม่ หรือครอบครัวไม่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ แม้ว่าเยาวชนในสถานศึกษาจะได้รับการพัฒนาทักษะดังกล่าวอยู่บ้างในกระบวนการเรียนการสอน แต่เยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนกลุ่มใหญ่ก็ขาดโอกาสในการพัฒนาส่วนนี้

บทที่ 3

การแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยมาตรการชุมชน

3.1 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน หมู่บ้านโสกแต่

หมู่บ้านโสกแต่ ตั้งขึ้นจากการอพยพหนีไข้ทรพิษ(ฝาดาย)ของครอบครัวชาวบ้านหมู่บ้านจั่ว ต.สาวะถี อ.เมืองขอนแก่น มาอยู่บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านและเห็นว่าทำเลของที่ตั้งของหมู่บ้านโสกแต่ เป็นพื้นที่เหมาะแก่การตั้งหมู่บ้าน จึงได้อพยพมาสร้างบ้านเรือนสาเหตุตั้งชื่อหมู่บ้านว่าหมู่บ้านโสกแต่ เพราะในพื้นที่บริเวณตั้งบ้านนั้น มีต้นแต่ขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อหมู่บ้านมีการขยายตัวของ ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น จึงมีการแยกการปกครองหมู่บ้านเป็น 2 หมู่บ้านคือหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ในปี 2534 ปัจจุบันทั้ง 2 หมู่ มีประชากรรวมกันจำนวน 1,692 คนและ มีจำนวน 362 หลังคาเรือน

สภาพเศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การทำนา ทำไร่ อ้อย ทำสวน ผักต่างๆ และการเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การทำนาเป็นการผลิตเพื่อการบริโภค ส่วนการทำไร่ อ้อยและทำสวนผักต่างๆ เป็นการผลิตเพื่อการจำหน่าย นำรายได้มาใช้จ่ายในครัวเรือน อ้อยนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวบ้าน การดำรงชีพที่เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อการบริโภคมาสู่การผลิตเพื่อจำหน่ายทำให้ชาวบ้านต้องเพิ่มจำนวนการผลิต และแข่งขันกับเวลา ส่งผลให้ต้องพึ่งยาเสพติด ดังนั้นจึงพบว่ามีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ประเภท ยาบ้า ในกลุ่มแรงงานไร่ อ้อย โดยการนำเข้าของเจ้าของไร่ อ้อย และคนขับรถส่งอ้อย

นอกจากอาชีพเกษตรกรรมแล้วชาวบ้านอีกส่วนหนึ่ง ประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ในอดีตหลังฤดูกาลการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯหรือจังหวัดใหญ่ๆ เพื่อไปรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานต่างๆ ในปัจจุบันมีปัจจัยเอื้อต่อการประกอบอาชีพนี้มากขึ้น ทั้งในด้านการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว และมีโรงงานมาตั้งในพื้นที่อำเภอบ้านฝางและอำเภอใกล้เคียง ได้แก่ โรงงานผลิตกระดาษ โรงงานผลิตรองเท้า โรงงานแหวน และโรงงานน้ำตาล ทำให้ชาวบ้านที่เป็นเยาวชนรุ่นใหญ่ หรือเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว และชาวบ้านในวัยกลางคน มักจะเข้าเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานดังกล่าวเนื่องจากมีรายได้ที่แน่นอน ไม่ต้องทำงานในไร่ในนา และไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นไปรับจ้างต่างจังหวัด แต่การไปรับจ้างต่างจังหวัดก็ยังมีอยู่เนื่องจากรายได้ที่มากกว่าการรับจ้างในพื้นที่ ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงไปรับจ้างในกรุงเทพฯ และจังหวัดอยุธยา อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหลายคนจะมองว่าการทำงานในโรงงานดีกว่า สบายกว่าการทำงานในภาคการเกษตร แต่การผลิตในภาค

อุตสาหกรรมนี้ก็ต้องการปริมาณงานที่มากเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีการทำงานล่วงเวลา ซึ่งทำให้แรงงานมีโอกาสใช้ยาเสพติดเช่นเดียวกัน โดยนายจ้างอาจจะใส่ยาบ้าลงไปในน้ำดื่มเพื่อให้คนงานทำงานได้รวดเร็ว และได้ปริมาณงานมากขึ้น หรืออาจจะเป็นการเรียกร้องจากแรงงานเองเพราะต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น

อีกอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน คือ อาชีพค้าขาย ลักษณะการค้าขายเป็นการค้าขายนอกชุมชน ได้แก่ การเปิดร้านขายอาหารพื้นบ้าน อาหารตามสั่ง ในตัวจังหวัด (บริเวณสถานีขนส่ง จ.ขอนแก่น) และในกรุงเทพฯ การขายสินค้าตามตลาดนัด และการค้าขายโค กระบือ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า นายฮ้อย เพราะชาวบ้านเลี้ยงโคกระบือมาก อาชีพค้าขายนับว่าเป็นอาชีพที่ต้องพบปะผู้คนมากหน้าหลายตา มีโอกาสที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น อาจจะเป็นนักค้ารายย่อยขายยาให้กับลูกค้าที่มารับประทานอาหารที่ร้านซึ่งส่วนใหญ่คือคนที่มาอาชีพขับรถ ส่วนอาชีพนายฮ้อย จะนำโคกระบือ ไปซื้อขายตามตลาดนัดในจังหวัดหรืออำเภอใหญ่ๆ ก็มีโอกาที่จะใช้ยาเสพติดเอง หรืออาจจะเป็นผู้นำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน โดยการซื้อขายผ่านนายฮ้อยในพื้นที่อื่นที่พบกันในตลาดนัด

สภาพทางสังคม

เนื่องจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจในสภาพการณ์ปัจจุบัน ทำให้ชาวต้องดิ้นรนทำมาหากิน เพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว นอกจากประกอบอาชีพหลักคือการเกษตรกรรมแล้ว ชาวบ้านยังต้องทำอาชีพเสริมซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าไปเป็นแรงงานในโรงงานต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ทุกคนต้องทำงานแข่งขันกับเวลา และค่าใช้จ่ายในครอบครัว ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามๆ สถานะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ครอบครัวไม่ได้อยู่กันอย่างพร้อมหน้า พ่อแม่ลูกเช่นในอดีต ส่งผลให้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ความใกล้ชิดสนิทสนมกันลดน้อยลง พ่อแม่พยายามหาสิ่งชดเชยให้ลูก นั่นก็คือ ให้เงิน สิ่งของ และการศึกษา ที่พ่อแม่ส่วนใหญ่คิดว่าจะสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับครอบครัวตนเองได้ แต่หารู้ไม่ว่าเงินทอง ของใช้ รวมทั้งการศึกษา ที่ให้กับลูกเป็นการผลักลูกให้ออกไปห่างจากตัวเอง ลูกไม่ได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร ไม่มีคนคอยให้คำแนะนำปรึกษา เมื่อเกิดปัญหาที่จะตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาในทางที่ไม่ถูกต้อง และพึ่งพาอาศัยได้ในที่สุด หรือแม้ว่าครอบครัวจะพยายามให้คำปรึกษาแต่ก็มีช่องว่างของความรู้กับสิ่งทันสมัยต่างๆ จึงทำให้เยาวชนไม่มั่นใจว่าพ่อแม่จะสามารถให้คำแนะนำได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกจึงไม่ใกล้ชิดกันเช่นในอดีต สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันแรกและสถาบันหลักในการอบรมเลี้ยงดูเยาวชน ซึ่งเปลี่ยนแปลงหน้าที่ไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันจะเห็นว่าสถาบันครอบครัวค่อนข้างจะอ่อนแอ ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่หลักของตนเองให้ได้ดี จากพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดีของหมู่บ้าน จึงทำให้ครอบครัวสามารถส่งลูกหลานเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับ ทำให้เยาวชนบางส่วนเข้าเรียนในเขตเมือง

ระบบเครือญาติและระบบอาวุโส

ในหมู่บ้านโสกแต่ มีตระกูลใหญ่ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตถึง 4 ตระกูลด้วยกัน ได้แก่ ตระกูลแสงศรีเรือง ตระกูลวิสัยราษฎร์หรือวิสัยปาน ตระกูลพื้นแสน และตระกูลอ่อนสุวรรณ 4 ตระกูลนี้นับว่าเป็นตระกูลใหญ่ ที่มีระบบเครือญาติค่อนข้างเหนียวแน่น ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้าน และมีบทบาทในการเป็นผู้นำของหมู่บ้าน ทั้งยังมีการสืบทอดอำนาจการเป็นผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) ในบางตระกูลด้วย จะเห็นได้ชัดใน ตระกูลวิสัยปาน มีสมาชิกเป็นผู้นำบ้านถึง 5 คนด้วยกัน ในปัจจุบันสมาชิกของตระกูลยังมีบทบาทในกลุ่มผู้นำอยู่ ถือเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการด้วย

สำหรับระบบอาวุโสในหมู่บ้านนับว่ายังมีบทบาทอยู่ เพราะชาวบ้านยังให้ความเคารพนับถือ และเกรงใจผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน เมื่อมีเทศกาลงานบุญบุคคลเหล่านี้ยังเป็นหลักในการจัดงาน เมื่อมีปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านผู้นำและชาวบ้านจะขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสเนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์มาก่อน

การรวมกลุ่ม

หมู่บ้านมีการรวมกลุ่ม และจัดตั้งกลุ่มต่างๆขึ้นทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ สำหรับกลุ่มที่เป็นทางการจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองนโยบายของหน่วยงานราชการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหลากหลาย เช่น จัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลืองานราชการ ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมคุ้ม กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุน กขคจ. กลุ่มปฎิ กลุ่มกองทุนเยาวชน กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มสมัชชาต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น สำหรับกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อช่วยเหลือ หรือตอบสนองความต้องการของคนในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการรักษามาตรการชุมชน กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มที่รวมตัวกันตามธรรมชาติเพื่อช่วยงานส่วนร่วม ได้แก่ กลุ่มสตรีแม่บ้าน

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าหมู่บ้านจะแบ่งเขตการปกครองเป็น 2 หมู่บ้านก็ตาม แต่ชาวบ้านในชุมชน ยังมีความรู้สึกว่าเป็นชุมชนเดียวกัน ยังคงทำบุญประเพณีพร้อมกัน และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดเดียวกันไม่มีภาพของการแบ่งแยกในเชิงวิถีชีวิตแต่อย่างใด

สำหรับการรวมกลุ่มของเยาวชนในหมู่บ้านโสกแต่ พบว่ามีการรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติตั้งแต่ในอดีต โดยเรียกว่า กลุ่มหนุ่มสาว เป็นการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน

สถานการณ์ปัญหาเสพติดในหมู่บ้านโสกแต่

หมู่บ้านโสกแต่ เป็นหมู่บ้านที่ถูกวิเคราะห์ว่ามีปัญหาระดับความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดอยู่ในกลุ่มที่มีระดับรุนแรงปานกลาง เมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่นในตำบล และถือว่ามีระดับความรุนแรงปานกลางเมื่อเทียบกับ 3 หมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมายที่ศึกษา

สถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้านเริ่มปรากฏให้เห็นชัด ในปี 2534 ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ประเภทสารระเหยและกัญชา ในช่วงปี 2535-2538 ยังคงมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด 2 ประเภทนี้อยู่อย่างต่อเนื่อง มีการจับกุมผู้ค้ากัญชาซึ่งเป็นคนบ้านโนนรังที่มาแต่งงานกับผู้หญิงในหมู่บ้านโสกแต่

ยาบ้าเริ่มเข้ามาแพร่กระจายในหมู่บ้าน โดยการนำเข้าของกลุ่มผู้ใช้แรงงานในไร่อ้อยและโรงงานน้ำตาล ในปี 2539 สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้ามากขึ้น และกระจายเข้าไปสู่กลุ่มเยาวชน ในปี 2540-2541 แต่การแพร่กระจายของกัญชาลดลง ปี 2542 สถานการณ์รุนแรงขึ้น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ถูกยิง ได้รับบาดเจ็บ ชาวบ้านเชื่อว่ามีสาเหตุมาจากรื่องการค้ายาเสพติด มีการดำเนินโครงการใบไม้ร่วงเพื่อปราบปรามผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในพื้นที่ ทำให้ผู้ค้าทั้งรายใหญ่ รายย่อย และผู้เสพยาเสพติดในหมู่บ้านหนีออกจากชุมชนด้วยความกลัว ในช่วงปี 2543-2544 หน่วยงานราชการมีการเข้มงวด กวดขัน เรื่องยาเสพติดในพื้นที่ ทำให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าลดลง

สถานการณ์ยาเสพติดเริ่มรุนแรงขึ้นอีกครั้งในปี 2545 มีการนำศพมาแขวนที่ป่าดงมันซึ่งเป็นป่าสาธารณะของหมู่บ้าน 1 ศพ ทำให้ชาวบ้านหวาดผวาระดับกลัวในเรื่องยาเสพติด เยาวชนในหมู่บ้านถูกจับยาบ้า 2 ราย ที่เขื่อนอุบลรัตน์ หน่วยงานราชการเข้ามาระดมให้พื้นที่ดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงาน ป.ป.ส. ในหมู่บ้าน ได้ดำเนินกิจกรรม เดินเวรยาม จัดทำเวทีชุมชนต่อต้านยาเสพติด และการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2545-กุมภาพันธ์ 2546 แต่หมู่บ้านสามารถทำกิจกรรมเฉพาะการเดินเวรยาม และการแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติดเท่านั้น ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศสงครามยาเสพติดตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี 29/2546 มีการนำศพมาแขวนบริเวณป่าดงมันอีก 2 ศพ เยาวชนในหมู่บ้านทั้งสองหมู่ถูกจับซื้อขายยาบ้า 3 ราย หลังจากที่รัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติด มีการฆ่าตัดตอนเป็นคณงานโรงงานกระดาษซึ่งเป็นเครือญาติของชาวบ้านในหมู่บ้าน หน่วยงานราชการมีการเข้มงวดในเรื่องยาเสพติดมากขึ้น มีการจัดตั้งอาสาป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้นในชุมชน จำนวน 25 คน มีการไปอบรมที่วัดเกาะแก้วให้มากอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ หนึ่งในปี 2545 หมู่บ้านโสกแต่ หมู่ที่ 8 ได้รับมอบธงเฉลิมพระเกียรติหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ทำให้เกิดการเปรียบเทียบกันในชุมชนว่า ทำไมหมู่ที่ 7 จึงไม่ได้รับธงดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านส่วนหนึ่งเชื่อว่าเป็นเพราะผู้ใหญ่บ้าน มีประวัติเกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติดในพื้นที่โดยเฉพาะเยาวชน เงื่อนไขภายในที่มีผลต่อสถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติด

1. **ความเป็นเอกภาพของกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในชุมชน** ในชุมชนหมู่บ้านโสกได้ถูกแบ่งเป็น 2 หมู่บ้านเพื่อต่อการปกครองในปัจจุบัน แต่กลุ่มคนที่อยู่ภายในเป็นเครือญาติตามความสัมพันธ์ของสายตระกูล และกลุ่มเยาวชนเองที่อยู่ในชุมชนก็เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ตามเครือญาติและส่วนมากจบมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนในชุมชน การเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้มีการรวมตัวกันตามธรรมชาติ และยังให้ความเคารพกันตามลำดับความอาวุโสในแต่ละรุ่นอายุ เมื่อมีเรื่องอะไรกับหมู่บ้านอื่นจะมีการช่วยเหลือกัน จะไม่มีการทะเลาะภายในกลุ่ม ในเรื่องยาเสพติดยังมีการแพร่กระจายอยู่และเป็นที่รู้กันภายในกลุ่มของเยาวชนว่าใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ไม่เป็นที่เปิดเผย ดังนั้นกลุ่มผู้ใหญ่จึงไม่ค่อยรู้ว่ามียาเสพติดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2. **ความเคารพในตัวผู้นำ** ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้นำโดยเฉพาะฝ่ายปกครองสามารถที่จะควบคุมสมาชิกในชุมชนได้ โดยพบว่า มีการเข้าไปบอกกล่าวตักเตือนทันทีที่มีปัญหาในเรื่องต่างๆเกิดขึ้นในชุมชน เช่น การไปบอกกล่าวกับผู้ปกครองหากมีเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดกับเยาวชน ผู้ปกครองไม่โกรธยอมรับฟังการว่ากล่าวจากผู้เฒ่าและไปว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถที่จะควบคุมเยาวชนได้ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่า สมาชิกในชุมชนยังให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชนอยู่ ระบบผู้อาวุโส ถูกนำมาใช้เป็นในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม

3. **การมีผู้ค้าในชุมชน** การมีผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีความรุนแรงของยาเสพติดในชุมชนและในกลุ่มเยาวชนในอดีต เพราะสามารถจะหาซื้อได้ง่าย แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏกลุ่มผู้ค้าในชุมชนชัดเจน

เงื่อนไขภายนอกที่มีผลต่อสถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติด

1. **ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับพื้นที่ใกล้เคียง** ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวบ้านและเยาวชนในหมู่บ้านโสกเดียวกับบ้านโคกสูงก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มียาเสพติดเข้ามาในชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ติดเขตหมู่บ้านโคกสูงซึ่งอยู่ในเขตอำเภออุบลรัตน์และติดต่อกับอำเภอเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถผ่านเข้าออกไปได้หลายทาง จึงทำให้กลุ่มผู้เสพสามารถแสวงหายาเสพติดได้โดยง่าย

2. **การออกไปศึกษาต่อนอกชุมชน** การออกไปศึกษาต่อนอกชุมชนหลังจากที่จบการศึกษาจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งการเรียนต่อในสายอาชีพในตัวจังหวัดหรือการไปเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปลาย ทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชนของกลุ่มเยาวชนในช่วงระหว่างที่เปิดภาคการศึกษา ส่วนมากกลุ่มที่ออกไปศึกษาต่อจะเป็นเยาวชนที่ครอบครัวมีฐานะทางครอบครัวอยู่ในขั้นที่ดีและเป็นกลุ่มที่นำยาเสพติดเข้ามาแพร่กระจายใช้ในในกลุ่มเยาวชนในชุมชน

3.การรักษาภาพพจน์ของชุมชน การรับชมเฉลิมพระเกียรติหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ของชุมชนทำให้ในกลุ่มผู้นำและผู้ปกครอง ส่วนหนึ่งต้องการที่จะรักษาภาพพจน์ของชุมชนว่าชุมชนมีความปลอดจากยาเสพติด จึงไม่ยอมรับว่ามีเยาวชนบางกลุ่มมีพฤติกรรมเสพยาเสพติด ขณะเดียวกัน หมู่ที่ 7 ที่ยังไม่ได้รับชมเฉลิมพระเกียรติหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ก็ต้องพยายามที่จะให้ได้รับชมเฉลิมพระเกียรติหมู่บ้านปลอดยาเสพติด จึงปกปิดกับปัญหาเรื่องยาเสพติด ทำให้ไม่ยอมรับว่ามีปัญหายาเสพติดที่เกิดในชุมชนและไม่ยอมรับการมีอยู่ของยาเสพติดในขณะที่มีการจับกุมเยาวชนในทั้ง 2 หมู่ มากกว่าหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าทางชุมชนต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากทางราชการเพื่อเป็นเกียรติประวัติของชุมชนและผู้นำ โดยไม่แก้ปัญหาคือเป็นการปกปิดเพื่อไม่ให้เกิดการเสื่อมเสียแก่ชุมชนและผู้นำ

ลักษณะกลุ่มผู้เสพยาเสพติดในหมู่บ้านโสกแต่

กลุ่มเยาวชนผู้เสพยาเสพติดในหมู่บ้านโสกแต่ เป็นเยาวชนรุ่นกลางซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และอยู่ในระบบการศึกษาทั้งสิ้น สำหรับกลุ่มเยาวชนรุ่นเล็กที่เรียนในระดับประถมศึกษา และกลุ่มเยาวชนรุ่นใหญ่ที่อยู่ในวัยแรงงานไม่ปรากฏพฤติกรรมการเสพยาเสพติด ในกลุ่มเยาวชนคนหนุ่มรุ่นใหญ่เคยมีการเสพยาเสพติดแต่ปัจจุบันไม่ได้ยุ่งเกี่ยวแล้ว กลุ่มเยาวชนรุ่นกลางที่เสพยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษานี้ กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาและระดับ ปวช. ในสายอาชีพ เยาวชนกลุ่มนี้พ่อแม่ผู้ปกครองค่อนข้างมีฐานะดี สามารถส่งเสียให้ลูกเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เยาวชนที่เสพยาเสพติดในระดับชั้นมัธยมศึกษา และนักศึกษาในระดับ ปวช. มีความแตกต่างกันดังนี้

1) เยาวชนกลุ่มที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มนี้จะศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสในหมู่บ้านโสกแต่ตัวเอง กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีพฤติกรรมการเสพยาเสพติดขั้นพื้นฐานได้แก่ เหล้า บุหรี่ โดยเลียนแบบจากรุ่นพี่ เพื่อสร้างการยอมรับในกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่ ส่วนพฤติกรรมการเสพยาบ้า นั้นไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน แต่ไม่แน่ใจว่ามีการลักลอบเสพนอกชุมชนหรือไม่

2) เยาวชนกลุ่มที่เรียนต่อในสายอาชีพ เยาวชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่าเยาวชนที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือหลังจากที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วจะเข้าไปเรียนต่อสาขาวิชาชีพ ระดับ ปวช. ในเมือง ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเรียนที่วิทยาลัยในสายอาชีพ การที่เข้าไปศึกษาในเมืองทำให้เยาวชนกลุ่มนี้รับเอา ค่านิยม และวัฒนธรรม ของเยาวชนในเมืองมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย การแต่งตัวตามแฟชั่น การใช้โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งพฤติกรรมการเสพยาเสพติดด้วย และเยาวชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มหนึ่งที่นำยาเสพติดประเภท ยาบ้า เข้ามาให้กับเยาวชนคนอื่นๆ ในหมู่บ้านใช้กัน

เยาวชนรุ่นกลางทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความสนิทสนม มีการคลุกคลีเป็นกลุ่มเดียวกันแทบจะแยกไม่ออก ความแตกต่างของ 2 กลุ่มนี้อยู่ที่อายุ กลุ่มที่เรียนในมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีอายุน้อยกว่ากลุ่มที่เรียนในสายอาชีพ

การเข้าสู่กระบวนการการใช้ยาเสพติด ทั้ง 2 กลุ่มนี้ เป็นแบบแผนเดียวกัน เพราะเยาวชนในหมู่บ้านทุกรุ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพทั้ง 2 หมู่บ้าน ความสนิทสนมระหว่างเพื่อนระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง ทำให้มีการเลียนแบบพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดกัน โดยเริ่มจากการดื่มเหล้า สูบบุหรี่เพื่อสร้างการยอมรับจากกลุ่มก่อน เป็นการทดสอบความกล้าขั้นแรก เมื่อใช้ยาเสพติดขึ้นพื้นฐานเป็นที่ทราบโดยทั่วกันในกลุ่มแล้วก็มีการพัฒนาไปใช้ยาเสพติดในระดับสูงขึ้นไป นั่นก็คือ ยาบ้า การเสพยาบ้าเป็นการเสพเพื่อความสนุกสนาน

สาเหตุที่เยาวชนหมู่บ้านโสกแต่กลุ่มนี้ติดยาเสพติด เนื่องมาจาก 3 สาเหตุด้วยกัน ได้แก่

- 1) สาเหตุจากตัวเด็กเอง ที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง
- 2) ครอบครัว เด็กบางคนใช้ยาเสพติดเพื่อประชดพ่อแม่ผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาให้ และไม่เข้าใจลูก ลูกๆถูกบ่นว่าเป็นประจำถึงการไม่ช่วยงาน การรวมกลุ่ม การคบเพื่อน
- 3) สภาพแวดล้อม แยกออกเป็นสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน และสภาพแวดล้อมในสถานบันการศึกษา สำหรับสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านเด็กเยาวชนอยู่ท่ามกลางเพื่อนและรุ่นพี่ที่ใช้ยาเสพติดทำให้มีโอกาที่จะถูกชักจูง หรือเลียนแบบพฤติกรรมเพื่อสร้างการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ประกอบกับในหมู่บ้านมีผู้ค้าทำให้เป็นอีกปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้ยาเสพติดของกลุ่มเยาวชน ส่วนสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่ามีเยาวชนบางส่วนเข้าไปศึกษาต่อในเมือง ทำให้ได้รับค่านิยมแบบเมืองมาด้วย รวมทั้งพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และมีโอกาสนำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้านอีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับความเชื่อของเยาวชนในเรื่องการใช้ยาเสพติด พบว่า ในกลุ่มเยาวชนที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาเชื่อว่า การใช้ยาเสพติดสามารถจะสร้างการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนได้ คิดว่าตัวเองเท่ เก๋ ส่วนเยาวชนกลุ่มที่เรียนในสายอาชีพ เชื่อว่า ยาบ้าสามารถบ่งบอกความเป็นชายได้ ใครเสพจะถูกยกย่องว่ามีความเป็นชาย นอกจากนี้ยังทำให้คนหนุ่มกล้าพูด พูดจากับสาวๆได้ หรือ มีความกล้าในการจีบสาวมากขึ้น

ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดหมู่บ้านโสกแต่มีสาเหตุมาจาก ตัวเยาวชนเอง ครอบครัว และสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นเอกภาพของกลุ่มเยาวชนหมู่บ้านโสกแต่ทั้ง 2 หมู่ถ้าหากนำไปใช้ในทางที่ถูกต้อง จะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเยาวชนและหมู่บ้าน แต่เยาวชน กลับนำข้อดีในด้านนี้มาใช้ในทางที่ผิด มั่วสุมใช้ยาเสพติดกันซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านใดเลยทั้งสิ้น

3.2 บทบาทของกลไกหมู่บ้านมาตรการชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด

1) การก่อเกิดของกลไก

แต่เดิมเคยมีมาตรการชุมชนมาแล้วโดยหมู่บ้านมีการกำหนดระเบียบชุมชนในเรื่องการใช้บ่อเลี้ยงปลา การเผาถ่าน การพกพาอาวุธ แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้รับความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย แนวคิดเรื่องการกำหนดมาตรการชุมชน เป็นแนวคิดที่เกิดจากประชามคัม เมื่อไม่ได้รับการร่วมมือจากหลายๆฝ่ายจึงไม่ได้นำมาตราการชุมชนมาใช้ ต่อมาเมื่อสถานการณ์ปัญหาความไม่สงบในหมู่บ้านชุมชน มีเรื่องทะเลาะวิวาท และกระทำความรุนแรงกันในกลุ่มเยาวชน มีการใช้ยาเสพติดกันอย่างแพร่หลาย มีการขับรถจักรยานยนต์เสียงดังและเร็ว มีการทำลายสาธารณะสถาน และที่สำคัญคนในหมู่บ้านคิดเห็นตรงกันว่า สถานการณ์ต่างๆเหล่านี้เป็นสถานการณ์ปัญหาที่รุนแรงควรได้รับการแก้ไข ดังนั้นจึงมีการดำเนินการกำหนดมาตรการชุมชนขึ้น มีการปรึกษาหารือจากเครือข่ายที่รู้จัก (เครือข่ายใบโชนด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี) จัดตั้งคณะกรรมการร่างมาตรการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะครู สมาชิก อบต. และตัวแทนกลุ่มเยาวชน จากนั้นมีการประชุมร่างมาตรการได้ 6 ข้อ นำมาปรึกษาหารือระดมความคิดเห็นจากชาวบ้าน โดยการแจกร่างมาตรการชุมชนให้ทุกหลังคาเรือน และให้แต่ละครัวเรือนเขียนแสดงความคิดเห็นต่อร่างมาตรการชุมชนดังกล่าวตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แล้วรวบรวมความคิดเห็นจากชุมชน นำมาปรับเปลี่ยนให้เกิดมาตรการที่เหมาะสม และใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างมาตรการ ทั้งนี้ได้เชิญทางอำเภอ ตำบล อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านพื้นที่ใกล้เคียงมาร่วมเวที ซึ่งมติการประชุมวันดังกล่าวถือว่าเป็นการรับรองให้ความเห็นชอบมาตรการชุมชนเพื่อประกาศใช้ในวันรุ่งขึ้นต่อไป คณะกรรมการมีการหารือถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อรองรับการดำเนินการตามมาตรการที่ต้องมีค่าปรับเมื่อมีการฝ่าฝืน และกองทุนดังกล่าวจะใช้เป็นสวัสดิการให้กับคณะกรรมการดำเนินงานตามมาตรการชุมชนด้วย มาตรการชุมชนได้รับการรับรองจากที่ประชุม มีมติผ่านร่างมาตรการชุมชนและประกาศใช้ในวันที่ 1 เมษายน 2546

ดังนั้นการที่หมู่บ้านพัฒนามาตรการชุมชนขึ้น เพื่อการแก้ปัญหาของหมู่บ้านนั้น ไม่ได้มีจุดเน้นที่จะแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องยาเสพติดเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงต้องการใช้มาตรการชุมชนเพื่อควบคุมสถานการณ์ด้านต่างๆของหมู่บ้านที่จะนำไปสู่ปัญหาในชุมชน จะเห็นได้ว่า แม้ว่าหมู่บ้านจะมีพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ค่อนข้างแน่นแฟ้น แต่เมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้น ประกอบกับเกิดพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัย เช่น การรวมกลุ่มทะเลาะวิวาทกัน การขับรถเสียงดังของเยาวชน หรือแม้แต่การเสพสิ่งเสพติดของเยาวชน ให้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเดิมไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ จึงนำมาสู่การพัฒนามาตรการชุมชนซึ่งเป็นเสมือนกฎระเบียบ หรือกฎหมายในชุมชนขึ้นมาใช้

2) โครงสร้าง/องค์ประกอบ/บทบาทหน้าที่

ในการใช้มาตรการชุมชน เป็นกลไกในการทำงานแก้ปัญหาของหมู่บ้านมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชนหมู่บ้านโสกแต่ หมู่ 7 และหมู่ 8 ประกอบด้วย คณะกรรมการ 2 ชุดใหญ่ ชุดแรกเป็นคณะกรรมการประสานงานทั้ง 2 หมู่บ้าน จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการอีก 5 คน เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าทั้งสองหมู่บ้านใช้มาตรการชุมชนเดียวกัน จำเป็นต้องมีกรรมการประสานงานเพื่อเป็นผู้พิจารณาความผิดที่ละเมิด ตัดสินความผิด และ พิจารณาลงโทษ-ปรับ ให้เป็นแบบแผนเดียวกัน ซึ่งในทางปฏิบัติคณะกรรมการชุดนี้ ปรีกษาผู้ใหญ่บ้าน เพื่อความมั่นใจ ชาวบ้านรับรู้ว่าการกระทำชุดนี้มีความเข้มงวดในการปฏิบัติตามกฎหมายมาตรการชุมชน

ชุดที่สอง คือ คณะกรรมการคุ้ม เป็นตัวแทนจากคุ้มต่างๆของทั้งสองหมู่ คือ หมู่ 7 มีจำนวน 5 คุ้ม และหมู่ 8 มีจำนวน 6 คุ้ม แต่ละคุ้มมีคณะกรรมการ 5 คน ที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งนี้มีกรรมการคุ้มจากกลุ่มผู้อาวุโส และกลุ่มเยาวชนที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด นอกจากนี้ยังมีเยาวชนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเข้าไปร่วมเป็นกรรมการด้วย เหตุผลที่ชุมชนเลือกกรรมการคุ้มเป็นเยาวชนกลุ่มดังกล่าว เพราะต้องการให้เยาวชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการดูแล แก้ปัญหาหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนมากเชื่อว่า เมื่อเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่ดี ได้เข้ามาทำหน้าที่ ก็จะต้องพยายามลดพฤติกรรมลง ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ดี

บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชนคือ ดูแลรักษา กฎระเบียบ หรือมาตรการชุมชนอย่างเคร่งครัด ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและกรรมการคุ้ม แจ้งเบาะแส รับเรื่องราวร้องทุกข์ เข้าทำการจับกุม นำผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ มาตรการชุมชนมาตักเตือน ลงโทษตามระเบียบต่อหน้าคณะกรรมการ จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ มีบทบาทในด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทั้งที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานที่จะมีอำนาจหน้าที่โดยตรง

3) เหตุผลของการเลือกกลไก

- 1) ชุมชนมีการใช้กฎระเบียบควบคุมทางสังคมร่วมกัน และเคยมีประสบการณ์ การใช้กฎหมายแต่เป็นระเบียบที่ตั้งโดยผู้นำ ไม่มีการระดมความคิดเห็นจากชุมชน
- 2) เป็นหมู่บ้านแฝด ที่มีกิจกรรมทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน มีลักษณะเหมือนเป็นชุมชนเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ยังมีความเหนียวแน่น เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันมาก่อน มีการแบ่งแยกการปกครองเป็น 2 หมู่ตามหน่วยการปกครองของท้องถิ่นตามกระทรวงมหาดไทย

- 4) ผู้นำในชุมชนได้รับความยอมรับจากฐานความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติชุมชนให้ความเคารพนับถือ และบุคลิกผู้นำ เป็นผู้นำในแบบที่เป็นทางการมีความรับผิดชอบต่อบทบาทที่ได้รับเงื่อนไข
- 5) สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดการหาวิธีและเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาร่วมของ 2 หมู่บ้าน รวมทั้งได้รับอิทธิพลกระแสความคิดจากภายนอกในการใช้มาตรการในการแก้ปัญหา

มาตรการชุมชน 6 มาตรการที่ชุมชนกำหนดขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ผู้ใดก่อเหตุทะเลาะวิวาท ซึ่งขัดต่อศีลธรรมอันดี ทำให้แตกแยกความสามัคคี เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน ร่างกายและจิตใจ สอบสวนแล้วมีมาตรการให้ปรับไม่เกิน 1,000 บาท กับผู้ใดผู้หนึ่งหรือทั้งคู่ที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท

ข้อ 2 ผู้นำขอขมาเข้ามาดื่มหรือขายในบริเวณเขตงานรื่นเริงหรือมหรสพประจำหมู่บ้าน มีมาตรการให้สอบสวน แล้วผู้ที่ฝ่าฝืนนำขอขมาปรับขวดละ 500 บาท ร้านค้าปรับขวดละ 500 บาทเพื่อป้องกันการนำขอขมาก่อเหตุทะเลาะวิวาท

ข้อ 3 ผู้ใดทิ้งขยะไม่ถูกที่ถูกทางที่ชุมชนกำหนดไว้ เป็นเหตุให้เกิดความสกปรก เน่าเหม็น จึงมีมาตรการให้ปรับ เพื่อให้เกิดระเบียบวินัยที่ดี รักษาความสะอาด โดยปรับผู้ที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่ 300 บาท ให้ผู้แจ้ง 200 บาท (ให้ทั้ง เผ ฝักรถขยะ ในที่นาและบ้านของตน หรือบริเวณที่ทิ้งขยะของชุมชนที่คณะกรรมการกำหนดไว้)

ข้อ 4 ห้ามเผาถ่านในเขตชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดมลภาวะ และเสียสุขภาพต่อคนในชุมชน ถ้าผู้ใดหรือ ครอบครัวใดฝ่าฝืน มีมาตรการปรับ 500 บาทต่อเตา

ข้อ 5 ผู้ใดขบถดัดแปลงท่อไอเสีย ส่งเสียงดังเป็นที่รำคาญแก่ชุมชน มีมาตรการให้เตือนผู้ปกครอง ปรับ 500 บาท และยึดไว้ก่อน จนกว่าจะทำการแก้ไข

ข้อ 6 ผู้ใดที่ขายยาเสพติด นำยาเสพติดเข้ามาในชุมชน จะมีมาตรการคว่ำบาตร ไม่เก็บเงินบุญ ไม่ให้กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านทุกประเภท ตัดฉาปนิก ตัดน้ำ ตัดไฟ ส่วนผู้เสพให้มีการตักเตือน รายงานฝ่ายปกครองเพื่อทำการจับกุมและส่งเข้าศูนย์บำบัดฯ ในกรณีที่มีการทำความผิดชัดเจน สอบสวนแล้วจับได้

นอกจากดูแลบังคับใช้มาตรการชุมชนแล้ว คณะกรรมการชุดนี้ยังทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในงานบุญด้วย ถ้าหากกรรมการคนไหนมีการละเลยหน้าที่ก็จะถูกตักเตือนจากคนอื่น คณะกรรมการทุกคนรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ถึงแม้จะไม่มีเงินเดือน หรือค่าตอบแทนให้ แต่จะมีกองทุนและสวัสดิการคณะกรรมการ โดยการระดมทุนบริจาคช่วยเหลือการดำเนินงาน นำค่าปรับไหมมาสมทบเป็นกองทุนการดำเนินการ และช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลคณะกรรมการคุ้มเมื่อยามเจ็บป่วยจากการปฏิบัติงาน

4) กระบวนการทำงาน/ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

กลไกมาตรการชุมชนหมู่บ้านโสกแต่ ได้ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาของ ตำบล 2 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ โดยกิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำงานกลุ่มและแนวทางในการจัดการปัญหาของชุมชนจากเวทีแลกเปลี่ยนกับ กลุ่มไบโชนด ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการจัดการปัญหาต่างๆ รวมถึง ปัญหาเสพติดในชุมชนด้วย สำหรับบทบาทหน้าที่ที่คณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน ปฏิบัติอยู่ นับว่าตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์การป้องกัน กิจกรรมที่ทำได้แก่ การร่วมาตรการชุมชน และจัดเวทีลงมติต่อร่างมาตรการชุมชน ในที่นี้จะกล่าวถึงรายละเอียด กิจกรรมตามลำดับดังนี้

1) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกลุ่ม มีการเตรียมผู้นำ ชาวบ้าน และ กลุ่มเยาวชน ปรึกษาหารือถึงการจัดเวทีแลกเปลี่ยน เชิญวิทยากร จัดเวทีแลกเปลี่ยนในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ความเป็นมาของกลุ่มไบโชนด แนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนไบโชนด ประสบการณ์การใช้ มาตรการต่างๆในการแก้ปัญหา

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมนี้ ชาวบ้านได้แนวคิด เห็นรูปแบบการจัดการปัญหาและ ประสบการณ์ของกลุ่มไบโชนด นำแนวคิด รูปแบบ วิธีการที่ได้มาปรับใช้ในชุมชน ทั้งยังเห็นความ สำคัญที่ต้องนำกฎระเบียบเดิมของชุมชนมาพิจารณาปฏิบัติอย่างจริงจังมากขึ้น นับว่าเวทีการแลกเปลี่ยนดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชนเกิดความมั่นใจว่าจะสามารถนำมาตรการชุมชนมาใช้แก้ปัญหาได้

2) กิจกรรมการร่างมาตรการชุมชน ในกิจกรรมนี้ได้คัดเลือกคณะกรรมการร่างมาตรการ ชุมชน โดยการเสนอชื่อและตกลงกันเองภายในชุมชน ประชุมกรรมการร่างมาตรการ ระดมความคิดเห็นเพิ่มเติมร่างมาตรการชุมชนจากคนในชุมชน นำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ได้เพิ่มมาจากคน ในชุมชน มาปรับให้เหมาะสม การตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ การตั้งกอง ทุนสวัสดิการเพื่อใช้ในการควบคุมมาตรการ กำหนดวันทำประชาคมตีพิจารณาร่างมาตรการชุมชน คณะกรรมการที่เป็นผู้กร่างร่างมาตรการชุมชน ประกอบด้วย หัวหน้าคุ้ม หัวหน้าประชาคมหมู่บ้าน เยาวชน ครู อบต. ผู้รักษาความสงบหมู่บ้าน อสม. จำนวน 16 คน และได้มาตรการชุมชนฉบับ ร่าง ซึ่งนำไปเสนอให้แต่ละครอบครัวพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ จนนำมาสู่การลงมติรับรองในที่สุด

ในกิจกรรมเวทีลงประชามติร่างมาตรการชุมชนนี้ คณะกรรมการร่างมาตรการได้ประสาน ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร หมู่บ้าน และตำบลใกล้เคียง ได้แก่ อำเภอ อบต.ป่าห้วยนัง อบต.โคกสูง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนชาวบ้านทุกหมู่บ้านในตำบลป่าห้วยนัง และ ตำบลใกล้เคียงมาร่วมกิจกรรมการลงมติดกับชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้าน ประสานวิทยากรจัดเวที และ วิทยากรมาให้ความรู้จาก รพ.บ้านฝาง จัดเวทีประชาคม โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้ นายอำเภอเปิดงาน คณะผู้จัดอธิบายความเป็นมา สาเหตุของการจัดทำร่างมาตรการ นำเสนอร่างมาตรการชุมชนที่จะขอ

พร้อมทั้งให้ชุมชนอภิปรายแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เพิ่มเติม แก้ไขร่างมาตรการก่อนลงมติจนครบทุกข้อ ประกาศใช้มาตรการชุมชนอย่างเป็นทางการ ประกาศจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อใช้ในการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน ประกาศรายชื่อคณะกรรมการประสานงานและคณะกรรมการแต่ละคุ้มที่ผ่านการคัดเลือกจากคนในคุ้มต่อเวทีชุมชน วิทยากรจากโรงพยาบาลบ้านฝางให้ความรู้เรื่องยาเสพติดเป็นลำดับสุดท้ายก่อนปิดเวที

ผลจากการดำเนินกิจกรรมนี้ ได้มาตรการชุมชนฉบับสมบูรณ์ประกาศใช้ และได้บังคับใช้ในงานประเพณีสงกรานต์เป็นครั้งแรก มีการจับปรับผู้ฝ่าฝืนมาตรการข้อที่ 1 คือมีการทะเลาะวิวาทกันของกลุ่มวัยรุ่น คณะกรรมการเข้าไปตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟัง ชาวชนจากบ้านอื่นชกต่อยกรรมการ จึงถูกปรับ 500 บาท ซึ่งผู้ที่ก่อเหตุก็ยอมจ่ายค่าปรับแต่โดยดีเพราะหมู่บ้านใกล้เคียงได้ทราบถึงมาตรการนี้โดยทั่วกันแล้ว บทบาทหน้าที่หลักของกรรมการรักษามาตรการชุมชน ก็คือเมื่อพบเห็นว่าใครละเมิดกฎ หรือมาตรการชุมชน 1 ใน 6 ข้อนี้ ในขั้นตอนแรกจะว่ากล่าวตักเตือนกันก่อน ถ้ายังไม่เชื่อฟังพบเห็นครั้งที่ 2 จะประสานความร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้านเพื่อดำเนินการจับปรับ ทั้งนี้และทั้งนั้นมาตรการชุมชน เป็นกลไกที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่างขึ้นมา ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และต้องปฏิบัติตามมติของคนในชุมชน ลูกหลานเยาวชนมีความเกรงใจและเกรงกลัวต่อมาตรการชุมชนเพราะเป็นการควบคุมจากคนในชุมชนเอง ชาวชนที่เป็นกรรมการลดพฤติกรรมไม่ดีลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้ใครละเมิดกฎหมาย หรือมาตรการชุมชน ปัญหาต่างๆในชุมชน ได้แก่ การทะเลาะวิวาท การทิ้งขยะไม่เป็นที่ การจับรถเสียงดัง การเผาถ่าน ในบริเวณหมู่บ้าน พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลงเรื่อยๆ

3) ผลของการใช้มาตรการชุมชนต่อคนในหมู่บ้าน

แม้ว่าหมู่บ้านจะเคยมีการกำหนดกฎระเบียบชุมชน แต่ด้วยไม่มีการเข้มงวดในการบังคับใช้ จึงทำให้หลายฝ่ายไม่แน่ใจว่ามาตรการชุมชนที่กำหนดขึ้นจะนำมาสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน มีการพูดคุยกันว่าคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน จะไม่สามารถสอดส่องพฤติกรรมหรือลงโทษได้จริง แต่เมื่อมีกรณีที่คณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน ได้ตักเตือนเยาวชนที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืนมาตรการชุมชน มาลงโทษทำให้เยาวชนเกรงต่อมาตรการชุมชนมากขึ้น และลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมลง เป็นที่น่าสังเกตว่าคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชนยังไม่มีโอกาสในการควบคุมผู้ฝ่าฝืนกฎเรื่องยาเสพติด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในช่วงที่มีการบังคับใช้มาตรการชุมชน เป็นช่วงที่มีนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐ ประกอบกับชุมชนเองก็ยังไม่อยากเปิดเผย หรือยอมรับว่ามีปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องการได้รับ ไม่ได้รับรางวัลพระเกียรติหมู่บ้านปลอดยาเสพติด

สำหรับทัศนคติของชาวบ้านต่อมาตรการชุมชน ชาวบ้านเห็นว่าเมื่อมีมาตรการชุมชนแล้วสามารถแก้ปัญหาได้ผล ถึงแม้จะไม่สามารถทำให้ปัญหาหมดไปเสียทีเดียว เพราะเยาวชนก็เกรงต่อ

คณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน และคณะกรรมการคุ้ม ที่เป็นผู้สอดส่องพฤติกรรม แต่ทัศนะของชาวบ้านต่อคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน พบว่าชาวบ้านเห็นว่าในบางครั้งคณะกรรมการทำหน้าที่เข้มงวดเกินไป บางครั้งก็ไม่เอาจริง และในยังไม่แน่ใจว่าอนาคตมาตรการชุมชนจะใช้ได้ผลอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ในส่วนนี้ คณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน เห็นว่าโดยบทบาทของตนเองนั้น ควรจะใช้การปราม ดักเตือนก่อน เพราะคนในชุมชนส่วนมากเป็นเครือญาติกัน หากเข้มงวดเกินไป อาจนำมาซึ่งความแตกความสามัคคีในหมู่บ้านได้ ซึ่งหากเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟังคณะกรรมการก็จะดำเนินการจับ ปรับต่อไป อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็รู้สึกว่าการมีมาตรการชุมชนทำให้ชุมชนมีความสงบขึ้น ป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดในหมู่บ้านได้ เพราะมีคณะกรรมการคุ้มคอยดูแลคุ้มอย่างใกล้ชิด บางทัศนะของคนในหมู่บ้านต่อมาตรการชุมชน พอเสนอที่ : “....คิดว่ามาตรการ(ชุมชน) ดีแล้ว อยากให้รายงานจับไปทั้งรถทั้งคน แม้จะถูกลูกตัวเองก็ดีใจ เพราะไม่เข้าข้างคนผิด”

แม่บ้านท่านหนึ่ง : “.....(มาตรการชุมชน)ใช้ได้ผลอยู่ คนเคยขับรถเสียงดังก็ยังผ่อนคลากลง (ยาเสพติด) รู้สึกว่าไม่ค่อยเห็นคนในชุมชนเสพแล้ว หลังจากตำรวจเข้ามาในช่วงนี้”

ครูในหมู่บ้าน : “.... (คณะกรรมการรักษามาตรการชุมชน) ยังไม่ได้ทำหน้าที่ เห็นผู้ใหญ่บ้านไปเตือนเฉยๆ และเราก็ไม่มีมาตรการเอาผิดเขาจริงๆ เพราะไม่มีกฎระเบียบเคร่งคัด เป็นนโยบายเฉยๆ ขับรถก็ยังดังอยู่แต่เรื่องทะเลาะวิวาท ห้ามนำสุราเข้าวัดพวกนี้เริ่มทำได้ บางอย่างก็ทำได้ บางอย่างก็เหมือนเดิม.....กฎระเบียบเกี่ยวกับความสะอาด เผาถ่าน เริ่มมีคนเชื่อฟัง....”

ผู้นำ : “.... คิดว่าการปรับเงินน้อยโพ๊ด แล้วก็ไม่ได้เห็นปรับ อย่างผู้ใหญ่บ้านหมู่... เห็นบ้านตัวเองมาทะเลาะวิวาทก็ว่า “หลานกูตัวก็แยกกัน” แบบนี้กฎเลยไม่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นมาตรการไม่เด็ดขาด ...ชยะกับถ่านเห็นจะได้ผลดี ยาเสพติดได้ผลอยู่ อย่างผู้ได้เสพก็เลิกคบนัน”

ผู้นำ : “....(มาตรการชุมชน) ดีเพราะทำให้ชาวบ้านตื่นตัว เกิดการร่วมออกร่วมใจกัน แต่กติกาที่ได้ก็คงไม่ได้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่พอมีมาตรการแล้วก็ดีขึ้น เสียงรถก็ไม่ค่อยเยอะ ทะเลาะกันก็ไม่ค่อยมากเหมือนเดิม เยาวชนที่ได้ตั้งเป็นกรรมการก็ดี เพราะเยาวชนกลุ่มนี้เคยมาก่อน พอเป็นกรรมการแล้วรู้สึกภาคภูมิใจ สามารถควบคุมดูแลคนอื่นได้”

สำหรับทัศนะของเยาวชน ต่อการใช้มาตรการชุมชนบังคับใช้พบว่า เยาวชนเห็นว่ามาตรการนี้ทำไม่ได้จริงจัง เพราะยังไม่มีเยาวชนในหมู่บ้านถูกจับหรือปรับ เคยมีการทำทายกันในกลุ่มเยาวชนเรื่องขับรถเสียงดัง โดยมีเยาวชนไปขับรถเสียงดังอยู่หน้าบ้านของกรรมการรักษามาตรการคนหนึ่งด้วยความคะนอง แต่ไม่ถูกจับหรือถูกปรับแต่อย่างใด แต่คณะกรรมการได้ไปบอกกล่าวกับพ่อแม่ของเยาวชนให้เตือนลูกเท่านั้นเอง ซึ่งระบบการเตือนผ่านพ่อแม่นี้ ก็สะท้อนว่าระบบเครือญาติยังเข้มแข็งอยู่ ทำให้พ่อแม่ต้องเข้มงวดกับพฤติกรรมลูกเพิ่มขึ้น เพราะรู้สึกอายที่ลูก

ดักเตือน ขณะเดียวกันเยาวชนหลายคนให้ความเห็นว่า รู้สึกอึดอัดที่พ่อแม่เข้มงวดและดักเตือนเรื่องพฤติกรรม

ในทัศนะของผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) เห็นว่าการตั้งกฎ หรือมาตรการชุมชนขึ้นมานั้น เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อจับหรือปรับใคร

3.3 เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของกลไกมาตรการชุมชน

แม้ว่ามาตรการชุมชนจะมีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง มิได้มุ่งเน้นที่จะดูแลเฉพาะแต่ปัญหาเรื่องยาเสพติดในเยาวชน แต่ก็สะท้อนว่าชุมชนเห็นว่าพฤติกรรมหลายอย่างของเยาวชน เป็นปัญหาที่ควรจะต้องรีบแก้ไขก่อนจะนำผลกระทบมาสู่บุคคล ครอบครัวและชุมชน การที่หมู่บ้านโสภคแต่ไม่ได้มุ่งเน้นที่มาตรการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นการเฉพาะ อาจวิเคราะห์ได้ว่าผู้นำชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเยาวชน และเห็นว่าปัญหายัยรุ่นมีความเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การรวมกลุ่มทะเลาะวิวาทซึ่งมีผลมาจากการดื่มเหล้า การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในเรื่องจับรถเสียดังก่อความรำคาญกับคนในชุมชน ซึ่งพฤติกรรมต่างๆดังกล่าวอาจเชื่อมโยงไปสู่การรวมกลุ่มกันเสพยาเสพติดในที่สุด

นอกจากนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า เนื่องจากชุมชนหมู่ที่ 8 ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าหมู่บ้านของตนไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชน รวมถึงในกลุ่มเยาวชนด้วย ขณะที่ชุมชนหมู่ที่ 7 ซึ่งมีความพยายามที่จะดำเนินการต่างๆเพื่อป้องกันหมู่บ้านตนเองปลอดยาเสพติด เพื่อมุ่งหวังที่จะได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ทำให้พยายามจะปฏิเสธว่าในหมู่บ้านยังคงมีปัญหายาเสพติดอยู่ ประกอบกับเยาวชนส่วนมากของหมู่บ้านอยู่ในระบบการศึกษา พ่อแม่จึงมักเชื่อว่าลูกไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด เพราะเมื่ออยู่ในบ้านก็ไม่เห็นสิ่งผิดปกติ ดังนั้นแนวโน้มที่พ่อแม่จะไม่เชื่อว่าลูกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงมีอยู่มาก ดังนั้นภาพของความรุนแรงของปัญหายาเสพติดจึงไม่ถูกวิเคราะห์และยอมรับอย่างชัดเจน และไม่นำไปสู่การทํากิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหาในปัญหายาเสพติดที่ชัดเจน มีเพียงมาตรการชุมชนเป็นข้อบังคับควบคุมพฤติกรรม

การดำเนินงานตามมาตรการชุมชน มีการยืดหยุ่น อนุโลมกันได้ ทำให้ไม่สร้างความแตกแยกในชุมชน คือ มีการดักเตือนกันก่อน ไม่ปรับในทันทีทันใด ทำให้เยาวชนยอมรับและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม กรรมการมาตรการชุมชนบางส่วนยังไม่กล้าปฏิบัติงานเต็มที่ ไม่กล้าเตือน ไม่กล้าปรับคนที่กระทำผิด ทำให้ยังมีพฤติกรรมที่ละเมิดมาตรการชุมชนอยู่ ในการจับปรับยังต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านเข้ามาช่วย ไม่ได้ทำการจับปรับโดยกลุ่มกรรมการรักษามาตรการเอง

ดังนั้นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มาตรการชุมชนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน หรือเยาวชนส่วนมาก ก็คือ

1. บทบาทของคณะกรรมการรักษาฐานะเบี่ยงมาตรการชุมชน ที่ยังคงเป็นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ เพื่อไม่ให้เกิดความร้าวฉานในชุมชน ซึ่งส่วนมากก็เป็นญาติๆกัน
2. ขอบข่ายของมาตรการชุมชน สะท้อนถึงความต้องการให้หมู่บ้านปลอดภัยและอยู่อย่างมีความสุข เป็นลักษณะของการใช้มาตรการชุมชนจัดการกับปัญหาหมู่บ้าน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของหมู่บ้านที่มีปัญหาหลายอย่างเกี่ยวเนื่องกัน
3. กระบวนการพัฒนามาตรการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย ทั้งชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ผู้นำทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ กระบวนการพัฒนามาตรการชุมชนดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างกลไกเพื่อนำไปสู่การมีอำนาจควบคุม และทำให้มาตรการนั้นมีความชอบธรรมที่จะบังคับใช้

3.4 แนวทางในการพัฒนากลไก

ด้วยข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาของการปฏิบัติการ ทำให้กลไกมาตรการชุมชนที่นำมาใช้ยังไม่มีภาพชัดเจนนักในเชิงการจัดการปัญหาเรื่องยาเสพติด เพราะถูกระทบจากนโยบายประกาศสงครามกับปัญหายาเสพติด และเงื่อนไขภายในชุมชน ดังนั้นแนวทางในการพัฒนากลไกการใช้มาตรการชุมชนในการจัดการปัญหาเรื่องยาเสพติด หรือแม้แต่ปัญหาเรื่องอื่นๆ จึงอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด หากวิเคราะห์จากสถานการณ์ในชุมชนที่ชาวบ้านบางส่วนสะท้อนถึงว่าคณะกรรมการบางคนยังไม่ชัดเจนกับบทบาทหน้าที่ ยังไม่มีความเชื่อมั่นกับการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นจึงควรจะต้องพัฒนามาตรการของคณะกรรมการรักษาฐานะเบี่ยงมาตรการชุมชนเพิ่มขึ้น อาจจะโดยการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นเพิ่มเติม ตลอดจนให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อบทบาทดังกล่าว จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ควรจะต้องขยายกลุ่มคณะกรรมการไปสู่กลุ่มเยาวชนมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้นดังเช่นเดิมกับในอดีต ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาเยาวชนโดยตรงแล้ว ยังจะทำให้เยาวชนออกมาอยู่ในสายตาผู้ใหญ่หรืออยู่ในที่แจ้ง ซึ่งน่าจะง่ายต่อการสอดส่องดูแลพฤติกรรม และควรกระตุ้นให้เยาวชนทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบลหรือ เยาวชนระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น

บทที่ 4

การแก้ปัญหาหาเสพติดในชุมชนด้วยกลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด

4.1 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านสว่าง

หมู่บ้านสว่างก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2457 โดยชาวบ้านจำนวน 11 ครัวเรือนอพยพจากบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมาตั้งบ้านเรือนใหม่เนื่องจากในหมู่บ้านสาวะถีมีความแออัดคับแคบ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในอดีตเป็นโคก เป็นโนนโล่งๆ สว่าง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกสว่าง ขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่ต้องขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมืองเพราะสมัยนั้นยังไม่ตั้ง ตำบลป่าหวายนั่ง หมู่บ้านมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 9 คน ปัจจุบันบ้านสว่างมีจำนวนหลังคาเรือน 175 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 757 คน แยกเป็นเพศชาย 368 คน เพศหญิง 367 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม และการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

1) การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม เป็นอาชีพดั้งเดิมที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.1) การเพาะปลูก ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักเกือบทุกหลังคาเรือน เป็นการปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ไม่ได้จำหน่าย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวบ้าน คือ อ้อย ถึงแม้ว่าจะจะไม่มีการปลูกอ้อยแทบทุกครัวเรือนเช่นเดียวกับทำนาปลูกข้าว แต่การปลูกอ้อยกลับเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านปลูกอ้อยประมาณ 60 ครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามการปลูกอ้อยก็มีปัญหามากกว่าการปลูกข้าว เนื่องจากต้นทุนสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่พอเพียงต่อการยังชีพ แต่เนื่องจากไม่มีอาชีพอื่นที่ทำรายได้ดีกว่านี้ ชาวบ้านจึงยังคงปลูกอ้อยอยู่ นอกจากปัญหาการเพาะปลูกและผลผลิตแล้ว การปลูกอ้อยยังนำมาซึ่งปัญหาหาเสพติดอีกด้วย เพราะการปลูกอ้อยต้องใช้กำลังแรงงานมาก เริ่มตั้งแต่การขุดดิน การปลูกอ้อย คายหญ้า ตัดอ้อย เฉพาะกำลังแรงงานที่มีอยู่ตามปกติทำให้ชาวบ้านทำงานได้น้อย จึงต้องพึ่งยาเสพติด ประเภท ยาบ้า เพื่อช่วยกระตุ้นให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า ทำงานได้ในปริมาณมาก และนานกว่าคนปกติทั่วไป การปลูกพืชชนิดอื่นๆ มีบ้าง เช่น การปลูกข้าวโพด การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม การปลูกพืชผักสวนครัวสำหรับการบริโภค เป็นต้น

1.2) อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ รับจ้างคานา เกี่ยวข้าว ในหมู่บ้านมีเกือบทุกหลังคาเรือน คือเมื่อเสร็จจากการทำนาของตนแล้วก็ไปรับจ้างคานาเกี่ยวข้าวคนอื่น บางทีก็มีการไปรับจ้างที่หมู่บ้านอื่นด้วย โดยมีรายได้ประมาณวันละ 100 บาท แต่สำหรับคนที่รับจ้างอย่างเดียวโดยไม่ทำนามี 5-6 ครอบครัว และรับจ้างตัดอ้อย ส่วนใหญ่จะรับจ้างในหมู่บ้านตนเอง หมู่บ้านใกล้เคียง และรับจ้างโรงงาน ส่วนที่ไปรับจ้างตัดอ้อยต่างจังหวัดปัจจุบันมีจำนวน 2 ครัวเรือน โดยจะไปรับจ้างตัดอ้อยที่ จังหวัดกาญจนบุรีและนครสวรรค์ รายได้สูงสุดวันละ 100-150 บาท อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม พบว่า แรงงานมีการใช้ยาเสพติดเช่นเดียวกับการเพาะปลูกอ้อย เนื่องจาก เจ้าของไร่อ้อยต้องการตัดอ้อยให้เสร็จทันตามกำหนดเวลาเก็บซื้อของโรงงาน และในการรับจ้างตัดอ้อยจะจ่ายค่าแรงตามปริมาณอ้อยที่ตัดได้ในแต่ละวัน ทำให้แรงงานรับจ้างต้องตัดอ้อยในปริมาณมาก และตัดอย่างรวดเร็ว ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงมีการนำยาเสพติดเข้ามาช่วย บางครั้งเจ้าของไร่อ้อยจะเป็นคนผสมยาบ้าลงในน้ำ บางครั้งแรงงานก็จะหาмаกินเอง

3) อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงโค กระบือ ชาวบ้านจะเลี้ยงไว้สำหรับขายในเวลาที่เป็น เช่น งานบุญของครอบครัว ค่าเล่าเรียนของบุตรหลาน ไม่ได้เลี้ยงไว้ใช้แรงงานเป็นหลัก เช่นในอดีต แต่ก็ยังมีบางครอบครัวใช้แรงกระบือไถดินในไร่อ้อย ใน 2522-2523 โครงการเด็กสากล ได้แจกโค กระบือ กับชาวบ้านจำนวนมาก แต่หลังจากที่โครงการได้ยกเลิกไป ชาวบ้านจึงได้ขายโค กระบือเหล่านั้นเพื่อนำเงินมาใช้จนหมดแล้ว การเลี้ยงสุกร มีชาวบ้านที่เลี้ยงสุกรไว้ขาย 2 ครอบครัว ส่วนการเลี้ยงเป็ดและไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้สำหรับการบริโภคในครอบครัวเท่านั้น แต่ถ้าคนในหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงมาขอซื้อบ้างเป็นครั้งคราว ก็จะขายให้ในจำนวนไม่มาก 1-2 ตัว

2) การประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่

อาชีพรับจ้าง เป็นการรับจ้างในโรงงาน ชาวบ้านวัยกลางคนประมาณ 10 กว่าคนเท่านั้นที่ประกอบอาชีพนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง โดยจะมีการไปรับจ้างในโรงงานผลิตรองเท้า โรงงานแหอวน โรงงานเย็บผ้า การใช้ยาเสพติดในอาชีพนี้ พบในผู้ชายที่ต้องทำงานล่วงเวลาจึงมีการใช้ยาบ้าช่วยกระตุ้นร่างกาย แต่ในแรงงานหญิงไม่ใช้ยาเสพติด การรับจ้างอีกส่วนหนึ่งเป็นการไปรับจ้างแรงงานในต่างประเทศ ปัจจุบันมีชาวบ้านจำนวน 7 ราย ที่ไปรับจ้างอยู่ในประเทศไต้หวัน รับจ้างอยู่ในโรงงานเช่นกัน เป็นโรงงานผลิตอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ การรับจ้างแรงงานในต่างประเทศจะมีรายได้ค่าตอบแทนมากกว่าการรับจ้างในโรงงานในพื้นที่ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการดำเนินการมากพอสมควร

สภาพสังคม และวัฒนธรรม

ปัจจุบันฐานอาชีพของคนในหมู่บ้านชุมชนเปลี่ยนไป จากการเกษตรกรรมที่ผลิตเพื่อยังชีพ เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย และการเข้าสู่แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ทำให้ทุกคนต้องทำกิจกรรมแข่งขันกับเวลา พ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนลูก ใช้เงินและวัตถุสิ่งของทดแทนให้

ค่านิยมในการส่งลูกหลานเรียนต่อมีมากขึ้นเนื่องจากคิดว่าการศึกษจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของลูกให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองโดยไม่ได้มีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กได้รับค่านิยมของสังคมเมือง และนำมาใช้อย่างไร้การควบคุม ในบางครอบครัวพ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด ฝากลูกไว้ให้ปู่ย่าตายายดูแล ด้วยความห่างของวัยทำให้ขาดความเข้าใจในตัวหลาน ตามพฤติกรรมของลูกหลานไม่ทัน ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น การขับรถเร็ว เสี่ยงดิ่ง การมั่วสุมดื่มเหล้า การใช้ยาเสพติด เป็นต้น

ระบบเครือญาติในหมู่บ้านสว่าง ยังมีความเหนียวแน่นเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ยังไม่มีการขยายตัวมากเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่นในตำบล ความสัมพันธ์กันที่เครือญาติยังเป็นไปอย่างใกล้ชิด ถึงแม้ว่าจะมีคนในหมู่บ้านแต่งงานกับคนหมู่บ้านอื่นก็ยังคงความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติเหมือนเดิม ตระกูลที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นมีอยู่หลายตระกูล บางตระกูลเป็นตระกูลเก่าที่เริ่มมาตั้งบ้านเรือน บางกลุ่มตระกูลที่ค่อนข้างมีอิทธิพลในหมู่บ้าน เพราะเป็นตระกูลเก่า ถึงแม้ว่าจะมีสมาชิกในตระกูลไม่มาก แต่ที่มีฐานะดี มีบทบาทหน้าที่ทางสังคม และมีความสนิทสนมกับผู้นำในท้องถิ่น การที่ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติอย่างเหนียวแน่นนี้เองที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ชาวบ้านมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามบางครั้งกลุ่มตระกูลต้องขัดแย้งกัน จะเห็นจากความขัดแย้งที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ตระกูลที่มีลูกหลานติดยาเสพติดก็จะพยายามปกป้องลูกหลานตนเองให้พ้นจากการจับกุมของตำรวจ และการว่ากล่าวติเตียนจากกลุ่มตระกูลอื่น ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านชุมชนด้วย

หมู่บ้านแบ่งออกเป็นกลุ่มคุ้มเล็กๆ จำนวน 9 คุ้ม แต่ละคุ้มมีกรรมการคุ้ม ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ว่ากล่าวตักเตือนผู้ก่อความวุ่นวาย และผู้ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ถ้าหากเกินความสามารถของประชาคุ้มในการจัดการกับลูกคุ้มของตนเอง ก็จะจับกุมส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการต่อไป กรรมการคุ้ม ประกอบด้วย หัวหน้าคุ้มฝ่ายชาย หัวหน้าคุ้มฝ่ายหญิง เหมัญญิก และเลขานุการ การที่มีหัวหน้าคุ้มทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เพื่ออำนวยความสะดวกในการดูแลลูกคุ้มทั้งชายและหญิงได้ทั่วถึงกัน

กลุ่มสมัชชาต่อต้านยาเสพติด

กลุ่มสมัชชาต่อต้านยาเสพติด ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 พร้อมกับหมู่บ้านอื่นๆในอำเภอบ้านฝางเพราะเป็นนโยบายของทางอำเภอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนในหมู่บ้านที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แล้วรายงานให้กับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ ทั้งนี้ยังสามารถจับกุมผู้เสพในกรณีที่พบเห็นว่ากำลังทำการเสพยาเสพติดอยู่ กลุ่มสมัชชาต่อต้านยาเสพติดมีสมาชิกกลุ่มเริ่มแรก 10 คน ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 39 คน เนื่องจากกลุ่มถูกจัดตั้งขึ้นมาโดยหน่วยงานราชการ ทำให้การดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มจำกัดอยู่เฉพาะตามกรอบที่ทางราชการกำหนด เช่น การร่วมเดินรณรงค์ รวมกลุ่มแสดงพลังเนื่องในโอกาสสำคัญทางต่างๆ

กลุ่มดอกสะเดา

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีกลุ่มดอกสะเดา เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย เริ่มจัดตั้งปี 2545 ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขผ่านสาธารณสุขอำเภอ มีสมาชิกจำนวน 60 คน ส่วนใหญ่สมาชิกเป็นกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน กิจกรรมของกลุ่มเพื่อรวมกลุ่มกันออกกำลังกายในตอนเย็นทุกวัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่นๆในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มประปา กลุ่มไหม กลุ่มปุย กลุ่มกองทุน กขคจ. กองทุนสงเคราะห์หมู่บ้าน กองทุนเงินแสน กองทุนหมู่บ้านล้านบาท เป็นต้น ซึ่งกลุ่มส่วนมากที่รวมตัวอยู่เป็นกลุ่มที่ทางราชการเข้ามาจัดตั้งขึ้น

กลุ่มเยาวชน

เยาวชนหมู่บ้านสว่างมีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน และมีบทบาทในการช่วยเป็นแรงงานในการช่วยงานของหมู่บ้านเมื่อมีงานบุญสำคัญ กลุ่มเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามเงื่อนไขของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ทำให้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเปลี่ยนไปจากเดิม บทบาทหน้าที่ในเรื่องการทำสาธารณะประโยชน์ลดลง การว่ากล่าวตักเตือน การควบคุมกันเองของกลุ่มเยาวชนไม่สามารถทำได้เช่นในอดีต ในระยะหลังมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ในปี 2527 มีการตั้งกลุ่มเพื่อรองรับการสนับสนุนจากโครงการเด็กสากล มีโครงสร้างคณะกรรมการประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก โดยที่ประธานจะเป็นผู้เลือกกรรมการฝ่ายต่างๆตามความเหมาะสม กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนตามที่โครงการเด็กสากลให้การสนับสนุนคือการตั้งกลุ่มเลี้ยงโคกระบือ รายได้ที่ได้มาจากการขายลูกโค กระบือนำมาทำสาธารณะประโยชน์ให้กับวัด โรงเรียน และชุมชน จะเห็นได้ว่าในอดีตกลุ่มเยาวชนนับว่ามีบทบาทต่อชุมชนค่อนข้างชัดเจน

ตั้งแต่ปี 2530 เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเยาวชนอย่างเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากเยาวชนเข้าไปเรียนในเมืองมากขึ้น ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ไม่มีส่วนร่วมที่จะช่วยงานส่วนรวม เช่น งานวัด หรืองานบุญประเพณี การรวมกลุ่มทำกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน และมักจะเป็นการรวมกลุ่มกันไปเที่ยวที่อื่น ขับรถเล่น ประ찬หรือหัวหน้าเยาวชนไม่ค่อยมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ไม่สามารถควบคุมดูแล ว่ากล่าวตักเตือนกลุ่มเยาวชนเมื่อมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งนี้ยังเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับรุ่นน้องอีกด้วย โดยการเสพยาเสพติด ในช่วงนี้เองที่กลุ่มเยาวชนถูกชาวบ้านมองว่า ไม่มีการรวมกลุ่ม และประพฤติตนไม่เหมาะสม ทำให้ชาวบ้านไม่มีความเชื่อมั่นต่อเยาวชนว่าจะสามารถรับผิดชอบกิจกรรมใดๆได้ และ เริ่มเห็นว่าพฤติกรรมเยาวชนบางอย่างอาจนำมาซึ่งปัญหาที่กระทบต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชนได้

ปี 2539 มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นใหม่อีกครั้ง เป็นกลุ่มเกษตรเยาวชน โดยการสนับสนุนจากเกษตรอำเภอ เข้ามาส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงไก่ แต่หัวหน้ากลุ่มมักจะชักชวนแต่ญาติของตนเองเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเห็นว่าเป็นการรวมกลุ่มเพื่อจะรับประโยชน์สมาชิกจำกัดแค่คนที่รู้จัก สนับสนุน เป็นญาติกันเท่านั้น ไม่ใช่กลุ่มที่จะเปิดให้คนอื่นเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย ประกอบกับเยาวชนส่วนใหญ่ต้องเรียนหนังสือ ไม่ค่อยมีเวลาสนใจกิจกรรมกลุ่มที่จะทำงานส่วนร่วมของหมู่บ้าน หรือแม้แต่กิจกรรมระดับบุคคลเช่นการเสริมอาชีพดังกล่าว ทำให้กิจกรรมกลุ่มไม่ยั่งยืน ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนไม่มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจน

สถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้าน

การใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านมีมานานแล้ว เป็นการใช้ยาเสพติดประเภท กัญชา เพื่อผ่อนคลายจากการทำงานหนัก และเพื่อความสนุกสนาน โดยจะมีการปลูกเองตามไร่นาและเชิงเขา ในปี 2522 ประเภทของยาเสพติดเพิ่มขึ้นมา ได้แก่ สารระเหย ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุ 18 ปี เด็กเยาวชนจะลักลอบเสพในที่ลับตาคน และบริเวณงานเทศกาล เวทีหมอลำ เป็นการเสพเพื่อให้ใจเบาสบาย ลืมปัญหา คลายความกังวล ซึ่งสารระเหยหาซื้อได้ง่าย เช่น ตามร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ ร้านรับปะยาง ปี 2525-2528 สถานการณ์การใช้สารระเหยรุนแรงขึ้น มีผู้เสพจำนวน 12 คน และเริ่มเห็นผลกระทบในเด็กที่ใช้สารระเหยคือ สมอเลอะเลือน คลุ้มคลั่ง เดินไปตามถนน ส่วนสถานการณ์ของกัญชายังคงมีอยู่

ในปี 2533 มีการตัดถนน รพช. เชื่อมหมู่บ้านป่าห้วยนังกับหมู่บ้านหนองเชียงซุย มีรถบรรทุกปอ และอ้อยแล่นผ่าน และเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยการนำเข้ามาในหมู่บ้านของคนขับรถบรรทุกดังกล่าว และในปี 2538-2539 มีการทำไร่อ้อยมากขึ้นส่งผลให้มีการใช้ยาบ้าในการทำงานมากขึ้นไปด้วย ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่วัยแรงงาน ที่มีครอบครัวแล้ว และกลุ่มเยาวชนที่มีกำลังทรัพย์พอที่จะซื้อหามาใช้ได้

ช่วงปี 2538-2539 นอกจากสถานการณ์การเสพที่รุนแรงแล้ว ยังมีสถานการณ์การค้าที่แพร่หลายอีกด้วย แหล่งจำหน่ายยาบ้าเริ่มเข้ามาอยู่ใกล้หมู่บ้าน คือ มีการค้าขายยาบ้าในหมู่บ้านหนองเชียงซุย และมีนักค้าสะพานมาขายในบริเวณที่มีการขึ้นอ้อย ปี 2540 สถานการณ์ยาเสพติดรุนแรงมาก การใช้ยาเสพติดขยายไปในกลุ่มเล่นการพนัน วงไฟ วงไฮโล วัตถุประสงค์ของการเสพเปลี่ยนจากเพื่อการทำงาน มาเป็นเพื่อความสนุกสนาน ปี 2542 มีผู้ค้ายาเสพติดในหมู่บ้านถูกจับ 1 ราย และมีการตรวจค้นบ้านผู้ต้องสงสัยอีก 1 ราย แต่ไม่ถูกจับเนื่องจากเป็นกลุ่มตระกูลที่มีอิทธิพลในหมู่บ้าน

ปี 2543-2544 หน่วยงานราชการเข้ามาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ โดยเข้ามาดำเนินกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน ได้แก่ ดำรงเข้าไปดำเนินกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ด้านยาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติดเริ่มลดลง

ปี 2545-2546 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ผ่านสำนักงานประสานและสนับสนุนภาคประชาชน ดำเนินกิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด เดินเวรยาม และเวทีชุมชนต่อต้านยาเสพติด ส่วนสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าไม่พบเห็น แต่เริ่มมีสารระเหยเข้ามาแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนแทน

เงื่อนไขสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติดในพื้นที่โดยเฉพาะเยาวชน

เงื่อนไขที่เกิดจากภายในชุมชน

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ จากเดิมที่ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ เป็นการทำการเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ทำให้ชาวบ้านต้องทำการผลิตมากขึ้น ภายใต้เงื่อนไขของระยะเวลาและแรงงานที่มีจำนวนจำกัดทำให้ต้องอาศัยยาเสพติดประเภทยาบ้าเข้ามาช่วยในการทำงาน ระยะแรกเยาวชนผู้ขายยาเสพติดคือเยาวชนกลุ่มรุ่นใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานในไร่้อย

2) การเสพติดในชุมชน เนื่องจากในชุมชนมีการใช้ยาเสพติดกันอย่างแพร่หลาย จากกลุ่มผู้ใหญ่วัยแรงงานมาจนถึงกลุ่มเยาวชนรุ่นใหญ่ที่ใช้เพื่อการทำงาน และในระยะหลังมีการนำมาเสพเพื่อความสนุกสนาน ทำให้เยาวชนอยู่ท่ามกลางบรรยากาศของการใช้ยาเสพติด เมื่อถูกชักชวนประกอบกับความอยากรู้อยากลองซึ่งเป็นลักษณะของเยาวชน ทำให้เยาวชนรุ่นกลางที่อยู่ในวัยเรียนมีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดชนิดนี้ ส่วนเยาวชนรุ่นเล็กก็เลียนแบบพฤติกรรมของรุ่นพี่เริ่มจากการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ สูดดมสารระเหย และเสพยาบ้า ตามลำดับ

3) การค้าในชุมชน ความต้องการใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านมีมากขึ้น ทำให้มีผู้นำยาเสพติดเข้ามาขายในหมู่บ้าน เริ่มจากบุคคลภายนอก ต่อมาบุคคลในหมู่บ้านเริ่มเป็นตัวแทนจำหน่ายเองจากการที่มียาบ้าจำหน่ายในหมู่บ้านทำให้การซื้อขายเป็นไปได้โดยง่าย ไม่จำกัดกลุ่มขาย ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเยาวชนสามารถหาซื้อได้ตามแต่กำลังทรัพย์ของตนเอง

เงื่อนไขที่เกิดจากภายนอก

1) การเข้าศึกษาต่อในเขตเมือง เป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้วัยรุ่นใช้ยาเสพติด เยาวชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มักจะได้รับการศึกษาต่อหลังจากจบชั้นประถมศึกษาแล้ว เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองค่อนข้างมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เยาวชนบางคนเข้าไปศึกษาต่อในเมืองทำให้ห่างไกลพ่อแม่ผู้ปกครอง ใช้ชีวิตส่วนใหญ่มากับเพื่อนในสถาบันการศึกษา บางคนเข้าไปพักอาศัยอยู่หอพักโดยลำพังซึ่งเป็นการใช้ชีวิตแบบคนเมือง มีค่านิยมในเรื่องการบริโภคของฟุ่มเฟือย รวมทั้งการใช้ยาเสพติดด้วย พฤติกรรมดังกล่าวได้นำมาปฏิบัติในหมู่บ้านด้วย ทำให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับเยาวชนในหมู่บ้านเลียนแบบได้

2) นโยบายจากภาครัฐ หลังจากที่สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่รุนแรงขึ้น ทำให้หน่วย

งานภาครัฐเข้าไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้าน ประกอบกับการประกาศสงครามกับยาเสพติด ทำให้เยาวชนเกิดความกลัว ไม่เสพยาเสพติดในหมู่บ้านให้พบเห็นเช่นเดิม และมีการหยุดพฤติกรรมการเสพยาเสพติดไปชั่วเวลาหนึ่ง แต่มักจะหายาเสพติดประเภทอื่นมาทดแทนกันอยู่ตลอดเวลา เช่น ในช่วงที่มีการปราบปรามยาบ้าอย่างจริงจัง ทำให้เยาวชนหันไปมั่วสุมดื่มสุรา และใช้สารระเหยแทน

กลุ่มผู้เสพยาเสพติด สามารถแบ่งกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดได้ 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ คนหนุ่มที่มีอายุมากกว่า 25 ปีแต่ยังคงเป็นโสด และไม่อยู่ในระบบการศึกษาบางส่วน เป็นแรงงานในภาคเกษตร รับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย แต่บางส่วนเป็นกลุ่มที่รับจ้างเล็กๆน้อยๆในชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมทั้งดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ ในกลุ่มที่เป็นแรงงานขึ้นอ้อย จะเสพยาบ้านนอกหมู่บ้าน ในเขตป่าอ้อยรอบๆหมู่บ้าน เป็นการใช้จ่ายเพื่อให้สามารถทำงานได้มาก ส่วนกลุ่มที่รับจ้างเล็กๆน้อยๆ เช่น ทำไร่อ้อย มักจะรวมกลุ่มลักลอบสูบกัญชาในหมู่บ้าน พฤติกรรมของกลุ่มนี้เปรียบเสมือนเป็นต้นแบบของกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2) กลุ่มรุ่นกลาง ได้แก่ เยาวชนในระบบการศึกษา เช่น กลุ่มนักเรียนสายอาชีพ ที่เริ่มเรียนปวช. เพศชาย ที่เข้ามาศึกษาต่อในเขตเมือง กลุ่มนี้จะทดลองใช้กัญชา กาว และ ยาบ้า ซึ่งกาวและยาบ้าพบว่ามีการใช้เพียงส่วนน้อยและมักใช้นอกหมู่บ้าน มีบางส่วนมีการรวมกลุ่มใช้กัญชาในหมู่บ้านบ้าง บางโอกาสเพื่อความสนุกสนาน ดังนั้นพ่อแม่เด็กเยาวชนกลุ่มนี้จึงมักไม่เชื่อว่าลูกเสพยาบ้า หรือ ดมกาว อย่างไร ก็ตามเยาวชนกลุ่มนี้มักไม่ประสบความสำเร็จด้านการศึกษา

3) กลุ่มรุ่นเล็ก ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลงมาถึงประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มนี้มักมีพฤติกรรมเลียนแบบเริ่มทำตัวเป็นคนหนุ่ม ก่อนข้างเข้าไปสนิทสนมกับกลุ่มเยาวชนรุ่นพี่ซึ่งเป็นนักเรียนสายอาชีพเพื่อให้ได้รับการยอมรับ กลุ่มนี้เริ่มรวมกลุ่มกันและเริ่มการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า และสูบกัญชา เพื่อความสนุกสนาน

อนึ่งกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการเสพยา นี้ จะไม่มีการรวมกลุ่มกันข้ามกลุ่ม กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่ จะไม่คลุกคลีกับกลุ่มอื่น แต่กลุ่มรุ่นเล็กจะค่อนข้างใกล้ชิดกับกับกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาและลอกเลียนแบบพฤติกรรมบางอย่างจากกลุ่มเยาวชนในระบบสถานศึกษา

การเข้าสู่กระบวนการเสพยาเสพติด กลุ่มผู้เสพทั้ง 3 กลุ่มเริ่มเข้าสู่กระบวนการเสพยาเสพติดจากการเริ่มสูบบุหรี่ กับกลุ่มเพื่อนๆ แล้วจึงพัฒนาไปสู่ยาตัวอื่น ซึ่งหาได้ง่ายเพราะมีคนนำมาจำหน่าย นอกจากนี้การใช้จ่ายเริ่มจากการทดลองเสพกับกลุ่มเพื่อน และเสพในจำนวนมากขึ้นเช่น บุหรี่ บางส่วนได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน และเยาวชนก็ต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เยาวชนบางส่วนยังได้รับแรงกดดันจากครอบครัว เพราะพ่อแม่ไม่ก็ปล่อยให้ละไม่มีเวลาดูแลลูก

เนื่องจากต้องไปทำงานนอกหมู่บ้านด้วยแรงกดดันทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่กระบวนการเสพในกลุ่มเยาวชน จะเห็นว่าเมื่อเยาวชนมีการรวมกลุ่ม จะนำไปสู่การเลียนแบบทดลองเสพ และ เป็นจุดเริ่มของการทดลองเสพสารชนิดใหม่เพิ่มขึ้น

สำหรับสาเหตุของการเสพยาเสพติดของเยาวชน ในหมู่บ้านสว่าง พบว่า มีสาเหตุสำคัญมาจาก 2 ส่วน ได้แก่

- 1) ครอบครัว เยาวชนได้รับแรงกดดันจากครอบครัว เพราะผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากแรงกดดันจากภาวะเศรษฐกิจ และที่สำคัญพ่อแม่เชื่อว่าเมื่อลูกไปเรียนหนังสือ ก็จะไม่มียุติกรรมเสพยา
- 2) การคบเพื่อนในเมืองที่ใช้ยาเสพติด ทำให้นำไปสู่การทดลองใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นกลาง ที่พยายามเลียนแบบพฤติกรรมของเยาวชนรุ่นใหญ่ที่เป็นคนหนุ่ม

ส่วนความเชื่อของเยาวชนเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด พบว่าในกลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่ที่ทำงานรับจ้างที่เป็นหนัก มักเชื่อว่า การใช้ยาบ้า จะทำให้ทำงานได้ทน ในช่วงเวลายาวนาน ทำให้ไม่่วงแต่ในกลุ่มเยาวชนรุ่นกลางและรุ่นเล็ก มีความเชื่อว่าการใช้ยาเสพติดทั้งหลายจะทำให้ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นของหมู่บ้านสว่าง มีสาเหตุจากพื้นฐานครอบครัว พฤติกรรมการรวมกลุ่มและเลียนแบบของเยาวชน ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ยา

4.2 เหตุผลของการเลือกกลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดในการแก้ปัญหาเสพติด

- 1) สมาชิกเป็นกลไกที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดโดยตรง สมาชิกเกิดขึ้นภายใต้นโยบายและมีการจัดตั้งในพื้นที่ทุกหมู่บ้าน
- 2) คนที่อยู่ในกลไกสมาชิกเป็นผู้นำที่มีบทบาทของชุมชนและได้รับการยอมรับ
- 3) ปัญหาเศรษฐกิจไม่รุนแรง การขายแรงงาน ในเมืองแบบเช้าไป – เย็นกลับ ทำให้ระบบกลุ่มมีบทบาท และทำงานได้ตามปกติ

4.3 บทบาทของสมาชิกต่อต้านยาเสพติดในการแก้ปัญหาเสพติด

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในปัจจุบัน ทำให้หลายหน่วยงานต้องเข้ามาช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ในหมู่บ้านสว่างก็เช่นเดียวกันมีการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่รับผิดชอบในพื้นที่ กลุ่มผู้นำค่อนข้างมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน ดังนั้นนอกจากใช้กลไกกลุ่มผู้นำในการแก้ปัญหาเสพติดในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาทำงานเฉพาะกิจในเรื่อง

ยาเสพติดเพื่อตอบสนองนโยบายของทางราชการด้วย ทำให้หมู่บ้านเกิดกลไกที่ทำงานด้านยาเสพติดโดยตรง ทั้งนี้ยังได้ขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมการดูแลรักษาความสงบของหมู่บ้านด้วย นั่นก็คือ กลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด การดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดค่อนข้างประสบผลสำเร็จเนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านร่วมอยู่ด้วย ประกอบกับหมู่บ้านสว่างไม่ค่อยมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

การก่อเกิดสมาชิกต้านยาเสพติด

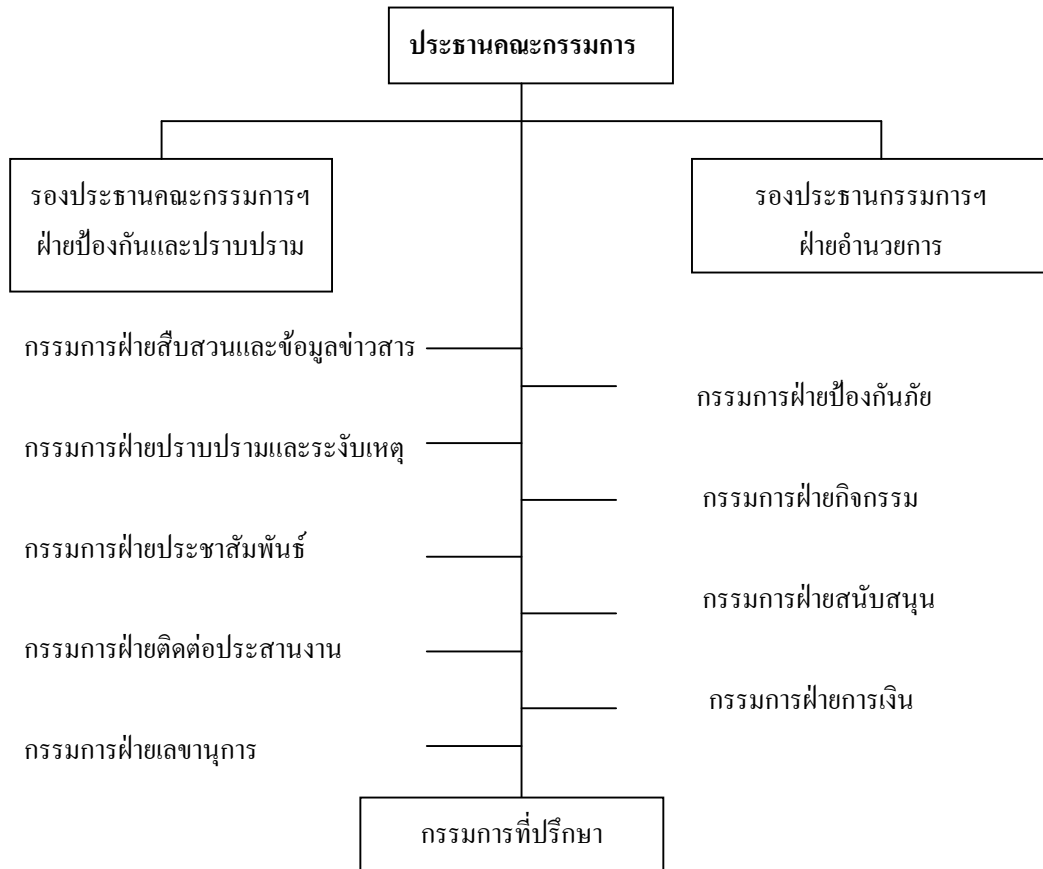
กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดเกิดขึ้นมาจากนโยบายการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 141/2541 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2541 โดยยึดยุทธศาสตร์ราชบุรุษ รัฐ ร่วมใจต้านยาเสพติด เป็นแนวทางปฏิบัติ ภายใต้คำขวัญ “รักในหลวง ห่วงลูกหลาน ร่วมใจต้านยาเสพติด” ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นมีนโยบายเร่งรัดการปราบปรามยาเสพติด ได้ตั้งชุดปฏิบัติการขึ้นมา 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดมีปลัดจังหวัดเป็นหัวหน้าชุด และระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าชุด นายอำเภอบ้านฝางรับเอานโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติ โดยจะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้อำเภอบ้านฝางปลอดยาเสพติด ดังนั้นจึงมีโครงการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดระดับหมู่บ้านขึ้น มีผู้สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนระหว่าง 80-150 คน มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด เพื่อ

- 1) รมรงค์ จุดประกาย สร้างกระแสนิยม ให้เกิดปฏิกิริยาเคลื่อนไหวต่อต้านยาเสพติดอย่างชัดเจน
- 2) เพื่อปฏิบัติการจิตวิทยา และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง
- 3) เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดระดับหมู่บ้าน
- 4) เพื่อเป็นการพัฒนาโครงสร้างคณะกรรมการสมาชิกในระดับหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

จะเห็นว่าการเกิดของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดไม่ได้มาจากการคิดริเริ่มของชุมชน และไม่ใช่เป็นความต้องการของคนในหมู่บ้านชุมชน เป็นนโยบายของภาครัฐที่สั่งการลงมาตามลำดับขั้น ทั้งที่ชาวบ้านต้องการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

1. การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/บทบาทหน้าที่

เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด กลุ่มมีโครงสร้าง มีดังนี้ (แผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างเดิมของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด

ทั้งนี้คณะกรรมการในฝ่ายต่างๆ จะประกอบด้วย หัวหน้าฝ่าย 1 คน และสมาชิกฝ่ายละ 10 คน รวมจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด 113 คน

กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดของหมู่บ้านสว่างตามโครงสร้างข้างต้น มีบทบาทในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้าน รายงานสถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้านให้กับหน่วยงานราชการทราบ และประชาสัมพันธ์ ตักเตือนคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหา ผลกระทบของยาเสพติด

ทั้งนี้จะเห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดมีโครงสร้างค่อนข้างใหญ่ ไม่สามารถนำมาปฏิบัติงานได้จริง บทบาทที่ทำการคือทำให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ เพราะเมื่อดำเนินกิจกรรมมีเพียงคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกบางส่วนของกลุ่มเท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดไม่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านด้วยตนเอง กระบวนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของระบบราชการ ทำให้การดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังมีการทับซ้อนกับโครง

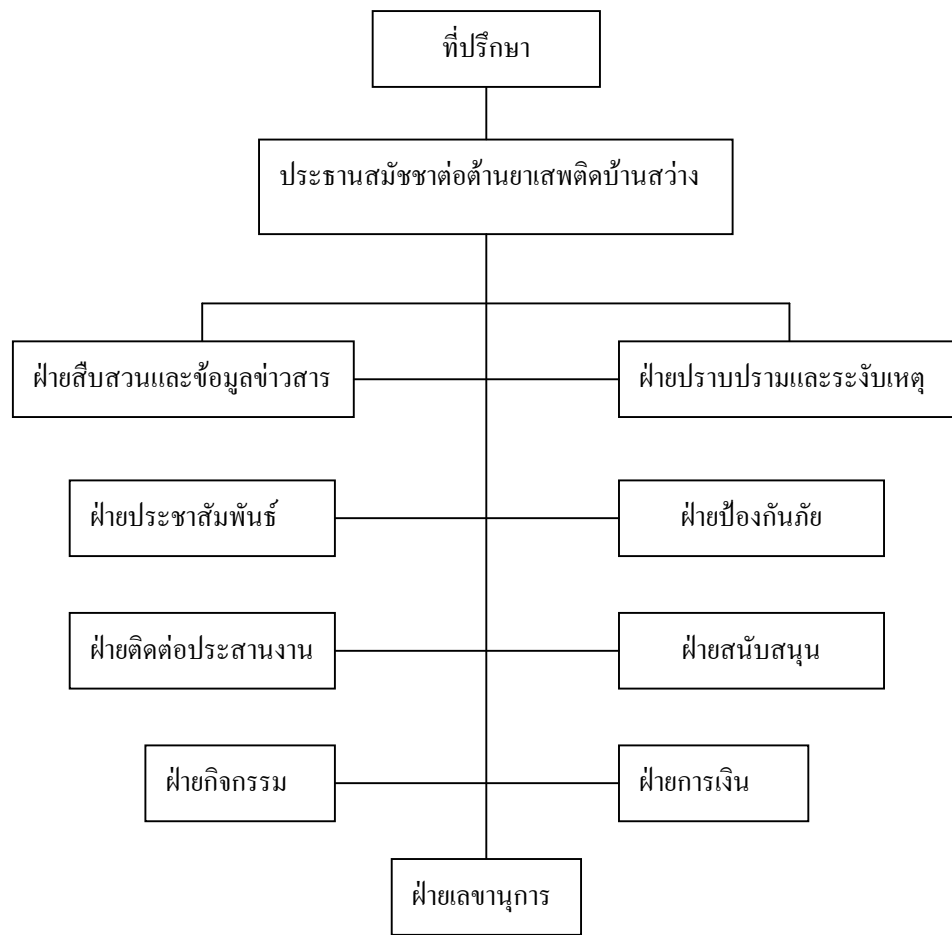
สร้างอื่นๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านก่อนหน้านี้แล้ว ได้แก่ คณะกรรมการคุ้ม กลุ่มแบบธรรมชาติ ทำให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ดังนั้นจึงมีการปรับโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดให้มีความกระชับ คล่องตัว และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ที่สำคัญคือ เป็นโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ขึ้นเอง

โครงสร้างกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ที่ปรับใหม่ ดังนี้ (แผนภาพที่ 2)

กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดหมู่บ้านสว่าง ประกอบด้วย ที่ปรึกษากลุ่ม 1 คน ประธานกลุ่ม 1 คน คณะกรรมการแต่ละฝ่าย ประกอบด้วย หัวหน้าฝ่าย 1 คน และ กรรมการฝ่าย 3 คน ยกเว้นฝ่ายเลขานุการ มีหัวหน้าฝ่าย 1 คน และกรรมการฝ่าย 4 คน รวมจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด 31 คน กรรมการทุกคนมาจากการเลือกตั้งของชาวบ้าน และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตามโครงสร้างใหม่นี้ คือ เมื่อพบเห็นพฤติกรรมการค้า การเสพ ยาเสพติดหรือการก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด จะต้องตักเตือนผู้ปกครองและเยาวชนที่มีพฤติกรรมดังกล่าว สนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน และมีบทบาทในการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างใหม่และที่มาของคณะกรรมการของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการกำหนด และยังได้ขยายขอบข่ายหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ให้กว้างขึ้น ไม่เน้นเฉพาะดูแลเรื่องยาเสพติด แต่ใช้กลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด เพื่อดูแลความสงบของหมู่บ้าน และให้ในการจัดการปัญหาเรื่องต่างๆของหมู่บ้านด้วย

แผนภาพที่ 2 โครงสร้างใหม่ของกลุ่มสภาต่อต้านยาเสพติด

2. กระบวนการทำงานของกลุ่มสภาต่อต้านยาเสพติด

เนื่องจากกลุ่มสภาต่อต้านยาเสพติดเดิมเกิดขึ้นมาจากนโยบายของภาครัฐ ไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน ดังนั้นการทำงานของกลุ่มสภาต่อต้านยาเสพติดจึงต้องอิงกับภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ หลังจากมีการจัดตั้งกลุ่มแล้ว ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน โดยกลุ่มสภาต่อต้านยาเสพติดต้องเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณมาดำเนินกิจกรรม แต่ทั้งนี้กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอบ้านฝาง (สปส.อ.) ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติดอำเภอบ้านฝาง (ศตส.อ.) ทำให้การเขียนกิจกรรมโครงการไม่ตรงตามความต้องการของชาวบ้านเท่าที่ควร โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงานประสานและสนับสนุนภาคประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ โครงการเดินเวรยาม เวทีชุมชนต่อต้านยาเสพติด และกีฬาต่อต้านยาเสพติด หลังจากหมดงบประมาณแล้วชาวบ้านมิได้ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง ผลการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวไม่ชัดเจน ในช่วง

ที่ชาวบ้านมีการเดินเวรยาม พฤติกรรมการเสพยาของกลุ่มในหมู่บ้านจะไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน แต่ชาวบ้านก็ไม่แน่ใจว่าเสพยาที่อื่นหรือเปล่า

นอกจากการดำเนินกิจกรรมตามที่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าวแล้วอีกบทบาทหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด คือ รายงานความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้านให้กับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ หรือเรียกว่าการดำเนินการด้านการข่าวในพื้นที่ เมื่อพบเห็นว่ามีใครเกี่ยวข้อง หรือมีพฤติกรรมต้องสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก็จะแจ้งให้กับตำรวจทราบ

หลังจากที่มีการปรับโครงสร้างกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดใหม่แล้ว กลุ่มได้รับการพัฒนาทักษะการจัดการปัญหาจากเวทีแลกเปลี่ยนความรู้จากกลุ่มไบโชนด นับว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน โดยคัดเลือกกลุ่มในหมู่บ้านที่มีความสามารถในแก้ปัญหาเสพติด มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในเนื้อหา ดังนี้ ความรู้ ประสบการณ์ด้านยาเสพติด ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักของกลุ่มไบโชนด และยังเป็นเวทีให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดได้หารือถึงกิจกรรมที่จะดำเนินการในหมู่บ้านสว่าง วิทยาการเสนอแนะและอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรม กำหนดวันเวลาสถานที่ คัดเลือกคณะกรรมการผู้ดำเนินการ จากการจัดเวทีดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้รับบทเรียน ประสบการณ์ในเรื่องการดำเนินงานด้านยาเสพติดจากกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดของกลุ่มไบโชนด ได้แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมป้องกันปัญหาเสพติด และการได้มาซึ่งคณะกรรมการดำเนินงาน ทำให้ได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาปรับปรุงโครงสร้างของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดใหม่และนำมากำหนดกรอบขอบข่ายหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ตลอดจนเห็นว่ามีช่องทางจะให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

หนึ่งในเวทีดังกล่าวนี้ยังทำให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดคิดที่จะทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อใช้แก้ปัญหาเสพติด โดยไม่จำเป็นต้องสร้างกฎหมายหมู่บ้านเพราะเห็นว่าสถานการณ์ความรุนแรงเรื่องยาเสพติดยังไม่มากนัก และที่สำคัญเวทีการแลกเปลี่ยนดังกล่าวทำให้สมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดยอมรับว่าหมู่บ้านตนเองยังมีปัญหาเสพติด

เป็นที่น่าสังเกตว่า เยาวชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ไม่ได้เข้าร่วมในเวทีแลกเปลี่ยน เพราะเยาวชนคนดังกล่าว ยังมีพฤติกรรมการเสพกัญชา จึงไม่กล้ามาร่วมกิจกรรมนี้

2) กิจกรรมครอบครัวสวดในลูกห่านไกลยาเสพติด เป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การป้องกันและฟื้นฟูที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ ในการจัดกิจกรรมนี้คณะกรรมการจัดงานร่วมกันปรึกษาหารือแนวทางการดำเนินงาน คัดเลือกครอบครัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ประกอบด้วย

- เป็นครอบครัวที่พ่อแม่แต่งงานกันมาเป็นเวลากว่า 20 ปี และมีความรักปรองดองกันดี

- ครอบครัวที่มีเยาวชน อาจเป็น บุตรหลาน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจริง ประกอบด้วย คู่สมรสที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และ ครอบครัวที่กรรมการเลือก ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นครอบครัวที่มีเยาวชนรุ่นกลางที่เรียนสายอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้มีเงื่อนไขว่าทุกครอบครัวจะต้องนำลูกหรือหลานเข้ามา ร่วมกิจกรรมด้วย กำหนดจัดกิจกรรมที่ศาลาวัดของหมู่บ้าน

วิธีการของกิจกรรมนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เริ่มจากให้ครอบครัวเล่าถึงประสบการณ์ วิธีฝ่าฟันปัญหาชีวิตคู่ การเลี้ยงดูลูก ความห่วงใยลูกหลาน เพื่อให้ลูกได้รับรู้ถึงความหนักใจของพ่อแม่ที่มีต่อการเลี้ยงดูลูกๆ เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกพ่อแม่ และตระหนักถึงความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก ส่วนที่ 2 เป็นการให้ความรู้โดยวิทยากร เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด วิธีการแก้ปัญหายาเสพติดในครอบครัว ครอบครัวสร้างชีวิตกับสังคมปัจจุบัน วิทยากรชี้ให้ทุกคนเห็นความสำคัญของความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญ และเน้นหนักในเรื่องการใช้พลังชุมชนแก้ไขปัญหาโดยไม่หวังพึ่งพาคนภายนอก เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน คนภายในจะเข้าใจปัญหามากกว่า และเข้าใจธรรมชาติชุมชนที่จะหาวิธีการมาแก้ปัญหามาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมนี้ ครอบครัวที่เข้าร่วมส่วนใหญ่คือครอบครัวที่คนในครอบครัวไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และมาเข้าร่วมเฉพาะผู้ปกครอง เยาวชนไม่ได้มาด้วยเพราะลูกไม่ว่าง เป็นที่น่าสังเกตว่า ครอบครัวที่ลูกหลานมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้เข้าร่วม กลัวคนอื่นทราบว่าลูกหลานตนเองมีพฤติกรรมที่ไม่ดี และอาย ไม่ชอบกิจกรรมนี้ ถึงแม้ว่าจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบทุกกลุ่มตามที่ตั้งเป้าไว้ แต่สังเกตว่าครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีความรัก ความเข้าใจกันมากขึ้น ครอบครัว หรือพ่อแม่เห็นว่า ควรจะมีการว่ากล่าว ตักเตือน เยาวชนในครอบครัว มีการสอดส่องดูแล ลูก-หลานมากขึ้น ทำให้ลูกหลานออกห่างจากกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้ยาเสพติด และควรจะไปใกล้ชิดลูกหลาน และเข้าใจลูกหลานให้มากกว่านี้

3) กิจกรรมกีฬาเยาวชนห่างไกลยาเสพติด ในยุทธศาสตร์เดียวกันกับกิจกรรมครอบครัวสดใสห่างไกลยาเสพติดคือยุทธศาสตร์การป้องกันฟื้นฟู กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดได้ประชุมร่วมกับกลุ่มเยาวชนเพื่อจัดงานนี้ขึ้นมา มีการระดมความคิดเห็นและแบ่งบทบาทหน้าที่กัน กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานและขอความร่วมมือจากชุมชนในการสนับสนุน เยาวชนเรื่องอาหารและงบประมาณ เยาวชนช่วยประชาสัมพันธ์อีกแรงหนึ่ง และตั้งศูนย์รับบริจาค งบประมาณในการจัดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นในการแข่งขันกีฬา ได้แก่ การเดินขบวนรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด แข่งขันกีฬาพื้นบ้าน ฟุตบอล วอลเลย์บอล และตะกร้อ เยาวชนชั้นมัธยมปลาย เล่นดนตรีร่วมกับกลุ่มดินโป่งมีเนื้อหาเพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติด

ผลการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดความร่วมมือในกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดและกลุ่มเยาวชน ทำให้เยาวชนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เกิดความสามัคคี รู้จักช่วยเหลือกันและกัน ให้

ความเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดเกิดความเชื่อมั่นว่าเยาวชนมีความสามารถในการจัดกิจกรรม แต่เยาวชนยังไม่เข้าร่วมทุกรุ่น เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหญ่ยังอายอยู่ กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดสามารถผลักดันให้ชาวบ้านให้การสนับสนุนแก่กลุ่มเยาวชน เยาวชนบางคนที่มีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ลดพฤติกรรมลงในขณะที่ร่วมกิจกรรม เยาวชนเห็นว่ากิจกรรมนี้ดี แต่ไม่ควรตั้งชื่อตกอ้ายเกินไปว่าเป็นกีฬาต้านยาเสพติด เพราะทำให้เยาวชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าคุณเองปลอดจากยาเสพติดทั้งที่ในความจริงยังมีพฤติกรรมบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่ ส่วนชาวบ้านรู้สึกว่าการนี้คืออยากให้การสนับสนุนเพราะทำให้เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสพยาเสพติดอยู่เข้ามาร่วมประชุม แม้ว่าจะยังไม่ร่วมกิจกรรมอย่างจริงจัง ทำให้เยาวชนมาอยู่ในสายตา

4) การสอดส่อง ดูแล พฤติกรรมของคนในหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลา ในการดำเนินการแต่ทำเป็นปกติตลอดเวลา เมื่อกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดพบเห็นหรือทราบว่าใครมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะไปบอกกล่าวแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้ว่ากล่าวตักเตือนลูกตนเองให้เลิกพฤติกรรม แต่ไม่ได้ว่ากล่าวกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมโดยตรง เพราะหมู่บ้านนี้เชื่อว่า “พ่อแม่เท่านั้นที่เตือนลูกตัวเองได้ ถ้าพ่อแม่เตือนลูกตัวเองไม่ได้ก็ไม่มีใครเตือนได้” ดังนั้นกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด จึงทำงานผ่านกลไกระบบครอบครัวและระบบเครือญาติในการควบคุมพฤติกรรมเยาวชนเพื่อไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จะเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ที่มีการดำเนินการร่วมกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ไม่ได้ทำให้ปัญหายาเสพติดลดลง แต่เป็นการหยุดพฤติกรรมของกลุ่มผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่เพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นเอง

3. ทักษะของชุมชนต่อกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด

แต่เดิมกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดตั้งขึ้นมาซ้อนทับกับคณะกรรมการคุ้มที่มีอยู่แล้ว ชาวบ้านคุ้นกับการทำงาน และให้การยอมรับประชาคุ้มมากกว่า เรื่องที่กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดทำ โดยเฉพาะการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น เป็นเรื่องที่กรรมการคุ้มต้องทำอยู่แล้ว คณะกรรมการกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดบางท่านไม่ได้ทำหน้าที่ตามโครงสร้างเดิม เป็นการจัดตั้งขึ้นมาเป็นสมาชิกกลุ่มโดยที่บางครั้งเจ้าตัวก็ยังไม่ชัดเจนในบทบาท การรวมกันของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ไม่ได้เป็นการรวมพลังชุมชนอย่างแท้จริง

ในบางกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดได้แก่ การเดินเวรยาม พ่อแม่ผู้ปกครองเชื่อว่า จะสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้ปัญหาลดลงได้เพราะไม่เห็นมีคนเสพยาในหมู่บ้านแล้ว และคิดว่าชุมชนจะปลอดภัยจากขโมย และคนที่คิดไม่ดีทั้งหลายด้วย เพราะมีคนจำนวนมากที่ทำหน้าที่สอดส่องช่วยกัน ดังทักษะของชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง “...ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสมาชิก รู้แต่ว่าสมาชิกเป็น อปพร. เดินเวรยาม รู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และคิดว่าหมู่บ้านต้องปลอดภัยจากยาเสพติด”

ในทัศนะของกลุ่มเยาวชน บางคนไม่ได้กลัวหรือเกรงกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด โดยสะท้อนออกมาจากบางคำพูด “ถ้าสมาชิกเดินมา (ขณะที่ตนเองเสพยาเสพติดอยู่) ก็เดินหนีไปเสฟที่อื่น”

กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดเอง มีความภูมิใจในตัวเองที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน และภูมิใจที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย สอดส่องพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็ได้ทำตามนโยบายของรัฐ แต่อีกส่วนหนึ่งก็รู้สึกว้าเหว่ เมื่องบประมาณในการดำเนินกิจกรรมหมด บทบาทหน้าที่การเป็นสมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดของตนก็จะหมดสภาพไปด้วย

สำหรับบทบาทของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดในทัศนะของกลุ่มต่างๆ เห็นว่า กลุ่มสามารถกล่าวตักเตือนคนในชุมชนได้ แต่ไม่มีอำนาจในการดำเนินการอย่างเด็ดขาด เช่น การจับกุม หรือการลงโทษ ประกอบกับความสัมพันธ์ของระบบเครือข่ายในชุมชนยังเหนียวแน่นทำให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดทำหน้าที่ได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ยังมีการปกป้องลูกหลานของตนเองจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ หากมีการจับปรับ ก็อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในกลุ่มเครือข่ายได้

4.3 เจื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของสมาชิก

กลุ่มสมาชิกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนองนโยบายของภาครัฐดังนั้นการดำเนินงานหรือกิจกรรมใดๆ จึงขึ้นอยู่กับคำสั่งของทางราชการ โดยเฉพาะคำสั่งจากทางเจ้าหน้าที่ปกครอง และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้กลุ่มสมาชิกไม่ได้คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน ไม่ได้คิดวิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเพราะรอพึ่งแต่คำสั่ง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในหมู่บ้าน ส่งผลให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง ประกอบกับกลุ่มคณะกรรมการแต่ละคนมีหลายบทบาทหน้าที่ในหมู่บ้านจึงมีความสับสนอยู่บ้าง

กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดจัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้กลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น เป็นกลุ่มที่จัดขึ้นมาเฉพาะกิจเฉพาะกาล เมื่องบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนหมด กลุ่มจะหมดบทบาทหน้าที่ไปด้วย สถานภาพของกลุ่มจึงไม่ยั่งยืน สมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดบางคนคาดหวังค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ สะท้อนออกมาว่าถ้าหากเขามีค่าตอบแทน สวัสดิการ เขาจะทำงานได้เต็มที่มากกว่านี้ กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดไม่กล้าจับผู้มีพฤติกรรมค้าหรือเสพยาเสพติดจริง เนื่องจากกลัวความขัดแย้งในหมู่บ้านชุมชน ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติอาจสั่นคลอนได้

กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดไม่มีการสื่อสารกับชาวบ้านทำให้การดำเนินงานขาดความร่วมมือกับชาวบ้าน สถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้านสว่างค่อนข้างน้อยกว่าอีก 2 หมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายทั้งก่อนและหลังเข้าไปดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้ไม่ชัดเจนว่าปัญหาลดหรือหมดไปตั้งแต่เมื่อใด

4.4 แนวทางในการพัฒนาสมาชิกให้เข้มแข็ง

การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดของหมู่บ้านสว่าง โดยใช้กลไกของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดนั้น แม้ว่ากลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด จะมีปฏิบัติการที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ ซึ่งดำเนินการผ่านเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มไบโชนด 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือ ดำเนินการผ่านกิจกรรมครอบครัวสดใสลูกห่างไกลยาเสพติด ซึ่งมุ่งเน้นความร่วมมือจากครอบครัวที่มีลูกหลานเป็นเยาวชน 3) ยุทธศาสตร์การป้องกันและฟื้นฟู ที่ดำเนินการผ่านกิจกรรมกีฬาตำบลที่ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล(ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2)

ถึงแม้ว่าหมู่บ้านสว่างจะถูกคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการในฐานะหมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับน้อย แต่ผลจากการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม หมู่บ้านยอมรับกับปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านมากขึ้น และยอมรับถึงความเสี่ยงในกลุ่มเยาวชนที่ไปเรียนหนังสือในเมือง ซึ่งเดิมพ่อแม่จะเห็นว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่น่าจะเสี่ยงเพราะอยู่ในระบบโรงเรียน อนึ่งแม้ว่าหมู่บ้านจะไม่มีสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดมากเท่ากับหมู่บ้านอื่นที่เป็นเป้าหมายของพื้นที่วิจัย แต่ด้วยเป็นหมู่บ้านที่ผู้นำมีบทบาทชัดเจนและจริงจังกับการทำงาน ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมาตลอด รวมทั้งหมู่บ้านมีพื้นฐานเครือข่ายที่ดี ทำให้เป็นพลังผลักดันให้หมู่บ้านสามารถขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมได้ครอบคลุมทั้ง 3 ยุทธศาสตร์

การที่กลไกการดำเนินผ่านใช้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดนั้น ก็เป็นการปรับโครงสร้างภายนอกให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน แต่การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทั้ง 3 อย่างก็ยังไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดชัดเจนนัก จึงควรจะต้องพัฒนากลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดให้สามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ควรกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด มีความชัดเจนในบทบาทและจริงจังในการทำงานในฐานะกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดมากขึ้น เพราะโดยโครงสร้างของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดแม้ว่าจะปรับมาให้ตรงกับความต้องการของหมู่บ้านแล้ว แต่ด้วยเป็นโครงสร้างที่ทางรัฐกำหนดขึ้น ทำให้คนในหมู่บ้านยอมรับกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดและเชื่อมั่นว่าจะทำงานแก้ปัญหาได้ เนื่องจากองค์ประกอบบุคคลที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่ามีความจริงจังในการทำงานเพื่อหมู่บ้านและมีพื้นฐานจากเครือข่ายกัน
2. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรมีวิธีการทำงานกับกลุ่มเยาวชนชัดเจนขึ้น ที่เป็นอยู่กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ทำงานกับครอบครัวของเยาวชน โดยเฉพาะการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อพบเยาวชนมีพฤติกรรมเรื่องยาเสพติด จะเห็นได้ว่าแม้ว่ากลุ่มสมาชิก

ต่อต้านยาเสพติดจะมีอำนาจในการจับกุม แต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจดังกล่าวในการควบคุม แต่ยังคงใช้กลไกของระบบเครือญาติทำหน้าที่ในการควบคุมอยู่

3. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรให้โอกาสกับกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านได้ทำงานเพื่อส่วนรวม และผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อให้กลุ่มควบคุมพฤติกรรมกันเองเช่นในอดีต และควรสนับสนุนกิจกรรมที่เยาวชนจะดำเนินการและร่วมมือให้เกิดขึ้นกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้แสดงบทบาทเพื่อชุมชน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชนและสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนด้วย

บทที่ 5

การแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนด้วยกลไกคุ้ม

5.1 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านโนนสะอาด

หมู่บ้านโนนสะอาดเป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการขยายตัวออกจากหมู่บ้านหนองเชียงซุย ตำบลป่าหวายนั่ง เดิมถูกเรียกว่า คุ้มน้อย เพราะแต่ก่อนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านหนองเชียงซุย ต่อมาจึงมีการแยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้าน เริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2471 ได้เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านในบริเวณ โคนป่ากุง ป่าหวายและป่าจิก ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันเพราะเห็นว่าเป็นโลกที่สะอาดสวยงาม และอยู่ใกล้กับที่นาของกลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน กลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือนมีประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนเรื่อยๆ บางคนทำผิดหลบหนีมาจากที่อื่นก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านนี้ ทำให้หมู่บ้านมีภาพลักษณ์ว่ามีคนไม่ดีอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อตั้งหมู่บ้านได้ 3 ปีได้มีการตั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยกำนันเป็นผู้มอบหมายให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7

สภาพเศรษฐกิจ

เดิมชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลัก อาชีพเดิมตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้านคือ การปลูกปอ จะทำการปลูกหลังจากสิ้นสุดเทศกาลสงกรานต์ ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวไร่ ไร่ข้างเลื่อยไม้ และเผาถ่าน

เนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกเดิมใช้พื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับหมู่บ้านบนเทือกเขาภูพานคำ สวนป่าโสภณแด่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้เพื่อการเพาะปลูกมาตั้งแต่มีการตั้งหมู่บ้าน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน โดยผู้นำของหมู่บ้านในขณะนั้นได้นำเอาเอกสารมาให้ชาวบ้านเซ็นชื่อยินยอม ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่าจะได้พื้นที่ครอบครองทำกินอย่างถูกต้อง แต่ในที่สุดชาวบ้านไม่ได้เอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ทำกินและถูกขับออกจากที่ทำกินเดิม พื้นที่บริเวณสวนป่าโสภณแด่ในปัจจุบันเดิมเป็นพื้นที่ของชาวบ้านที่ได้ทำการปลูกพืชทำมาหากิน ปัจจุบันกรมป่าไม้ใช้เป็นพื้นที่สวนป่า ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ครอบครัวมีที่ดินทำกินลดลง จนไม่สามารถจะทำการผลิตได้พอเพียง จากการสูญเสียพื้นที่ทำกินทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากิน โดยยึดอาชีพรับจ้างทั้งในหมู่บ้านหนองเชียงซุย(คุ้มใหญ่) และมีการอพยพย้ายถิ่นไปรับจ้างในต่างจังหวัด เช่น การไปรับจ้างทำอ้อยในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ บางส่วน ไปเป็นกรรมกรโรงงานไม้และเหล็กในเขต กรุงเทพมหานคร โรงงานทำรองเท้า ลานมันอยู่ซ่อมรถ ในจังหวัดชลบุรี โรงงานทำวาล์วน้ำ อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องไฟฟ้า ในเขตบางพลี

สมุทรปราการ เป็นลูกจ้างในไร่กาแฟ เก็บผลกาแฟในเขตจ.ชุมพร และบางส่วนได้ไปรับจ้างทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น บางคนที่ไม่ได้ไปทำงานต่างจังหวัดก็ไปรับจ้างในพื้นที่ เช่น การปลูก การตัด การค้ายาง การขึ้นอ้อย ในไร่ของนายทุนในหมู่บ้านที่ปลูกอ้อยจากการส่งเสริมของโรงงานน้ำตาลในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น ทำให้บางครอบครัวกลับมาหมู่บ้านเฉพาะในช่วงงานสำคัญของหมู่บ้านหรืองานบุญสำคัญของญาติพี่น้องเท่านั้น เวลาส่วนใหญ่ทำงานอยู่นอกหมู่บ้าน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนลดน้อยลง มีความเป็นตัวของตัวเองมาก

จากการทำนาหนักในการทำนา ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความปวดเมื่อย ในอดีตมีการใช้ยาอี พาราเซตามอล 5 เพื่อช่วยลดอาการเมื่อยล้าจากการทำนา ปัจจุบันมีการใช้สารเสพติดประเภทยาขยัน ยาบ้า ส่วนในกลุ่มที่ทำงานรับจ้างในไร่อ้อย ซึ่งต้องใช้แรงงานหนักทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาใช้เพื่อช่วยในการทำงานให้ได้ปริมาณของเนื้องานเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปลูก ตัดขนขึ้นรถในระยะแรกของการเข้ามาของอ้อยมีการใช้ยาอี ยาต้ม ยาขยัน หากไม่ได้ใช้ยาในการกระตุ้นจะทำให้ทำงานได้น้อย อารมณ์หงุดหงิด การเข้ามาของยาขยันระยะหลังมาจากกลุ่มแรงงานเอง หรือคนขับรถอ้อย บางส่วนจะมีการร้องขอจากแรงงานอ้อยให้เจ้าของอ้อยนำมาให้ มีการใช้กาแฟผสมเหล้าช่วยในกรณีหายาไม่ได้ เช่นเดียวกับการปลูกมัน แรงงานที่รับจ้างขุดมันสำปะหลังมีการใช้ยาอี ยาต้ม ยาขยัน โดยผสมกับน้ำให้แรงงานดื่ม อนึ่งในอดีตช่วงปี 2526-2528 ชาวบ้านเคยใช้ยาอี ยาต้ม ยาขยัน และยาบ้าช่วยให้ทำงานโดยไม่ง่วงนอน เวลาทำงานกลางคืน เช่น ออกไปจับตุ๊กแกส่งขาย จะเห็นได้ว่า มีการใช้ยาเสพติดหลายประเภท เพื่อการทำงานในไร่ นา และงานอาชีพอื่นๆมาตั้งแต่ในอดีตแล้ว และเมื่อชาวบ้านไปทำงานต่างถิ่น จึงมีการนำยาบ้ามาใช้ในการทำงานและนำมาสู่หมู่บ้าน

สภาพด้านสังคม

ด้วยพื้นฐานตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ที่มีคนจากหลายแหล่งเข้ามาอยู่ในชุมชน และ สภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่ทำให้ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้สภาพความสัมพันธ์ภายในชุมชน ไม่แน่นแฟ้นมากนัก คงมีเฉพาะกลุ่มเครือญาติเท่านั้นที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่ สภาพชีวิตในชุมชนจึงค่อนข้างจะเด่นชัดในเรื่องต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกัน นอกจากนี้ชุมชนยังยอมรับกับภาพลักษณ์ที่หมู่บ้านข้างเคียงกล่าวขานถึงหมู่บ้านตนเองว่า เป็นหมู่บ้านที่มีคนไม่ดีอยู่ด้วย ทำให้บั่นทอนกำลังใจที่จะทำอะไรเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน และจากสภาพด้านเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ครอบครัวส่วนมากไม่ได้อยู่พร้อมหน้าสมาชิก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูกไม่ดีนัก หลายครอบครัวส่งเงินทองให้ลูก ขณะที่ทั้งพ่อแม่ต้องทำงานอยู่ต่างถิ่น บางครอบครัวทั้งให้ลูกๆให้อยู่กับปู่ย่า ตายาย บางครอบครัวให้ลูกๆอยู่กันตามลำพัง ซึ่งเป็นสภาพพื้นฐานของครอบครัวที่เสี่ยงต่อการนำลูกๆทั้งเด็ก และเยาวชน ไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องยาเสพติด การไม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าครอบครัวนี้ทำให้ลูกๆขาดโอกาสที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนหรือได้รับคำปรึกษา เมื่อเด็กมีปัญหาที่ไม่สามารถปรึกษาใครได้ อาจหาทางออกโดยการพึ่งพาเสพติด ขณะเดียวกันเด็กที่เข้าเรียนต่อใน

เมือง ก็ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อจากกลุ่มเพื่อนในเมือง ทำให้เด็กไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวเท่าที่ควร

ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มตระกูลที่ผ่านมาจากอดีตมีความขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงานพัฒนาจากองค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา หรือในชื่อที่ชาวบ้านเรียกเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เด็กสากล ใน ปี พ.ศ. 2527 ช่วงระยะที่มีการสนับสนุนของเด็กสากลก็ปรากฏว่ามีปัญหาความขัดแย้งถึงขั้นมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดความเสียหายกับเงินกองทุนของเด็กสากล หลังจากที่ยุติการนานาชาติได้ถอนตัวออกจากชุมชนกองทุนต่างๆ ได้สูญหายไปหมด คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้น ชาวบ้านแบ่งเป็นกลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ต้องการพัฒนากับกลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนที่เข้ามา โดยการไม่ส่งเงินทุนที่ต้องหมุนเวียน มีการทุจริตในการบริหารกลุ่มกองทุนต่างๆ นอกจากความขัดแย้งในเรื่องกองทุนของเด็กสากล ยังมีปัญหาอื่นคือ ช่วงระยะปี พ.ศ.2538-2542 ที่มีการระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้ากลุ่มที่เป็นผู้ค้าในชุมชนได้มีการขัดแย้งในการแบ่งผลประโยชน์ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้ยาเสพติดลดลง กลุ่มที่เคยเป็นผู้ค้ายาเสพติดและมีเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นฝ่ายปกครองในชุมชนและฝ่ายบริหารในอบต. ทำให้เกิดความขัดแย้งชัดเจน ประกอบกับเกิดการแบ่งแยกวัดในชุมชน จะเห็นได้ว่าพลังความสามัคคีในชุมชนแทบจะไม่เหลืออยู่เลย เพราะมีปัญหาสืบเนื่องจากการจัดสรรผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีอยู่หลายกลุ่มมาก ผู้ใหญ่บ้านมีเรื่องขัดแย้งกับสมาชิกอบต.มีการร้องเรียนกันตลอดเวลา ครุมีความขัดแย้งกับกับคนในชุมชนที่เป็นคนทำงานเด็กสากลมาก่อน นับว่าโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน เป็นโครงสร้างหลวม ทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน

สถานการณ์ปัญหาเสพติดของหมู่บ้านโนนสะอาด

ก่อนปี พ.ศ. 2535 ปัญหาการใช้ยาเสพติดยังไม่แพร่หลายทั่วไปในชุมชน การใช้ยาเสพติดจะเป็นการใช้ในกลุ่มแรงงานที่มีการใช้แรงงานมากและต้องการทำงานให้ได้ปริมาณมากและใช้ในการแก้อาการปวดเมื่อยจากการทำงาน มีการใช้ยาเสพติดในหลายกลุ่ม เช่น มีการใช้ยาไอเพื่อช่วยในการทำงานในตอนกลางคืนโดยไม่ง่วงนอนในการไปหาตุ๊กแกมาจำหน่าย ในกลุ่มผู้รับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาขยันโดยเจ้าของไร่อ้อยจะเป็นผู้จัดหามาให้บางครั้งกลุ่มแรงงานจะเป็นผู้หาเอง บางส่วนจะมีการนำมาจากคนขับรถอ้อย สำหรับในกลุ่มผู้รับจ้างขุดมัน มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาขยันและยาท้มใจเบอร์ 5 ใช้ในการบรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกายจากการทำงาน ช่วงระยะเวลาดังกล่าวการระบาดของยาเสพติดประเภทสารระเหย ยังไม่มีที่แพร่หลาย การใช้ยาเสพติดในชุมชนจะใช้เฉพาะในกลุ่มแรงงานเท่านั้น

ต่อมาปี พ.ศ.2535-2540 มียาเสพติดประเภทสารระเหย สารระเหย ทินเนอร์ แพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีร้านค้าที่ขายยาเสพติดประเภทสารระเหยและสารระเหยในชุมชนทั้งบ้านโนนสะอาดและหนองเชียงซุย ช่วงระยะเวลาการควบคุมเรื่องสารเสพติดไม่เข้มงวดร้านค้าโดยทั่วไปมีการขายโดยไม่มีข้อห้ามอะไร หลังจากสถานการณ์การใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยเพิ่มมากขึ้นมากในบ้านโนนสะอาดได้มีหน่วยงานของทางทหารเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ มีการนำเยาวชนในหมู่บ้านมาโกนผม และทำการบำบัดโดยการปฏิบัติธรรมและออกกำลังกายทุกเช้าเย็นในชุมชน กระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนพัฒนาหมู่บ้าน ทำลายแหล่งซ่องสุมที่อยู่ในชุมชน จากการเข้ามาของหน่วยงานราชการดังกล่าวทำให้สถานการณ์ ปัญหาเยาวชนดีขึ้นมาก หลังจากหน่วยงานดังกล่าวออกจากชุมชนได้มีการกลับมาใช้ยาเสพติดประเภทสารระเหยขึ้นมาอีกเหมือนเดิม

ปีพ.ศ.2538-2540 ยาเสพติดประเภทยาบ้าได้แพร่ระบาดอย่างหนักในชุมชนโนนสะอาด สาเหตุจากมีเอเยนต์ในหมู่บ้านเป็นผู้ค้าโดยมีผู้นำมาส่งให้ถึงชุมชนมีทั้งของสายตำรวจและสายพ่อค้าโดยนำยามาให้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาจะกลับมาเก็บเงินจากช่วงสถานการณ์ระยะนี้ มีการค้าขายกันมากและมีผู้ค้าในชุมชนเป็นจำนวนมากที่ถูกจับดำเนินคดี หน่วยงาน กอ.รมน. เข้ามาพัฒนาเป็นครั้งที่2 โดยนำกลุ่มเป้าหมายเดิมที่เคยเข้าร่วมครั้งแรกมาฝึกวิชาชีพและอบรมเรื่องยาเสพติด โดยเข้ามาอยู่ในชุมชน 1 สัปดาห์ ชุมชนให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี แต่หลังจากทางราชการออกไปสถานการณ์ก็กลับมาเหมือนเดิม สถานการณ์ช่วงนี้มีแรงงานจากชุมชนที่อพยพไปขายแรงงานในต่างจังหวัดที่ติดสารเสพติดประเภทยาบ้ากลับมาอยู่ในชุมชนเพราะไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากมีปัญหาจากการเสพยาบ้าจนทำให้มีผลต่อระบบประสาท ผลจากการใช้สารเสพติดทำให้มีชาวบ้านในโนนสะอาดผูกคอตาย 1ศพ เป็นลูกของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2541 มีการปราบยาเสพติดประเภทยาบ้าจากทางราชการ ทำให้มีเอเยนต์รายใหญ่เป็นชายจากบ้านหินลาดได้เข้ามาหลบภัยกับสาขาเครือข่ายในหมู่บ้านโนนสะอาด

จากการปราบของเจ้าหน้าที่ทางราชการทำให้มีการนำโครงการใบไม้ร่วงมาใช้ปฏิบัติการที่หมู่บ้าน ได้มีการยิงเอเยนต์หมู่บ้านหินลาดที่เข้าหลบภัยในโนนสะอาดเสียชีวิตและเครือข่ายที่อยู่ในหมู่บ้านโนนสะอาดเป็นชายอยู่ในคุ้มศรีวิชัยได้รับบาดเจ็บสาหัสและมีการลอบยิงสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คนปัจจุบันสาเหตุจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด หลังจากมีการปราบยาบ้าอย่างหนักทำให้มีสารเสพติดประเภทกัญชาและสารระเหย เข้ามาทดแทน

ช่วงระยะเวลาดังกล่าวกลุ่มเยาวชนมีการใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยเป็นจำนวนมาก มีผู้ปกครองบางส่วนสนับสนุนให้เยาวชนในปกครองนำไปขายในโรงเรียน เด็กเยาวชนที่ติดสารเสพติดประเภทสารระเหยบางส่วนต้องออกจากระบบการศึกษาเนื่องจากทางโรงเรียนไม่สามารถที่จะดูแลได้ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้เกิดปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น

ปี พ.ศ.2543 มีการยิงเอนต์ผู้ค้ายาเสพติดเป็นเพศหญิงเสียชีวิตในคุ้มร่วมใจพัฒนากลายเป็นศพแรกในระดับตำบลป่าหวายนั่ง และมีการฆ่าหั่นศพในบ้านโนนสะอาด คุ้มศรีวิสัย สาเหตุจากการของยาเสพติดประเภทยาบ้า บริเวณหน้าบ้านที่มีการยิงเอนต์ในปี 2541 จากสถานการณ์การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านโนนสะอาดมีการใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าในการหาเสียง

ปี พ.ศ. 2544 มีหน่วยงานทหารเข้ามาปฏิบัติการโครงการชุมชนเข้มแข็งเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 3 วัน มีการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดและวิชาชีพ จากการเข้ามาของทางราชการทำให้สถานการณ์ดีขึ้นระยะหนึ่ง แต่หลังจากที่เจ้าหน้าที่ออกไปกลุ่มยาเสพติดก็เข้ามาเหมือนเดิม สารเสพติดประเภทสารระเหยยังมีอยู่ในกลุ่มเยาวชน

ปี พ.ศ.2545 กลุ่มเยาวชนยังมีการใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยอยู่แต่ไม่รุนแรงภายในชุมชนมีการเสียชีวิตจากการผูกคอตายที่เป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติดประเภทสารระเหย 1 ราย อยู่ในคุ้มทรัพย์ภูพาน ได้มีการนำศพมาแขวนที่บริเวณสวนป่าดงมัน เป็นเขตรอยต่อระหว่างหมู่บ้านโสกแต่ และโนนสะอาด หนองเชียงซุย 1 ราย คาดว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ปลายปี 2545 มีการนำยาบ้าเข้ามาพักในหมู่บ้านโดยบุคคลที่นำเข้ามาเป็นน้องชายของเอนต์ที่ถูกยิงในปี 2541 และเป็นลูกเขยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ถูกชายผูกคอตายในปี 2542 ปัจจุบันลูกขึ้นบัญชีดำ มีการทะเลาะวิวาทรุนแรงบ่อยของเอนต์ที่ถูกยิงปี 2541 ในบ้านของตัวเองสาเหตุจากการไม่แบ่งยาเสพติดสำหรับเสพกับกลุ่มที่เคยเสพร่วมกัน มีการแจ้งความและนำเจ้าหน้าที่มาจับดำเนินคดีกับกลุ่มที่รุมทำร้าย

ปีพ.ศ.2546 ต้นปีวันที่ 31 มกราคม 2546 มีการนำศพวัยรุ่นหญิงชายมาแขวนในเขตป่าดงมันบริเวณเดิมที่มีการนำศพมาแขวนในปี2542 โดยวัยรุ่นที่ถูกนำมาแขวนเป็นวัยรุ่นที่อยู่ในวงดนตรีหมอลำ เป็นคนบ้านหนองกลอย จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านมีความกลัวเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด หลังจากที่มีการประกาศสงครามกับยาเสพติดในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนภายในชุมชนไม่มีสถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆ

จาก ปี 2538-2545 มีการจับคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทยาบ้า กัญชาในกลุ่มผู้ใหญ่ จำนวน 11 ราย สำหรับเยาวชนมีการจับเป็นจำนวนมากส่วนมากเกี่ยวข้องกับสารระเหยบางคนถูกจับไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง ในช่วงระยะที่มีการระบาดของยาเสพติดมีการจ้างไปเลี้ยงวัวโดยให้เป็นสารระเหยระหว่างพ่อตากับลูกเขย

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

เงื่อนไขภายในชุมชน

1. **ขาดพื้นที่ทำกิน** สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนโนนสะอาดเป็นที่รู้โดยทั่วไปของคนในชุมชนว่าคนส่วนมากในชุมชนเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเริ่มแรกก็เป็นเพียงการใช้ยาเพื่อการทำงาน และบรรเทาอาการปวดเมื่อยจากการทำงาน จากที่สภาพชุมชนเป็นชุมชนที่มีความยากจน มีที่ทำกินน้อยอยู่แล้วและได้ถูกประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกิน ทำให้บางครอบครัว

ครัวไม่มีที่ทำกิน และเกิดการอพยพแรงงานทำให้เด็กหรือเยาวชนที่มีผู้ปกครองอพยพแรงงานต้องอยู่กับปู่ตายายไม่สามารถที่จะติดตามไปด้วยได้ เพราะอยู่ในระหว่างศึกษาและบางส่วนไม่ได้ศึกษาแต่ก็ยังเลิกกันไปที่จะทำงานได้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเยาวชนแทนพ่อแม่ก็ทำให้เยาวชนบางส่วนไม่ค่อยเชื่อฟัง และไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมเยาวชนได้ เป็นผลทำให้เยาวชนขาดความอบอุ่นและความเข้าใจ ในบางคนที่อพยพแรงงานไม่ค่อยได้กลับมาเยี่ยมบ้าน เยาวชนหรือเด็กที่อยู่ในชุมชนส่วนมากจะรู้จักกันและสนิทสนมกันมากกว่าที่ผู้ดูแลเด็กสนิทสนมกับตัวเด็ก ทำให้เกิดช่องว่างความสัมพันธ์ ทำให้ตัวเด็กไปกับเพื่อนรุ่นเดียวกันและเพื่อนที่เป็นรุ่นใหญ่ทำให้เกิดการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.การมีผู้ค้าในชุมชน จากที่ชุมชนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจทำให้บางส่วนมีการขายยาเสพติดในชุมชนเพราะเป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ได้ดี มากกว่าการไปทำงานรับจ้างทำให้เกิดการแพร่กระจายยาเสพติดโดยทั่วไปในชุมชน มีผู้ค้ารายย่อยในชุมชนเป็นจำนวนมาก ผู้ปกครองบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีผลทำให้ลูกได้เรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด และมีส่วนที่ทำให้เกิดการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในเวลาต่อมา จากการศึกษาพบว่าอัตราการเกิดของเด็กในชุมชนมีสูงและปัญหาการหย่าร้างแต่งงานใหม่ก็มีสูงตามไปด้วยส่วนหนึ่งเกิดมาจากการต้องคดีในเรื่องยาเสพติด ทำให้มีผลกระทบกับเด็กทำให้ขาดความอบอุ่นในครอบครัว

3.ความขัดแย้งในชุมชน ในชุมชนเองโดยส่วนมากมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกลุ่มตระกูลอยู่แล้วแต่ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมกัน ได้เท่าที่ควรเนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดจากการแบ่งกลุ่มในชุมชนที่เกิดจากงานพัฒนา(เด็กสากล) และความขัดแย้งที่เกิดจากผู้นำในชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและวัดไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนทำให้ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนก็ไม่สามารถที่จะควบคุมได้

4.การมีกลุ่มการพนัน บ้านโนนสะอาดเป็นบ้านที่มีการเล่นการพนันเป็นประจำทำให้มีการเดินทางเข้าออกของคนในชุมชนหมู่บ้านอื่นทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชน

เงื่อนไขที่เกิดจากภายนอกชุมชน

1.การอพยพแรงงาน จากการอพยพแรงงานของชุมชนที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนเองทำให้กลุ่มผู้อพยพแรงงานที่เข้าสู่แรงงานในระบบโรงงานตามจังหวัดต่างๆที่อยู่รอบกรุงเทพ ซึ่งต้องทำงานเป็นกะบ้าง มีการทำงานล่วงเวลาบ้างทำให้มีการเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดในการกระตุ้นเพื่อให้ทำงานได้ ประกอบกับเขตบริเวณที่ตั้งของโรงงานมียาเสพติดที่ราคาถูกหาได้ง่าย และมีการใช้ถือเป็นเรื่องปกติ ทำให้แรงงานบางส่วนที่ทำงานโรงงานมีการใช้ยา และหากมีการกลับมาเยี่ยมชุมชนครอบครัว บางส่วนมีการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชนด้วยในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เพื่อจำหน่ายเป็นค่าเดินทาง มีบางส่วนที่มีการอำพรางบังหน้าว่าไปทำงานและกลับมาเยี่ยมบ้านและนำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การอพยพแรงงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้

สถานการณ์ยาเสพติดลดลงเนื่องจากกลุ่มที่อพยพแรงงานบางส่วนคือกลุ่มที่มีการใช้ยาเสพติด ถึงแม้จะมีการลดลงแต่ก็ไม่ได้ทำให้ยาเสพติดหมดลง

2.การออกไปศึกษานอกชุมชน การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนทำให้เยาวชนที่อยู่ในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เนื่องจากมีบางส่วนที่ต้องออกไปเรียนในตัวเมืองโดยการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยส่วนมากเป็นการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาอาชีพ เด็กที่ไปเรียนส่วนหนึ่งได้พักอยู่ในเมืองและได้เพื่อนที่เป็นเด็กต่างถิ่นเหมือนกัน ทำให้ไม่ค่อยได้กลับบ้าน ในชุมชนไม่ค่อยมีเรื่องยาเสพติดแต่กลับไปโผล่ที่สถานศึกษา

3.โครงการนโยบายจากทางราชการ และเงื่อนไขที่ส่งผลต่อชุมชนและเยาวชนที่มีผลต่อพฤติกรรมของคนในชุมชนคือ โครงการและนโยบายที่ทำให้คนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลัว ในอดีตมีการเข้ามาลงพื้นที่ของหน่วยทหารมีการจับเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาฝึกระเบียบในหมู่บ้านมีการจับโกนหัว อบรมศีลธรรม ในครั้งนั้นทำให้ปัญหาเด็กดมสารระเหยลดลง แต่ก็ไม่นานก็กลับมาดมอีก หลังจากนั้นก็มีโครงการใบไม้ร่วงทำให้มีการเสียชีวิตและบาดเจ็บของผู้ค้าในชุมชนก็ส่งผลทำให้ ปัญหายาเสพติดลดลงในชุมชน แต่ในส่วนของเด็กและเยาวชนหลังจากโครงการได้เงียบไปก็กลับมาดมและใช้สารเสพติดอีกเหมือนเดิม ปี 2546 หลังจากที่มีการประกาศนโยบายปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประกอบกับการได้งบประมาณไปส.มาทำกิจกรรมเดินเวรยามในชุมชนทำให้ปัญหายาเสพติดลดลงอย่างมาก กลุ่มที่ดมสารระเหย เสพยากก็ไม่มีเวลาเคลื่อนไหวอะไร

จากการศึกษาจะเห็นว่าปัญหายาเสพติดไม่ได้หมดไปในชุมชนแต่จะมีการลดลงเพิ่มขึ้นตามแต่สถานการณ์ที่เข้ามาของโครงการหน่วยงานและนโยบายของทางราชการที่ได้กำหนดมาในแต่ละช่วงเวลา

กลุ่มผู้เสพยาเสพติด สามารถแบ่งกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดได้ 3 กลุ่มได้แก่

1) กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุค่อนข้างมากกว่า 30 ปีแต่ยังเป็นโสด เนื่องจากไม่แต่งงาน หรือ เนื่องจากครอบครัวล้มเหลวเพราะหย่าร้างเนื่องจากปัญหายาเสพติด ประกอบกับในหมู่บ้านมีสถานการณ์ยาเสพติดค่อนข้างแพร่หลาย มีการใช้ยา และพัฒนามาเป็นผู้ค้ารายย่อย จึงเชื่อมโยงกับหมู่บ้านอื่น ทำให้มีการขายกันอย่างเสรีขาดการควบคุมเพราะมีชาวบ้านบางส่วนที่ไปทำงานต่างถิ่นแล้วนำยากลับมาในชุมชนด้วย ประกอบกับชาวบ้านรับรู้ว่าเป็นปัญหาเป็นเรื่องปกติ ชนิดของยาที่เสพเป็น เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า ซึ่งในเรื่องยาบ้า เป็นทั้งผู้เสพและผู้ค้ารายย่อย ขึ้นกับระดับความรุนแรงที่ติดยา ส่วนหนึ่งของคนกลุ่มนี้ใช้ยาเพราะติดยาแล้วบางส่วนใช้ยาเพื่อให้สามารถทำงานได้มาก

2) กลุ่มรุ่นกลาง ประกอบด้วยเยาวชนที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านแถบ จังหวัดชลบุรี ระยอง เป็นต้น เป็นการทำงานในโรงงาน ในกลุ่มนี้มีการเสพยา เริ่มจากบุหรี่ เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า

เมื่อกลับมาบ้านจึงนำยาบ้าเข้ามาเพื่อการขายด้วย เพราะเชื่อว่าเป็นแหล่งหรือช่องทางในการแสวงหารายได้ นอกจากนี้กลุ่มรุ่นกลางยังมีกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งเป็นนักเรียนสายอาชีพ กลุ่มนี้จะเสฟตั้งแต่บูห์รี เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า โดยรวมกลุ่มเสฟทั้งในหมู่บ้านและรอบๆหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามแม้ว่า สถานการณ์ยาเสพติดของหมู่บ้านจะเห็นเรื่องนี้เป็นปกติแต่พ่อแม่เยาวชนกลุ่มนี้ก็ไม่ยอมรับว่าลูกเสฟยาเพราะรู้สึกว่าการทำให้อัตนเองต้องอับอาย

3) กลุ่มรุ่นเล็ก ได้แก่ กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่มีประวัติเรื่องการใช้จ่าย หรือ พ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ปล่อยให้เด็กอยู่ในการดูแลของพี่ๆ หรือญาติ เด็กกลุ่มนี้จะมีโอกาสทดลองใช้ยา ซึ่งเริ่มจากบูห์รี เหล้าและสารระเหย ซึ่งเหล้าและบูห์รีพบว่ามีการใช้บ่อยในกลุ่มนี้ ส่วนหนึ่งของการใช้จ่ายเป็นผลจากการเชื่อมต่อนระหว่างกลุ่มนี้กับกลุ่มรุ่นกลาง เด็กบางคนถูกใช้เพื่อส่งยา จึงได้มีโอกาสได้เห็นและได้ลอง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มรุ่นเล็กนี้เริ่มพัฒนากิจกรรมตนเองไปใช้การดมสารระเหยมากขึ้น

การเข้าสู่กระบวนการเสฟยาเสพติดของเยาวชนพบว่ามีโอกาสเข้าสู่การเสฟได้หลายช่องทาง ตั้งแต่ครอบครัวมีปัญหาเรื่องภาวะเศรษฐกิจ ทำให้ต้องทำงานรับจ้างโดยเฉพาะการรับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย จึงใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นให้ทำงานได้มาก ทนต่อการทำงานหนัก และจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจทำให้บางครอบครัวที่ไปทำงานต่างถิ่นใช้วิธีการจำหน่ายยาบ้า เป็นช่องทางหารายได้ ซึ่งเมื่อกลับสู่ชุมชนก็นำมาจำหน่ายด้วย เมื่อภาพการแพร่หลายของการเสฟในกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนมีมากขึ้น ทำให้หายากง่าย ดังนั้น กลุ่มเด็กและเยาวชนจึงเข้าถึงได้ง่ายและเริ่มทดลองใช้ยาจากการเห็นตัวอย่างจากกลุ่มผู้ใหญ่พ่อแม่ การขยายการใช้ยาแพร่หลายมากขึ้นทั้งในกลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน การทดลองเสฟเพราะจะทำให้สนุกสนาน

สาเหตุของการเสฟยาเสพติดในบ้านโนนสะอาด เกี่ยวข้องกับความอยากรู้อยากลองและการเลียนแบบพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งเป็นเพราะสภาพพื้นฐานของหมู่บ้าน ที่ขาดกลไกการควบคุมปัญหาเนื่องจากผู้นำก็มีประวัติเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว จากสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านรับรู้ว่าเป็นปัญหาปกติไม่รู้สึกว่าจะต้องให้ความสนใจพิเศษ เป็นความเคยชินกับสถานการณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติด ในกลุ่มที่ทำงานแล้วใช้ยาเพราะเชื่อว่าการกินยาบ้า จะทำให้อดทนต่อการทำงานหนัก ทำงานได้ในระยะเวลายาวนาน สามารถบรรเทาอาการปวด ในกลุ่มเยาวชนรุ่นกลาง และรุ่นเล็ก เชื่อว่าการเสฟยาจะทำให้ไม่วัง นอน ไม่กลัว ใจอีกเหิม

5.2 เหตุผลของการเลือกกลไกคุ้มในการแก้ปัญหายาเสพติด

1) มีประวัติความขัดแย้งในชุมชน โดยมีสาเหตุจากการแย่งชิงการเป็นผู้นำในชุมชน บทบาทในการจัดการทรัพยากรที่ลงมาสู่ชุมชน ทั้งงบประมาณจากภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมส่งผลต่อปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และทำให้เกิดปัญหาความร่วมมือของคนในชุมชน จากสถานการณ์ปัญหากลไกหมู่บ้านทำให้ชุมชนไม่มีพลังในการควบคุมดูแลหรือการพัฒนาหมู่บ้าน

2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ นโยบายการปิดป่าทำให้เกิดการสูญเสียที่ทำกิน เกิดการอพยพแรงงานต่างถิ่น (ชลบุรี, กทม.) แบบประจำ ทำให้ความผูกพันของคนต่อชุมชนไม่แน่นแฟ้น เกิดบรรยากาศต่างคนต่างอยู่

3) ฐานความสัมพันธ์ระบบเครือญาติและกลุ่มย่อยยังพอมีสถานะและบทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ พอที่จะเป็นกลไกในการทำหน้าที่ควบคุม ดูแล แก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดได้ ซึ่งคุ้มคือ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีการตั้งบ้านเรือน อยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มคุ้มตามธรรมชาติ ไม่ได้มีการจัดตั้งหรือรับรองจากทางราชการ แต่ในปัจจุบันคุ้มเดิมถูกจัดปรับจากความสัมพันธ์เครือญาติเดิมมาสู่ระบบการเป็นตัวแทน ที่มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องยาเสพติดการพัฒนาหมู่บ้าน และเรื่องอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดตามนโยบาย

คุ้มที่ถูกจัดโครงสร้างจากทางราชการมีบทบาทหน้าที่เพียงการรายงานสภาพการณ์นำไปสู่การแก้ปัญหาจากภายนอกทำให้ขาดการมีส่วนร่วม ของคนในคุ้มในการหนุนช่วยเพื่อแก้ปัญหาจากภายใน ทีมวิจัยเห็นว่าการปรับบทบาทของคุ้มเพื่อให้คุ้มได้ทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความร่วมมือนำเสนอความคิดเห็น เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

5.3 บทบาทของกลไกคุ้มในการแก้ปัญหายาเสพติด

1. การก่อเกิดของกลไกคุ้ม

สืบเนื่องจากลักษณะด้านเศรษฐกิจ และ สังคมของหมู่บ้าน ที่นำไปสู่ความยืดหยุ่นทางสังคมในหมู่บ้านที่ไม่แน่นแฟ้นมากนัก ทำให้เป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติการในลักษณะภาพรวมของหมู่บ้าน ประกอบกับ เมื่อทีมวิจัย นำแผนงาน และกิจกรรมโครงการที่เกิดจากการประชุมตัวแทนหมู่บ้าน เข้ามาให้ชุมชนร่วมพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ในที่ประชุมหมู่บ้าน ผลการพิจารณาที่ประชุมมีความเห็นว่า หมู่บ้านคงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในลักษณะภาพรวมทั้งหมู่บ้านได้ แต่ถ้าเป็นการทำงานกับเฉพาะกลุ่มที่มีความพร้อมสามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น เมื่อทีมวิจัยพิจารณาข้อมูลชุมชนและข้อเสนอแนะของที่ประชุม จึงเห็นว่า ควรจะทดลองใช้กลไกคุ้มในการจัดการปัญหาของเยาวชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องยาเสพติด

เนื่องจากมีข้อมูลจากการศึกษาชุมชนยืนยันว่า มีบางคุ่มของหมู่บ้านที่ยังมีความเป็นเครือญาติกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และไม่เป็นกลุ่มที่อยู่ในประเด็นความขัดแย้งของหมู่บ้าน และที่สำคัญกลุ่มคนเหล่านี้ตระหนักต่อสภาพปัญหาของเยาวชน เห็นความสำคัญว่าจำเป็นต้องแก้ปัญหา และเป็นกลุ่มที่อยากออกมาทำงานเพื่อชุมชน ดังนั้นจึงได้ทดลองใช้กลไกคุ่มในการจัดการปัญหาของเยาวชนในเรื่องยาเสพติด

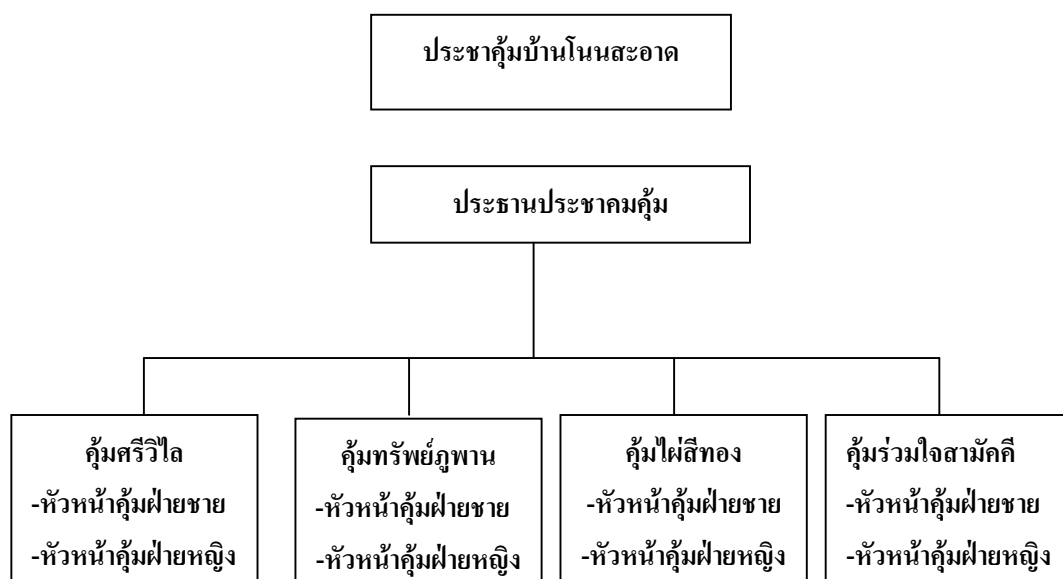
การก่อเกิดของกลไกคุ่ม เริ่มจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่มีอยู่เดิม กลุ่มเครือญาติเดียวกันจะมีการตั้งบ้านเรือน หรือขยายบ้านเรือนออกไปอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เช่น เมื่อลูกออกเรือน พ่อแม่จะแบ่งที่ดินในบริเวณใกล้เคียงให้เพื่อปลูกบ้าน ดังนั้นคุ่มจึงเป็นการเกาะกลุ่มกันแบบธรรมชาติ ไม่ได้มีคำสั่งจัดตั้ง หรือการส่งเสริมจากหน่วยงานใด เดิมในหมู่บ้านก็แบ่งเป็นคุ่มๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในอดีตมีการแข่งขันทำบ้องไฟจากแต่ละคุ่มเพื่อประกวดกัน ซึ่งยังคงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อมาคุ่มได้ถูกนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บเงินสมทบงานบุญของหมู่บ้าน การใช้กลไกคุ่มมีข้อดีคือ มีพื้นที่ในการดูแลควบคุม อันจะทำให้มีการปกครองดูแลกันอย่างทั่วถึง มีการช่วยเหลือกันภายในคุ่ม เดิมหัวหน้าคุ่ม เป็นบุคคลที่ชาวบ้านในคุ่มในความไว้วางใจ ซึ่งมักจะเป็นแกนของกลุ่มเครือญาติในคุ่มนั้นๆ

ต่อมาเมื่อทางราชการกำหนดโครงสร้างประชาคมคุ่มให้กับแต่ละหมู่บ้าน ทำให้คุ่มเดิมของหมู่บ้านถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ ตลอดจนกำหนดบุคคลเพื่อทำหน้าที่ใหม่ด้วย

ปัจจุบันกลไกคุ่มเดิมถูกนำมาปรับใหม่ จากเดิมที่ใช้ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มาเป็นการใช้ระบบคัดเลือกตัวแทนคุ่ม มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องยาเสพติด การพัฒนาหมู่บ้าน และเรื่องอื่นๆ ที่ถูกกำหนด หรือมีคำสั่งมาจากหน่วยงานราชการ

2. โครงสร้าง/องค์ประกอบ/บทบาทหน้าที่ของกรรมการคุ่ม

โครงสร้างประชาคมคุ่มบ้านโนนสะอาด มีดังนี้

โครงสร้างคຸ່ມที่หน่วยงานราชการกำหนดให้นี้ ทำหน้าที่ตามคำสั่งหรือนโยบายของภาครัฐ เป็นส่วนใหญ่ เรื่องที่นอกเหนือจากนโยบายของทางราชการแล้ว จะไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของตน บทบาทที่ถือเป็นหน้าที่หลักของกรรมการคຸ່ມ คือ การรายงานสถานการณ์ปัญหาในเรื่องต่างๆ ผ่านระบบตัวแทนไปยังหน่วยงานราชการเพื่อทราบและเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน การดำเนินการดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความคิดของบุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้มาร่วมรับรู้เผชิญกับปัญหาที่แท้จริงเช่นเดียวกันกับชาวบ้าน ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ถูกสั่งการมาจากหน่วยงานราชการจึงขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในคຸ່ມ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงหรือยั่งยืน ดังนั้นจะเห็นว่ากลไกคຸ່ມที่สร้างขึ้นไม่สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน จากเงื่อนไขดังกล่าวนำมาสู่การปรับเปลี่ยนในการใช้กลไกคຸ່ມตามแนวคิดในการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนโดยมีการปรับโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกรรมการคຸ່ມใหม่

การประชุมกลุ่มย่อยแบ่งตามคຸ່ມ จำนวน 4 คຸ່ມ แต่ละคຸ່มกำหนดแนวทางปฏิบัติและกิจกรรมภายในคຸ່มซึ่งสรุปได้ดังนี้

- แต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการคຸ່ມ ตามโครงสร้างและสัดส่วนดังกล่าวข้างต้น กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการคຸ່ມ
- ให้มีการประชุมภายในคຸ່ມ
- ให้ประชาคมคຸ່มทำหน้าที่ สอดส่องพฤติกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ออกระเบียบ

หรือมาตรการควบคุม คณะกรรมการคຸ່ມและสมาชิกคຸ່มต้องช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนในคຸ່มตนเอง มีการเดินเวรยาม หากพบเห็นผู้ใดมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ตักเตือนบุคคลดังกล่าว และแจ้งให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองทราบ ทำบันทึกพฤติกรรมที่ใช้ยาเสพติด หากว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟัง ยังมีพฤติกรรมเสพยาหรือค้ายาเสพติดอยู่ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มาดำเนินการตามกฎหมาย

- มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดแก่ พ่อแม่ผู้ปกครอง และเยาวชน
- จัดอบรมอาชีพให้กับกลุ่มเยาวชนที่ว่างงานและหาตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่ม
- จัดให้มีการแข่งขันกีฬาเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- นำผู้ติดยาเสพติดในขั้นรุนแรงไปบำบัดรักษา
- ศึกษางานหมู่บ้านที่มีการพัฒนาและปลอดยาเสพติดเพื่อนำวิธีการของเขามาปรับใช้ในหมู่บ้าน

โครงสร้างกรรมการคຸ່มที่ปรับใหม่ ประกอบด้วย

- หัวหน้าคຸ່มฝ่ายชาย 1 คน หัวหน้าคຸ່มฝ่ายหญิง 1 คน
- กรรมการกลุ่มอาวุโส 4 คน

- กรรมการกลุ่มวัยกลางคน 3 คน
- กรรมการกลุ่มเยาวชน 4 คน

ในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกจำนวน 39-45 หลังคาเรือน ดังนั้นสัดส่วนของกรรมการกลุ่มต่อสมาชิกกลุ่ม คือ กรรมการกลุ่ม 1 คน ต้องดูแลสมาชิกกลุ่มจำนวน 3-4 ครัวเรือน

กรรมการทุกกลุ่มมาจากการคัดเลือกของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งองค์ประกอบของกรรมการกลุ่มที่ประกอบด้วย

- 1) พ่อแม่ผู้ปกครองและเยาวชนที่ครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีความเสียสละ มีความพร้อมและมีความสามารถในการทำงาน ในกลุ่มนี้มี อสม.ด้วย
- 2) พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 3) บุคคลที่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- 4) บุคคลที่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับหมู่บ้าน ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน
- 5) เยาวชนบางคนเป็นผู้ที่เคยมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลที่ถูกคัดเลือกให้เป็นกรรมการกลุ่มนั้น มีทั้งเยาวชน และ ผู้ใหญ่ ที่เป็นผู้ที่ไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านยอมรับ และเป็นมีครอบครัวที่ดี เป็นแบบอย่างได้ เพราะมีความพร้อมจะทำงานกับชุมชน ขณะเดียวกันก็มีกรรมการกลุ่มที่มาจากครอบครัวที่สมาชิกมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเชื่อว่าต้องดึงให้คนกลุ่มนี้มาอยู่ในสายตา และเป็นการใช้กฎสังคมบังคับให้คนกลุ่มนี้ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างก่อนที่จะไปควบคุมผู้อื่น และคาดหวังให้กรรมการเหล่านี้ไปควบคุมลูกหลานของตนที่มีพฤติกรรมเสพยาเสพติดเป็นกรณีพิเศษ ส่วนเยาวชนเองเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่ให้เป็นกรรมการก็หยุดพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือพฤติกรรมก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน การตั้งกรรมการกลุ่มนี้ เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน

บทบาทหน้าที่ของกรรมการกลุ่มยุคใหม่ เริ่มแรกคือ สอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยโดยเฉพาะการรวมกลุ่มของเยาวชน หรือบุคคลในการเสพยาเสพติด ว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานของครอบครัวใดๆเมื่อเห็นว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งเรื่องยาเสพติด การขับรอมอเตอร์ไซด์เสียงดัง หรือแม้แต่การรวมกลุ่มทะเลาะวิวาทได้ โดยที่ครอบครัวนั้นต้องไม่โกรธ สร้างความตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นมาในกลุ่ม และสนับสนุนกิจกรรมภายในกลุ่ม เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม ต่อมากรรมการกลุ่มมีบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น เพราะผู้นำชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ใช้ให้เก็บรวบรวมข้อมูลให้ในบางครั้ง อย่างไรก็ตามกลุ่มในบทบาทใหม่นี้ก็ยังทำหน้าที่เดิมอยู่ เช่น รวมกลุ่มในกลุ่มทำบุญบั้งไฟ หรือแม้แต่บทบาทด้านการพัฒนาหมู่บ้านด้านกายภาพ

3. กระบวนการทำงานของกลุ่ม และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกลไกกลุ่มขึ้น ในหมู่บ้านมีสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดค่อนข้างรุนแรง ผู้นำหมู่บ้าน เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่วัยแรงงาน ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จนในทัศนะของชาวบ้านรับรู้กับสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นธรรมดา จนทางราชการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาช่วยแก้ปัญหา จัดตั้งเป็นหมู่บ้านต้านยาเสพติด แต่ไม่ได้ทำให้สถานการณ์เรื่องยาเสพติดคลี่คลายลง ดังนั้นจึงมีการปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้นำ มีมติให้จัดทำโครงการชุมชนเข้มแข็งในหมู่บ้านโดยเชิญวิทยากรทหารมาดำเนินการ จนนำไปสู่การตั้งมาตรการเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ถ้าหากมีบุคคลภายนอกมาขายยาเสพติดในหมู่บ้านถ้าหากจับได้จะถูปรับ 5,000 บาท หากเป็นคนในหมู่บ้านขายเพื่อนบ้านจะไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ หลังจากนั้นมีการฟื้นฟูด้านวัฒนธรรม อาชีพ กลุ่มเยาวชน เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างยั่งยืน เพราะเชื่อว่าบุคคลที่เคยเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดเมื่อมีอาชีพ มีงานทำแล้วจะได้ไม่หันกลับไปมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก แต่สภาพปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนก็ยังไม่ดีขึ้น

ดังนั้นเมื่อเริ่มปฏิบัติการการใช้กลไกกลุ่มในการแก้ปัญหา จึงได้เลือกทำงานกับกลุ่มที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ กลุ่มร่วมใจพัฒนา เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กมีครอบครัวสมาชิกในกลุ่มเพียง 35 ครอบครัว ภายในกลุ่มสมาชิกมีความสัมพันธ์กันเชิงเครือญาติ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในทางการพัฒนาหมู่บ้าน สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างดี ลูกหลานมีงานทำ และเรียนหนังสือ เยาวชนในกลุ่มที่มีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับการใช้สารระเหยมีเพียง 5 คนซึ่งเป็นจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ส่วนพฤติกรรมของเยาวชนเรื่องอื่นๆ ไม่เด่นชัดว่ายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

เมื่อกรรมการกลุ่มมีการก่อตั้งอย่างชัดเจนแล้ว จึงมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการปัญหาโดยชุมชนและเยาวชน โดยเชิญวิทยากรจากกลุ่มไบชะโนด จาก อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี มาช่วยจัดเวทีแลกเปลี่ยนให้ ในหัวข้อเรื่อง สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน วิธีแก้ปัญหาและผลการแก้ปัญหายาเสพติด ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน เยาวชนกับประสบการณ์การป้องกันตนเองจากยาเสพติด ผลจากการจัดเวทีในครั้งนี้ทำให้ชุมชนได้รับรู้บทเรียน ประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ยังไม่มีผลในการนำไปปฏิบัติในชุมชน

เช่นเดียวกันกับการร่วมปรึกษาหารือกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล เพื่อหาช่องทางในการพัฒนากิจกรรมอาชีพในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่ค่อยมีความชัดเจนถึงทิศทางการดำเนินกิจกรรม ประกอบกับเยาวชนในหมู่บ้านส่วนมากเข้าๆ-ออกๆ ในหมู่บ้านเพราะทำงานต่างๆ จึงยังขาดแกนนำ

ผลของการทำงานของกรรมการกลุ่ม ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดพฤติกรรมลง โดยเยาวชนรุ่นใหญ่ที่เคยรวมกลุ่มเสพกัญชาในหมู่บ้านกลับพบว่าการเสพลดลง แล้วหันมาจับกลุ่มดื่มสุราแทน นอกจากนี้พ่อแม่ที่เป็นกรรมการกลุ่มและลูกมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก็เตือนและคุมเข้มกับพฤติกรรมของลูกตนเองมากขึ้น นอกจากนี้กรรมการได้มีการพูดคุย บอกกล่าวผู้ปลูก

ครองที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขัรบดเสียงดัง ดื่มเหล้า ผู้ปกครองยอมรับมากขึ้น เนื่องจากลูกหลานของตนมีพฤติกรรมเช่นนั้นจริง มีเพียงบางคนเท่านั้นที่ไม่อยากให้กรรมการคุ้มมายุ่งเกี่ยวกับลูกของตนเอง มีการตักเตือนกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมดังกล่าว เกิดการเชื่อฟังและหยุดพฤติกรรมเป็นบางครั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่า กรรมการคุ้มที่เป็นตัวแทนเยาวชนไม่ค่อยได้ทำหน้าที่ของตนเองเนื่องจากไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านประจำ ไปทำงานนอกหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่ากลไกคุ้ม ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การป้องกัน เป็นหลัก ผลจากการทำงานของกลไกคุ้ม ทำให้สมาชิกได้รับรู้ปัญหาร่วมกัน ช่วยเหลือ สอดส่องดูแลบุตรหลานในคุ้ม ไม่ให้ไปยุ่งกับยาเสพติด เมื่อเห็นลูกหลานใครมีพฤติกรรมก็ช่วยกันบอกช่วยกันเตือน การยอมรับของเยาวชนและของพ่อแม่ผู้ปกครองหลังจากที่ได้รับการตักเตือนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้แก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จ ประกอบกับมีนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งทำสงครามกับยาเสพติด ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ทำให้เยาวชนมีการปรับปรุงตัวเอง มีพฤติกรรมดีขึ้น

อย่างไรก็ตามกลไกคุ้ม ก็ยังไม่มีมีการปฏิบัติที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม มีเพียงการกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ และตกลงเรื่องข้อหาบทบาทหน้าที่ที่ชุมชนต้องการให้กรรมการคุ้มดำเนินการ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการจัดการปัญหาชุมชนในเวทีแลกเปลี่ยนกับกลุ่มโบชะโนด จะเห็นได้ว่าในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างร่วมมือกันนั้น กลไกคุ้มยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการสร้างร่วมมือในระดับหมู่บ้านหรือระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงื่อนไขความขัดแย้งภายในชุมชนที่เป็นข้อจำกัด

มีข้อที่น่าสังเกต คือ การทำงานของกลไกคุ้มนับว่า มีส่วนสะท้อนความพยายามในการแก้ปัญหาเสพติดของเยาวชนในระดับชุมชนเพราะกรรมการคุ้มก็จะบอกกล่าว ตักเตือนลูกๆ ของสมาชิกโดยตรง และที่สำคัญกลไกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยอมรับสภาพความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือในการแก้ปัญหา เป็นการดึงปัญหาที่อยู่ในระดับบุคคลหรือครอบครัว ออกมาเป็นปัญหาของส่วนร่วม

4. ทศนคติต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการคุ้ม

ทัศนคติของชาวบ้านต่อการดำเนินงานของกรรมการคุ้ม ชาวบ้านมองว่าคณะกรรมการมีจำนวนมาก สามารถช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาชิกคุ้มได้อย่างทั่วถึง หรือพูดกันในภาษาชาวบ้านว่า “ มีคนเป็นหูเป็นตามากขึ้น ถ้าคนหนึ่งไม่เห็น อีกคนหนึ่งก็ต้องเห็น ” และการที่เลือกเอาครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ามาเป็นกรรมการ ชาวบ้านเชื่อว่าจะสามารถทำให้ครอบครัวนั้นหยุดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติดได้ เนื่องจากจ้องทำตัวให้เหมาะสมในฐานะกรรมการคุ้มที่ต้องมีบทบาทตามที่ชุมชนกำหนด เมื่อไม่มีผู้ยุ่งเกี่ยวแล้ว ยาเสพติดก็จะหมดไป

ในทัศนะของผู้นำ เห็นว่า กรรมการคุ้มเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ มีแนวร่วมในการ สอดส่องดูแลเพิ่มขึ้น เพราะผู้ใหญ่บ้านคนเดียวดูแลลูกบ้านได้ไม่ทั่วถึง ประกอบกับผู้ใหญ่บ้านเอง ก็มีความขัดแย้งกับคนในหมู่บ้านบางกลุ่มด้วย ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการทำงาน

กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด สะท้อนให้เห็นว่า มีความเกรง กลัว คณะกรรมการคุ้ม มีการระมัดระวังพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และการก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนเห็นว่าพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ลดลง เยาวชนรุ่นกลุ่มใหญ่ที่เคยมีประสบการณ์ในการ ใช้ยาเสพติดได้สร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ใหญ่ว่า คนที่คิดยาเลิกลาย จะเลิกกันในวันสองวัน ไม่ได้ ต้องใช้เวลา อยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจธรรมชาติตรงนี้ด้วย เยาวชนกลุ่มนี้หันไปดื่มสุราแทน ซึ่ง กรรมการคุ้มก็เตือนว่าควรจะมีคั้งให้น้อยลง ส่วนในกลุ่มเยาวชนที่เคยจับปรับปรับแต่งทำเสียดัง ก็ ปรับแต่งรถใหม่ไม่ให้เสียดังรบกวนชาวบ้าน

ในกลุ่มคณะกรรมการคุ้มเอง คิดว่าตนเองสามารถทำให้พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านลดลงและหายไป แต่ไม่ทราบว่ายาวชนไปเสพที่อื่นหรือไม่

ทั้งนี้และทั้งนั้นจากการดำเนินงานโดยกลไกคุ้มนี้ทำให้ทุกคนในหมู่บ้านหันมาสนใจกิจกรรมการประชุมของคุ้ม และความเคลื่อนไหวเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

5.3 เจื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของกลไกคุ้ม

การใช้กลไกคุ้มในการแก้ไขปัญหา จะเห็นว่าทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ในคุ้ม ได้รับการให้ความสำคัญทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า หัวหน้าคุ้มมีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นการให้เกียรติและยอมรับฟังความคิดเห็นจากเพศหญิง ผู้อาวุโสได้รับความเคารพนับถือ มักจะเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ แนวทางในการดำเนินการเรื่องต่างๆ รวมทั้งว่ากล่าวตักเตือนเยาวชนที่มีพฤติกรรมในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เยาวชนได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นกรรมการคุ้ม สามารถแสดงความคิดเห็นได้ เท่าเทียมกับผู้ใหญ่แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ค่อยมีโอกาสเนื่องจากไปทำงานนอกหมู่บ้าน กรรมการคุ้มเองยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เมื่อมีคนมาบอกว่าลูกหลานตนเองมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ได้แสดงอาการไม่พอใจทั้งยังรีบไปว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานตนเองอีกด้วย

การร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในการดำเนินการของกลไกคุ้มว่าจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ ซึ่งเจื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลไกคุ้มทำงานได้นั้น ได้แก่

1) องค์ประกอบของกรรมการคุ้ม จะเห็นได้ว่า กรรมการคุ้มมาจากบุคคลทั้งที่มีความตั้งใจที่จะทำงานแก้ปัญหา และบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา การดึงบุคคลกลุ่มหลังเข้ามาทำงาน โดยให้บทบาทที่จะสอดส่องดูแล นับว่าเป็นยุทธวิธีที่จะใช้มาตรการของสังคมควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้อยู่ในสายตา และเดียวกันก็เป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้บุคคลกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องปรับพฤติกรรมตนเอง เพราะตนเองอยู่ในสายตาของชาวบ้าน และอยู่

ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ควบคุมผู้อื่น นับว่าเป็นการใช้มาตรการทางสังคม อีกลักษณะหนึ่ง แม้ว่าจะยังไม่สามารถดำเนินการที่จะนำไปสู่การลดความรุนแรงของปัญหายาเสพติดได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดพฤติกรรมลงได้บางส่วน

2) การยอมรับบทบาทของกรรมการคุ้ม เนื่องจากพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ทำให้ภาพความสัมพันธ์ภายในชุมชนระดับหมู่บ้านไม่ดีนัก การที่กลไกคุ้ม เริ่มต้นจากคุ้มที่มีความเด่นชัดในเรื่องตัวผู้นำ และเป็นคุ้มที่มีความสัมพันธ์โดยระบบเครือญาติที่ชัดเจน จึงทำให้การทำหน้าที่ในฐานะกรรมการคุ้มดำเนินไปได้ด้วยดี ดังนั้นชาวบ้านในหมู่บ้าน รวมทั้งสมาชิกคุ้มเห็นถึงบทบาทของกรรมการคุ้มที่จริงจังก่อในการทำหน้าที่ โดยเฉพาะกล้าที่จะเตือนเยาวชนลูกหลานของครอบครัวอื่นที่มีพฤติกรรมเสพยาเสพติด โดยที่พ่อแม่ของเยาวชนไม่โกรธ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับบทบาทของกรรมการคุ้ม

3) ความพลวัต(dynamic) ของเยาวชน เจ็อนไขหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดของการทำงานโดยกลไกคุ้มก็คือ การที่เยาวชนของหมู่บ้าน มีความเป็นพลวัตสูง เพราะเยาวชนบางส่วนไปทำงานต่างถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน หรือเมื่อถูกชุมชนกดดันเรื่องพฤติกรรมการเสพยา ก็จะออกไปทำงานนอกชุมชนชั่วคราว ทำให้ไม่ทราบว่ายังยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่หรือไม่ แต่ก็พบว่า เมื่อกรรมการคุ้มทำหน้าที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เยาวชนบางส่วนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

5.4 แนวทางในการพัฒนากลไกคุ้มให้เข้มแข็ง

- กลไกคุ้มสามารถควบคุมสถานการณ์ผู้ค้า ผู้เสพ ในหมู่บ้านชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไป
- การทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนค่อนข้างยาก มีเจ็อนไขและข้อจำกัดหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นควรเริ่มต้นทำกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนรุ่นเล็กก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตลอด

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 แนวคิดการทำงาน

แนวคิดการทำงานเป็นการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มุ่งให้เกิดการพัฒนาตนเองขององค์กรและชุมชน โดยองค์กรหรือชุมชนจะต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจตนเองและร่วมมือกับนักวิจัยในการกำหนดเป้าหมาย การแก้ปัญหาสาเหตุที่กลุ่มเป้าหมายที่เราทำงานเป็นหลักคือเยาวชน และกลไกแวดล้อมตัวเยาวชน เช่น ผู้ปกครอง คุ้ม กลุ่ม ชุมชน เป็นต้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนนั้นมีความหลากหลาย เยาวชนรุ่นเล็ก-กลาง-ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละรุ่นมีการเกาะเกี่ยวกันและมีอิทธิพลทางความคิดต่อกันในทุกเรื่อง มีการถ่ายทอดถึงไปได้ทุกกลุ่มและเปลี่ยนรุ่นและกลุ่มที่ตนเองอยู่ตามความสนใจของเยาวชน เยาวชนจำนวนหนึ่งอาจจะคบค้าทั้งกลุ่มที่เสพยาและกลุ่มใสๆ ในทุกรุ่นจะมีเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เยาวชนที่ทดลองใช้เป็นครั้งแรกในการทำงานหรือเพื่อความสนุกสนานและเยาวชนที่ใสๆ จากการจัดค่ายของทีมวิจัยพบว่าธรรมชาติหรือมุมมองของเยาวชนจะไม่ได้แยกหรือกีดกันเด็กที่ติดยาออกไปหรือตอกย้ำยังคงสัมพันธ์กันตามปกติตามความสนใจของเขา ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนที่ทีมวิจัยทำงานด้วยจะทำงานในภาพรวมและมีกลุ่มเป้าหมายที่ติดยาซ่อนอยู่ภายใน

ทัศนะของการทำงาน มุ่งเน้นศึกษาสถานการณ์จากชุมชน หนุนเสริมการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบวิธีการแก้ปัญหา เน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน

เน้นการแก้ไขปัญหาจากภายใน ตัวเยาวชน กลุ่มเยาวชน เป็นผู้ร่วมมือแก้ไข

อาศัยกลไกที่มีอยู่ในชุมชน วิธีการธรรมชาติ ให้ชุมชนมีบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหา ให้น่วยงานภายนอกมีบทบาทในการสนับสนุนโดยให้ข้อมูล ความรู้

6.2 บริบทแวดล้อมของพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ อ้อย ทำนา ทำสวน เช่น มะเขือเทศ แตงกวา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เลี้ยงโค กระบือ รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างแรงงาน แรง

งานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนไปจนถึงคนชรา อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม เช่น รับจ้างปักดำ เก็บเกี่ยวข้าว รับจ้างตัดอ้อยทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ อาชีพรับจ้างมีทั้งแบบไปเข้าเย็นกลับในโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองใกล้เคียง การที่ในชุมชนมีคนย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น จึงทำให้มีช่องทางนายาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าเข้าออกในชุมชน คือหลังที่กลับมาจากไปตัดอ้อย หรือทำงานโรงงานในต่างจังหวัด กรุงเทพมหานคร มักจะนายาเสพติดกลับมาด้วย ซึ่งเป็นการนำเข้ามาโดยตรง ขณะเดียวกันพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ทำให้มีรายได้ส่งกลับให้กับลูกหลานใช้จ่าย แต่เนื่องจากลูกหลานไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กนำเงินไปใช้ในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย รวมทั้งซื้อขายเสพยาเสพติดด้วย พ่อแม่ผู้ปกครองมีความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาสูง พยายามหาเงินส่งลูกเรียน และยังมีค่านิยมส่งลูกเข้ามาเรียนในเมือง มีเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับบางส่วนเท่านั้นได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา และบางส่วนนิยมเข้าไปเรียนต่อในตัวเมืองขอนแก่น จึงเป็นช่องทางหนึ่งให้เสี่ยงต่อปัญหาเสพติดด้วย

สถานการณ์เรื่องยาเสพติดในอำเภอและในตำบลเป้าหมายพบว่าการดำเนินงานหลายอย่างในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งไม่เน้นเฉพาะกลุ่มเยาวชน ภาครัฐได้ดำเนินการหลายอย่างในพื้นที่ บางกิจกรรม ส่งผลโดยตรงต่อผู้ค้า ผู้เสพ ทำให้การแพร่ระบาดลดลง บางกิจกรรมมีผลทางอ้อมให้ชุมชนตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องความเคลื่อนไหวการแพร่ระบาดของยาเสพติดชุมชนด้วย การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ เป็นเพียงการสร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัว เมื่อเวลาผ่านไปความสนใจของชุมชนต่อปัญหาลดลง บริบทนโยบาย 29/46 ในช่วง 3 เดือน ได้มีการส่งการจากทางอำเภอให้คนในชุมชนร่วมงานกับภายนอกที่เข้ามาทำงานเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาประจำรับผิดชอบในแต่ละหมู่บ้านและเข้ามาตรวจในชุมชนบ่อยขึ้น ทางอำเภอออกมาประชุมในพื้นที่หมู่บ้านบ่อยขึ้น เกิดสถานการณ์การนำศพจากที่อื่นมาแขวนในพื้นที่ตำบลให้ประชาชนเกรงกลัว มองบริบทนโยบาย 29/46 ส่งผลให้โครงการวิจัยมีโอกาสที่ได้ข้อสรุปคลาดเคลื่อน การเริ่มต้นการจัดการปัญหาเยาวชนดำเนินการมายาวนาน แต่การเข้าไปทำงานกับกลุ่มเป้าหมายนั้นยังไม่บรรลุกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อนโยบาย 29/46 นโยบายนี้กระทบโดยตรงความแรงของสถานการณ์ยาเสพติดที่มีอยู่ในพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ผลบวกคือ โครงการวิจัยจับต้องตัวเขาได้ง่ายขึ้นทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกมาแสดงตนหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการและเกิดการยอมรับปัญหามากขึ้นทั้งตัวคนเสพ ครอบครัว และผู้นำ ผลกระทบต่อโครงการคือชาวบ้านบางคนคิดว่านักวิจัยเป็นสายสืบซึ่งต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง คนทำงานในพื้นที่บางคนกลัวว่าจะได้รับอันตราย ผลของนโยบายที่เกิดขึ้น

สามารถลดความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่ได้แต่ไม่ได้หมายความว่าปัญหาหมดไป คนบางพวกทำการค้าเจียบเจียบ หรือคนที่ติดยามากจึงหนีออกจากพื้นที่

ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน “นโยบาย 3 เดือนทำให้คนที่เสพ เปลี่ยนจากในหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น และมีเครือข่ายแบบธรรมชาติ ไม่เป็นเป้านิ่ง จากเป้าหมายเดิมที่เป็นกลุ่มอยู่ในชุมชนถ้าคนในชุมชนถูกกวาดต้อนไปทำงานต่างจังหวัด จนเหตุการณ์คลายแล้วจึงค่อยออกมา”

สำหรับสาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด คือ ส่วนหนึ่งมาจากตัวเยาวชนเองที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง อยากรับการยอมรับจากหมู่เพื่อนและค่านิยมของกลุ่ม หรือมีการดูถูกและถูกทำท่าย และมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อนจากการชักชวนของรุ่นพี่ รุ่นน้อง กลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในเมืองมักจะรับค่านิยมใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย ค่านิยมบริโภคนิยม รวมถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดด้วย คนที่เรียนในเมืองเามาขายในหมู่บ้าน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกเท่าที่ควรเกิดความไม่เข้าใจกันในครอบครัวทำให้เยาวชนหันมาเรียกร้องความสนใจจากคนอื่น ทำให้เยาวชนบางส่วนจึงหันมาแก้ปัญหาด้วยการพึ่งยาเสพติด ใช้ยาเสพติดตั้งแต่อายุ 10-11 ปีโดยทุกชนิด(บุหรี่ กาว กัญชา สารระเหย หาซื้อง่ายจากในเมืองและผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน) และเคยพยายามเลิกใช้ยาแต่ต้องกลับมาสูบอีกใช้หลังอาหารและดื่มเหล้าตาม บางครอบครัวเมื่อลูกหลานติดยาก็ไม่ยอมรับว่าลูกตนเองเสพ ทำให้ยากที่จะแก้ไข สาเหตุอีกส่วนหนึ่งคือสภาพแวดล้อม พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด ฝากลูกไว้กับญาติให้ช่วงเลี้ยงดูให้ ซึ่งอาจดูแลได้ไม่เต็มที่ หรือขาดความใกล้ชิดและไม่เข้าใจเด็กเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีโอกาที่จะไปใช้ยาเสพติดได้ มีการชักชวนกันไปเสพยาเสพติด

ปัญหาเสพติดถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและรุนแรงในพื้นที่ตำบล บางหมู่บ้านสามารถใช้กลไกระบบอาวุโสว่ากล่าวตักเตือนให้เด็กเชื่อฟังได้ แต่หลายๆหมู่บ้านไม่สามารถใช้กลไกในชุมชนได้ ดังนั้นผลกระทบที่เห็นตามมาหลังการใช้ยาเสพติดคือ การทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนต่างหมู่บ้าน การลักขโมยเงินทองของมีค่าเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติด เริ่มจากขโมยของในครอบครัวตนเองก่อน แล้วถึงไปขโมยครอบครัวอื่น เนื่องจากตนเองมีรายได้น้อยไม่พอซื้อยา หรือในกลุ่มนักเรียนคือไม่มีรายได้เป็นของตนเองเลยจึงต้องหาเงินด้วยเพื่อซื้อยาเสพติด

เมื่อคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนแล้วได้จัดให้มีการประชุมผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนเยาวชน ประธานคุ้ม กำนัน กรรมการหมู่บ้าน ของหมู่บ้านในตำบลเป้าหมาย โดยมีครู/อาจารย์ และ พระสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านเข้าร่วมด้วย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายข้างต้นมีโอกาสดูตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ขณะเดียวกันก็ใช้ข้อมูลที่ทีมวิจัยนำเสนอเพื่อช่วยกันระดมสมองในการกำหนดยุทธศาสตร์ของตำบล เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่ม

เยาวชนต่อไป กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ดำเนินการที่อบต.ป่าห้วยนั้ง ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของตำบลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้แทนกลุ่มต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ของตำบลเพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ประกอบด้วย

1. การป้องกันและฟื้นฟู ให้ความสำคัญกับ เยาวชน การป้องกันและฟื้นฟูต้องทำร่วมกับผู้นำ ผู้ปกครอง ครู และกลุ่มเยาวชน
2. การสร้างความร่วมมือ ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือเพื่อป้องกันปัญหา ผู้นำต้องช่วยผลักดันร่วมมือให้ดีขึ้น ความหลากหลายของประสบการณ์บุคคล ที่นำมาแลกเปลี่ยนกันจะช่วยป้องกันปัญหา
3. การพัฒนาความรู้ หาความรู้ วิธีการเพื่อป้องกันปัญหาเยาวชน นำความรู้ ภูมิปัญญา มาสู่ความร่วมมือ ให้เกิดแนวคิดในการแก้ปัญหา เริ่มต้นที่การพัฒนาผู้นำ ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้และบอกสอนลูกหลานได้

6.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในเรื่องกลไกแต่ละอย่างเพื่อใช้ในการพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัยในเรื่องกลไกแต่ละอย่างเพื่อใช้ในการพัฒนามีดังนี้

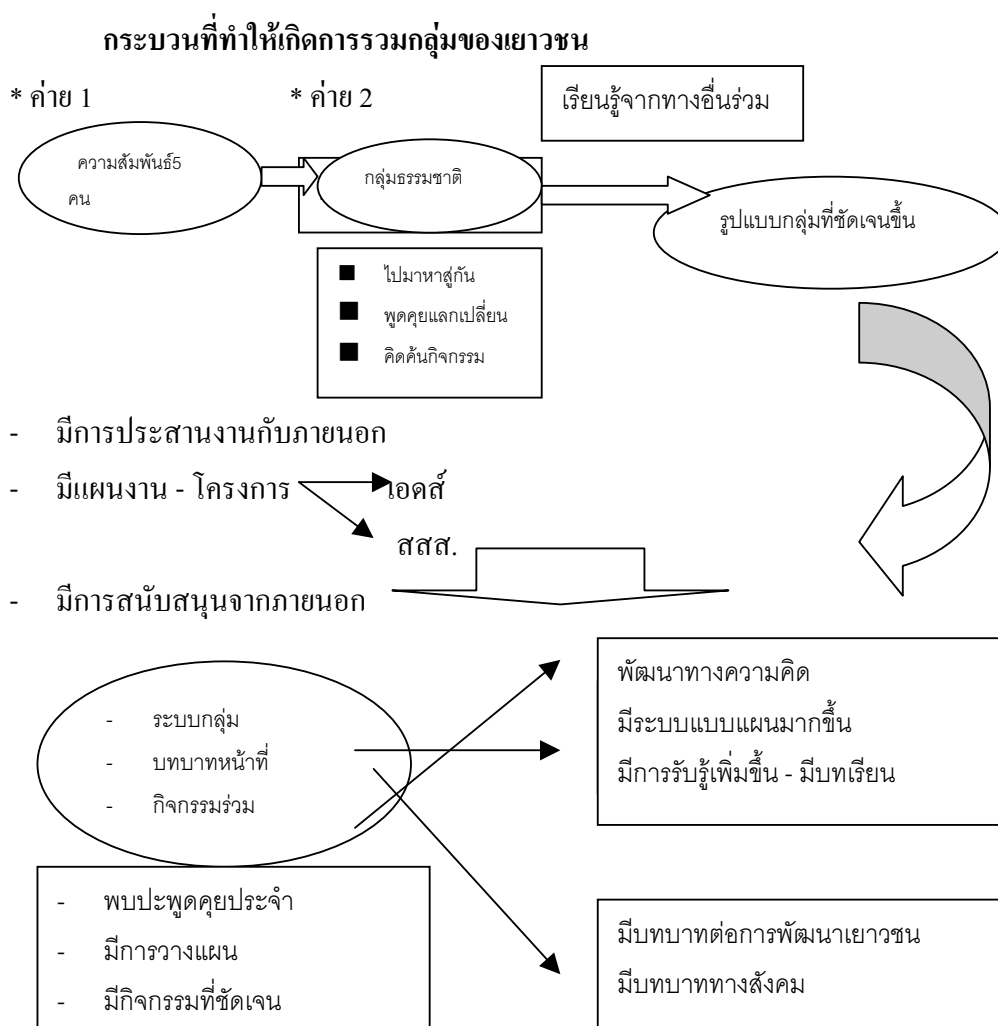
1. การใช้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลในการแก้ไขปัญหาเสพติด

เนื่องจากกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านทดลองไม่มีตัวบุคคลทำงานชัดเจน มีการจัดตั้งกลุ่มแต่ไม่มีมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวใดๆ และจากที่โครงการวิจัยได้จัดค่ายศึกษาข้อมูลและพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อค้นหาแกนนำ 2 ครั้ง และได้มองเห็นตัวเยาวชนในการทำงานทุกหมู่บ้าน โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องตลอด ทั้งในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนอื่นๆ ตามความคิดเห็น/ความต้องการของเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ทีมวิจัยเป็นผู้กระตุ้นสนับสนุนอย่างใกล้ชิด

แผนงานพัฒนาเยาวชนของเครือข่ายเยาวชนตำบล (มกราคม- เมษายน 2546)

1. กิจกรรมสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านต่างๆ
2. ประชุมแกนนำเยาวชนในเครือข่ายเดือนละ 1 ครั้ง
3. ค่ายอบรมเสริมสร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชน 1 ครั้ง (มกราคม 2546)
4. แกนนำเยาวชนจัดค่ายเองให้กับพี่น้องในตำบล 1 ครั้ง (กุมภาพันธ์)
5. ลงพื้นที่พูดคุยและแลกเปลี่ยนกับเยาวชนในหมู่บ้านทดลอง (โนนสะอาด โสภคเตี๋ สว่าง) ในเรื่องปัญหาของเยาวชนและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน)

6. ปฏิบัติการในหมู่บ้านทดลอง(โนนสะอาด โสกแต้ สว่าง)เพื่อให้เยาวชนได้ร่วมกันแก้ปัญหาของตนเอง
7. จัดประชุมสรุปการทำปฏิบัติการแก้ปัญหาเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน(โนนสะอาด โสกแต้ สว่าง)
8. ประชุมเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนการทำงานและถอดประสบการณ์ของเยาวชนในบ้านทดลอง 3 หมู่บ้าน
9. งานรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดพร้อมกันทั้งเครือข่าย 5 หมู่บ้าน/และงานระดมทุนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนต่อไป

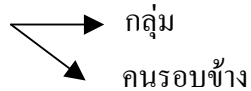
กิจกรรมหลักๆจะมีลักษณะไม่เป็นทางการพบปะพูดคุยทำอาหารกินร่วมกันผลักดันเป็นเจ้าภาพโดยมีการสนับสนุนจากผู้ปกครองของแกนนำ ผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชน แต่จะมีเนื้อหาสาระ เป็นการประชุมทั้งวางแผนงาน เตรียมการดำเนินงาน และสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรมโดยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้เตรียมวาระการประชุม/และจัดบันทึกการประชุมอย่างมีระบบ มีลายเซ็นผู้เข้าร่วมประชุม คณะทำงานที่รับผิดชอบจัดทำบัญชีของเครือข่าย กิจกรรมในระยะแรกเป็นการหมุนเวียนไปช่วยเหลืองานประเพณีของครอบครัว/และชุมชนในกลุ่มเครือข่ายหลายหมู่บ้าน เป็นลักษณะช่วยแรงงานบ้าง ด้านการแสดงดนตรี/หมอลำที่สนุกสนานมีสาระจนไม่ได้เสียเงินจ้างดนตรีราคาแพง เยาวชนจะจัดกิจกรรมระดมทุน จัดดนตรี ฉายภาพยนตร์ในหมู่บ้าน จัดดนตรีเปิดหมวกในจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น เครือข่ายเยาวชนได้ขยายตัวเป็นเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนา หรือกลุ่มดินโป่ง ขณะที่ทำกิจกรรมภายในกลุ่มภายในพื้นที่ได้ประสานทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อมเมือง ร่วมกับกลุ่ม ก้อนกรวด ระบาย และได้เข้าร่วมแสดงผลงาน/กิจกรรมการแสดงในงานเยาวชนแห่งชาติที่กทม. และในงาน 10 ปี สกว. ที่กทม. นอกจากนี้ได้ไปเป็นวิทยากรกระบวนการให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัด พิษณุโลก ทีมวิจัยได้ใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนตำบลปายช่วยนึ่งในการเข้าไปกระตุ้นเยาวชนในพื้นที่ ทดลองให้ทำกิจกรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านของตน กิจกรรมที่ดำเนินการตาม แผนยุทธศาสตร์ตำบลโดยจะเน้นหนักในหมู่บ้านทดลอง 3 บ้านตามความพร้อมของเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน และกิจกรรมในระดับตำบลที่เป็นของเครือข่ายเยาวชนฯที่ดำเนินการโดยเยาวชนและชุมชน เช่นค่ายพัฒนาศักยภาพแกนนำด้านยาเสพติดและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมรณรงค์วันเอดส์โลก กิจกรรมรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับตำบล กิจกรรมอบรมการสื่อสารเรื่องเอดส์และเพศศึกษาให้กับเยาวชนทั้งในโรงเรียน และในชุมชน 2 ครั้ง กิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไปจะเป็นการจัดค่ายพัฒนาแกนนำซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ และกิจกรรมด้านสุขภาพและอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก (สสส.) เป็นต้น

กระบวนการทำงานของกลุ่มเยาวชน

การทำงานกลุ่มในเรื่องยาเสพติดมีวิธีการทำงานที่นำมาใช้หลายรูปแบบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถึงขั้นการละอาย ความหลากหลายวิธีการมันได้พึ่งพาระบบกลุ่ม

- * ความเอาใจใส่ $\longrightarrow$ เป็นแบบอย่าง
- * เอาใจใส่กันเบี่ยงเบนกัน $\longrightarrow$ ความห่วงใย
- * เกรงใจผู้อื่น

* ฟังเสียงแนะนำ

* การปรับตัว —————> ว่ากล่าวตักเตือนกันได้

* ถ่ายทอดประสบการณ์ —> ให้ความรู้
 สิ่งที่เป็นโทษ —> กับเพื่อนรอบข้าง
 —> กับเพื่อนภายในกลุ่มนำมาสู่การรับรู้

* ความเห็นอกเห็นใจ —————> การให้กำลังใจ

* ความละเอียด —————> จิตสำนึก, ตระหนัก

* อธิบายให้เข้าใจ

จากการปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมาย กลุ่มเยาวชนเป็นแกนหลักทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในกลุ่มแน่นแฟ้นมากขึ้นพร้อมที่จะต้อนรับคนใหม่ตลอด แกนนำเยาวชนที่เคยใช้ยาเสพติดจำนวน 3 คน ได้มีการถ่ายทอดบทเรียนประสบการณ์และพิษภัยของยาเสพติดให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม วัฒนธรรมของกลุ่มที่ดูแลน้องใช้วิธีการเอาใจใส่และอธิบายเหตุผลให้เข้าใจ นำมาสู่การเป็นแบ่งหน้าที่ และร่วมมือกันทำตามหน้าที่ที่ตัวเองได้รับผิดชอบ ทำให้มีกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มมากขึ้นเป็นระบบ มีฝ่ายต่างๆ ฝ่ายบริหารจัดการตรวจสอบกันและการกระจายงาน ระบบเก็บ ระบบส่ง กิจกรรมของกลุ่มเกิดจากการร่วมคิดของเยาวชนเอง แกนนำเยาวชนให้ความเห็นว่า

“การทำงานกลุ่มเราระดมความคิดเห็นไม่ได้มีคนมาสั่ง ต้องทำเอง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นความสมัครใจ อาสาสมัครของคนในกลุ่มคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกันว่ากิจกรรมจะมีอะไรบ้าง ใครจะรับผิดชอบงานอะไร ผู้ใหญ่บ้านหรือนายอำเภอไม่สามารถบอกให้เราทำได้”

“เกิดบทเรียนจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เห็นข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่จะปรับปรุง”

“มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการทำงานกับกลุ่มต่างๆ ใบโชนด หลากหลาย สามารถเสริมสร้างแนวคิด ความรู้ได้ จากการเดินทางไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น”

การทำค่ายเสริมความรู้ความเข้าใจเป็นวิธีการที่กลุ่มนำมาพัฒนาเยาวชนเรื่องยาเสพติด บทบาทในเยาวชน ทำให้มีพฤติกรรมละเอียด มีจิตสำนึก

ผลการจัดการปัญหาเสพติด

กระบวนการการทำงานกลุ่มดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนตำบลที่เป็นผู้ที่ติดยาถึง 3 คนในจำนวนนี้ 1 คนซึ่งมีประวัติติดยาจนต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเมื่อเรียน ม.4 แต่เมื่อทำกิจกรรมกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนไประยะหนึ่งสามารถมีแรงจูงใจที่จะเรียนต่อ และสมัครเข้าเรียนสายอาชีพได้ที่วิทยาลัยเทคนิค ส่วนอีก 2 คนเลิกใช้ยาและไปมีครอบครัว 1 คน อีก 1 คนไปเป็นทหารเกณฑ์ในช่วงที่สิ้นสุดการปฏิบัติการ

ทัศนคติของเด็กที่ทำกิจกรรมกับโครงการวิจัยต่อเด็กติดยาก่อนหรือหลังการเข้าร่วมโครงการ คนที่ 1 ก่อนเข้าร่วมโครงการ

“...สงสารคนเสพยาพอสูบชา คมกาวแล้วเห็นสภาพ อยู่เฉยๆก็เล่นฟันดาบร้องไหวกเหวก อยากช่วยแต่ไม่รู้จะอย่างไร”

“...ไม่รังเกียจเพราะเป็นเพื่อน มีแต่เตือนไม่ให้ทำ แต่เขายังทำเขาพูดว่า- เดี่ยวลองดูเฉยๆ -ลองไปลองมาก็เลยติด”

“...ช่วงหลังเพื่อนคนนั้น มันกลับมาจากกรุงเทพฯ กลับตัวกลับใจได้ก็เตือนผมว่าอย่าไปลองกับเพื่อนนะ ไอ้พวกกัญชา กาว แต่ผมก็ยังคบกับเพื่อนพวกนั้นอยู่แต่ไม่ได้ลองด้วย เพื่อนเคยพูดให้ฟังว่าพ่อแม่ของเขาคุมเลยอดยาได้ แต่ก่อนมันคิดว่าอยากเท่และอีกส่วนพ่อแม่ชอบตีมันเวลามันหนีเที่ยวมันก็เลยหนีไปเล่นกับเพื่อนไม่กลับบ้านเลย พวกกันไปเถียงนาชวนกันคมกาวก็เลยติด”

หลังเข้าร่วมโครงการ

“รู้จักพิษภัยของยาเสพติดมากขึ้น แล้วก็มองว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของหมู่บ้าน โครงการวิจัยเข้ามาช่วยแก้ปัญหาได้แต่เป็นบางส่วน เพราะเด็กน้อยทุกวันนี้ไม่เชื่อฟัง คิดว่าต้องปราบคนค้าไม่ให้มีจะช่วยเหลือได้”

“ผมคิดว่ากาวออกฤทธิ์รุนแรงที่สุด กัญชาทำให้ประสาทหลอน ผมรู้มาจากตอนไปฟังพวกพี่จัดค่ายหาดหินกองมันน่ากลัว ยิ่งมาเห็นคนพูดตอนติดมั่วผมฟังแล้วเห็นภาพตอนเขาเล่าว่าฉีดมั่วใส่เส้นแล้วประสาทหลอนผมว่ามั่วก็รุนแรงมาก แต่ก่อนผมไม่คิดว่ามันจะร้ายแรงจนแสบบ้านแต่ก่อนสูบไม่เห็นอาละวาดแต่ถ้าไม่ได้สูบอารมณ์จะเสียผมก็ไม่เห็นมีอะไรมากกว่านี้แต่เดี๋ยวนี้ผมเข้าใจพิษภัยของมันมากขึ้น”

คนที่ 2 ก่อนเข้าร่วมโครงการ

“คิดว่าคนติดยาเป็นคนน่ารังเกียจ เข้ากับคนยากเวลาเห็นคนติดยาเดินผ่านอยากหนีไปห่างๆ กลัวในใจว่า “ฆ่ากูซะหนอ”

“คิดว่าพวกคตมกาว เป็นพวกน่าสงสารสุดและก็น่ารังเกียจสุดมันชอบตะโกนทำอะไรไม่มีสติและตีพ่อแม่”

“พวกสูบกัญชา ไม่น่ากลัวพวกนี้อารมณ์ดีตาหวานทั้งวัน”

“พวกกินม้าก็ไม่ค่อยมีปัญหาเขากินเพื่อทำงาน อันนี้ผมไม่รู้ว่าตอนอยู่บ้านเขาจะอาละวาดไหม”

หลังเข้าร่วมโครงการ

“มองว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ทำให้หมกมุ่นต้องเพิ่มจำนวนยาเสพติดมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาอื่นมากมาย เช่นการลักทรัพย์ ผมฟังพวกพี่ๆที่เขาบรรยายอยู่หาดหินกอง พี่คนที่เขาติดคุก 8 ครั้ง ขโมยเงินพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านมาซื้อยาบ้าผมฟังแล้วสงสัยว่าเขาทำไปได้อย่างไร แล้วพี่คนอื่นๆเล่าเรื่องผมเห็นเขาพูดลั่นแจ๊ส เห็นแล้วก็เลยไม่อยากลองอยากรู้ ตอนนั้นผมว่ามันก็มีพิษเหมือนกัน กาวจะมีฤทธิ์มากหน่อขนาดเล็กดมแล้วประสาทลั่นหายไปเลยก็มี ลั่นแจ๊ส ผมก็อยากบอกให้เพื่อนมันฟังนะ สงสารมันอยู่แต่พอจะดมมันเข้ามาาร่วมกลุ่มมันก็มาไม่ได้”

บทบาทของกลุ่มเยาวชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัย และโทษของยาเสพติดมากขึ้น โดยเรียนรู้จากการเล่าประสบการณ์ของผู้ที่เคยเสพยาเสพติด สำหรับผู้ที่เคยเสพยาเสพติดสามารถลด ละ พกติกรรมการเสพยาเสพติดลงเนื่องจากเกรงใจ ละอายใจเมื่อมารวมกลุ่มกับผู้ที่ไม่เสพยาเสพติด และสามารถเลิกได้ในที่สุดเนื่องจากต้องการการยอมรับจากกลุ่ม และต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกลุ่มในสายตาของบุคคลภายนอก นอกจากนั้นแล้วเยาวชนยังสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการทำกิจกรรมของกลุ่มอีกด้วย

กิจกรรมที่เยาวชนได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ การจัดบอร์ดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องโทษของสิ่งเสพติดและให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดมาเล่าให้ฟัง ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนคนอื่นไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กำลังใจคนที่เสติดยาเสพติดเพื่อให้เลิกเสพ และบอกกล่าวตักเตือนผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงในการใช้หรือการลองเสพยาเสพติด

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการรวมกลุ่มและการขยายกลุ่มของเยาวชน

- 1) แบบเพื่อนชวนเพื่อน(ที่ผ่านมาการประสานงานกับส่วนต่างๆในชุมชนยังไม่ดีเท่าที่ควร)
- 2) การประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มยังไม่เพียงพอ
- 3) น่าจะมีกองทุนอาชีพสำหรับเยาวชนในการทำกิจกรรม เนื่องจากกลุ่มเยาวชนมีปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมกิจกรรมต่างๆนอกพื้นที่ และการทำกิจกรรมในพื้นที่

- 4) การรวมกลุ่มทำให้เยาวชนมีความคิดกว้างขึ้น กล้าแสดงออก
- 5) กลุ่มเยาวชนยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ผู้นำ ผู้ปกครอง เครือญาติ ซึ่งน่าจะเริ่มต้นโดยอาศัยกลไกคุ้ม กลุ่มในชุมชน เริ่มจากการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมเยาวชน
- 6) เยาวชนมีข้อจำกัดในการรวมกลุ่มกัน เนื่องจากเยาวชนในพื้นที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การไปเรียนต่อ การออกไปทำงานต่างถิ่น รวมทั้งการมีครอบครัว จึงทำให้การจัดกิจกรรมพัฒนาไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการเริ่มกระบวนการใหม่เรื่อยๆ ประกอบกับทัศนคติของผู้นำ ผู้ปกครอง ทัศนคติของชาวบ้านการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

2. กลไกการดำเนินงานตามมาตรการชุมชน เจ็อนไขสำคัญที่ทำให้มาตรการชุมชนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน หรือเยาวชนส่วนมากคือ บทบาทของคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน ที่ยังคงเป็นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ เพื่อไม่ให้เกิดความร้าวฉานในชุมชน ซึ่งส่วนมากก็เป็นญาติๆกัน สะท้อนถึงความต้องการให้หมู่บ้านปลอดภัยและอยู่อย่างมีความสุข เป็นลักษณะของการใช้มาตรการชุมชนจัดการกับปัญหาหมู่บ้าน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของหมู่บ้านที่มีปัญหาหลายอย่างเกี่ยวเนื่องกัน

กระบวนการพัฒนามาตรการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย ทั้งชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ผู้นำทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ กระบวนการพัฒนามาตรการชุมชนดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า เป็นการสร้างกลไกเพื่อนำไปสู่การมีอำนาจควบคุม และทำให้มาตรการนั้นมีความชอบธรรมที่จะบังคับใช้

แนวทางในการพัฒนากลไก ควรจะต้องขยายกลุ่มคณะกรรมการไปสู่กลุ่มเยาวชนมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้นดังเช่นเดิมกับในอดีต ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาเยาวชนโดยตรงแล้ว ยังจะทำให้เยาวชนออกมาอยู่ในสายตาผู้ใหญ่หรืออยู่ในที่แจ้ง ซึ่งน่าจะง่ายต่อการสอดส่องดูแลพฤติกรรม และควรกระตุ้นให้เยาวชนทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล หรือ เยาวชนระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น

3. กลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด บทบาทของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดในทัศนะของกลุ่มต่างๆ เห็นว่า กลุ่มสามารถกล่าวตักเตือนคนในชุมชนได้ แต่ไม่มีอำนาจในการดำเนินการอย่างเด็ดขาด เช่น การจับกุม หรือการลงโทษ ประกอบกับความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติในชุมชนยังเหนียวแน่นทำให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดทำหน้าที่ได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ยังมีการปกป้องลูกหลานของตน

เองจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ หากมีการจับปรับ ก็อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในกลุ่มเครือญาติได้ เจื่อนใจที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของสมาชิก

การที่กลไกการดำเนินผ่านใช้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดนั้น ก็เป็นการปรับโครงสร้างภายนอกให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน แต่การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทั้ง 3 อย่างก็ยังไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดชัดเจนนัก จึงควรจะต้องพัฒนากลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดให้สามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ควรกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด มีความชัดเจนในบทบาทและจริงจังในการทำงานในฐานะกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดมากขึ้น เพราะโดยโครงสร้างของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดแม้ว่าจะปรับมาให้ตรงกับความต้องการของหมู่บ้านแล้ว แต่ด้วยเป็นโครงสร้างที่ทางรัฐกำหนดขึ้น ทำให้คนในหมู่บ้านยอมรับกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดและเชื่อมั่นว่าจะทำงานแก้ปัญหาได้ เนื่องจากองค์ประกอบบุคคลที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่ามีความจริงจังในการทำงานเพื่อหมู่บ้านและมีพื้นฐานจากเครือญาติกัน
2. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรมีวิธีการทำงานกับกลุ่มเยาวชนชัดเจนขึ้น ที่เป็นอยู่ กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ทำงานกับครอบครัวของเยาวชน โดยเฉพาะการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อพบเยาวชนมีพฤติกรรมเรื่องยาเสพติด จะเห็นได้ว่าแม้ว่ากลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดจะมีอำนาจในการจับกุม แต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจดังกล่าวในการควบคุม แต่ยังคงใช้กลไกของระบบเครือญาติทำหน้าที่ในการควบคุมอยู่
3. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรให้โอกาสกับกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านได้ทำงานเพื่อส่วนรวม และผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อให้กลุ่มควบคุมพฤติกรรมกันเองเช่นในอดีต และควรสนับสนุนกิจกรรมที่เยาวชนจะดำเนินการและร่วมมือให้เกิดขึ้นกิดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้แสดงบทบาทเพื่อชุมชน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชน และสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนด้วย

4. การใช้กลไกกลุ่มในการแก้ไขปัญหา กลไกกลุ่ม ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การป้องกันเป็นหลัก ผลจากการทำงานของกลไกกลุ่ม ทำให้สมาชิกได้รับรู้ปัญหาร่วมกัน ช่วยเหลือ สอดส่องดูแลบุตรหลานในคุ้ม ไม่ให้ไปยุ่งกับยาเสพติด เมื่อเห็นลูกหลานใครมีพฤติกรรมก็ช่วยกันบอกช่วยกันเตือนการยอมรับของเยาวชนและของพ่อแม่ผู้ปกครองหลังจากที่ได้รับการตักเตือนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้แก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จ ประกอบกับมีนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งทำสงครามกับยาเสพติด ตามคำสั่ง

สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ทำให้เยาวชนมีการปรับปรุงตัวเอง มีพฤติกรรมดีขึ้น

ในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือนั้น กลไกกลุ่มยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการสร้างความร่วมมือในระดับหมู่บ้านหรือระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงื่อนไขความขัดแย้งภายในชุมชนที่เป็นข้อจำกัด

มีข้อที่น่าสังเกต คือ การทำงานของกลไกกลุ่มนับว่า มีส่วนสะท้อนความพยายามในการแก้ปัญหาสาเหตุของเยาวชนในระดับชุมชนเพราะกรรมการกลุ่มก็จะบอกกล่าว ตักเตือนลูกๆ ของสมาชิกโดยตรง และที่สำคัญกลไกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยอมรับสภาพความรุนแรงของปัญหาสาเหตุในพื้นที่ และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือในการแก้ปัญหา เป็นการดึงปัญหาที่อยู่ในระดับบุคคลหรือครอบครัว ออกมาเป็นปัญหาของส่วนร่วม

กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุ สะท้อนให้เห็นว่า มีความเกรง กลัว คณะกรรมการกลุ่ม มีการระมัดระวังพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และการก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนเห็นว่าพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ลดลง เยาวชนรุ่นกลุ่มใหญ่ที่เคยมีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดได้สร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ใหญ่ว่า คนที่ติดยาเลิกยาก จะเลิกกันในวันสองวันไม่ได้ ต้องใช้เวลาอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจธรรมชาติตรงนี้ด้วย เยาวชนกลุ่มนี้หันไปดื่มสุราแทน ซึ่งกรรมการกลุ่มก็เตือนว่าควรจะดื่มให้น้อยลง ส่วนในกลุ่มเยาวชนที่เคยขับรถปรับแต่งทำเสียงดัง ก็ปรับแต่งรถใหม่ไม่ให้เสียงดังรบกวนชาวบ้าน

การร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในการดำเนินการของกลไกกลุ่มที่จะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาสาเหตุและปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลไกกลุ่มทำงานได้นั้น คือ กรรมการกลุ่มมาจากบุคคลทั้งที่มีความตั้งใจที่จะทำงานแก้ปัญหา และบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา การดึงบุคคลกลุ่มหลังเข้ามาทำงาน โดยให้บทบาทที่จะสอดส่องดูแล นับว่าเป็นยุทธวิธีที่จะใช้มาตรการของสังคมควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้อยู่ในสายตา และเดียวกันก็เป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้บุคคลกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องปรับพฤติกรรมตนเอง เพราะตนเองอยู่ในสายตาของชาวบ้าน และอยู่ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ควบคุมผู้อื่น นับว่าเป็นการใช้มาตรการทางสังคม อีกลักษณะหนึ่ง แม้ว่าจะยังไม่สามารถดำเนินการที่จะนำไปสู่การลดความรุนแรงของปัญหาสาเหตุได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดพฤติกรรมลงได้บางส่วน

แนวทางในการพัฒนาคลังกลุ่มให้เข้มแข็ง

- คลังกลุ่มสามารถควบคุมสถานการณ์ผู้ค้า ผู้เสพ ในหมู่บ้านชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไป
- การทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนค่อนข้างยาก มีเงื่อนไขและข้อจำกัดหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นควรเริ่มต้นทำกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนรุ่นเล็กก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตลอด

6.4 บทเรียนจากภาคสนามและทิศทางการทำงานเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน/กลุ่มเยาวชน

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

การเข้าไปทำงานกับกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กดี(แกนนำ) และเด็กติดยามีวิธีการที่แตกต่างกันช่วงแรกๆของการเข้าไปรู้จักกับกลุ่มเป้าหมายจะเลือกเข้าไปหาเยาวชนที่เรารู้จักกับกลุ่มเป้าหมายจะเลือกเข้าไปหาเยาวชนที่เรารู้จักและคุ้นเคยก่อนของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่เคยเข้าค่ายศึกษาข้อมูลและพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่จังหวัดมหาสารคาม 2 รุ่น (เดือนเมษายน 2546) รุ่นละจำนวน 39 คน เป็นชายร้อยละ 87.2 หญิงร้อยละ 12.8 คน มีอายุระหว่าง 16-24 ปี และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนถึงร้อยละ 64.5 กลุ่มเป้าหมายมีทั้งกลุ่มติดยาและไม่ติดยา เยาวชนชายส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากความสัมพันธ์ตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น หลังจากค่ายการเข้าหากกลุ่มเป้าหมายก็โดยการเข้าไปเยี่ยมบ้านตามหาเยาวชนที่เรารู้จักเขาและเขารู้จักเรา ซึ่งจะไปเยี่ยมเยียนถามสารทุกข์สุกดิบทำความรู้จักกับครอบครัวของเขาโดยการเข้าไปหาบ่อยๆจนเกิดความไว้วางใจ คุ้นเคย จากนั้นก็สร้างกิจกรรมความสัมพันธ์ต่างๆ เช่น ทำอาหารกินร่วมกันพูดคุยกันไปอย่างไม่เป็นทางการ เยาวชนที่เราคุ้นเคยด้วยนี้จะไปชวนเพื่อนคนอื่นมาร่วมด้วยอาจจะเป็นทั้งเพื่อนที่ไปค่ายด้วยกันหรือไม่ไปก็ได้จะทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้มากขึ้น การร่วมรับประทานอาหารหรือพูดคุยกันบ่อยๆจะทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นและพ่อแม่ผู้ปกครองก็ให้ความไว้วางใจมากขึ้น เทคนิคที่สำคัญที่สุดของการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายคือบุคลิกภาพส่วนตัวของคนทำงาน เพราะการที่เราเข้าไปทำงานเรื่องยาเสพติดนี้จะเป็นเป้าสายตาของคนส่วนมากที่จะมองเราต่างกันไปไม่แน่ว่าจะถูกมองเป็นสายตาราวก็ได้ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายกับตัวเราเอง ดังนั้นบุคลิกภาพ การพูดจา การแสดงความอ่อนน้อมเข้าหาคนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมต้องดี แสดงให้ผู้ปกครองเยาวชนเห็นและไว้วางใจเราให้ได้ว่าถ้าลูกเขาคบกับเราทำกิจกรรมกับเราจะไม่มีเรื่องไม่ดีหรือเสียหายแต่อย่างใด เทคนิคอีกอย่างที่สำคัญมากคือต้องมือไม่อ่อนรู้จักสวัสดีอ่อนน้อมเข้าหาผู้ใหญ่ทุกครั้ง

ที่ไปเยี่ยมเยียนและจะใช้คำสรรพนามเรียกผู้ปกครองของเยาวชนว่า “พ่อ” “แม่” “พ่อใหญ่แม่ใหญ่” เพราะจะทำให้ดูใกล้ชิดสนิทสนมกัน และผูกพันกันมากขึ้นซึ่งได้ผลดีมากเพราะชาวบ้านโดยทั่วไปของชาวอีสานก็มีอัยยาศัยและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีอยู่แล้วเมื่อมีคนมาแสดงออกถึงความใกล้ชิดสัมพันธ์ก็ทำให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น ที่สำคัญมากที่สุดคือความจริงใจกับชาวบ้านโดยมีความสม่ำเสมอในความสัมพันธ์ ไม่ใช่ว่าพอต้องการข้อมูลหรือหาคนเข้าร่วมกิจกรรมก็มาหา มาพูดคุย พอหวังผลประโยชน์ก็มาหา เมื่อได้ประโยชน์แล้วจบโครงการ ไม่มีเงินเดือนแล้วก็แล้วกันไป ชาวบ้านก็มีความเฉลียวฉลาดที่รับรู้สัมผัสได้กับความรู้สึกและการปฏิบัติของคนทำงานแต่อาจไม่แสดงออกทางคำพูด หากแต่จะไม่ได้การสะท้อนภาพความเป็นจริง ทศนะและความรู้สึกจากใจของคนในชุมชน

นอกจากการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนเยาวชนมีการพบปะพูดคุยกันบ่อย มีการรับประทานอาหารร่วมกัน และการเข้าถึงและสัมพันธ์กับครอบครัวเยาวชนซึ่งเหล่านี้จะใช้ได้ผลดีสำหรับเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่ดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การเข้าถึงกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเกรและพัวพันกับยาเสพติด

จากพฤติกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากกลุ่มเด็กดีคือจะชอบทำกิจกรรมที่ตื่นเต้น ทำหาย หัวหาย และเป็นพฤติกรรมเชิงลบ เช่น การตีไก่ เล่นการพนัน แข่งรถ แต่งรถมอเตอร์ไซด์ เทียวงานบุญและดื่มเหล้าทะเลาะวิวาท การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้จึงค่อนข้างยาก และเป็นปัญหา แต่ผู้ทำงานก็มีเทคนิคในการเข้าหาคนกลุ่มนี้โดยการพยายามเข้าไปพูดคุยตีสันทิ เช่น การร่วมเดินหน้าเวทีหมอลำ การร่วมวงเหล้า และเล่นกีฬาฟุตบอล ซึ่งการร่วมกิจกรรมเหล่านี้กับเขาจะทำให้เกิดการไว้วางใจและเชื่อเรา รู้สึกว่าเราเป็นกลุ่มเดียวกับเขาซึ่งจะทำให้ได้ใจกันและพูดคุยกันได้ แต่กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ซึ่งมีความสนใจในลักษณะกิจกรรมดังกล่าวจะไม่มาร่วมกับกลุ่มเยาวชนที่มีลักษณะกิจกรรมตรงข้ามกับเขา รูปแบบกิจกรรมที่เป็นทางการหรือโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่คนทำงานจะเข้าถึงเยาวชนเหล่านี้ในลักษณะบุคคลและกลุ่มย่อยและให้การยอมรับคนทำงาน รวมทั้งคอยดูแลช่วยเหลือคนทำงานไม่ให้ถูกทำร้ายจากการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มนี้ เยาวชนลูกพี่กลุ่มนี้ก็จะขอร้องเยาวชนคนอื่นๆว่า “ขอนะน้องกูเองพี่กูเอง” “งานนี้ขอนะเป็นงานของโครงการ” เป็นต้น คนทำงานยังคิดไม่ออกว่าจะทำกิจกรรมอะไรกับเยาวชนกลุ่มนี้ที่เกิดจากความสมัครใจและการมีส่วนร่วมของเขา แต่ก็สามารถดึงเยาวชนกลุ่มนี้บางส่วนมาร่วมกิจกรรมทุกครั้งแต่ก็ไม่สามารถดึงเยาวชนกลุ่มนี้มาร่วมกิจกรรมได้ครั้งละจำนวนมากได้

คนที่มีความสนใจจะทำงานกับเยาวชนในประเด็นยาเสพติดควรมีลักษณะอย่างไร

1. น่าจะเป็นเยาวชนที่มีวัยใกล้เคียงกันเป็นอาสาสมัครในการทำงานกับเยาวชน และมีบุคลิกภาพ การพูดการจา มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถรับฟังความเห็นจากคนที่มีความแตกต่างจากตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเข้ากับคนอื่นได้ดีจึงจะสามารถเข้ากับกลุ่มเป้าหมายได้ ขณะเดียวกันต้องมีพี่เลี้ยงที่มีความเข้าใจคอยเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ข้อควรระวังการทำงานที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่บนฐานคิดของเยาวชนไม่ใช่ฐานคิดของพี่เลี้ยงหรือผู้ใหญ่ ทีมงานจะต้องมีความเสมอภาคทางความคิดใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานเช่นกันกับเยาวชนในชุมชน รับฟังเสียงจากเยาวชนให้มากไม่ใช่ครอบงำความคิด มิฉะนั้นการใช้อาสาสมัครเยาวชนจะไม่เกิดผลในเชิงการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายใดๆ อาสาสมัครเยาวชนจะทำงานทั้งกับทีมวิจัยและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะได้รับการพัฒนาเรียนรู้ไปพร้อมๆกับกลุ่มเป้าหมาย
2. คนทำงานน่าจะมีใจรักที่จะทำงานกับเยาวชน และต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์แน่วแน่ด้านการพัฒนาสังคม มีความน่าเชื่อถือ ถ้าเป็นอาสาสมัครเยาวชนต้องมีอายุมากกว่ากลุ่มเป้าหมายเดียวกันเล็กน้อย
3. มีลักษณะนิสัยที่ดีเป็นแบบอย่างกับเยาวชนได้
4. ต้องเป็นผู้ที่มีน้ำใจ เสียสละอย่างมาก รักและห่วงใยน้องๆเยาวชนมากๆ

6.5 บทเรียนเกี่ยวกับวิธีการทำงานของทีมวิจัย(ทำงานกับเรื่องมืด/ทำงานกับคนที่ถูกมองว่าอยู่มุมมืด/ทำงานกับกลุ่มเยาวชนที่มีข้อจำกัดในการรวมตัว

1. บทบาท/ผลกระทบทางนโยบายที่เกิดขึ้นกับคนทำงาน มันยากที่จะพูดเรื่องยาเสพติดกับคนในชุมชน ชาวบ้านอาจจะไม่รู้ลึกถึงความปลอดภัยเพราะเป็นประเด็น sensitive กับความปลอดภัยของเขา คนทำงานเหมือนย่องเข้าไปในความมืดเราไม่รู้ว่ใครค้าใครเสพย์ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นเรื่องปิดลับเป็นอันตรายถึงชีวิต/ครอบครัว/ชุมชน ชาวบ้านกลางแกลงกับเราบางคนพูดว่า “ถ้าจะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทำไมไม่ทำงานเฉพาะคนติดยา “ต่อมาระยะหลังจึงคลี่คลายเพราะทีมวิจัยมีกระบวนการทำความเข้าใจ กระบวนการให้การศึกษา/ข้อมูลกับชาวบ้าน

2. เงื่อนไขที่รองรับการทำงานในเรื่องยาเสพติด เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัว เครดิตของคนทำงานกับชุมชน ประสิทธิภาพการทำงาน เป็นปัจจัยเอื้อต่อการทำงาน

3. บทบาทของทีมนักวิจัย การกิจตรงนี้ทำได้ไม่ดีเท่าที่ควรได้ใช้เวลาทำความเข้าใจและศึกษาข้อมูลมากเกินไป พื้นที่การทำงานเหมาะสมเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาสมควรทำงานในพื้นที่นี้แต่พื้นที่การทำงานค่อนข้างมาก กว้าง และแต่ละหมู่บ้านมีความห่างไกลกันมาก การกิจการทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่ทำในระดับตำบลและนำมาคัดเลือกหมู่บ้านทดลองคนวางแผนและคนปฏิบัติการในพื้นที่จริงไม่ใช่กลุ่มคนคนเดียวกันจึงทำให้ใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมกลไกในพื้นที่ที่จะทำงานนานมาก ยุทธศาสตร์ตำบลมีความสอดคล้องในการทำงานแต่แผนปฏิบัติการที่วางไว้มีหลายแผนไม่สอดคล้องกับกลไกในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ : น่าจะลดขั้นตอนการวางแผนเชิงปฏิบัติการได้ยุทธศาสตร์แล้วนำยุทธศาสตร์มาวางแผนเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ทดลอง

4. ปัญหาที่พบคือการมีช่องว่างทางความคิดและความเข้าใจระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชนที่ไม่อาจสื่อสารกันได้ มีพ่อแม่ผู้ปกครองทั้งที่เป็นชาวบ้านธรรมดาและเป็นผู้มาได้สะท้อนผ่านคำพูดที่แสดงถึงความห่วงใยเยาวชนแต่ไม่สามารถที่จะไปจัดการกับเยาวชนได้ ดังนี้

“เยาวชนเว่ยยาก ผู้ใหญ่พูดไม่ฟังเพราะเขาไม่เชื่อพ่อแม่ไม่ได้เรียนหนังสือประสาจบปอสี ควบคุมพฤติกรรมลูกไม่ได้ ลูกเชื่อประสบการณ์ท้องตลาดยอมรับว่าแนบมัน พ่อแม่ไม่มีเวลาปล่อยปละละเลยเด็กน้อยมันคบกันคุณเด็กละน้อยมันเปลี่ยนวิธีเล่นไปไกลเกินกว่าที่เราจะเหลียวเห็น การดูแลยากลำบากปัจจุบันคุมการเคลื่อนไหวไม่ได้”

“แต่ก่อนไม่มีการกักขังทุนการศึกษา ทุกวันนี้ทุกคนมีสิทธิเรียนเท่าเทียมกันพอได้ไปเรียนมันไม่เป็นไปตามขั้นตอน เด็กน้อยซุกได้เข้าไปเรียนไม่ได้ไม่รู้สังคมเมือง ภูไปเรียนก็ต้องมีเหมือนเขาบ้าง แต่ก่อนไปโรงเรียนใกล้ๆพ่อแม่ควบคุมดูแลกันง่ายเดี๋ยวนี้เลิกคำมีกิจกรรมทางโรงเรียนเราไม่เห็น บางคนก็ได้แต่ตรวจเอกสารทำจริงหรือไม่ควบคุมลูกไม่ได้ วัฒนธรรมเก่าบางส่วนก็พอใช้ได้บ้างกรณีลูกผู้นั้นอาจจะเป็นตุ๊ด/กระเทยจะเว่ยง่ายสอนง่าย ช่วยทำงานบ้านได้บางส่วน หนึ่งข้าวหุงปลา เก็บหมอนเลี้ยงไหม “

การทำงานของเยาวชนจะโดดเดี่ยวไม่ได้จะต้องมีความร่วมมือ/มีที่ปรึกษาจากผู้นำชุมชนและตำบล ครู รวมทั้งผู้ปกครอง จะเกิดภาพเหล่านี้ได้วิธีคิด/ทัศนคติต่อการแก้ไขปัญหาเยาวชนของคนเหล่านี้ต้องมีพื้นฐานความคิดหรือจะต้องเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเยาวชนต้องให้คุณค่าต้องเชื่อมั่นกับกิจกรรมที่เยาวชนทำงานและให้โอกาสให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้เยาวชนออกมาทำงานเพื่อชุมชนเพื่อสังคม และเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตน ดังนั้นต้องมีกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติเหล่านี้กับครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน

ถ้าจะต้องเสนอแนวคิดที่จะจัดการกับเด็ก ต้องจัดการกับพ่อแม่ เครือญาติ ต้องมีกิจกรรม เสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจและทัศนคติที่ส่งเสริมเยาวชน เช่นทักษะในการเข้าใจลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น จิตวิทยาวัยรุ่น โดยเฉพาะวัยรุ่นในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยเพื่อให้รู้จักและรู้เท่าทันวัยรุ่น รวมทั้งกลุ่มผู้ปกครองจะต้องร่วมกันค้นหาวิธีการที่จะจัดการเยาวชนร่วมกัน อาจจะมีกลุ่มผู้ปกครองคอยช่วยกันติดตามดูแลสนับสนุนเยาวชนให้เยาวชนออกมาทำงานเพื่อชุมชน เพื่อสังคม และเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตน

5. ชุมชนแต่ละชุมชนแม้จะอยู่ใกล้ชิดกันหรืออยู่ในตำบลเดียวกัน มีฐานปัญหาและระดับความรุนแรงคล้ายกันก็ตามก็จะมีบริบทที่ต่างกัน แม้ว่าโครงการแก้ไขปัญหาเสพติคของภาครัฐจะดำเนินการในชุมชนทุกชุมชนในลักษณะแบบแผนเดียวกัน(package) การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมิได้อยู่ที่กลไกที่ภาครัฐสร้างขึ้นหรือ กิจกรรมที่ใส่เข้าไปในพื้นที่(implement)ที่ลงไปในพื้นที่ ในส่วนที่ลดความรุนแรงของยาเสพติสามารถหยุดพฤติกรรมได้ชั่วคราว แต่ผลที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันมาก การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในชุมชน ชุมชนมีวิธีการแก้ปัญหาของเขาถ้าชุมชนเอื้อกิจกรรมที่ลงไปในพื้นที่อาจสวมรับกันได้มันขึ้นอยู่กับว่าในชุมชนของเขามีกลไกอะไรจะสอดคล้องหรือไม่ คำตอบของการแก้ไขปัญหาเสพติคในเยาวชนต้องใช้กลไกภายในชุมชนเป็นสำคัญเป็นฐาน บ่งชี้ให้เห็นว่ามันต้องเป็นคำตอบว่าการแก้ปัญหาต้องให้โอกาสชุมชนคิดเองทำเอง

6. ปัจจุบันชุมชนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้นเรื่อยๆ มีความทันสมัย พลังของชุมชนมีความอ่อนแอลงเรื่อยๆ ส่งผลให้การทำงานเชิงลึกกับชุมชนมีความยาก ซับซ้อน และไม่ต่อเนื่องประกอบกับโครงสร้างใหม่เข้าไปทับซ้อนมีลักษณะการทำงานตามกรอบที่ทางราชการกำหนด เช่น หน้าที่ของสมาชิกต่อต้านยาเสพติ ประชาคมคุ้ม คือคือการรายงานข่าวให้ทางราชการ ทำตามนโยบาย จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากราชการ ถ้าเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนจะเกิดความเคยชินและหวังพึ่งกลไกภายนอกมาจัดการให้

7. ความพลวัต(dynamic) ของเยาวชน เงื่อนไขหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดของการทำงานโดย กลไกคุ้มก็คือ การที่เยาวชนของหมู่บ้าน มีความเป็นพลวัตสูง เพราะเยาวชนบางส่วนไปทำงานต่างถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน หรือเมื่อถูกชุมชนกดดันเรื่องพฤติกรรมการเสพยา ก็จะออกไปทำงานนอกชุมชนชั่วคราว ทำให้ไม่ทราบว่ายังเกี่ยวข้องกับยาเสพติอยู่หรือไม่ แต่ก็พบว่า เมื่อกรรมการคุ้มทำหน้าที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เยาวชนบางส่วนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

8. กลุ่มเยาวชนรุ่นกลางเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือเรียนไม่จบเข้าสู่วัยแรงงานจะไม่ค่อยอยู่ในชุมชน จะไปรับจ้างนอกหมู่บ้านและในเมืองเป็นเหมือนกันหมดทุกหมู่บ้าน ลักษณะเช่นนี้จะกระทบกับการดำเนินกิจกรรมทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องต้องเริ่มใหม่เรื่อยๆไม่มีความต่อเนื่องทางความคิดและกิจกรรมการบริหารจัดการโครงการจะทำให้ยากมากจะกระทบในเรื่องแผน รวมทั้งผลลัพธ์ของโครงการไม่ต่อเนื่อง แต่ทว่ากลุ่มเยาวชนที่ออกไปทำงานข้างนอกเขาก็มีmovement ทางความคิดของเขาเช่นกัน

9. เยาวชนในแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องวัยซึ่งจะมีการแสดงออกและพฤติกรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย เช่น เยาวชนรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง รุ่นเล็ก หรือ กลุ่มที่ทำงานและจะมีความสนใจเฉพาะกลุ่ม ซึ่งการทำกิจกรรมในภาพรวมอาจมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการนี้ในประเด็นยาเสพติด แต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่จะไปพัฒนาศักยภาพเยาวชนในด้านอื่นๆควรทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มที่สอดคล้องกับแต่ละกลุ่มและแต่ละรุ่น และควรทำงานด้านลึก

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาเป็นโครงการวิจัยต่อไป เรื่องบทบาทครอบครัวควรเสริมสร้างพ่อแม่ให้มีองค์ความรู้ บทบาทต่อเยาวชนอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับเยาวชนยุคใหม่

ภาคผนวกที่1

ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านทดลองปฏิบัติการ

1. บ้านสว่าง หมู่ที่ 3
2. บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6
3. บ้านโสกแต้ หมู่ที่ 7-8

ภาคผนวกที่2

ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านทดลองปฏิบัติการ

1. แผนกิจกรรมบ้านสว่าง หมู่ที่ 3
2. แผนกิจกรรมบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6
3. แผนกิจกรรมบ้านโสกแต้ หมู่ที่ 7-8

บ้านสว่าง

หมู่ที่ 3 ตำบลปายหานั่ง อำเภอบ้านฝาง

ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน

บ้านสว่างมีประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2457 โดยการนำของนายจำปา พลตรี พร้อมกับชาวบ้านจำนวน 11 ครอบครัวอพยพจากบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมาตั้งบ้านเรือนใหม่เนื่องจากในหมู่บ้านสาวะถีมีความคับแคบ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในอดีตเป็นโคก เป็นโนนโล่งๆ สว่าง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกสว่าง ขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่ต้องขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมืองเพราะสมัยนั้นยังไม่ตั้ง ตำบลปายหานั่ง มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 9 คน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่บ้านหนองเชียงชู ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	ติดกับ หมู่บ้านเพี้ยฟาน ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จ.ขอนแก่น ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	ติดกับ หมู่บ้านคำหญ้าแดง ตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร
ทิศใต้	ติดกับหมู่บ้านปายหานั่ง ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร

1. สภาพทางกายภาพ

1) ขนาดของประชากร

บ้านสว่างมีจำนวนหลังคาเรือน 175 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 757 คน แยกเป็นเพศชาย 368 คน เพศหญิง 367 คน

2) ลักษณะของที่ดินการใช้ประโยชน์ แบ่งออกได้ดังนี้

- บริเวณทิศเหนือเป็นทรายล้วนและดินโพน สีเหลือง สูดปลายลำห้วยเอนจิกมีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ปลูกข้าว และตลอดริมห้วยชาวบ้านจะใช้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

- บริเวณ ทิศตะวันออกเป็นแอ่งกะทะ ใช้ประโยชน์ในการทำไร่นา แต่ต้องไถยมนดินชุ่มไม่อย่างนั้นดินจะแข็งเกินไป และถ้าน้ำท่วมดินก็จะเหนียวติดตะขาบรถไถ สู้ดินทรายล้วนไม่ได้

- ทางทิศตะวันตกเป็นดินทราย มีดินเหนียวปะปราย ใช้ทำไร่อ้อยและไร่นา

- ทิศใต้เป็นดินทรายล้วนส่วนใหญ่ ทำนา มีการปลูกหม่อนบ้างปะปราย

3) แหล่งน้ำสาธารณะ

- ห้วยเอนจิก หรือห้วยเอนอ้าไหลลงมาที่ฝายป่าบัว ต้นน้ำอยู่ที่ภูตกห้วยใหญ่ กันเป็นทำนบเพื่อใช้ประโยชน์ทำเป็นเกษตร ปลูกแตง ปลูกข้าวโพด และหาปลา
- ห้วยใหญ่ เป็นแหล่งชลประทานในเขตบ้านป่าหวายนั่งใช้ในการทำการเกษตร
- ฝายป่าบัว ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมง
- ฝายกกเค็ง ได้รับการสนับสนุนจากกรมชลประทาน) ความลึกประมาณ 7-8 เมตร มีน้ำตลอด

4) ป่าธรรมชาติ

- ดอนปู่ตา พื้นที่ 2 กว่าไร่ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวบ้าน จะไม่ตัดไม้ในป่านี้
- โคกป่าช้า มีพื้นที่ประมาณ 56 ไร่ ใช้ประโยชน์ หาของป่าเล็กๆ น้อยๆ เช่น เก็บเห็ด เก็บผักหวาน หาเห็ด แต่คนในหมู่บ้านสว่างจะหาเห็ดในป่านี้เพราะมีความเชื่อว่าจะผีดบ้านแพ้วบ้าน ดังนั้นจึงเป็นชาวบ้านหมู่บ้านอื่นมาหาเห็ดบริเวณนี้
- ภูสวนป่าโสภณเต้ เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ ใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้าน

5) การคมนาคมและสาธารณูปโภค

- การคมนาคมในหมู่บ้านใช้ได้ 2 เส้นทาง คือ ทางทิศใต้เดินทางผ่านทางบ้านป่าหวายนั่งเข้าสู่ตัวอำเภอบ้านฝาง ทางทิศเหนือเดินทางผ่านบ้านหนองเชียงซุย และโสภณเต้ เข้าเขตอำเภอบุบรัตน์ ทั้งสองเส้นทางเป็นถนนลาดยาง
- ถนนในหมู่บ้าน ทางสายหลักในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ทางสายรอง ในซอย จะเป็นถนนลูกรัง ถนนคอนกรีตบริเวณกลางบ้าน สร้างปี 2541 กว้าง 5 X175 เมตรหนา 0.15 เมตร โดย อบต.ป่าหวายนั่ง ใช้งบประมาณ 396,000 บาท ถนนคอนกรีตบริเวณ หน้าวัดบ้านสว่าง ถึงหน้าโรงเรียน สว่างศิริพัฒนา สร้างปี 2546 กว้าง 4X102 เมตร หนา 0.15 เมตร โดย อบต.ป่าหวายนั่ง ใช้งบประมาณ 169,000 บาท
- น้ำประปา ชาวบ้านใช้น้ำประปาในการอุปโภค ประปาหมู่บ้านตั้งอยู่ วัดบ้านสว่าง โดยสร้างเมื่อปี 2530 เนื่องจาก เดิมทีใช้การโยกน้ำบาดาล จึงได้ขออนุมัติงบประมาณจากรัฐบาลสร้างน้ำประปาเพื่อใช้ในชุมชน โดย กรมทรัพยากรธรณีได้อนุมัติงบประมาณ 100,000 บาท อัตราค่าน้ำหน่วยละ 3 บาท ชาวบ้านจะใช้จ่ายเป็นค่าน้ำเฉลี่ย ครั้วเรือนละ 30-40 บาท

- ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อปี 2521 การเก็บค่าไฟ มีการรวมเงินกองทุนค่าไฟฟ้าของหมู่บ้าน เพื่อจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าของอำเภอทุก ๆ เดือน ประมาณเดือนละ 2,000-3,000 บาท
- โรงเรียน ในหมู่บ้านมีโรงเรียนขนาดเล็ก 3 แห่ง
- มีถังเก็บน้ำคุ่มละ 2 ถัง ได้มาจากโครงการเด็กสากล หรือ โครงการแพลน ตั้งแต่ ปี 2522-2523
- ตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง

ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญ

- 2488 มีโรคฝีดาษเป็นโรคระบาดรุนแรงคนที่เป็นก็ย้ายไปอยู่ทุ่ง เหลือแต่คนเฒ่าที่จะตายอยู่บ้าน อยู่นานประมาณ 2-3 เดือนก็ย้ายกลับมา ถ้าตายเพราะสาเหตุนี้เรียกว่าเป็นลาดขี้กั่ว ถ้าไม่ตายก็เป็นหน้าลาย
- 2505-2506 ฝนแล้งไม่ได้กินก็ต้องหารับจ้างข้างนอก
- 2508 เริ่มตัดทาง มีรถโดยสารเดินทางเข้าออก พอมีถนนทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นไม่ค่อยมีคนเดิน จากที่เคยหาบควัว เปลี่ยนเป็นการร่อนน้ำแทน
- 2520 เริ่มมีปัญหาหยาเสพติด ประเภท กัญชา ซึ่งเดิมที่ไม่ได้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย
- 2521 เริ่มมีไฟฟ้าใช้ แต่ก่อนใช้น้ำมันเกียง กับน้ำมันก๊าด
- 2526 -2527 ชาวบ้านที่ปลูกปอถูกไล่ที่ออกจากป่าสงวน หลังจากถูกให้เป็นป่าสงวนแล้วบางคนก็ถูกจ้างให้ไปปลูกต้นไม้ให้เจ้าหน้าที่ในเขตป่าสงวนที่ตัวเองเข้าไปทำไร่
- 2530 สมัย ส.ส.ประสม มีการเดินขบวนเรียกร้องที่ดินป่าสงวน และเริ่มมีกฎหมายเรื่องกัญชา
- 2534 – 2535 เริ่มมีกาวเข้ามาแต่ไม่รุนแรง คนดมกาวไม่เอาใจใส่การศึกษา มียาบ้าบ้างช่วงนั้นแต่ไม่มาก
- 2540 ยาบ้าเริ่มเข้ามาในกลุ่มรถชุดดิน
- 2541 เคยมีนายจ้างรถแมคโครใช้คนในบ้านไปซื้อยาบ้า
- 2542 มีการขโมยกาวในร้านซ่อมรถไปดม
- 2543 กาวเริ่มลดลง เนื่องจากตำรวจชุมชนสัมพันธ์เข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่

2. สภาพเศรษฐกิจ

1) การถือครองที่ดิน

หมู่บ้านสว่าง มีที่ดินซึ่งรวมทั้งที่ดินทำการเกษตรอยู่ประมาณ 2,600 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดิน

- เอกสารสิทธิประเภท น.ส. 3 มีจำนวน 20 ครัวเรือน
- เป็นโฉนดที่ดินจำนวน 167 ครัวเรือน โดยเฉลี่ยมีการครอบครองที่ดินคนละ 10 กว่าไร่ ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินมีทั้งหมด 5 ครัวเรือน สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดิน คือ เป็นคนยากจนไม่มีมรดกตกทอด อพยพมาจากที่อื่น และขายที่ดินเพราะเล่นการพนัน

2) การประกอบอาชีพ

อาชีพในภาคเกษตรกรรม

อาชีพการเกษตรของชาวบ้านบ้านสว่างที่สำคัญ ได้แก่

- อาชีพทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านปลูกเกือบทุกหลังคาเรือนแต่ไม่ใช่อาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน
- การปลูกอ้อย นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าจะไม่ปลูกแทบทุกครัวเรือน เช่นเดียวกับทำนา แต่การปลูกอ้อยกลับเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านหมู่บ้านสว่างปลูกอ้อยประมาณ 60 ครัวเรือน ในพื้นที่ประมาณ 200-300 ไร่ ซึ่งในหมู่บ้านมีผู้ได้โคเวด้าอ้อยทุกราย จาก 50 ต้น -1,000 ต้น ผลดีของโคเวด้าอ้อยคือ ไม่ต้องเสียค่าเปอร์เซ็นต์ให้ผู้ที่เป็นเจ้าของโคเวด้า รัฐบาลประกันราคาอ้อยตันละ 550 บาท แต่นำไปขายจริงได้ตันละ 480 บาท ปัญหาการปลูกอ้อย คือ ต้นทุนสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่พอเพียงต่อการยังชีพ แต่เนื่องจากไม่มีอาชีพอื่นที่ทำรายได้ดีกว่านี้ ชาวบ้านจึงยังคงปลูกอ้อยอยู่
- การปลูกพืชชนิดอื่นๆ มีบ้างประปราย เช่น การปลูกข้าวโพด การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม พืชผักสวนครัวสำหรับการบริโภค และมีการทำไร่นาสวนผสม 2 ราย
- อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม ได้แก่
 - รับจ้างดำนา เกี่ยวข้าว ในหมู่บ้านมีเกือบทุกหลังคาเรือน คือเมื่อเสร็จจากการทำนาของตนแล้วก็จะไปรับจ้างดำนาเกี่ยวข้าวคนอื่น บางทีก็มีการว่าจ้างจากหมู่บ้านอื่น รายได้ประมาณวันละ 100 บาท แต่สำหรับคนที่รับจ้างอย่างเดียวโดยไม่ทำนามี 5-6 ราย
 - รับจ้างตัดอ้อย ส่วนใหญ่จะรับจ้างในหมู่บ้านตนเอง หมู่บ้านใกล้เคียง และรับจ้างโรงงาน ส่วนที่ไปรับจ้างตัดอ้อยต่างจังหวัดปัจจุบันมีจำนวน 2 ครัวเรือน โดยจะไปตัดที่จังหวัดที่ไปรับจ้างได้แก่เมืองกาญจนบุรีและนครสวรรค์ รายได้สูงสุด 100-150 บาท
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่
 - 1) วัว มีเลี้ยงวัวฝูงใหญ่ 2 ราย คือนายเปลี่ยน กาบมณี และนายสุพัฒน์ พันนามีวัวฝูงละประมาณ 40-50 ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อลูกออกหลานพอเป็นกำไร ได้ขายยาม

จำเป็น เช่น ซื้อข้าวของเครื่องใช้ ส่งเป็นค่าเรียนของบุตร-หลาน ราคาข้าวแต่ละ 10,000-20,000 กว่าบาท การเลี้ยงจะปล่อยให้วัวหากินเองบริเวณสวนป่าโสกแต่ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนของทางราชการ เมื่อปี 2522-2523 โครงการเด็กสากล ได้แจกวัวควายให้กับชาวบ้านบ้านสว่างจำนวนมาก แต่หลังจากที่โครงการได้ยกเลิกไป ชาวบ้านจึงได้ขายวัวเหล่านั้นเพื่อนำเงินมาใช้จนหมดแล้ว

2) ควาย ปัจจุบันชาวบ้านเลี้ยงควายประมาณ 5-6 คน คนละ 1 – 2 ตัว แต่ก่อนเลี้ยงควายแทบทุกบ้านแต่ประมาณปี 2536 มีรถไถเข้ามา สะดวกสบายกว่าการใช้ควาย จึงขายควายเพื่อซื้อรถไถ ปัจจุบันควายมีไว้เพื่อไถดินปลูกอ้อย และเลี้ยงเพื่ออนุรักษ์ เมื่อก่อนควายตัวละ 2000-4000 บาท ปัจจุบันตัวละ 10,000 บาทขึ้นไป

3) ไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้กิน มีขายบ้างภายในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงแล้วแต่จะมีคนมาซื้อ ราคาขาย กิโลกรัมละ 60 บาท ประมาณปี 2536 เกษตรตำบลได้นำไก่มาให้เยาวชนเลี้ยง แต่ไม่ได้ผล เนื่องจากเลี้ยงไม่จริงจัง และส่วนใหญ่ออกไปทำงานอย่างอื่นทำกลุ่มเยาวชนเลี้ยงไก่จึงสลายตัวไป

4) หมู มีคนเลี้ยงหมูไว้ขายอยู่ 2 ราย เลี้ยงรายละ 7-8 ตัว ถ้าตัวเล็กน้ำหนักไม่ถึง 100 กิโลกรัม ขายตัวละไม่เกิน 3,000 บาท ถ้าน้ำหนักเกิน 100 กิโลกรัมขึ้นไป ขายได้ตัวละ 3,000-4,000 บาท

5) เป็ด มีชาวบ้าน 2-3 ราย เลี้ยงเป็ดไว้จำนวน 9-10 ตัวเพื่อขายและกิน ส่วนใหญ่ขายตัวละ 150 บาท

อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

- อาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ รับจ้างเย็บจักร, เย็บผ้า, เย็บรองเท้า ประมาณ 10 กว่าคน รับจ้างในโรงงานแหวน ประมาณ 10 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงได้ค่าจ้างแรงงานวันละ 125 บาท จะไปรับจ้างหลังจากฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว
- อาชีพการค้าขาย เป็นการค้าขายของชำในหมู่บ้านจำนวน 5 หลังคาเรือน
- ทำงานต่างประเทศ โดยการติดต่อผ่านทางนายหน้าหรือกรมแรงงาน โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายก่อนบินประมาณคนละ 200,000 บาท มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ปัจจุบันมีคนไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน ในโรงงานประกอบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำนวน 7 คน มีผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 4 คน โดยมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ขึ้นไป

ตารางเปรียบเทียบอาชีพในอดีตและปัจจุบัน

อาชีพในอดีต	อาชีพในปัจจุบัน
ทำนา ปลูกปอ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย รับจ้างลอกปอ ดายหญ้า รับจ้างสร้างบ้าน	ทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงวัว เลี้ยงไหมขายให้โรงงาน รับจ้างคานาเกี่ยวข้าว รับจ้างในโรงงานเย็บผ้า โรงงานรองเท้า รับจ้างต่างจังหวัด ค้าขาย รับจ้างสร้างบ้าน

ภาวะหนี้สิน

แหล่งกู้เงินของชาวบ้านบ้านสว่างมีดังนี้

- 1) ธ.ก.ส. ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นหนี้แหล่งเงินกู้แหล่งนี้ ชาวบ้านจะกู้มาเพื่อทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และเพื่อส่งลูกเรียนบางส่วนในจำนวนน้อย โดยกติกาการกู้คือ มีการรวมกลุ่มอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 คน หรือ เอาโฉนดมาค้ำประกันกับทางธนาคาร ถ้าประกันได้ 5 ปี ต่อสัญญา 1 ชุด คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทต่อปี ชาวบ้านมีหนี้สินกับ ธ.ก.ส.ตั้งแต่ 10,000 บาท ถึง 100,000 บาท
- 2) สหกรณ์ มีสมาชิกจำนวน 20 คน กู้เพื่อใช้ในการเกษตรเช่นกัน จะมีการกำหนดวงเงินกู้ตามประเภทของการเพาะปลูก เช่น ถ้าปลูกอ้อยจะกู้ได้ในวงเงินไม่เกิน 3,000 บาท
- 3) กองทุนเงินแสน ผู้ที่สามารถกู้เงินได้เป็นสมาชิกกลุ่มหม่อนไหมซึ่งมีจำนวน 32 คน กู้ยืมเงินได้คนละ 3,000 กว่าบาท ส่งคืนปีละ 630 บาทต่อคน ระยะเวลาในการส่งคืน 5 ปี ไม่มีดอกเบี้ย แต่จะคิดค่าบริการเพิ่มคนละ 10 บาท ค่าบริการที่เก็บได้จะนำเข้ากองทุนของกลุ่ม
- 4) กองทุนเงินล้าน ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิ์กู้เงินได้ โดยแต่ละครอบครัวจะกู้ได้ในวงเงิน 15,000 บาท ส่วนใหญ่กู้มาเพื่อทำการเกษตรและซื้อวัว

3. สภาพทางสังคม

ครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตรหลาน

เนื่องจากในอดีตพื้นฐานอาชีพของชาวบ้านคือการเกษตรกรรม ไม่มีการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น ทำให้พ่อแม่ลูกได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้า เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์จากพ่อแม่สู่ลูกด้วยการทำเกษตร ทำไร่ ทำนา ปู่ย่าตายายจะนำประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตตามวิถีของชุมชนมาอบรม สั่งสอน เนื่องจากในอดีตยังไม่นิยมให้ลูกหลานเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา บังคับ การได้อยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิด การไม่ได้ย้ายถิ่นออกนอกชุมชน ประกอบกับ การใช้หลักธรรมในการอบรมสั่งสอนลูก ทำให้ลูกหลานในอดีตว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง อีกทั้งในสมัยก่อนสื่อต่างๆ ยังไม่เข้าถึงชุมชนจึงไม่มีการเรียนแบบพฤติกรรมของเด็กในเมือง

ปัจจุบันฐานอาชีพของคนในหมู่บ้านชุมชนเปลี่ยนไป จากการเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นการรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมในเขตเมือง ทุกคนต้องทำกิจกรรมแข่งขันกับเวลา พ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนเด็ก แต่จะใช้เงินและวัตถุสิ่งของทดแทนให้ ค่านิยมในการส่งลูกหลานเรียนต่อมีมากขึ้นเนื่องจากคิดว่าการศึกษจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของลูกให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองโดยไม่ได้มีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กได้รับคำนิยามของสังคมเมือง และนำมาใช้อย่างไร้การควบคุม ไม่ได้แยกแยะความถูกต้อง ประกอบกับบางรายพ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดฝากลูกไว้ให้ปู่ย่าตายายดูแล ด้วยความห่างของวัยทำให้ตามพฤติกรรมของลูกหลานไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การขับรถเร็ว เสี่ยงดิ่ง การมั่วสุมดื่มเหล้า การใช้ยาเสพติด เป็นต้น

กลุ่มเครือญาติ

นามสกุล แต่เดิมนามสกุลเดียว แต่เนื่องจาก มีการแต่งงานกับคนในหมู่บ้านอื่น ทำให้มีการเปลี่ยนนามสกุล แต่ก็ยังเป็นเครือญาติกันอยู่ ตระกูลที่สำคัญและยังมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นอยู่ ได้แก่ ม้าวคร่อม, พลตรี, พรหมย่อง, แสงศรีเรือง, เชื้อสาวะถี บางตระกูลเป็นตระกูลเก่าที่เริ่มมาตั้งบ้านเรือน เช่น ตระกูลพลตรี เป็นตระกูลที่ย้ายมาจากบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตระกูลที่ค่อนข้างมีอิทธิพลในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลพิมพ์คต เป็นตระกูลเก่าที่มีฐานะดี มีบทบาทหน้าที่ทางสังคม และมีความสัมพันธ์กับผู้นำในท้องถิ่น แต่มีสมาชิกของตระกูลมีจำนวนไม่มาก

ประชาคมคุ้ม

บ้านสว่างแบ่งออกเป็นกลุ่มคุ้มเล็กๆ จำนวน 9 คุ้ม แต่ละคุ้มมีหัวหน้าคุ้มฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เหมัญญิก และเลขานุการ ซึ่งรวมกันเป็นประชาคุ้มมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ว่ากล่าวตักเตือนผู้ก่อความวุ่นวาย และผู้ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ถ้าหากเกินความสามารถของประชาคุ้มที่จะจัดการกับลูกคุ้มของตนเองได้ จะจับกุมส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการต่อไป

โดยแต่ละคุ้มจะมีกรรมการคุ้ม ประกอบด้วย หัวหน้าคุ้มเป็นประธาน มีรองหัวหน้า เจริญฤทธิ เลขาธุการ โดยให้มีหัวหน้าคุ้มทั้งชายและหญิง เพื่อให้ดูแลลูกคุ้มทั้งชายและหญิงได้ทั่วถึงกัน

กลุ่มแม่บ้าน

รวมกลุ่มผู้หญิงเริ่มแรก 30 คน เพื่อทำอาชีพตามการส่งเสริมของเกษตรตำบล เช่น ทำมะม่วงดองขาย และทำผ้าไหม

กลุ่มเยาวชน

เยาวชนบ้านสว่างมีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน เป็นการรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลืองานวัด งานบุญประเพณีของหมู่บ้าน มีการเลือกตั้งหัวหน้า หรือประธานเป็นผู้นำกลุ่ม ส่วนใหญ่แล้วจะเลือกหัวหน้าเป็นผู้ชาย ที่มีอาวุโสที่สุด และเคยบวชเรียนมาก่อน มีหน้าที่ในการควบคุมดูแล ว่ากล่าวตักเตือนเยาวชนคนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนให้การยอมรับและเชื่อฟังเป็นอย่างดี วาระของหัวหน้าจะสิ้นสุดเมื่อแต่งงานมีครอบครัว ก็จะมีการเลือกตั้งกันใหม่ มักจะใช้ศาลาวัดเป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม

ในปี 2527 มีการตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับการสนับสนุนจากโครงการเด็กสากล มีโครงสร้างคณะกรรมการเช่นเดียวกับกรรมการคุ้ม คือ มีประธาน รองประธาน เลขานุการ และ เจริญฤทธิ โดยที่ประธานจะเป็นผู้เลือกกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามความเหมาะสม กิจกรรมของกลุ่มที่โครงการเด็กสากลให้การสนับสนุนคือ การตั้งกลุ่มเลี้ยงวัวควาย รายได้ที่มาจากการขายลูกวัวควาย จะนำมาทำสาธารณะประโยชน์ให้กับวัด โรงเรียน และชุมชน

ตั้งแต่ปี 2530 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนคนหนุ่มสาว เนื่องจากเยาวชนเข้าไปเรียนในเมืองมากขึ้น ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในหมู่บ้าน งานวัด หรืองานบุญประเพณี การรวมกลุ่มทำกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน และมักจะเป็นการรวมกลุ่มกันไปเที่ยวที่อื่น ขับรถเล่น ประธานหรือหัวหน้าเยาวชนไม่ค่อยมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ไม่สามารถควบคุมดูแล ว่ากล่าวตักเตือนกลุ่มเยาวชนเมื่อทำผิด ทั้งนี้ยังเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับรุ่นน้องอีกด้วย โดยการเสพยาเสพติด ในช่วงนี้ถือเป็นช่วงที่กลุ่มเยาวชนของบ้านสว่างล่มสลาย

ปี 2539 มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเยาวชนขึ้น โดยการสนับสนุนจากเกษตรอำเภอ เข้ามาส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงไก่ หัวหน้ากลุ่ม มักจะชักชวนแต่ญาติของตนเองเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้กลุ่มถูกมองว่าไม่มีความจริงจัง จริงใจ ประกอบกับเยาวชนส่วนใหญ่ต้องเรียนหนังสือ ทำให้กิจกรรมกลุ่มไม่ยั่งยืน ปัจจุบันไม่มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจน

กลุ่มประปา เกิดปี 2536 เพื่อระดมเงินมาใช้ในการสร้างประปา เป็นสมาชิกกลุ่มทุกครัวเรือน

กลุ่มไหม เริ่มปี 2527-2528 โดยต้องมีสวนมอญ 1-3 ไร่ มีคอก มีโรงเลี้ยง อบรมอย่างน้อย 10 วันที่ ปักธงชัย ส่งเสริมโดยเกษตรอำเภอ มีทุนสนับสนุนเป็นอุปกรณ์ โรงเลี้ยง ไม่

ค่อยมีเงินเป็นการสนับสนุน จนกระทั่งปี 2532-2546 บริษัทใหม่ไทย จากนิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร ได้นำไข่ใหม่มาให้เลี้ยงให้บริษัทโดยรับซื้อฟักหลอกกิโลกรัมละ 80 บาท ส่วน ฟักที่ไม่ดีก็นำมาสาวเพื่อทอใส่

กลุ่มปู่ย เริ่มตั้งกลุ่มประมาณปี 2529-2530 มีสมาชิกครั้งแรก 14 คน รวมตัวกันเพื่อ การนำปู่ยมาใช้ก่อน โดยจ่ายเงินทีหลัง ซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะต้องฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน 10-50 บาทต่อเดือน

กลุ่มออมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการออม โดยการสนับสนุนของพัฒนาชุมชน

กลุ่มดอกสะเดา เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย เริ่มจัดตั้งปี 2545 ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขอำเภอผ่านสาธารณสุขอำเภอ มีสมาชิกจำนวน 50 คน

กลุ่มกองทุนต่างๆ ได้แก่ กองทุน กขคจ. กองทุนสงเคราะห์หมู่บ้าน กองทุนเงินแสน กองทุนหมู่บ้านล้านบาท

การศึกษา

ระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนในหมู่บ้าน คือ โรงเรียนสว่างศิริวัฒนา มีนักเรียนจำนวน 90 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ถ้าหากนักเรียนคนไหนเรียนดีแต่ยากจนจะมีทุนสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา นักเรียนจะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนป่าหวายวิทยาสรรพ์ และโรงเรียนสวະถီวิทยายน

หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วนักเรียนบางคนเลือกศึกษาต่อในสายอาชีพ โดยจะสมัครเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยสายอาชีพศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นักเรียนนักศึกษา กลุ่มนี้เข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้จ่ายฟุ้ง

สุขภาพ

- มีปัญหาไข้เลือดออกโดยเฉพาะเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน ปี 2545 มีประมาณ 5-6 คน หน่วยงานที่รับผิดชอบ มีกรมอนามัยตำบล อบต. สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลบ้านฝาง
- ปัญหาโรคเบาหวาน ซึ่งมีจำนวนมาก

นอกจากการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว ชาวบ้านยังรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยภูมิปัญญา
ดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่อดีตอยู่ ได้แก่ หมอรากไม้ หมอจ้ำ หมอนวดหมอเอ็น หมอแคน หมอ
งูสวัด และการสะเดาะเคราะห์

4. วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ

หลักบ้าน ข้อปฏิบัติ

- ศาลากลางบ้านมีการเอาดอกไม้ไหว้ประจำวันสี่
- 8 คำ 15 คำให้เอาดอกไม้ไปบูชา บ้านละ 5 คู่ (ชั้น 5) ให้พ่อทองใส

พิมพ์คต เป็นคนทำ เริ่มทำตอนช่วงที่คนตายเยอะ ๆ เพราะเมื่อก่อนเคยทำผิด เป็นไข้ตายบ่อย ๆ
(ช่วง 10 ปีก่อน) พอมีหลักบ้านก็มีการตายลดลง

ข้อผิดบ้านในวันสี่

- 1.ฆ่าวัวในบ้าน
- 2.ไม่เอาฟืนเข้าบ้าน
- 3.ไม่ให้เอาถ่านเข้าบ้าน
- 4.ไม่ให้สัสข้าว
- 5.ไม่ให้ไถนา

ถ้าทำผิดบ้านต้องเอาดอกไม้ไปขอขมา

เคยมีการตายหลาย ๆ คนติดกันเพราะตอนนั้นเคยทำผิดกฎที่ห้ามนำคนที่ตายถิ่นอื่นเข้า
บ้าน แต่ให้เอาไปเข้าวัด

ในวันอังคารเขาไม่ให้เอาศพเคลื่อนที่ เพราะว่ามันร้อน มันหลายกอง (มันจะตายหลาย
คน) ทุกคนในบ้านมีความเชื่อเหล่านี้หมด วันดับ วัน 15 คำ ก็ไม่ให้เอาศพออกไปเกินในวันนั้น สมมติถ้าตายใน
วันนั้นก็ให้เอาศพออกไป

บุญประเพณี

เดือน 3 บุญข้าวจี

เดือน 4 บุญพระเวส

เดือน 5 ตรุษสงกรานต์

เดือน 6 หรือเดือน 7 บุญบั้งไฟ

เดือน 8 บุญเข้าพรรษา

เดือน 11 บุญออกพรรษา

เดือน 12 บุญข้าวเปลือก

บ้านโนนสะอาด

หมู่ที่ 6 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

1. สภาพทางกายภาพ

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านโนนสะอาดเป็นหมู่บ้านที่ขยายตัวออกมาจากบ้านหนองเชียงชูย์ ตำบลป่าหวนนัง อำเภอบ้านฝาง เดิมทีบ้านโนนสะอาดจะถูกเรียกว่าคุ่มน้อยเพราะแต่ก่อนเป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านหนองเชียงชูย์แต่ระยะทางห่างจากคุ่มใหญ่พอสมควรจึงมีการแยกหมู่บ้านออกมา เริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2471 ได้เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านในบริเวณโคกป่ากุง, ป่าหวนและป่าจิกซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันโดยเห็นว่าเป็นโลกที่สะอาดสวยงาม และอยู่ใกล้กับที่นาของกลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน กลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน คือ กลุ่มตระกูล แสงลา โดยการนำของ นายมา แสงลากับพี่ชาย นายสามารถ แสงลา พร้อมทั้งลูกหลาน อีกประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนเรื่อยๆ บางคนทำผิดพลาดหนีมาจากที่อื่น ทำให้หมู่บ้านยังติดมีภาพลักษณ์ว่ามีคนไม่ดีอยู่ในหมู่บ้านอยู่ ตั้งหมู่บ้านได้ 3 ปีได้มีการตั้งผู้ใหญ่บ้านโดยใช้วิธีการชี้ให้เป็นจากกำนันตำบล ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายแก้ว ปานาลาด

ที่ตั้งอาณาเขต

- ทิศเหนือติดพื้นที่อาณาเขตหมู่บ้านโสกเต้ หมู่ที่ 7 และ 8 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
- ทิศตะวันตก ติดพื้นที่เทือกเขาภูพานคำ
- ทิศตะวันออกติดหมู่บ้านหนองเชียงชูย์หมู่ที่ 4, 5 และ 9 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
- ทิศใต้ ติดหมู่บ้านสว่างหมู่ที่ 3 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ขนาดของประชากร

บ้านโนนสะอาดมีทั้งหมด 145 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 1,084 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 517 คน เพศหญิงจำนวน 567 คน

2. ลักษณะทางชีวภาพ

ทรัพยากรในชุมชน

แหล่งน้ำ

- 1) ห้วยโกสั่ม อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นห้วยน้ำธรรมชาติ ไหลมาจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านเขตหมู่บ้านไปหมู่บ้านโสกเต้ มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่เป็น

แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำตลอดทั้งปีมีการนำน้ำไปใช้ในการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง เช่นการปลูกแตงกวา,การปลูกมะเขือเทศขายเมล็ด,การปลูกพริก และการหาปลา

- 2) ห้วยอีเลิงเพก อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ไหลมาจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านหมู่บ้านเข้าหนองเชียงซุยในหมู่ 5 และไหลไปยังหมู่บ้านโสกแต่ มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ หน้าแล้งน้ำจะลดลักษณะของห้วยอีเลิงเพกเป็นแหล่งน้ำซับที่ไหลออกมาจากซอกหิน ใช้ได้เฉพาะฤดูฝน การใช้ประโยชน์ส่วนมากเป็นชาวบ้านบ้านหนองเชียงซุย เนื่องจากมีพื้นที่ทำเกษตรติดกับห้วย การใช้ประโยชน์ใช้เฉพาะทำการเกษตร
- 3) ฝ่ายกกเม็ก อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านหมู่บ้านไปหมู่บ้านโสกแต่ มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ หน้าแล้งไม่มีน้ำ ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรไม่ได้
- 4) หนองโป่ง อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ ใช้เป็นแหล่งน้ำที่ทำน้ำประปาของหมู่บ้าน ห้ามมีการลงจับปลาหากฝ่าฝืนมีการปรับ 3,000 บาท
- 5) คลองห้วยหมากเบือ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือต่อจากฝ่ายกกเม็ก ไหลไปหมู่บ้านโสกแต่แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้านจะไหลลงสู่ลำน้ำพองโดยผ่านหมู่บ้านโนนสะอาด ไปบ้านโสกแต่และไหลผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ ไปเรื่อย จนตกลำน้ำพอง หน้าแล้งน้ำไม่แห้งสามารถนำมาใช้ในการเกษตรปลูกพืชในหน้าแล้งได้ เช่นการปลูกแตง,ปลูกพริก,ปลูกมะเขือเทศมีการหาปลา,หากุ้งไม่มีข้อห้ามในการใช้ประโยชน์

ป่าไม้

- 1) ดอนดาปู่ อยู่ติดกับห้วยอีเลิงเพก เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ปัจจุบันอยู่ในเขตการประกาศทับที่ป่าสงวนจากทางราชการ ปัจจุบันยังมีความเชื่อและเคารพนับถืออยู่โดยยังมีการบนและแก้บนโดยตาจำประจำหมู่บ้านเป็นผู้สื่อช่วงเวลาในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับดอนดาปู่จะเริ่มช่วงเช้าและไม่เกินเที่ยง
- 2) ป่าโคกกลาง ติดกับฝ่ายกกเม็ก เนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ สภาพพื้นดิน เป็นดินลูกรัง
- 3) ป่าชุมชนโสกแต่ สวะถี เนื้อที่โดยประมาณ 35ไร่ 1งาน 20 วา

3. สภาพเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

เดิมชาวบ้านหมู่บ้านโนนสะอาด ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นหลัก ฐานอาชีพเดิมตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้านคือ การปลูกปอ จะทำการปลูกหลังจากสิ้นสุดเทศกาลสงกรานต์, ปลูกมันสำปะหลัง, ปลูกข้าวไร่, ไร่ข้างเลื่อยไม้ และเผาถ่าน

การเปลี่ยนแปลงฐานอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกเดิมใช้พื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับหมู่บ้านบนเทือกเขาภูพานคำสวนป่าโสภณเต๊ ซึ่งพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมาตั้งแต่มีการตั้งหมู่บ้าน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้านและกำนันได้เอาเอกสารมาให้ชาวบ้านเซ็นยินยอมว่าจะได้พื้นที่ครอบครองทำกินอย่างถูกต้องแต่ชาวบ้านไม่ได้เอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ทำกินและถูกขับออกจากที่ทำกินเดิม พื้นที่บริเวณป่าโสภณเต๊ในปัจจุบันเดิมเป็นพื้นที่ของชาวบ้านที่ได้ทำการปลูกพืชทำมาหากิน ปัจจุบันกรมป่าไม้ยึดเป็นพื้นที่ปลูกป่าจากการสูญเสียพื้นที่ทำกินทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนวิธีการทำมาหากิน โดยยึดอาชีพรับจ้างทั้งในหมู่บ้านหนองเชียงซุย(คุ้มใหญ่) และมีการอพยพโยกย้ายไปรับจ้างในต่างจังหวัด ซึ่งรวมแล้วเกินครึ่งของจำนวนประชากรในหมู่บ้านที่มีการอพยพแรงงาน ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพใหม่คือ

1. อาชีพรับจ้าง

- แรงงานเกี่ยวกับอ้อย ซึ่งเข้ามาส่งเสริมในพื้นที่ตำบลประมาณ ปี พ.ศ. 2535 โดยการสนับสนุนส่งเสริมของโรงงานน้ำตาลขอนแก่น อ.น้ำพอง และปี พ.ศ. 2540 ได้มีโรงงานน้ำตาลมิตรภูเวียง อ.หนองเรือ เข้ามาส่งเสริมการปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านเกิดการลดพื้นที่ทำนาในคนที่ยังเหลือพื้นที่ทางการเกษตรสำหรับคนที่ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรจะมีการไปรับจ้างทำอ้อยในจังหวัดกาญจนบุรี, สุพรรณบุรี, นครสวรรค์ บางคนที่ไม่มีการไปทำงานต่างจังหวัดจะมีการรับจ้างในพื้นที่ เช่นการปลูก,การตัด,การดายหญ้า,การขึ้นอ้อย

- กรรมการโรงงาน โรงงานไม้และเหล็กในเขต กรุงเทพมหานคร โรงงานทำรองเท้า, ลานมัน ,อุ้มอรรถ ในจังหวัดชลบุรี โรงงานทำวาสน้ำ อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องไฟฟ้า ในเขตบางพลี สมุทรปราการ และบางส่วนได้ไปรับจ้างทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
- ลูกจ้างการเกษตรไร้กาแฟ เก็บผลกาแฟในเขต จ.ชุมพร
- กรรมการก่อสร้าง ในต่างจังหวัด

2. อาชีพปลูกอ้อย ในหมู่บ้านมีจำนวนน้อยเนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง

3. อาชีพการเกษตรที่ทำอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน

- ปลูกมะเขือเทศ มีบริษัทเข้ามาส่งเสริมประมาณปี พ.ศ. 2540 คือ 1. บริษัท SEAL เมล็ดพันธุ์จำกัด 2. บริษัท.....จำกัด โดยส่งเสริมให้ปลูกแล้วเอาแต่เมล็ด จะรับซื้อเมล็ดพันธุ์เพื่อส่งออกนอกในราคา กิโลกรัมละ 3,000 บาท และ 10,000 บาท ตามคุณภาพผลผลิตมีการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากทั้งสารเคมีที่บำรุงและสารเคมีที่ใช้กำจัดศัตรูพืช ส่งผลให้เกิดผลกระทบกับชาวบ้านที่ปลูกคือ เป็นผื่นขึ้นตามตัวและมีอาการ

คัน ผอมและดำ (เหมือนคนเป็นโรคเอดส์) มีปัญหาในระบบทางเดินหายใจ จากการสอบถาม อยากเลิกอาชีพนี้แต่ไม่มีอาชีพใหม่ที่สร้างรายได้เข้ามาทดแทน

- ปลุกแดงกว่า นำผลขายแต่ราคาแดงไม่ดีเท่าไรจึงไม่นิยมปลุกมาก
- ปลุกพริก

ระบบการคมนาคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

ระบบคมนาคมหากพื้นที่ไหนที่มีการปลูกอ้อยจะมีการร่วมมือระหว่างทางโรงงานอ้อยกับเจ้าของไร่ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง โดยทางโรงงานสนับสนุนเครื่องจักรในการก่อสร้างเส้นทาง

อาชีพของชาวบ้านชุมชนโนนสะอาด

(ที่เชื่อมโยงกับยาเสพติด)

1) ทำนา เป็นอาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านส่วนมาก ในหมู่บ้านจะมีพื้นที่ในการทำเกษตรน้อยมาก ส่วนมากมีการทำนาไว้แต่เฉพาะกินเท่านั้นจะไม่ขาย การใช้งานในการทำนา จะให้เกิดการใช้ยาเพื่อบรรเทาความปวดเมื่อย ในอดีตมีการใช้ยาอี, พารา, ยาต้มใจเบอร์ 5 เพื่อช่วยลดอาการเมื่อยล้าจากการทำนา ปัจจุบันมีการใช้สารเสพติดประเภทยาขยัน ยาบ้า เริ่มจากการไถหว่าน ดำ, เกี้ยว แต่เป็นเฉพาะบุคคล

2) ปลุกอ้อย จากอดีตที่มีการเข้ามาของเกษตรอุตสาหกรรมอ้อยปี 2537 โดยการนำของ นาย บุญเจียม ภูมิถิ่นเหว่ เป็นคนแรกที่ปลุกออกในหมู่บ้านทำให้มีการขยายตัว ของการปลุกอ้อยจากปี 2527 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การเกษตรอ้อยมีการใช้แรงงานหนักทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาใช้เพื่อช่วยในการทำงานให้ได้ปริมาณของเนื้องานเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปลุก, ตัดขขึ้นขึ้นรถใน ระยะแรกของการเข้ามาของอ้อยมีการใช้ยาอี, ยาต้มใจ, ยาบ้า หากไม่ได้ใช้ยาในการกระตุ้นจะทำให้ทำงานได้น้อย อารมณ์หงุดหงิด การเข้ามาของยาบ้าระยะหลังจากกลุ่มแรงงานเอง, คนขับรถอ้อย, บางส่วนจะมีการร้องขอจากแรงงานอ้อยให้เจ้าของอ้อยนำมาให้ (มีการใช้กาแฟผสมเหล้าช่วยในกรณีหายาไม่ได้) การขึ้นอ้อยจะเป็นเฉพาะกลุ่มที่รู้จักกันคือ หากกลุ่มไหนที่ใช้สารกระตุ้น จะมี การใช้ทั้งกลุ่มเพราะจะรู้จังหวะการส่งรับอ้อยขึ้นรถ หากกลุ่มไหนไม่ใช่ ก็จะไม่ใช้ทั้งกลุ่มอ้อย เพราะในการใช้ยาจะมีการแบ่งหารกันเองภายในกลุ่ม อ้อยรายใหญ่ นายเจียม นายนิคม รายย่อย 5 ครอบครัว ปลุกปอ

3) ปลุกมัน ขุดมัน ในอดีตมีการใช้ยาอี, ต้มใจ, ยาขยัน มีการใช้ผสมน้ำกับแรงงานในการ ขุดมัน (กู้มัน, กำจัดวัชพืชหญ้า)

4) ใต้กับแก๊ (หาตุ๊กแก) ในอดีตปี 2526-2528 มีการจับตุ๊กแกมาขายของคนในชุมชนมีการหาโดยรวมกลุ่มไปในเวลากลางคืน รวมกลุ่มกันไปหาในภูเขาใกล้หมู่บ้าน (ภูพานคำ) และเขต จังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดร จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มที่มารับซื้อจากจังหวัด

ขอนแก่น บ้านหนองตาไก้ บ้านคง บ้านนา อำเภออุบลรัตน์ กลุ่มที่รับซื้อจะซื้อเฉพาะตัวที่สมบูรณ์ หางไม่ตกไม่ขาด ตัวเล็กตัวละบาท, ขนาดกลาง 3 ตัว 10 บาท , ขนาดใหญ่ตัวละ 10 บาท มีการใช้ยากระตุ้นไม่ให้ร่วงเพราะต้องทำงานในตอนกลางคืนและทำงานโดยไม่เหนื่อย เช่นยาอีแทมโง กาแฟ ยาบ้า ปัจจุบันมีการหาบ้างเล็กน้อย

5) เลื่อยไม้ ปี2524-2527 มีการตัดไม้แปรรูป ของคนในชุมชนมากโดยตัดรับจ้างคิดค่าแรง 2.50บาท แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคนในช่วงระยะเวลานั้นมีการใช้ยาอี เม็ดละ 1 บาท และยาแทมโงเบอร์ 5 หลังจากปี พ.ศ 2527 เป็นต้นมามีการเข้ามาบริหารของสวนป่าโสภณทำให้อาชีพลื่อยไม้ต้องหยุดการตัดแปรรูป แต่ยังมีการลักลอบตัดอยู่บ้าง แต่ไม่มากเหมือนในอดีต

6) เผาถ่าน เป็นอาชีพที่มีมาดั้งเดิมเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับภูเขา (ภูพานคำ) ปี 2529-2530 มีการเผาถ่านเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความต้องการมาก ของนายทุนจากจังหวัดขอนแก่นเพื่อป้อนเข้าโรงงานหนึ่งปลาทุ , โรงงานน้ำปลา, โรงงานหล่อดอกยางรถยนต์ ปัจจุบันมีการเผาอยู่บ้างแต่มีจำนวนน้อย เนื่องจากการเข้มงวดจากทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้

7) รับจ้างนอกภาคการเกษตร ปี2544 ออกไปทำงานโรงงานมาก ปัจจุบันมีการออกไปทำงานทั้งในต่างจังหวัดและในจังหวัด การออกไปทำงานนอกชุมชนมีส่วนที่นายาสงเกตติเข้ามาสู่ชุมชนเป็นการนำมาในช่วงที่มีการกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงเทศกาลต่างๆ

รายได้ของหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย 10,000 บาท ต่อหลังคาเรือน ต่อปี

ภาวะหนี้สิน

ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดเป็นหนี้ทุกหลังคาเรือน แหล่งกู้ยืมของชาวบ้าน ได้แก่

- 1) หนี้ ธกส. โดยประมาณการเป็นหนี้ 60,000 บาทต่อครอบครัวในกรณีที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน หากมีหลักทรัพย์ค้ำประกันจะมากกว่า 60,000 บาท ขึ้นไป
- 2) หนี้กองทุน 1 ล้านบาท จำนวน 91 หลังคาเรือน หลังคาละไม่เกิน 20,000 บาท
- 3) หนี้กองทุน กขคจ.(โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน) 136 หลังคาเรือน เป็นคนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท ต่อปี
- 4) หนี้สหกรณ์การเกษตร อ.บ้านฝาง เป็นหนี้จำนวน 10 ครอบครัว ครอบครัวละ 50,000-60,000 บาท

ตารางเปรียบเทียบอาชีพของชาวบ้านบ้านโนนสะอาด ข้อมูลปี พ.ศ.2524-2546

อดีต ปี 2524-2539	ปัจจุบัน ปี 2540-2546
เลี้ยงไม้	ปลูกอ้อย
เผาถ่าน	ทำนา
ปลูกมัน	ปลูกมะเขือเทศ(ขายเมล็ด)
ปลูกปอ	หาตุ๊กแก
ปลูกอ้อย	รับจ้าง
ปลูกมะเขือเทศ	ปลูกพริก(ขายเมล็ด)
ทำนา	ปลูกแตง(ขายเมล็ด,ขายผล)
หาตุ๊กแก(ได้กับแก)	ค้าขาย
รับจ้าง	

4. สภาพสังคม และวัฒนธรรม

บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

ในอดีตพ่อแม่จะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเอง เป็นการเลี้ยงดูแบบวิถีธรรมชาติ เด็กจะได้สัมผัสและคุ้นเคยกับธรรมชาติตั้งแต่เล็กๆ เมื่อพ่อแม่ออกไปทำไร่นาก็จะนำเด็กไปด้วย ทำให้มีการสัมผัส คลุกคลีกันอย่างใกล้ชิด หลังจากเสร็จภาระกิจการงานแล้ว ทุกคนจะร่วมรับประทานอาหารเย็นพร้อมกัน พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็จะใช้เวลาในระหว่างรับประทานอาหารนี้เองในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคน เป็นคนขยัน รู้จักช่วยเหลือแบ่งเบาภาระครอบครัวตามแต่วัยของตนจะทำได้ และรู้จักช่วยเหลืองานบุญประเพณีตามฤดูกาล

ปัจจุบัน เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจ พ่อแม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวและเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของลูก ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ผู้ที่เข้ามารับภาระตรงนี้ คือ ปู่ย่าตายาย เด็กที่จบการศึกษากลับบ้านแล้วบางส่วนที่ฐานะครอบครัวยากจน พ่อแม่จะให้เด็กไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้พ่อแม่ลูก ไม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้า โอกาสในการให้การอบรมสั่งสอนหรือให้คำปรึกษาค่อนข้างมีน้อย เมื่อเด็กมีปัญหาที่ไม่สามารถปรึกษาใครได้ อาจหาทางออกโดยการพึ่งพายาเสพติด

จากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทำให้ครอบครัวไม่มีเวลาในการอบรม เลี้ยงดูบุตรหลานของตนเองมากเท่าสมัยก่อน เนื่องจากผู้ปกครองมีโอกาสได้สัมผัสได้ดูแลเด็กมีน้อยอยู่แล้ว และเด็กเองเข้ามารับการศึกษาในเมือง ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อ ทำให้เด็กไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวเท่าที่ควร

กลุ่มนามสกุลในหมู่บ้าน

กลุ่มแสงลา เป็นกลุ่มนามสกุลที่มีจำนวนมากที่สุดในหมู่บ้านและเป็นกลุ่มนามสกุลหลักที่อยู่คู่มากับการตั้งหมู่บ้าน เดิมเป็นคนที่มิพื้นเพมาจากบ้านแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม คนในกลุ่มนามสกุลแสงลาโดยส่วนมากมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่ม นามสกุลวิไลราษฎร์,อุปวันดี,ลาบุตร ทำให้ความเป็นพี่น้องทางสายสัมพันธ์มีมากเกิน ครึ่งหมู่บ้าน

กลุ่มตระกูลในหมู่บ้านโนนสะอาดมีการอพยพมาจากอำเภอโกสุมและอำเภอบรบือจังหวัดมหาสารคามเป็นหลัก เดิมในชุมชนโดยรวมจะมีการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มตระกูลต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน วนเวียนอยู่ไม่กี่ตระกูล ระยะเวลาหลังมีการเข้ามาปะปนของตระกูลนามสกุลอื่นที่มาเป็นลูกเขยและลูกสะใภ้

คณะกรรมการและกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน

1) คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกรรมการชุดใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลืองานราชการตามหนังสือสั่งการจากอำเภอ คณะกรรมการประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นรองประธาน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) กรรมการฝ่ายต่างๆ ประธานประชาคมคุ้ม และหัวหน้าหัวหน้าคุ้ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 คุ้ม กรรมการชุดนี้มีอำนาจในการปกครองหมู่บ้าน โดยมีผู้อาวุโสเป็นกลุ่มที่ปรึกษา

2) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการเรื่องกองทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เป็นหลัก มีหน้าที่ในการ ตั้งกฎระเบียบการกู้ยืม การปล่อยเงินกู้ และการติดตามผล มีประธานองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นสมาชิก อบต. เป็นประธานคณะกรรมการ

3) กลุ่ม อสม. เป็นตัวแทนของสถานีอนามัยในการรณรงค์ และเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพ

4) กลุ่ม กขคจ. (กลุ่มเงินโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน).

5) กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า

6) กลุ่มปุ๋ยต่างๆ เช่น ปุ๋ยสตรี ปุ๋ย กนช. กลุ่มปุ๋ย อบต. กลุ่มปุ๋ย อสม.

7) กลุ่มเยาวชน

ในอดีตเยาวชนมีการรวมตัวกันอย่างธรรมชาติ เรียกว่า กลุ่มคนหนุ่มสาว ใช้วัดเป็นสถานที่ในการพบปะ ประชุมหารือกัน ในการทำกิจกรรมต่าง มีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกคนโสดมีอาวุโสที่สุด เคยบวชพระมาก่อน และเป็นคนที่สามารถควบคุมกลุ่มหนุ่มสาวได้ ได้รับการยอมรับจากกลุ่มหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เมื่อหัวหน้ากลุ่มแต่งงานก็จะมีการคัดเลือกคนใหม่เข้ามาแทนการรวมตัวกันของหนุ่มสาวในอดีตค่อนข้างเหนียวแน่น เนื่องจากหลังจบการศึกษาแล้วไม่ได้ไปทำงานต่างถิ่น ทุกคนทำงาน ทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้านของตนเอง เมื่อมีงานหมู่บ้าน งานวัด หรือเทศกาลต่างๆ จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยงาน เป็นกำลังสำคัญของหมู่บ้าน

ปัจจุบันกลุ่มหนุ่มสาวถูกเรียกว่ากลุ่มเยาวชน นอกจากชื่อเรียกที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว พฤติกรรมของกลุ่มก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย บทบาทของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านลดลงมากจากอดีต เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่

- 1) สภาพเศรษฐกิจ ทำให้ต้องเปลี่ยนฐานอาชีพจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพนอกเกษตรกรรม มีการอพยพแรงงานหนุ่มสาวไปประกอบอาชีพต่างถิ่น
- 2) ค่านิยมในการศึกษาต่อ พ่อแม่เชื่อว่าเมื่อลูกได้เรียนในระดับที่สูงขึ้นไปจะมีงานทำที่สบายมากกว่าการทำการเกษตร หรือรับจ้างแบบตน ทำให้มีค่านิยมในการส่งลูกเข้าไปเรียนต่อในเมือง เวลาหรือโอกาสที่อยู่ในชุมชนลดลง ทั้งยังไปรับเอาวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ แบบใหม่ๆ เข้ามาด้วย

ทั้ง 2 ปัจจัยนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อของเด็กเยาวชนในหมู่บ้าน ความเคารพในวัฒนธรรมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ที่มีมาแต่สมัยปู่ย่าตาทวด มีวัฒนธรรมการแต่งกาย การใช้เทคโนโลยีทันสมัย หรือวัตถุสิ่งของต่างๆ รวมทั้งยาเสพติด เข้ามาแทนที่

นอกจากนั้นแล้วการรวมกลุ่มกัน จากเดิมใช้กลไกหมู่บ้าน ผ่านงานต่างๆของหมู่บ้าน เช่น บุญประเพณี การพัฒนาหมู่บ้าน การทำสาธารณะประโยชน์ การควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชน ในปัจจุบันมีการรวมตัวกันรูปแบบใหม่ กลุ่มเยาวชนไม่มีบทบาททางสังคม วัฒนธรรมประเพณี เป็นการรวมกลุ่มแบบหลวม เฉพาะเพื่อนสนิท หรือ กลุ่มมีความสนใจ ความต้องการเหมือนกัน เช่น กลุ่มเล่นดนตรี กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มดื่มเหล้าและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชน บางครั้งทำให้กลุ่มผู้ใหญ่มองว่าเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน ไม่ทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์แก่วัด แก่ชุมชน เช่นเดิม มีการมั่วสุมดื่มเหล้า ขับรถเสียดัง ไม่ได้ขอความร่วมมือให้เยาวชนทำกิจกรรมใดๆ เนื่องจากเยาวชนต้องเรียนหนังสือ

การศึกษา

ส่วนใหญ่ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดสามารถอ่านออกเขียนได้ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานเยาวชนในปัจจุบันได้เข้าเรียนในระดับต่างๆ ดังนี้

การศึกษาภาคบังคับ คือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านหนองเชียงชู หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วมีบางส่วนศึกษาต่อ บางส่วนออกไปทำงาน ส่วนที่ศึกษาต่อจะเข้าเรียนในสถาบันต่างๆ ที่อยู่ในตัวจังหวัด

จะเห็นว่าสถาบันการศึกษาที่เยาวชนเข้าเรียนหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ในตัวจังหวัด บางคนต้องอยู่หอพัก บางคนเดินทางไป-กลับ ท่ามกลางสภาพ

แวดล้อมและสังคมเมืองทำให้เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การแต่งกาย การขับรถ ทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ รวมถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในบางรายด้วย

สุขภาพ

สถานพยาบาลที่ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดไปใช้บริการ ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลหนองเซียงซุย สถานีอนามัยบ้านโคกงาม โรงพยาบาลอำเภอบ้านฝาง โรงพยาบาลอำเภอดุบลรัตน์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์

นอกจากการรักษาพยาบาลชาวบ้านแล้ว สถานบริการด้านสุขภาพ คือ สถานีอนามัยร่วมกับทางอำเภอบ้านฝางในนามของหน่วยบริการเคลื่อนที่ หรือชุดปฏิบัติการตำบล เข้าไปดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพในหมู่บ้าน เช่น การอบรมชุมชนเข้มแข็ง การตรวจปีสสาวะ

วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

ประเพณีและเทศกาลที่สำคัญ

- ปีใหม่ เดือนมกราคม
- สงกรานต์ เดือนเมษายน
- บุญบั้งไฟ เดือนมิถุนายน
- เข้าพรรษาเดือนกรกฎาคม
- ออกพรรษาเดือนตุลาคม

ในช่วงเทศกาลและประเพณีที่สำคัญข้างต้น ชาวบ้านที่ไปทำงานต่างจังหวัด จะกลับมาร่วมทำบุญประเพณี และกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ ลูกหลาน เพื่อนฝูงในบางรายจะนำยาเสพติดกลับมาในช่วงนี้ด้วยโดยเฉพาะเทศกาลปีใหม่ และสงกรานต์

ความเชื่อ

ความเชื่อที่ยังคงเหลืออยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่

ความเชื่อที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต

- ความเชื่อเรื่องดอนปู่ตา มีการบนบานศาลกล่าว โดยการทำพิธีการผ่านตาจ้ำ
- เรื่องการทำบุญยอคนที่เขตตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง

ความเชื่อกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ภูมิปัญญาในชุมชนด้านต่าง ๆ

การจัดงาน

การแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ)

หมอนวดแผนโบราณ

หมอธรรม

หมอยาสมุนไพร

ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มตระกูลที่ผ่านมาจากอดีตมีความขัดแย้ง หลังจากที่มีการสนับสนุนงานพัฒนาจากองค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา หรือในชื่อที่ชาวบ้านเรียกเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เด็กสากล ใน ปี พ.ศ. 2527 ช่วงระยะที่มีการสนับสนุนของเด็กสากลก็ปรากฏว่ามีปัญหาความขัดแย้งอยู่บ้าง มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดความเสียหายกับเงินกองทุนของเด็กสากล หลังจากท้องที่การนานาชาติได้ถอนตัวออกจากชุมชนกองทุนต่างๆ ได้สูญหายไปหมด คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้นแบ่งเป็นกลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ต้องการพัฒนากับกลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนที่เข้ามาโดยการไม่ส่งทุนที่ต้องหมุนเวียนการทุจริตในการบริหารกลุ่มกองทุนต่างๆ นอกจากความขัดแย้งในเรื่องกองทุนของเด็กสากลยังมีปัญหาอื่นคือ ช่วงระยะปี พ.ศ.2538-2542 ที่มีการระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้ากลุ่มที่เป็นผู้ค้าในชุมชนได้มีการขัดแย้งในการแบ่งผลประโยชน์ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้ยาเสพติดลดลง กลุ่มที่เคยเป็นผู้ค้ายาเสพติดและมีเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นฝ่ายปกครองในชุมชนและฝ่ายบริหารในอบต. ทำให้เกิดการแบ่งความสัมพันธ์ไม่ประสานในการทำงานให้ชุมชน ประกอบกับเกิดการแบ่งแยกวัดในชุมชน ซึ่งในหมู่บ้านมีวัดอยู่ 2 วัด คือวัดบ้านกับวัดป่ามีการเข้าวัดของใครของมัน วัดไม่สามารถเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนจะเป็นการรวมในเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก ในส่วนของครูที่อยู่ในชุมชนมีปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มที่เคยทำงานร่วมกับเด็กสากลเรื่องการทุจริตเงินกองทุนทำให้ไม่มีบทบาทอะไรในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าชุมชนไม่มีความสามัคคีมีการแบ่งเป็นกลุ่มตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านไม่ถูกกับอบต.มีการร้องเรียนกันตลอดเวลา ครูไม่ถูกกับคนในชุมชนที่เป็นคนทำงานเด็กสากลมาก่อน วัดทั้ง 2 วัดแบ่งความนับถือตามเครือญาติ วัดที่อยู่ในชุมชนไม่ค่อยถูกกับคนในชุมชนเพราะหลวงพ่อก็คือพระที่พูดตรงๆ ทำให้ไม่ค่อยมีคนเข้าวัด แต่เวลาที่มีการแผ่เงินสำหรับทำบุญก็ยังได้รับความร่วมมือกับคนในชุมชน

บ้านโสกเต้

หมู่ที่ 7, 8 ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง

ประวัติหมู่บ้านโสกเต้

ในปี 2439 นายขุนศรี และนายต๋อง เชื้อสาวะถี ได้อพยพพาลูกหลานหลายครอบครัวมาจากหมู่บ้านจั่ว ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น เพื่อหนีไข้ทรพิษ(โรคฝีดาษ) มาสร้างบ้านเรือนในบริเวณบ้านโสกเต้ปัจจุบัน โดยนายต๋อง หรือพรานต๋อง ออกล่าสัตว์ แล้วเห็นทำเลพื้นที่เหมาะแก่การตั้งหมู่บ้าน จึงเลือกบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ สาเหตุตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านโสกเต้ เพราะในบริเวณหมู่บ้านมีต้นเต้ขึ้นเป็นจำนวนมาก

ปี 2443 ทางราชการได้ออกมาตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นครั้งแรก โดยนายบัว สิงห์สุโตได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านโสกเต้ ในปัจจุบันบ้านโสกเต้ถูกแยกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 นายศรีเฉลา มาพลับ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตั้งแต่ปี 2546-ปัจจุบัน ส่วนหมู่ที่ 8 ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายสำรวย แสงศรีเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2541-2546 จากข้อมูลการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ทราบว่ามีการสืบทอดการดำรงตำแหน่งตามสายตระกูลด้วย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สมาชิกจากตระกูลวิสัยปานถูกเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านถึง 5 คน ด้วยกัน

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดกับบ้านโคกสูง ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดกับบ้านหนองกุงน้อย ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดกับเทือกเขาภูพาน
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดกับบ้านหนองเชียงซူး ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง

1. สภาพทางกายภาพ

ขนาดของประชากร

จำนวนประชากร หมู่ที่ 7 มีประชากร 787 คน หมู่ที่ 8 มีประชากร 905 คน รวมจำนวน 1,692 คน จำนวนหลังคาเรือน หมู่ที่ 7 มีจำนวน 177 หลังคาเรือน หมู่ที่ 8 มีจำนวน 185 หลังคาเรือน รวม 362 หลังคาเรือน

แหล่งน้ำ

- 1) ลำห้วยยาง มาจากเทือกเขาภูพาน ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ผ่านบ้านโสกเต้แล้วไหลไปลงลำน้ำพอง มีน้ำตลอดปี ชาวบ้านใช้ในการทำการเกษตรและหาปลา
- 2) ลำห้วยศรีธรรมมา ไหลมาจากเทือกเขาภูพานแล้วมารวมกับลำห้วยยางที่ผ่านพื้นที่บ้านโสกเต้ ปัจจุบันมีการขุดทำฝายกั้นลำน้ำ มีน้ำตลอดปี ชาวบ้านใช้ในการทำการเกษตรและหาปลาเช่นกัน
- 3) สระหนองโสกเต้ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านติดกับอาณาเขตของโรงเรียน มีการทำฝายกั้นแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนบนกั้นทำน้ำประปาหมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ ห้ามลงจับปลา ห้ามลงเช่นวัวควาย ฝายปรับ 500 บาท โดยเฉลี่ยน้ำลึกประมาณ 4 เมตร ส่วนล่างมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ ลึกประมาณ 4 เมตร มีการให้ลงจับปลาในช่วงเดือนมีนาคม
- 4) ฝายตาโหล อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน อยู่ในบริเวณโคกตาโหลที่ทำเลหมู่บ้านมีความลึกประมาณ 3 เมตร หากเป็นช่วงฤดูฝนจะลึกประมาณ 6 เมตร สามารถใช้ในการเกษตรปลูกพืชในช่วงฤดูแล้งได้
- 5) สระโสกกกจิก อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านลึก 3 เมตร มีอาณาเขตเนื้อที่ประมาณ 37 ไร่ มีการใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคทำการเกษตร

ทรัพยากรป่าไม้

- 1) ป่าดงมัน อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ทำเล ดัดเทือกเขาภูพานเขตป่าสงวน มีเนื้อที่โดยประมาณ 480 ไร่ มีการใช้ประโยชน์โดยเก็บของป่า หาพืช และเลี้ยงสัตว์
- 2) โคกตาโหล อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีอาณาเขตโดยประมาณ 400 ไร่ ภายในบริเวณโคกตาโหลจะมีวัดป่า และฝายโหล การใช้ประโยชน์นอกจากจะมีการหาพืช เลี้ยงสัตว์ และหาของป่าแล้ว จะเห็นว่าโคกตาโหลยังเป็นศาสนสถาน และมีแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตรในบริเวณใกล้เคียงด้วย

สาธารณูปโภค

- 1) ประปาหมู่บ้าน ตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านโสกเต้ สร้างเมื่อปี 2539 โดยกรมทรัพยากรธรณี มีการล้างหม้อและไคร้ทุกๆ 1 ปี เพราะน้ำผิวดินจับตะกอน อัตราค่าน้ำหน่วยละ 5 บาท ชาวบ้านจะจ่ายทั้งค่าน้ำและค่าซ่อมแซม โดยเป็นค่าน้ำเฉลี่ย ครั้วเรือนละ 50-100 บาท
- 2) ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อปี 2521 การเก็บค่าไฟ หมู่บ้านจะมีกองทุนค่าปะปาซึ่งเก็บจากคนในหมู่บ้าน เหลือจากการหักค่าสารส้ม ค่าคลอรีน จ่ายค่าไฟฟ้าซึ่งทางอำเภอจะส่งเจ้าหน้าที่มาเก็บเงิน โดยชาวบ้านหมู่ 7,8 จะจ่ายค่าไปรวมกัน จำนวน 2,000-5,000 บาท
- 3) โทรศัพท์สาธารณะเข้ามาติดตั้งในหมู่บ้านเมื่อ ปี 2542

4) ถนนสร้างปี 2531-2532 โดย รพช.ร่วมกับชาวบ้านสร้าง เป็นถนนอิฐบล็อกตัวหนอน มีการปรับปรุงเมื่อปี 2536 โดย รพช. เนื่องจากถนนเกิดการชำรุด

ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน

- 2526 เริ่มมีคนไปทำงานรับจ้างในเมือง เพราะความจน
- 2533 มีไฟฟ้าใช้
- 2537 ชาวบ้านเริ่มทำไร่อ้อย
- 2538-2539 เริ่มมีการปลูกมะเขือ มีโรงงานปลูกแต่งปลูกพริกขายเม็ด เช่น บริษัทเอ็มพี บริษัทสากล บริษัทชม อาชีพปลูกมะเขือทำรายได้ดี 20,000-30,000 บาท
- มีถนนตัดผ่านหมู่บ้าน
- 2539 ราคามันสำปะหลังเริ่มตก ชาวบ้านหันมาทำไร่อ้อย
- 2540 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ถูกลอบยิง
- มีสถานการณ์ยาบ้าเข้ามาเกี่ยวกับพวกตัดอ้อย มีวิธีการเสฟโดยใช้กระดาเงินในซอง บุหรี่ม้วนกลม ๆ แล้วเอาไฟลงข้างใต้ เอาหลอดตัวหนึ่งไปสูดดม แบ่งคนละหาเสฟเสร็จแล้วก็ขนอ้อยขึ้นรถ
- โรงงานเย็บรองเท้า เย็บผ้าเข้ามา
- การแพร่ระบาดของกัญชามีมาก เพราะไม่มีเงินซื้อยาบ้าเพราะราคาแพง
- 2541-2542 ยาบ้าแพร่ระบาดเป็นจำนวนมาก มีเด็กขโมยผ้าไหมมาขายตามบ้าน
- 2542 เริ่มมีการตั้งหัวหน้าคุ้ม มีบทบาทหน้าที่หาเก็บเงินบุญ ทำหน้าที่เรียกรเงินช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน
- 2543 ยาบ้าระบาดรุนแรง ดำรวจมาตามจับ แต่ก็หาหลักฐานไม่ได้ ผู้เสฟบางคนก็หลบหนีไป ผู้เสฟจะรู้ว่าใครขายก็จะมีกรถามซื้อกับคนไหน แต่จะไม่ขายอย่างโจ่งแจ้ง ต้องเป็นคนที่รู้จัก และเคยซื้อขายกันเท่านั้น ส่วนใหญ่จะนำไปเสฟเล่นเพื่อความสนุกสนาน ไม่ได้นำไปใช้สำหรับทำงานรับจ้างแต่อย่างใด บางคนเป็นวัยรุ่น บางคนมีครอบครัวแล้ว
- 2544 มีตำรวจเข้ามาสอดส่องพฤติกรรมของคนในหมู่บ้าน คนที่เสฟหุคเสฟ แต่ยังไม่ได้เลิกเด็ดขาด มีการคั่นนำสาบานแต่ว่าสถานการณ์ยาเสฟติดในหมู่บ้านไม่ได้หมดไป เพียงแต่มีคนเสฟยาบ้าเบาบางลง
- 2545 มีคนถูกแขวนคอ 1 คนมาจากบ้านอื่น
- 2546 มีคนถูกแขวนคอ 2 คน ผู้ชายผู้หญิงคู่กัน หลังจากมีการแขวน 2 ศพแล้ว มีอีกศพหนึ่งมาแขวนไว้แต่ไม่มีใครสนใจ เป็นผู้หญิงอายุ 30 กว่าปี มีคนได้ยินเสียงร้องขอ

ความช่วยเหลือแต่ไม่มีใครสนใจ เวลาผ่านไปหลายวัน ศพส่งกลิ่นเหม็น ผู้ใหญ่บ้านจึงแจ้งไปทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ เด็กเยาวชนหมู่ที่ 8 ถูกจับข้อหายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 3 คน ทุกคนมีปัญหาในครอบครัว แต่เป็นคนมีฐานะพอสมควร บางคนเป็นญาติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในช่วงนี้ไม่มีคนกล้าเสพยาเสพติด เพราะการดำเนินนโยบายของภาครัฐ

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

การถือครองที่ดิน

บ้านโสกแต่มีพื้นที่ซึ่งรวมทั้งที่ดินทำการเกษตรโดยประมาณ 2,000 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิ์ การถือครองที่ดิน ประเภทที่ดินที่เป็นเอกสารสิทธิ์ น.ส. 3 มี 10 ครัวเรือน นอกจากนั้นที่ดินเป็นโฉนด

ชาวบ้านที่มีที่ดินมากที่สุด มีที่ดินประมาณ 400 ไร่ แต่ได้แบ่งให้บุตร-หลาน คนละ 40-50 ไร่ ซึ่งในขณะที่คนส่วนใหญ่มีที่ดินเฉลี่ยคนละ 50-100 ไร่

ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินมีทั้งหมด 9 ครัวเรือน สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดิน คือ ย้ายมาจากแหล่งอื่น ขายไปเพราะความยากจน เล่นการพนัน ชาวบ้านกลุ่มนี้จะเช่าที่ดินคนอื่นทำการเกษตร จะจ่ายค่าเช่าโดยการแบ่งผลผลิตที่ได้กับเจ้าของที่ดินคนละครึ่ง เจ้าของที่ดินจะเป็นผู้ออกดอกค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยให้ด้วย

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านบ้านโสกแต่มีการประกอบอาชีพหลากหลาย โดยแบ่งออกตามลักษณะการประกอบอาชีพได้ดังนี้

อาชีพภาคเกษตรกรรม

ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะทำการเพาะปลูกพืชตามฤดูกาล และมีการจ้างงานในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้าว ชาวบ้านปลูกข้าวเป็นพืชหลัก โดยปลูกข้าวเหนียวร้อยละ 98 พันธุ์ กข.6 เป็นส่วนใหญ่ และมีการปลูกข้าวเจ้าพันธุ์หอมมะลิร้อยละ 2 พื้นที่ปลูกข้าวเป็นอาณาบริเวณรอบหมู่บ้าน ขั้นตอนการปลูกข้าว จะตกกล้าประมาณเดือน มิถุนายน ซึ่งในช่วงนี้จะมีการรับจ้างดำวันละ 100 บาท ถ้าดำหัวปี 150 บาท ถ้าดำท้ายปี นอกจากนี้พบว่าชาวนามีรถไถเดินตามทุกครัวเรือน รวมคิดค่าจ้างไถชุดและไถคราดแบบเหมารวมวันละ 400 บาท รถนวดข้าวในหมู่บ้านมี 1 คัน โดยคิดค่าบริการเป็น การจ้างกระสอบข้าวคือ นวดข้าว 100 กระสอบให้เจ้าของรถนวดข้าว 4 กระสอบ ส่วนในเรื่องปุ๋ย ชาวบ้านใช้ปุ๋ย มากโดยเฉพาะในบริเวณ ใช้ปุ๋ย ตราม้าบิน ตราหัววัวคันไถ 3-4 ถุงต่อ 5-6 ไร่ซึ่งปุ๋ยสูตรที่ใช้ได้แก่สูตร 16-16-8 และ 16-8-8 ใช้เพื่อ เร่งการเติบโต ในช่วง

ปึกคำใหม่ ๆ และช่วงก่อนข้าวจะตั้งท้อง 1 เดือน ราคาถุงละ 370 บาท ตลาดปึกที่ชาวบ้านซื้อมาก คือ ตลาด อตก. ปัญหาข้าวที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวไม่มีเมล็ด เมล็ดลีบ ข้างแฉ่งคอรวง

ผลผลิตและการตลาด ผลผลิตข้าวในพื้นที่ดินที่เป็นดิน ร่วนปนทราย ผลผลิตข้าวได้ประมาณ 40 ถังต่อ 1 ไร่ และในพื้นที่ที่เป็นดินทราย ผลผลิตข้าวไม่ค่อยได้ ซึ่งตลาดที่ชาวบ้านนำข้าวไปขายส่วนใหญ่ก็คือ อตก. ค่าขนส่งกระสอบละ 5 บาท

2) อ้อย การปลูกอ้อยเริ่มขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2536-2537 เนื่องจากการปลูกปอและมันแตขาดทุนเพราะราคามันและปอตกต่ำ ในปัจจุบันชาวบ้านหมู่บ้านโสกแต่ปลูกอ้อยอยู่ประมาณร้อยละ 80 ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านมีพื้นที่ปลูกอ้อยบริเวณ ทิศตะวันตกและทิศตะวันออก ซึ่งในหมู่บ้านมีผู้ได้โควต้าอ้อย ทุกราย ผลดีของโควต้าอ้อย คือ ทำให้ผู้มีโควต้าได้รับเงินเต็มเม็ดเต็มหน่วย ค่าจ้างแรงงานปลูกอ้อย คิดวันละ 120 บาท จ้างขนอ้อยขึ้นรถคันละ 50 บาท และจ้างฆ่าหญ้าด้วยกัมม้อคโซน การปลูกอ้อยจะปลูก 2 รอบ คือ ปลูกอ้อยเดือน ตุลาคม- พฤศจิกายน และปลูกช่วง 2 เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม ตลาดอ้อยจะนำไปขายที่ อ.หนองเรือ และ โรงงานน้ำพอง ราคาประมาณตันละ 480 บาท ค่าขนส่งไปขายตันละ 120 บาท ปัญหาการปลูกอ้อย คือ ต้นทุนในการผลิตสูง ราคาอ้อยตกต่ำ

สาเหตุที่มีการปลูกอ้อยมากเพราะอยู่ใกล้กับแหล่งรับซื้อประกอบกับเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการรับประกันราคาจากทางรัฐบาล การปลูกอ้อยเป็นส่วนทำให้มีการลดปริมาณการปลูกข้าว และทำให้มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าในแรงงานอ้อยด้วย สาเหตุเพราะการทำไร่อ้อยเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นหลักในการทำ เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่การปลูกการดายหญ้า การตัดการขึ้นอ้อย การขนส่งที่ต้องเร่งทำงานก่อนที่ทางโรงงานรับซื้อจะทำการปิดหีบ ทำให้มีการแพร่ระบาดของยาบ้าเข้าสู่แรงงานในการทำอ้อย โดยการนำมาจากคนขับรถอ้อยหรือเจ้าของอ้อยจากโรงงานผู้แรงงานอ้อยและคนในชุมชน

3) ปอ มีชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่ปลูกพืชชนิดนี้ ปอจะได้ขายกิโลกรัมละ 1 บาท ชาวบ้านจะนำไปขายให้กับโรงงานผลิตกระดาษที่ อำเภอน้ำพอง

4) มันสำปะหลัง ขายกิโลกรัมละ 1 บาท ในช่วงที่ราคาสูง และขายกิโลกรัมละ 50 สตางค์ เมื่อราคามันตกต่ำ ตลาดอยู่ที่ อำเภอน้ำพอง ขายให้กับโรงงาน ตามแต่โรงไหนจะให้เงินมากก็น้อย

ในอดีตเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกมากแต่ราคาการรับซื้อไม่คุ้มทุนทำให้มีการลดการปลูก และในปัจจุบัน (ปี 2546) คนในชุมชนเริ่มมีการหันกลับมาปลูกมันสาเหตุเพราะการปลูกอ้อยมีต้นทุนที่สูงในขณะที่การปลูกมันมีต้นทุนต่ำ และราคาของมันได้เพิ่มสูงขึ้นเพราะมีคนปลูกน้อย โดยการปลูกมันจะทำการปลูกควบกับการปลูกอ้อยแต่พื้นที่น้อยกว่า เพราะมันไม่มีการรับประกันราคาจากทางรัฐบาล

5) การปลูกมะเขือ,เทศพริก,แคนตาลูป เป็นอาชีพใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชนโดยการนำเข้ามาของบริษัทเมล็ดพันธุ์ เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีแต่มีผลกระทบจากการใช้สารเคมีที่ต้องใช้ในการควบคุมคุณภาพผลผลิต

6) มะละกอ,ผักสวนครัว ปลูกบริเวณ ตามไร่ปลายนา ปลูกเพื่อกิน

7) เกษตรแบบพอเพียง มีอยู่ 3-4 รายปลูกมันฝรั่ง มะนาว มะดัน กล้วย คนทำต้องมีบ่อสระอยู่ก่อนหน้านี้อย่างน้อย 1 บ่อ บางรายปลูกไว้เพื่อกิน จนกระทั่งเหลือกิน แต่ยังไม่มีตลาดไว้เพื่อขาย เอาใส่รถมาขายตามบ้าน ได้ 400-500 บาทต่อปี

8) ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นอาชีพเดิมในอดีตแต่ในปัจจุบันมีการเข้ามาส่งเสริมทำเป็นกลุ่มมีการเข้ามารับซื้อของบริษัท เป็นการทำให้ส่งขายเส้นไหมเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านได้ตลอดทั้งปี

การเลี้ยงสัตว์

1) วัว มีประมาณ 80 ครัวเรือน 200 กว่าตัว เลี้ยงคนละ 20-25 ตัว เลี้ยงไว้เพื่อทำไร่,ขาย ส่วนใหญ่ตัวละ 15,000-20,000 บาทตัวละแสนก็มี เลี้ยงไว้แถวท่าแลเลี้ยงสัตว์ บริเวณดินภูเขาโสกแต่

2) ควาย เฉพาะหมู่ 8 มี 4 ราย มีความทั้งหมดประมาณ 40 ตัว ประมาณ ปี 2536 ขายควายมาซื้อรถไถ ขายในราคา 10,000-20,000 บาท

3) ไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้กิน

4) หมู มีเลี้ยงอยู่ 2 ราย ไก่ ๆ โรงสีเนื่องจากใช้งบประมาณมาก ในการเลี้ยงหมู

อาชีพนอกภาคการเกษตร

1) อาชีพรับจ้างทั่วไป ได้แก่ รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า,เย็บรองเท้า โรงงานบ้านห่ม ได้ค่าแรงวันละ 125 บาทเป็นอย่างต่ำ มีการทำงานในโรงงานที่อยู่ใกล้กับชุมชนได้แก่ โรงงานกระดาษเป็นอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีการเสียชีวิตจากการฆ่าตัดตอน 1 รายเป็นกรณีญาติในบ้านโสกแต่ และมีบางส่วนที่ไปทำงานที่โรงงานทำรองเท้าที่บ้านห่ม ขอนแก่น งานโรงงานที่กรุงเทพฯ และอยุธยา มีการไปทำงานที่ต่างประเทศ 1 ราย (ได้หวัน)

อาชีพรับจ้างในหมู่บ้าน ได้แก่ การตัดเย็บเสื้อผ้า 3 ราย รับจ้างสร้างบ้าน 3-4 ราย

2) อาชีพค้าขาย

โดยส่วนมากกลุ่มคนที่ไปค้าขายในกรุงเทพฯและ บขส.ขอนแก่นจะเป็นกลุ่มที่ไปขายลาบ, ก้อย อาหารตามสั่ง โดยเฉพาะใน บขส.ขอนแก่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมีการขายเป็น 2 ช่วงคือ กลางวันและกลางคืน มีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนในกลุ่มส่วนมากจะเป็นกรณีญาติพี่น้อง อีกกลุ่มที่มีอาชีพค้าขายคือกลุ่มขายสินค้าตามตลาดนัด การค้าขายในหมู่บ้านเป็นการขายของชำ ทำตลอดทั้งปี

3) นายฮ้อยวัว ควาย เป็นอาชีพที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการซื้อขายวัว ควายที่เน้นการซื้อมาขายไปเพื่อทำกำไรในระยะสั้น เป็นอาชีพที่ต้องเดินทางไปตามแหล่งตลาดนัด ที่จัดขึ้นในจังหวัดและต่างจังหวัด มีการพบปะผู้คนมากมายและเป็นอาชีพหนึ่งที่มีส่วนในการนำยาเสพติดเข้าสู่ชุมชน

ภาวะหนี้สิน

แหล่งเงินกู้ของชาวบ้านบ้านโสกเต้

- 1) ธ.ก.ส.ชาวบ้านร้อยละ 70 เป็นหนี้ ธ.ก.ส. ชาวบ้านจะกู้มาเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่มีหนี้ในวงเงิน 50,000-60,000บาทโดยกติกาการกู้คือ ค่าประกันได้ 5 ปี ต่อสัญญา 1 ชุด คิดดอกเบี้ยร้อยละ 11 บาท ต่อปี ชาวบ้านมีหนี้สินกับธ.ก.ส. ตั้งแต่ 15,000 บาท ถึง 20,000 บาท
- 2) สหกรณ์ ชาวบ้านมีหนี้สินกับสหกรณ์ร้อยละ 20
- 3) กองทุนเงินแสน กู้ได้จำนวนน้อย 800-900 บาท เพื่อค่าเทอมลูก ไม่มีดอกเบี้ย ต้องชำระคืนภายใน 5 ปี
- 4) กองทุนเงินล้าน ให้กู้ในวงเงินไม่เกิน 15,000 บาท ส่วนใหญ่กู้เพื่อซื้อวัวมาขาย ส่งคืนปีต่อปี

ตารางเปรียบเทียบอาชีพในอดีตและปัจจุบัน

อาชีพเดิม	อาชีพใหม่ในปัจจุบัน
ตัดไม้, เลื่อยไม้	ทำนา
ปลูกฝ้าย	ทำไร่ฮ้อย
ปลูกปอ	ปลูกมะเขือเทศขายเมล็ด
ปลูกมัน	ปลูกพริกขายเมล็ด
ปลูกฮ้อย	ปลูกแตง
นายฮ้อยฮ้อย (นายทุนฮ้อย)	ปลูกแคนตาลูปขายเมล็ด
นายฮ้อยวัวควาย	ค้าขายอาหาร, ลาบ ก้อย ในกรุงเทพและในบขส.
ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	ขอนแก่น
ทำนา	รับราชการ
รับจ้างทั่วไป	ค้าขายเร่ตามงานตลาดนัด
	ทำงานโรงงานในกรุงเทพและโรงงานในขอนแก่น
	ปลูกมัน
	นายฮ้อยวัว ควาย
	นายฮ้อยฮ้อย
	รับจ้างทั่วไป

3. สังคมวัฒนธรรมชุมชน

ครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูลูกหลานในอดีตไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเท่าปัจจุบัน เลี้ยงดูกันแบบง่ายๆ ข้าวปลาอาหารทุกอย่างล้วนเป็นของที่หาได้ในหมู่บ้านชุมชน ไม่ต้องซื้อขาย เด็กเล็กพ่อแม่จะเลี้ยงดูเอง จนถึงวัยเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาเนื่องจากไม่มีการเปิดสอนในระดับอนุบาล เวลาออกไปทำงานในไร่ในนาจะพาลูกไปเล่นอยู่บริเวณใกล้เคียงกับที่ตนเองทำงานอยู่ เมื่อลูกถึงวัยต้องเข้าโรงเรียน ลูกยังมีหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานที่สามารถทำได้ด้วย เช่น ต้อนวัว ควาย ออกไปหากินเองในตอนเช้า และตอนเย็นหลังเลิกเรียนกลับไปต้อนกลับบ้าน พ่อแม่มักจะใช้เวลาในช่วงรับประทานอาหารเย็นพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลาน พร้อมทั้งแบ่งหน้าที่รับผิดชอบสำหรับวันรุ่งขึ้นให้ลูกแต่ละคน ปูย่า ตายาย พ่อแม่และพี่ๆ สามารถว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานหรือน้องให้อยู่ในโอวาทได้

ในปัจจุบันพ่อแม่มีเวลาค่อนข้างน้อยในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องมีการะในการหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ บางคนอพยพย้ายถิ่นชั่วคราวเพื่อไปรับจ้างต่างจังหวัด ทำให้ไม่ได้อยู่กับอย่างพร้อมหน้าทั้งครอบครัว ภาระหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นของ ปูย่า ตายาย ซึ่งมีอายุมากแล้ว ประกอบกับค่านิยมในการส่งลูกเรียนมากขึ้น ตั้งแต่ในวัยเด็กส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองแล้ว เพราะมีความเชื่อว่าโรงเรียนในหมู่บ้านไม่มีคุณภาพเท่าโรงเรียนในเมือง และเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว นิยมส่งลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นจากการที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่กับเด็ก และเด็กมักจะเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น การอบรมสั่งสอนเด็กส่วนใหญ่ จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษามากกว่าสถาบันครอบครัว

กลุ่มตระกูลในหมู่บ้าน

กลุ่มตระกูลในบ้านโสกแต่ที่เข้ามา ตั้งบ้านเรือนในระยะแรก ได้แก่

1) ตระกูลแสงศรีเรือง ย้ายมาจากบ้านจิว บ้านหนองปลิง ต. สาวถี ในปัจจุบัน สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านโสกแต่ เพราะหนีจากโรคระบาด ไข้ฝีดาษ กลุ่มคนที่มากกลุ่มแรกคือ นายดิ่ง, นายชิง แสงศรีเรือง เข้ามาอยู่ประมาณ 70 กว่าปี มาแล้วถือได้ว่าเป็นกลุ่มตระกูลที่มีความสัมพันธ์เครือญาติจำนวนมาก ในหมู่บ้าน

2) ตระกูลหงษ์คำเมือง กลุ่มตระกูลนี้มาจากบ้านเชียง บ้านเมืองเพ็ง เลยทางไร่พรมนิมิต รอกออกไปทางอ.เชียงยืน คนที่มาคนแรกคือ นายคำ หงษ์คำเมือง มาในตอนแรกมาเป็นผู้อุปฐาก หลวงพ่อพิลา ซึ่งเป็นผู้มาก่อตั้งวัดบ้านโสกแต่ หลังจากนั้นจึงได้มีการชักชวนเครือญาติจากบ้านเชียง บ้านเมืองเพ็งเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านโสกแต่ กลุ่มตระกูลหงษ์คำเมือง ได้อพยพมาอยู่โสกแต่ ประมาณ 85 ปีกว่า

3) ตระกูลทองโพธิ์ อพยพมาจากบ้านโพธิ์ อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด สาเหตุที่อพยพ เพราะหนีความแห้งแล้งอดอยาก กลุ่มแรกที่เข้ามาคือ นายเนา ทองโพธิ์ เข้ามาอยู่ประมาณ 60-70 ปี มาแล้ว

4) ตระกูลอ่อนสุวรรณ อพยพมาจากบ้านหินโจด อ.พล จ.ขอนแก่น กลุ่มแรกที่มาคือ นายเก๊ะ นายเป๊ะ สองพี่น้อง สาเหตุที่อพยพมา เพราะหนีความอดอยากแห้งแล้ง เพราะที่อยู่เดิม แล้งหลังติดต่อกัน 7 ปี 7 เดือน กลุ่มตระกูลนี้อพยพมาหลังสุดจากทั้ง 3 ตระกูลที่กล่าวมาข้างต้นมา อยู่ได้ 40 กว่าปีมาแล้ว แต่เป็นกลุ่มตระกูลใหญ่สุดในช่วงระยะการตั้งหมู่บ้านในช่วงต้นๆ กลุ่มตระกูลในปัจจุบัน (หมู่ 7)

กลุ่มตระกูลที่มีจำนวนมากและมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นในปัจจุบัน

1) ตระกูลแสงศรีเรือง เป็นกลุ่มที่มีเครือญาติจำนวนมากที่สุด

2) กลุ่มตระกูลวิไลราษฎร์และวิไลปาน จากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเดียวกันซึ่งคาดว่าเกิดจากความผิดพลาดจากการสะกดตัวอักษรในอดีตทำให้เกิดการเขียนนามสกุลที่แตกต่างกันกลุ่มนี้อพยพมาจากบ้านเชิงเมืองเพิ่งทางไปอำเภอเชียงยืน

3) ตระกูลพินแสน อพยพมาจากบ้านจั่ว,บ้านหนองปลิง ต.สาวะถี สาเหตุเพราะเห็นว่าบ้านโสภณแต่อุดมสมบูรณ์ จึงอพยพเข้ามาอยู่ เป็นกลุ่มตระกูลที่มีจำนวนมากอันดับ3

4) อ่อนสุวรรณ เป็นกลุ่มเครือญาติที่มีมากเป็นอันดับ4 ในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน

โครงสร้างบ้านโสภณแต่หมู่ที่ 7 ปี2546

ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ

ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

หน้าหน้าประชาคมหมู่บ้าน

ประชาคมหมู่บ้าน

โครงสร้างประชาคมหมู่บ้าน

1.คุ้มฟ้าสง

2.ตะวันส่องแสง

3.ตะวันลับฟ้า

4.สี่ชมพู

5.ฟ้าสีทอง

กรรมการฝ่ายวัด

กลุ่มเยาวชน

เยาวชนบ้านโสกแต่มีการรวมกลุ่มกันเป็นรูปเป็นร่าง ประมาณปี 2510 โดยเรียกว่า กลุ่มหนุ่มสาวซึ่งเดิมยังไม่มีการแยกหมู่ (ม.7, ม.8) มีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกผู้ใหญ่ที่บวชเรียนมาก่อน และมีโครงสร้างคณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ชายหรือหญิง 2 คน และหัวหน้าหนุ่มสาวในแต่ละคุ้ม 2 คน ชายและหญิง วาระของประธานและคณะกรรมการจะสิ้นสุดเมื่อแต่งงานมีครอบครัว บทบาทของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต คือ การช่วยงานสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การช่วยงานในบุญประเพณี การระดมเงินทุนเพื่อซื้อของให้กับวัด การเล่นกีฬา และการควบคุมพฤติกรรม

ในปี 2538 กลุ่มเยาวชนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ จำนวน 10,000 บาท แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่ให้นำเงินจำนวนดังกล่าวมาให้เยาวชนทำประโยชน์ใดๆ ขณะนี้เงินจำนวนดังกล่าวถูกฝากไว้ในธนาคารหมู่บ้าน

ปี 2539 บทบาทของกลุ่มเยาวชนลดลง เนื่องจากมีการเข้าศึกษาหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้เยาวชนต้องแยกย้ายกันไป

ปัจจุบันผู้นำหมู่บ้านได้แต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มเยาวชนคนใหม่ให้โดยเลือกจากคนโสดที่อายุโสมากที่สุด แต่ไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านเช่นเดิม การดูแล ควบคุมพฤติกรรมของคนหนุ่มไม่สามารถทำได้ จากบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากอดีตดังนี้ มีการศึกษาต่อก่อนออกชุมชน รับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาส่งผลต่อทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมเปลี่ยนไป ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำสาธารณะประโยชน์ แต่รวมกลุ่มกันในเรื่องการเล่นกีฬา ดนตรี รวมทั้งมั่วสุมสุรา ยาเสพติด การรวมกลุ่มไม่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ความเหนียวแน่น ความยั่งยืนของกลุ่มไม่มี

กลุ่มอื่นๆที่มีในหมู่บ้าน

1.ธนาคารหมู่บ้าน

2.กลุ่มสมุนไพรมะแมบ้าน

3.กลุ่มทอผ้าไหม

4.กลุ่มเลี้ยงไหม

5.กลุ่มปฎิประชาชน

- 6.กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
- 7.กลุ่มกองทุนเยาวชน ปัจจุบันมีเงินกองทุนแต่ยังไม่ได้ดำเนินกิจกรรม
- 8.กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
- 9.กลุ่มเงินกขคจ 280,000 บาท

4. วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ

บุญประเพณี

- เดือน 3 บุญข้าวจี
- เดือน 4 บุญพระเวส
- เดือน 5 ตรุษสงกรานต์
- เดือน 6 หรือเดือน 7 บุญบั้งไฟ
- เดือน 8 บุญเข้าพรรษา
- เดือน 11 บุญออกพรรษา
- เดือน 12 บุญข้าวเปลือก

ในเทศกาลงานบุญบั้งไฟ จะเป็นงานบุญประเพณีที่ชาวบ้านจะมารวมตัวกันเพื่อทำบุญ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน คนที่อยู่ในหมู่บ้านก็จะหยุดงาน คนที่ไปทำงานต่างถิ่นก็จะกลับมาร่วมงานนี้ ถือว่าเป็นบุญประเพณีที่สำคัญมาก จัดทำขึ้นเพื่อเป็นพิธีขอฝน ซึ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไร่วนาทที่ต้องอาศัยน้ำฝนในการเกษตรและการอุปโภค บริโภค ในบุญบั้งไฟนี้จะมีการจัดขบวนแห่บั้งไฟแบ่งเป็นกลุ่ม โดยในขบวนจะประกอบด้วย คณะกลองยาว คณะฟ้อนรำ ขบวนพญานาค พญาเถน ผาแดงนางไอ่ และเครื่องเสียงที่เปิดเสียงดังกระหึ่มสร้างความสนุกสนาน นอกจากนี้จะมีพิธีกรรม กิจกรรมต่างๆตามความเชื่อแล้ว ยังมีการละเล่น และกิจกรรมที่ผดึกขุหมายแอบแฝงอยู่ในงานนี้ด้วย ได้แก่ การเล่นการพนันและการใช้ยาเสพติด การเล่นการพนันที่เป็นที่นิยมกันมาก คือการเล่นพนันบั้งไฟ การพนันไก่ชน ทั้งนี้เพราะโอกาสที่ชาวบ้านจะมารวมตัวกันมากๆ หาได้ยาก ดังนั้นกลุ่มนักเล่นการพนันจึงใช้โอกาสนี้เล่นการพนันกันด้วย สำหรับยาเสพติด จะมีการแอบไปเสพยาบ้าในไร่อ้อย หรือบนบ้าน เพื่อไม่ให้คนอื่นเห็น คนที่นำยาบ้าเข้ามาได้แก่คนที่ไปทำงานในกรุงเทพฯ และเอ่ยนในชุมชนก็มีเช่นกัน ในช่วงงานเทศกาลกรรมการหมู่บ้าน หรือชาวบ้านคนอื่นๆ มักจะสนใจและให้ความสำคัญกับกิจกรรมบุญประเพณีเป็นสำคัญ ไม่ค่อยมีเวลาสอดส่องพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดตามปกติ

ความเชื่อในชุมชน

ในหมู่บ้านโสกแต่มีความเชื่อในเรื่องของศาสนา มีการตั้งหอพระพุทธรูป ตั้งในช่วงที่มีการตั้งหมู่บ้าน โดยพ่อใหญ่ธรรมพุทธรูป วิสัยปาน ซึ่งเป็นหมอธรรมที่เคารพของคนในชุมชนในขณะนั้นเป็นผู้ที่ปัดเป่าความเดือดร้อนของคนในชุมชนตั้งหอพระพุทธรูปเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนโดยเอาพระธรรมเป็นหลัก(ธรรมของพระพุทธศาสนา)มีการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นบ้า การเดินทางไกลไปที่ต่างๆ และปัญหาอื่นๆโดยการบนบานกับหอพระพุทธรูป ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการ สรงน้ำ ตักบาตร ทุกหลังคาเรือนจะนำเอาดอกไม้จันทร์ 5 มากราบไหว้ และนำเอาน้ำที่ได้ทำพิธีไปบูชาที่ครัวเรือนเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ปัจจุบันหอพระพุทธรูปตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้าน 7 มีผู้ดูแลรักษาเวลาวันพระจะมีคนนำดอกไม้มาคาราวะ เวลาจะบนบานสาธกกล่าวต้องให้ผู้ดูแลเป็นผู้พามากล่าว และแก้บนด้วยผลไม้พร้อมกับจันทร์ 5 (จันทร์ 5 ประกอบด้วย เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ เงิน 5 บาท) หากผู้ดูแลตายจะต้องเลือกกันขึ้นมาเองโดยชาวบ้าน

ข้อห้ามของหมู่บ้าน

- 1.ในวันพระห้ามชนพื้นเข้าหมู่บ้าน ห้ามใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา และห้ามสีข้าว
- 2.หากมีคนตายในหมู่บ้านห้ามหาผี

หากมีการฝ่าฝืนปรับ 12 บาท พร้อมจันทร์ 5 และจันทร์ 8 โดยผู้รักษาหอพระพุทธรูปเป็นคนปรับ

ข้อผิดบ้านในวันศีล

- 1.ฆ่าวัวในบ้าน
- 2.ไม่เอาฟืนเข้าบ้าน
- 3.ไม่ให้เอาถ่านเข้าบ้าน
- 4.ไม่ให้สีข้าว
- 5.ไม่ให้ไถนา

ภูมิปัญญาหมู่บ้าน

ในปัจจุบันไม่ค่อยมีการใช้ภูมิปัญญาต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ที่ยังมีการใช้อยู่คือหมอลำซึ่งการสู่ขวัญ และการใช้สมุนไพรเล็กๆน้อยๆ โดยส่วนมากจะเป็นการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชนมีดังนี้คือ